

**UNIVERZITA
PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**SYNODALITA A MISIJNÍ
POSLÁNÍ BOŽÍHO LIDU:
proměna pastorage
v brněnské diecézi
jako odpověď na
změnu epochy**

Disertační práce

ThLic. Jiří BRTNÍK

Vedoucí práce: prof. Pavel Ambros, Th.D.

Katedra pastorální a spirituální teologie

Obor: Praktická teologie;

Specializace: Pastorální teologie

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce *Synodalita a misijní poslání Božího lidu* a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury, uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne 24. března 2023

Th.Lic Jiří Brtník

Děkuji především prof. Ambrosovi za jeho trpělivé vedení.
Děkuji všem z brněnské diecéze, kteří se mnou spolupracovali.
Děkuji věřícím svých farností za shovívavost a podporu během studia.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	6
1 Synodalita v pastorační dynamice auditus fidei a křesťanské praxe	11
1.1 Synodalita v teologii.....	13
1.2 Dokument Mezinárodní teologické komise Synodalita v životě a poslání církve.....	19
1.3 Synodalita v pastorační dynamice auditus fidei a křesťanské praxe	21
1.4 K teologickým základům synodality.....	26
1.5 Synodalita na všech úrovních	32
1.6 Naznačované cesty k obnově synodality	34
1.7 Závěr: Synodalita jako dovršení koncilní obnovy církve.....	36
2 Současné podoby synodality Božího lidu v brněnské diecézi v kontextu české a světové církve a společnosti	37
2.1 Stručné charakteristiky společnosti a církve a jejich výzvy.....	39
2.2 Vývoj a stav synodality v české církvi a brněnské diecézi.....	52
2.3 Závěr: Výzvy a odpovědi brněnské diecéze.....	143
3 Obnova synodality v učení papeže Františka	149
3.1 Místo tématu synodality v magisteriu Františka a jeho vývoj.....	151
3.2 Co nás učitelský úřad doby Františka učí o tom, jakou jsme a máme být synodální církví?.....	155
3.3 Stálá „společná cesta“ církve s Pánem k její obnově v dnešním světě a s ním.....	161
4 Epocha změn, nebo změna epochy? Pastorační imperativy pro Boží lid	162
4.1 Konverze – obnova víry a zdravé spirituality.....	163
4.2 Od spirituality „otevřeného“ communio Božího lidu k jeho praxi.....	166
4.3 Vykročení na cestu misie – církev „přijímající“ a „vycházející“	168
4.4 Obnova nástrojů participace a komunitního rozlišování.....	169

5	Cesty obnovy synodality v brněnské diecézi	173
5.1	Formace Božího lidu a jeho členů k synodálním prioritám.....	173
5.2	Iniciace, rozvoj a formace synodálních orgánů (proměna institucionálních struktur).....	175
5.3	Podpora praxe širší synodality (synodální přesahy).....	179
	Závěr: Synodalitou k obnově misijní pastorace	181
	Anotace	183
	Použité zdroje	184
	Dokumenty magisteria všech úrovní a spisy otců.....	184
	Monografie.....	192
	Články ve sbornících, časopisech a dalších nosičích	197
	Další elektronické zdroje	211
	Seznam příloh:.....	214
	Přílohy – tištěné	216
	Synoda o synodalitě v brněnské diecézi a na úrovni české místní církve.....	223
	Synodalita v brněnské diecézi – kvalitativní výzkum	230

Seznam zkratek

AL	– <i>Amoris laetitia: posynodální exhortace z 19. 3. 2016</i>
AS	– <i>Apostolorum successores: direktář z 22. 2. 2004</i>
CIC	– <i>Kodex kanonického práva z r. 1983</i>
ČBK	– Česká biskupská konference
DCE	– <i>Deus caritas est: encyklika z r. 2005</i>
EG	– <i>Evangelii gaudium: apoštolská exhortace z 24. 11. 2013</i>
FT	– <i>Fratelli tutti: encyklika ze 4. 10. 2020</i>
GEx	– <i>Gaudete et exultate: apoštolská exhortace z 9. 4. 2018</i>
ChL	– <i>Christifideles laici: posynodální apoštolský list z r. 1988</i>
ChV	– <i>Christus vivit: posynodální exhortace z 25. 3. 2019</i>
MTK	– Mezinárodní teologická komise
n	– a následující stránky
PDV	– <i>Pastores dabo vobis: apoštolská exhortace z 25. 3. 1992</i>
QA	– <i>Querida Amazonia: posynodální exhortace z 12. 2. 2020</i>
RF	– <i>Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis z r. 2016</i>
SŽC	– <i>Synodalita v životě a poslání církve, dokument MTK</i>
VD	– <i>Verbum Domini: posynodální exhortace z 30. 9. 2010</i>
VG	– <i>Veritatis gaudium: apoštolská konstituce z 29. 1. 2018</i>
ŽiP	– <i>Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě</i>

Zkratky dokumentů 2. vatikánského koncilu jsou používány zaužívané latinské – podle *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2022.

Biblické zkratky používáme z Českého ekumenického překladu Bible.

Úvod

V obhájené pastorálně-teologické licenciátní práci v r. 2019 na téma pastorace rodiny v brněnské diecézi¹ jsme spojili hledání bodu obratu v dosavadní farní i diecézní pastorace se synodálním procesem. Navrhli jsme tehdy určitou podobu stálého synodálního procesu ve smyslu setkávání se všech členů Božího lidu a jejich zástupců na všech úrovních k naslouchání pastýřům i sobě navzájem, k dialogu a rozlišování cest proměny farností a diecéze.

Toto téma považujeme za potřebné dále rozvíjet. Proto jsme je zvolili za základní pro tuto práci, a to na základě *situace v diecézi, která k tomu stále vyzývá a kterou bereme jako východisko našeho tázání*: Individualistické pojetí pastorace a z ní vyrůstající roztržičnost, fragmentarizace a nejednota pastorace diecéze, dále na mnoha místech stále přetrvávající setrvačnost přejatého paradigmatu chápání a praxe pastorace (jako např. hlásání evangelia jako „věci“ pastýřů, malý pastorační dialog mezi biskupem a kněžími, mezi kněžími samotnými i mezi kněžími a laiky,² prohlubující se relativismus pravd víry a etických otázek, velmi malá znalost a využívání závěrů dokumentů magisteria), a konečně samotná situace církve (vnitřní a vnější podmínky života a poslání brněnské diecéze, církve v českých zemích a v Evropě, již ne charakterizované jako církev v epoše změn, nýbrž jako církev, která je součástí změny epochy), to vše klade před pastorální teologii otázku potřebnosti, užitečnosti a nutnosti hluboké obnovy církevního sebeuvědomění (společenství odrážejícího život Trojice), z něhož vyrůstá jednání.

Jak jít úspěšně cestou této obnovy, aby brněnská diecéze účinně naplňovala jí svěřenou misi být svátostí spásy? Řešení jako teorii – *hypotézu* – této naší disertační práce stanovujeme takto: **Proměnou diecéze prostřednictvím synodálního společenství (tedy lidu společně krácejícího, naslouchajícího, rozlišujícího a hlásajícího evangelium)** tak, jak k tomu směřuje současné magisterium papeže Františka. Jen „společně“ totiž bude brněnská diecéze schopna rozlišovat a odpovídat na hlas Ducha v evangeliu i ve znameních doby, v srdci lidí dnešní doby.

Synodální konverze znamená změnu a zrání struktur i způsobu smýšlení a jednání na všech úrovních:

- k pastoračnímu rozlišování a uskutečňování misie církve svědčit o evangeliu jako úkolu všech a každého podle jeho služby a charismat;

¹ BRTNÍK, Jiří. *Formace rodičů k předávání víry: Nové imperativy pro rodinnou pastoraci venkovských farností brněnské diecéze – příspěvek k recepci apoštolské exhortace papeže Františka Radost z lásky v ČR* [Licenciátní práce]. CMTF UP, 2019.

² Používání slova laik je dnes některými autory považováno za nevhodné. My je však používáme v souladu s koncilními i pokoncilními dokumenty. Vzhledem k chápání rovnosti pokřtěných v této práci musí být jasné, že je nepoužíváme v negativním smyslu. Nejčastěji je potřebné tam, kde mluvíme o vztahu mezi pastýři a ostatními nositeli všeobecného kněžství.

- k vytváření praktických komunikačních forem pro spolupráci mezi různými subjekty v diecézi (mezi biskupem, kněžími a laiky);
- k zapojení se do celocírkevního synodního procesu počínaje každou farností;
- k obnově fungování synodálních struktur (pastoračních rad apod.) na úrovni diecéze i farností.

V začátcích našeho bádání byl teologický pojem „synodality“ v české teologii používán jen velmi zřídka, a to mnohdy jen v některém jeho aspektu, v magisteriu se začal objevovat poprvé. V zahraniční literatuře (zejm. italské) se s ním již pár desetiletí pracovalo, z praxe byl znám z církví východních tradic a posledních několik let např. z německé *Synodale weg*, i když zde s nebezpečím nesprávného používání. Po vydání dokumentu Mezinárodní teologické komise o synodalitě z r. 2018³ a zejména po zahájení synody na toto téma se mu však pochopitelně začala věnovat velká pozornost, jak je možné pozorovat v teologických pojednáních, minimálně na úrovni světové literatury. Také v brněnské diecézi proběhly v době naší práce velké *změny*: nejen zapojením se do diecézních etap synody, ale také vystřídáním dlouholetého diecézního biskupa Vojtěcha Cikrleho biskupem Pavlem Konzbulem.

Nejprve upřesníme některé klíčové *pojmy*, které nejsou obecně jednoznačně chápány.

Výraz *synodalita (synodální)* je neologismus asi od 90. let a dnes označuje způsob života a fungování církve v logice slovního významu „*syn-hodos*“ („společná cesta“, „společně kráčet“), přičemž ono „společně“ se chápe zároveň ve smyslu společenství všech členů církve, kteří mají spoluzodpovědnost a spoluúčast na „kráčení“ (životě a poslání) církve – každý má plnou zodpovědnost a plnou účast, i když každý různě podle svých darů a služby.⁴ Proto její různé prvky vyjadřují i starší pojmy jako spoluzodpovědnost,⁵ (spolu)účast (*participace*);⁶ *sobornost* východní teologie (oproti synodalitě

³ *Synodalita v životě a poslání církve*, dále SŽC.

⁴ Pojem „synodalita“ se někdy – setkáváme se s tím v české literatuře, ale i v běžném vyjadřování – používala a používá ve významu „konání synod“, ale to je jen jeden z aspektů celého pojmu.

⁵ Koncept navržený kard. Suenensem. Vyjadřuje právo-povinnost každého pokřtěného jako subjektu. Oproti tomu koncept synodality je zaměřený na celé společenství, které je subjektem poslání církve, a proto je povoláný ke spolupráci. Srov. ZAMBON, G. *La synodalità nella struttura ministeriale*. In BATTOCCHIO, Riccardo. – TONELLO, Livio (ed.). *Synodalità: Dimensione della Chiesa, pratiche nella Chiesa*, 2020, s. 36–56. Limitem tohoto konceptu může být, že zdůrazňuje rovnost zodpovědnosti na úkor různosti. Srov. ROUTHIER, Gilles. *Le défi de la communion: Une relecture de Vatican II*. Médiaspaul: Montréal/Paris, 1994, s. 189.

⁶ Většinou na nějakém jednání církve, a to nejen ve svém lidském významu, ale i teologickém: jako účast, která pramení z Božího daru a uschnopnění; Srov. HERIVONJILALAINA, Orthasie Marcellin. *La synodalité du et dans le peuple de Dieu aujourd'hui*, 2015, s. 51–53.

se nezabývá tolik církví jako hierarchickým společenstvím)⁷ a dalšími pojmy, které souvisejí třeba jen částečně s některým jejím aspektem.⁸

Pojem *změna epochy/doby*⁹ jsme zvolili jako hypotézu pastorálně-teologické reality – situace, ve které se nyní jako církve nacházíme. Je to charakteristika, kterou ve svém magisteriu opakovaně používá papež František. U něj, ale i v další (zejm., ale nejen) teologické literatuře se jí myslí komplexní krize ve všech oblastech, daná tím, že „kategorie a předpoklady, které jsme dosud používali k orientaci našeho světa, už přestaly být platné“.¹⁰ Tato současná krize je ještě zvětšená rychlostí změn a globalizací (více oddíl 2.1.1.1).

Metoda této práce je metodou pastoračně-teologickou, ve které se ptáme, jak máme jako církve odpovídat na Boží poslání a obdarování dnes, na tom místě a v té dějinné situaci, do které nás Pán zasadil. Vychází z chápání, že Bůh vstupuje (dokonce se vtěluje) do lidských dějin, které jsou vždy originální a jedinečné, formované nejen Boží tvůrčí moudrostí a prozřetelností, ale také lidskou svobodou. Bůh je ochoten vždy nově do těchto dějin přicházet, promlouvat do nich svým Duchem a ukazovat Božím lidu církve cestu ke spáse (GS 11). Úkolem církve – jak to dělá Františkův učitelský úřad – a konkrétně také pastorální teologie proto je zkoumat dobu, rozpoznávat znamení času v dějinách i v lidech, posuzovat je a interpretovat za pomoci lidských prostředků i duchovního rozlišování¹¹ rozhodovat se a volit, (ChV 237),¹² jak nejlépe na Boží povolání – na slovo Ducha – svými postoji a jednáním odpovědět. Proto se modlíme, aby výsledek

⁷ Srov. HERIVONJILALAINA, O. M. *La synodalité...*, s. 47–49.

⁸ Kolegialita (užší pojem, používaný se spíše pro takové společenství mezi pastýři, kteří však v dnešním chápání zároveň zastupují svoji část Božího lidu, proto bychom o ní měli mluvit jako o „synodální kolegialitě“); konciliarita (spíše na úrovni všeobecné církve); demokracie (tento pojem není od života církve tak vzdálený, jak se často zdá, ale nevyjadřuje božsko-lidský princip církve), srov. HERIVONJILALAINA, O. M. *La synodalité...*, s. 53–55, více také AMBROS, P. *Laik a jeho poslání: mučednictví – svědectví*. Olomouc: Refugium, 2011, s. 67n.

⁹ „cambiamento d'epoca“/ „change of epoch“/ „change od era“.

¹⁰ FRANTIŠEK. *Let us Dream: The Path to a better Future* [e-kniha – Kobo]. New York: Simon & Schuster, 2020, II., s. 4. Tím není řečeno, že takových změn epochy neproběhlo v lidských dějinách více.

¹¹ Pojem *rozlišování* v naší práci používáme relativně často. V naprosté většině případů jím myslíme „duchovní rozlišování“, které je zásadní jak pro současné magisterium, tak pro pastorální teologii, tedy rozlišování toho, co působí a říká Boží Duch, abychom se podle toho mohli rozhodnout. Je zároveň Božím darem a je neoddělitelné od spirituality (Srov. BARRUFFO, A. *Rozlišování*. In DE FIORES, Stefano – GOFFI, Tullo (ed.). *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 816–817). Zde jej používáme zároveň jako „pastorační rozlišování“, díky kterému církve hledá, co po ní Pán chce, kudy má „kráčet“ (EG 43). Proto je nejen metodou pastorální teologie, ale i metodou synodální církve.

¹² Srov. AMBROS, P. Pastorační rozlišování – reformní vize papeže Františka pro církve 21. století v kontextu recepce pojmu *znamení doby*. *Studia theologica*, 19, č. 1/2017. s. 1–20; BISKUPSKÁ SYNODA: XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ. *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání: Instrumentum laboris*. Vatikán: 8. 5. 2018 [online]. Dostupné na www: <https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf>, č. 2, 4, 73, 137–139; FRANTIŠEK. *Let us Dream...*, II., s. 40.

naší práce měl účast na teologii svatého Božího lidu, která je prorocká. Zároveň naše metoda bude kritickou prací s magisteriálními i sekundárními prameny, jejich zkoumáním (včetně popisu stavu bádání) a srovnáváním mezi nimi pro ověřování našich hypotéz, a následně s realitou, pro jejíž zkoumání využijeme také teologicko-sociologickou metodu (to vše bude obsahem zejm. prvních tří kapitol, které se vzájemně prolínají). Rozlišování bude prolínat celou prací a vyústí v závěrečných dvou kapitolách stanovením pastoračních imperativů pro směřování diecéze a předložením návrhů konkrétních cest k tomu. Tyto návrhy mají být vhodnou „inkulturací“ synodality do podmínek místní církve a brněnské diecéze. Proto se budeme snažit (zvl. ve 2. kap.) postihnout i jakési rysy „české synodality“. To budeme dělat zároveň s pokorou, že i synodální formy se vyvíjejí a že dar rozlišit přesné kroky k jednání má celý Boží lid a jeho pastýři. Přesněji budeme v práci využívat také empiricko-kritickou metodu, která nechává prostor pro subjektivní invenci a intuici, ale vždy dbá na kritické ověřování.¹³ Zároveň chceme, aby naše metoda byla synodální, a to nejen čerpáním z pokladů Zjevení, Tradice a teologů dějin církve a práce současných teologů a magisteria, ale také v dialogu se členy Božího lidu ve výzkumných rozhovorech a s pastýři diecéze. (SŽC 75)¹⁴

Realitu pastore a synodality v diecézi nezkoumáme jen zvnějšku. *Autor* sám byl a je jejím účastníkem: nejprve jako laik v církvi v mnohosti jejích společenství, jako ten, který se zúčastnil kroužku plenárního sněmu, později jako ten, který sám přijal služby v církvi, včetně pastýřské služby v několika různých farnostech brněnské diecéze, který se účastnil skupinek současné synody i několika setkání na vyšších úrovních synodality.

Jelikož je – jak jsme již uvedli – pro každou takovou teologickou práci jako kritérium stěžejní pohled *současného magisteria*, tedy nyní papeže Františka, pokusíme se zde ještě načrtnout jeho nejzákladnější principy pro obnovu církve. Základem je také jeho „programový dokument“ *Evangelii gaudium*. K těmto principům vzájemně spolu souvisejícím a prolínajícím se patří:

- věrnost duchu koncilu¹⁵;
- konverze – v pravém duchovním smyslu slova „obrácení“ (EG 3), ale zároveň pastorační konverze (EG 25n), reformující církev a její formy k tomu, co je nejpodstatnější, k čemuž patří kromě tajemství Trojice a kerygmatu¹⁶ (EG

¹³ Srov. AMBROS, P. *Úvod k českému vydání: Pastorační teologie a kontinuita křesťanské tradice*. In ŠPIDLÍK, Tomáš – RUPNIK, Marko Ivano – CAMPATELLI, Maria – TENACE, Michelina – ŽUST, Milan. *Nové cesty pastorační teologie: krása jako východisko*. Olomouc: Refugium, 2008, s. 60–62.

¹⁴ Srov. RUGGIERI, Giuseppe. *Chiesa sinodale* [e-kniha]. Bari: Laterza, 2016, s. 24.

¹⁵ Dalšími eklesiologickými prameny papeže Františka jsou také R. Guardini (Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat: uvedení do pastorační antropologie*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 48) či H. de Lubac.

¹⁶ Jako východisko reformy celé teologicko-pastorální aktivity je chápána Ježíšova *praxis*. Srov. LUCIANI, R. *Pope Francis and the theology of the people*. [Kindle]. Maryknoll: Orbis Books, 2017, Úvod, Gospel heremenutics of cultures.

- 34–36) také prvenství misijního poslání v jeho hlásání slovy (EG 19n) a něžným a mateřským milosrdenstvím¹⁷ (EG 176n; GEx 95n);
- pro správnou reformu – kontemplace a neustálé duchovní a pastorační rozlišování,¹⁸ ve kterém je protagonistou Duch svatý, s účastí celé církve jako putujícího Božího lidu, kde každý jeho úd a originální část s žitou vírou jsou obdařeny smyslem pro víru, včetně spolupráce ostatních křesťanů i všech lidí dobré vůle, které Bůh obdarovává;
 - naslouchání¹⁹ a dialog (EG 142, 238n), decentralizace (EG 16) a synodalita (s jejich konkrétními nástroji).
 - chudoba církve ve smyslu duchovním – odkázanost na Boha i na sebe navzájem – i materiálním;
 - radost jako znak i plod obrácení, vedoucího k poslání;
 - chápání postupnosti růstu člověka, se kterým Bůh počítá (EG 222n; AL, 8. kap.), což také vyžaduje doprovázení, přičemž cílem je integrace.²⁰
 - Místem Božího zjevení a neustálého působení je celé lidství, svět a celé stvoření, včetně jeho nedokonalých podob, což se týká i církve (*Laudato si'*).

¹⁷ Srov. FRANTIŠEK. *Misericordiae vultus: bula k vyhlášení mimořádného Svatého roku milosrdenství*. Řím: 11. 4. 2015

¹⁸ Tento základ pro něj vychází jako mnohé jiné principy z ignaciánské spirituality: proces vnitřní svobody, vedoucí k volbě toho, co je „lepší“, k větší slávě Boží.

¹⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody biskupů ze 17. října 2015* [online]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html>.

²⁰ Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 16, 59, 79.

1 Synodalita v pastorační dynamice auditus fidei a křesťanské praxe

Na otázku, jakou máme být církví, odpovídáme nasloucháním Bohu – proto je základní metodou *auditus fidei* – a hlubším, tvůrčím promýšlením tajemství víry v souvislostech s celým životem církve – *intellectus fidei* (PDV 57; OT 16) –, což zvláště v pastorální teologii vyžaduje také zkoumat dobu a situaci, ve které se církev a lidstvo nachází. Navržení kriteriologie v této kapitole je neoddělitelně spjata s druhou kapitolou této práce (s. 38n). Rozprostrít širokou škálu podob synodality umožňuje tvůrčí interpretace *ortopraxe*, jejíž ohlasy můžeme objevit jejím pečlivým průzkumem. Výsledek tohoto průzkumu *auditus fidei* umožňuje současnou praxi synodality určit jako organické pokračování spasitelného Kristova díla.

Hlouběji vyhodnotit synodalitu brněnské diecéze je možné jen za předpokladu bližšího vymezení pastorační dynamiky nové žádoucí praxe (obnovy pastorace či jejích forem), tedy nových kritérií, která můžeme vyvodit z *auditus fidei*. Proto chceme naslouchat Božím slovu: Boží řeči zaznamenané v Písmu svatém (1.3.2), Božím slovu vykládanému církví (DV 9)²¹ a následně zkušenosti církve s Božím slovem v Písmu a celé žité Tradici církve (DV 10)²² vykládané církevními otci (1.3.3) a magisteriem církve (1.3.4 a 3. kapitola).²³ S tím je spojen druhý krok, týkající se samotné praxe a reflexe zkušenosti v životě: rozhodnutí se pro obnovu a rozvíjení „křesťanské praxe“²⁴ všech členů Božího lidu, obdařeného *smyslem pro víru* a charizmaty (*sensus fidei*; LG 12), a to v každé chvíli dějin, kdy neustále prohlubujeme pochopení a stále nacházíme novost Tradice, která je „živá“ (VD 34).²⁵ Spásné Boží jednání poznáváme konkrétně (*praxis*) a obecně (*theoria*). Svatost církve i učení církve se nám otevírá skrze *sensus fidelium*, které vyjadřuje nejenom pravdu věřenou a chápanou, ale také celý život, který z ní vyplývá: liturgii, katechezi, svědectví svatých, křesťanský život v jeho celistvosti atd.²⁶

²¹ Srov. SOLIGNAC, Aimé – DUMEIGE, Gervais. *Tradice*. In AMBROS, P. *Svoboda k alternativám: Kontinuita a diskontinuita křesťanských tradic*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 401–425. s. 415.

²² Srov. *Tamtéž*, s. 416.

²³ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mystéria: struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 68–106.

²⁴ Srov. RAHNER, K. *Praktická teologie a církevní sociální práce*. *Caritas et veritas*, č. 3/2013, s. 84.

²⁵ Srov. AMBROS, Pavel. *Svoboda k alternativám...*, s. 251–274. Mělo by dnes být tedy již samozřejmostí, že rozlišujeme také Posvátnou – apoštolskou Tradici jakožto předávaný celek chápaného a žitého Božího zjevení a přijatého nadpřirozeného života, a tradice lidské (eklesiální), kterými je (ale ne vždy správně) vyjadřována ta první a které jsou proměnné, různé v jednotlivých kulturách a dobách a mohou být přizpůsobované, zdokonalované či reformované. Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mystéria...*, s. 74n.

²⁶ Srov. AMBROS, Pavel. *Setkávejte se a nechte se poslat: Nad úkoly a vyhlídkami Plenárního sněmu Katolické církve v ČR*. Olomouc: Centrum Aletti, 2004, s. 82.

Pojmem „pastorační dynamika“ vyjadřujeme na jedné straně vzájemné prolínání obou těchto rovin naslouchání (skrže Písmo a magisterium a skrže praxi), na druhé straně skutečnost, že „pastorační praxe“ církve ani historická realita, ze které vychází nebo kterou popisuje text Písma, otcové nebo církevní dokumenty, není něčím čistě teoretickým či statickým, co se dá odtrhnout od historie, ale něčím neustále novým tak, jak nový a originální je každý člověk, každé společenství a každý moment jejich života.²⁷ S tímto vědomím chceme přispět k hledání jednotné a dynamické vize Božího poselství, které Písmo a Tradice střeží. Toto poselství, které chápeme jako slovo Boží, se nám otevírá vírou. Chceme naslouchat celku této zvěsti, a tak udělat zkušenost víry. Proto prosíme Pána, aby nám otevřel mysl, abychom rozuměli Písmu (srov. Lk 24,45) pro „dnes“ naší církve a potažmo brněnské diecéze, ale zároveň jako součást dějin spásy.

Klademe si tyto otázky: Jak Boží zjevení, vykládané církví a reflektované teologií, mluví o církvi, která je synodální? Je synodalita něco, co patří k církvi všech věků podstatně? Jaký obraz církve synodalita načrtává a jaké jsou její základy? Jak se synodalita vztahuje k podstatě a cíli církve jako takové? Jak se vztahuje k ostatním eklesiologickým pojmům? Co synodalita znamená pro jednotlivé členy církve? Co znamená pro vztahy církve navenek? Jak se synodalita týká diecéze? Jak se to všechno projevovalo v dějinách církve? Co má církev obnovit, aby obnovila svoji synodální podstatu?

Předběžně předkládáme tyto naše hypotézy: Synodalita stojí v základu i praxi koncilní obnovy církve stejně, jako stála v základu církve od jejího počátku, a to nahlíženo nejen z hlediska univerzální církve, ale také na úrovni diecézí i farností a mezi různými úrovněmi navzájem. Obnova synodality je nutná pro obnovu účinného naplňování poslání církve způsobem vlastní Božímu zprostředkování spásy. Znamená zapojení všech členů Božího lidu, které je potřebné pro toto poslání i rozlišování tohoto poslání. Musí se projevovat také v praktické trvalé komunikaci mezi členy Božího lidu, včetně existence participačních orgánů.

Protože téma synodality je velmi široké a její teoretické zakotvení je úkolem systematické (dogmatické) teologie, volíme si za východisko pro naši reflexi dokument MTK *Synodalita v životě a poslání církve*, protože v něm se sbíhá dosavadní teologická reflexe na toto téma a zároveň se snaží navazovat na církevní magisterium.²⁸ Tento dokument budeme hodnotit na základě naší rešerše dostupné sekundární literatury.

²⁷ Srov. SOLIGNAC, A. – DUMEIGE, G. *Tradice*. In: AMBROS, P. *Svoboda k alternativám...*, s. 416.

²⁸ Srov. DIANICH, Severino. *Dalla teologia della sinodalità alla riforma della normativa canonica*. In CODA, Piero – REPOLE, Roberto (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento a più voci al Documento della Commissione teologica internazionale*. Bologna: Edizioni dehoniane, 2019, s. 71; NOCETI, Serena. *La sinodalità: una riflessione ecclesiologicala*. In SALATO, Nicola (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1: Una chiave di lettura storico-dogmatica*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2020, s. 156.

Naše teze, které mají za cíl zhuštěně vystihnout nejjzákladnější obrysy synodality, budou vycházet ze srovnávání těchto pramenů a zároveň z rozlišování. Budeme postupovat těmito kroky: v úvodních oddílech se podíváme na vznik a vývoj novodobé reflexe obsahu pojmu synodality v teologii (1.1) a ve zmíněném dokumentu MTK (1.2); následně na jejich základě budeme zkoumat podstatné rysy a vývoj synodality církve od biblické teologie až po současné dějiny (1.3) a nakonec se s použitím stejné metody pokusíme načrtnout její teologické základy (1.4), základy pro praxi (1.5) a cesty jejich obnovy (1.6).

1.1 Synodalita v teologii

Téma synodality je co do pojmu „synodalita“ (striktně vzato) nové, avšak co do obsahu se považuje za něco, co je přítomné v církvi od počátku. Nicméně teologie synodality v dnešním slova smyslu navazuje na teologická témata kolem koncilní obnovy, rozvíjená hojně v posledních desetiletích, týkající se podle A. Mody zvl. témat eklesiologie obecně²⁹, petrovské služby, ekumenismu a charismatické dimenze církve,³⁰ teologie laiků, úzce související s teologií Božího lidu,³¹ dále s prohloubením vztahu mezi kněžstvím obecným a služebným,³² s kolegiálitou a vztahem církve partikulární a univerzální,³³ se vztahy mezi službou biskupů, kněží a dalších služebníků,³⁴ ale také se synodálním fungováním východních církví.³⁵ Zvláště ekumenický dialog – nejvíce s pravoslavnými církvemi³⁶ (MTK. *Synodalita v životě a poslání církve*, č. 116) – měl na rozvoj teologie synodality velký vliv,³⁷ jak to dobře komentuje i dokument MTK o synodalitě.³⁸ Nemůžeme také nezmínit inspiraci katolickými východními církvemi.³⁹ Když se v teologii mluvilo a mluví o synodalitě – a to se týká světové i české teologie –, nepoužíval se nutně tento pojem, byť se se pojednávalo o jeho obsahu: *sensus fidei*, spolupráce, místo

²⁹ Pokusíme se zmínit teology, kteří se nejvíce tématy zabývali: H. Küng, L. Bouyer, Y. Congar, H. Legrand, J. M. Tillard, J. Ratzinger, Medard Kehl, Severino Dianich ad.

³⁰ K. Rahner, H. Legrand, H. U. von Balthasar, Y. Congar, K. Barth ad.

³¹ L. Bouyer, P. Neuner, L. Sartori ad.

³² Y. Congar, H. Legrand, L. Bouyer, L. Sartori, S. Dianich, P. Neuner, J. Vorgrimler ad.

³³ K. Rahner, J. Ratzinger, H. Legrand ad.

³⁴ L. Bouyer, K. Rahner, H. Vorgrimler, L. Sartori, W. Kasper, H. Legrand, H. U. von Balthasar ad.

³⁵ Srov. MODA, Aldo. *Sulla sinodalità. Per un percorso bibliografico*. In ANCONA, G. (ed.). *Dossier Chiesa e sinodalità*. Bergamo: Velar, 2005, s. 205–329, s. 213–226.

³⁶ Zde odkazujeme na teology, příp. jejich konkrétní díla, která toto tvrzení podporují (podrobnosti o dílech v bibliografii): FROSINI, Giordano. *Una Chiesa di tutti: Sinodalità, partecipazione e corresponsabilità*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2014, s. 32, 79–80, 98–102, 115, Herivonjilalaina 2015, s. 73–75, 160–164, CANOBBIO 2007, CANOBBIO 2016, SARTORIO 2021, s. 70n; ad.

³⁷ Srov. MODA, A. *Sulla sinodalità...* In ANCONA, G. (ed.). *Dossier Chiesa e sinodalità...*, s. 266–285.

³⁸ MORANDINI. *Un dinamismo ecumenico* 2019.

³⁹ FROSINI 2014, s. 25, 98–101, 140–142.

každého v Božím lidu apod. Velmi blízkými jsou pak pojmy participace a spoluzodpovědnost.

Výslovně se o „synodalitě“ začíná mluvit až po koncilu, v posledních desetiletích⁴⁰ (SŽC 5), zejm. v kontextu *communio ecclesiarum*. U počátků stáli např. švýcarský biskup a kanonista Eugenio Corecco⁴¹, přispěvatelé 7. mezinárodního kongresu kanonického práva z r. 1990, zejm. Winfried Aymans, a 19. národního kongresu Italské teologické společnosti v r. 2005, zejm. Ital Piero Coda, nynější člen MTK a spoluvůrce dokumentu o synodalitě, a francouzský eklesiolog Hervé Legrand, dlouhodobě se zabývající 2. vatikánským koncilem.⁴²

Mezi *autory, kteří se synodalitou v posledních letech zabývali*⁴³ – zejm. z dogmatického, kanonického či pastorálního pohledu – bychom měli zmínit nejprve *italské* teology, jejichž bádání v této oblasti (spojené s uváděním do praxe) bylo významně podporováno Italskou biskupskou konferencí: Jsou to Piero Coda, významný teolog synodality Roberto Repole,⁴⁴ eklesiologové Severino Dianich a Serena Noceti⁴⁵ a další.⁴⁶ Z *francouzsky* píšících jsou to kromě zmíněného H. Legranda ještě Kanadčan Gilles Routhier,⁴⁷ belgický kanonista Alphonse Borras⁴⁸ a další.⁴⁹ Z *USA* zmiňme hlavně historika Massima Faggio-liho.⁵⁰ Důležitá pro chápání synodality je dále oblast *Jižní Ameriky*, z jejíž zkušenosti vychází současné magisterium.⁵¹ Od roku 2021, kdy byla zahájena nová synoda, světová

⁴⁰ Srov. TERRACCIANO, Antonio. *La sinodalità nella ricerca teologica temi e sfide più rilevanti*. In SALATO, N. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1...*, s. 15–36.

⁴¹ Už od 70. let.; Srov. SEMERARO. *Sinodalità 2020*.

⁴² Sborník tohoto kongresu: ASSOZIAZIONE TEOLOGICA ITALIANA. *Chiesa e sinodalità: Coscienza, forme, processi*. Milano: Glossa, 2007; srov. HÜNERMANN 2012.

⁴³ Viz také REPOLE, R. *Quale sinodalità per quale Chiesa: Rassegna bibliografica su un tema neto in sordina e oggi centrale nel magistero di Francesco. Il Regno*, 14/2018, s. 411–415.

⁴⁴ Prezident Asociace italských teologů; autorem např. knihy *Église synodale et démocratie: Quelles institutions ecclésiales pour aujourd'hui?* Paris: Éditions jésuites, 2016 (Přel. z italské: *La Chiesa nell'epoca della secolarizzazione*, 2012).

⁴⁵ Teologická fakulta centrální Itálie.

⁴⁶ F. Asti, kard. G. Bassetti, R. Battocchio, F. Brambilla, G. Canobbio, E. Cibelli, A. Clemenzia, Michele Giulio Masciarelli, G. Mazzillo, G. Ruggieri, Simona Segoloni Ruta, N. Salato, U. Sartorio, S. Scatena, Patrik Valdrini, G. Zambon, a profesor na Gregorianum Dario Vitali.

⁴⁷ Dlouhodobě se věnuje problematice recepce koncilu a z teologie synodality se zaměřuje na místní církve. Dalším je Jean-François Chiron, nyní vyučující v Lyonu.

⁴⁸ Generální vikář.

⁴⁹ N. Becquart, nově podsekretářka Biskupské synody, Kanadčan nyní vyučující na Univerzitě v Lyonu J. F. Chiron, M.-Jo. Thiel, Belgičané Arnaud Join-Lambert (praktická teologie) a Christoph Theobald (jezuíta; Paříži).

⁵⁰ Dlouhodobě se zabývá 2. vatikánským koncilem; dále se zde synodalitou zabýval kard. M. Czerny či O. Rush.

⁵¹ Z teologů zmiňme: A. Brighenti, Carlos María Galli (Argentina), Rafael Luciani (laický profesor, působící na Gregoriáně a Bostonu, zároveň jako poradce CELAM), Carlos Schickendantz a Alzirinha Rocha de Souza. Ze *Španělska* José San José Prisco a Santiago Terrazas Madrigal. Z *ostatních zemí* zmíníme též madagaskarského M. Herivonjilainu a J. Zizoulase, pravoslavného teologa, který katolickou teologii také výrazně ovlivňuje.

literatura velmi rychle přibývá. Ač je třeba ji sledovat, není v časových možnostech této práce ji všechnu citovat a hodnotit.

*U německé církve*⁵² je důležitá její dlouholetá – i když ne vždy jednoduchá – synodální zkušenost, včetně nyní probíhající *Der Synodale weg*, ale s nebezpečím nesprávného chápání v některých bodech. Na to upozorňuje i sám papež.⁵³ Za zmínku stojí také iniciativa *Wir sind Kirche*, šířící se i do dalších zemí, která se snaží prosadit církev více naslouchající Božímu lidu. Zmíněným nebezpečím však může být nesprávné chápání církevního rozlišování, které se musí dít skutečně synodálně, tedy v jednotě s celým Božím lidem církve a zároveň s respektem k jeho hierarchickému rozměru,⁵⁴ a v jednotě s Tradicí. Takových nebezpečí bychom našli více i v jiných zemích, zvláště v myšlenkách a textech, které nejsou dobře teologicky ukotveny.

Podobné nebezpečí je u nebezpečí druhého extrému: je spíše výjimkou najít v odborné teologické literatuře opozici proti pojmu synodality jako takové, spíše se pak liší chápání jednotlivých pojmů s tímto tématem spojených. Výraznou opozicí (i když tedy ne tolik vědeckou, nebo vědeckou, ale málo publikující v recenzované literatuře⁵⁵) jsou tradicionalistické kruhy, často se v extrému vyhraňující proti 2. vatikánskému koncilu.⁵⁶ Prakticky se také v římské kurii projevovaly určité tendence k centralismu (viz dále).

V české teologii se o synodalitě co do pojmu do současné synody mluvilo relativně málo, ale platí zde to, co bylo řečeno o teologii světové, že se o ní mluvilo obsahově, v pojmech koncilu, jako *sensus fidei*, docenění místa laiků, jejich všeobecné kněžství,

⁵² Z německých teologů zmiňme také kard. W. Kaspera, J. Knop a také P. Hünermanna.

⁵³ FRANTIŠEK. *Putujícím Božímu lidu v Německu z 29. 6. 2019* [online]. Dostupné v českém překladu na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/october/documents/papa-francesco_20141006_padri-sinodali.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/october/documents/papa-francesco_20141006_padri-sinodali.html). Oceňuje tuto cestu, ale varuje zejm. před funkcionalismem. Srov. FAGGIOLI. *Synod and synodality 2020*.

⁵⁴ Nebezpečím tzv. synodálních rad, které nebyly magisteriem schváleny, by mohlo být jeho nerespektování. Srov. TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Apoštolský nuncius v Německu ke kauze zřizování „synodální rady“ a svěcení žen* [online]. 1. 3. 2023. Dostupné na [www: <https://www.cirkev.cz/apostolsky-nuncius-v-nemecku-ke-kauze-zrizovani-synodalni-rady-a-sveceni-zen-21740>](https://www.cirkev.cz/apostolsky-nuncius-v-nemecku-ke-kauze-zrizovani-synodalni-rady-a-sveceni-zen-21740).

⁵⁵ Možná proto, že nejsou zastánci „dialogu“ v církvi.

⁵⁶ Např. kard. Burke ji označoval za zástěrku pro demokracii a nejasný termín (např. srov. FIER. *Interview With Cardinal Burke... Be Transformed And Put On The Mind Of Christ* [online]. The Wanderer, 10. 11. 2019. Dostupné na [www: <https://thewandererpress.com/catholic/news/front-page/interview-with-cardinal-burke-be-transformed-and-put-on-the-mind-of-christ/>](https://thewandererpress.com/catholic/news/front-page/interview-with-cardinal-burke-be-transformed-and-put-on-the-mind-of-christ/).

Podobně se na ni dívá bývalý prefekt kongregace pro nauku víry kard. G. Müller (Srov. ARROYO, Raymond. *Cardinal Müller on Synod on Synodality: 'A Hostile Takeover of the Church of Jesus Christ... We Must Resist': Interview s kard. Gerhardem Müllerem* [online]. National Catholic Register, 7. 10. 2022. Dostupné na [www: <https://www.ncregister.com/interview/cardinal-mueller-on-synod-on-synodality-a-hostile-takeover-of-the-church-of-jesus-christ-we-must-resist>](https://www.ncregister.com/interview/cardinal-mueller-on-synod-on-synodality-a-hostile-takeover-of-the-church-of-jesus-christ-we-must-resist)).

spoluzodpovědnost⁵⁷ apod., nebo se občas pojem „synodality“ používal, ale ve významu „konání synod“. Téma synodality se v české teologii výrazněji projevilo v některých pokusech uvnitř neveřejné (skryté) církve a v díle koncilové obnovy (více ve 2. kap.). Z autorů pojednávajících přímo o teologii synodality je třeba zmínit Miloše Rabana, který o tématu důkladně pojednával v rámci přípravy na Plenární sněm katolické církve ČR. Ve své knize *Sněm české katolické církve: Obnova synodality* z r. 2000: vidí „obnovu a návrat k synodalitě“ jako odpověď na „znamení“ doby. Aby uvedl do smyslu Českého plenárního sněmu na přelomu tisíciletí, začíná důkladným a obširným pojednáním o synodalitě církve v širším slova smyslu. Výhodou knihy pro českou teologii je, že je zasazena (s kritičností i realističností) do kontextu české církve a jejích dějin. Obsahuje důkladný pohled na dějiny synodality v církvi, počínaje Otcí až k moderním dějinám. Ukazuje, že začaly již v počátku církve. Proto zde může autor mluvit o obnově synodality, jejíž počátek dobře zasazuje do 2. vatikánského koncilu. Autorovo představení teologie synodality je – hodnotíme – správně teologicky zakotveno v církevním magisteriu a čerpá z velkého množství světové literatury. Je možné také obdivovat jasnost autorova pojednání o tématu, ač teologie synodality co do pojmu tehdy ještě nebyla v teologii příliš rozvinutá.⁵⁸

Z dalších autorů zmiňme Petra Žúrka,⁵⁹ disertační práci Petra Hrušky *Pastorační rady farností v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi*

⁵⁷ Např. „Všichni křesťané jsou [...] společně odpovědní za křesťanství; a způsob, jakým budou tuto spoluodpovědnost žít, ovlivní budoucnost církve, a zvláště uskutečnění misijních a ekumenických nadějí. Spoluzodpovědnost musí být duší apoštolátu 20. století i století příštích.“ Cit. in SKALICKÝ, Karel. *Kolegialita a spoluodpovědnost*. In NOVOTNÝ, Vojtěch (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2007, s. 264–266.

⁵⁸ RABAN, M. *Sněm české katolické církve: Obnova synodality*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 10. Synodalitu staví na pravém základě Krista a působení Ducha svatého a mluví již o „synodní povaze“ církve (s. 15). Dobře podané je také téma kolegiality a vyváženě představeny roli v církvi. Některé základní dělení synodality a pojmy – např. strukturální, efektivní a emotivní smysl – se dnes již tolik nepoužívají. Kniha a její pojednání o synodalitě byla určena široké množině věřících, a v tomto smyslu by se z ní v mnohém dalo čerpat i dnes.

⁵⁹ Je autorem vícero prací k tomuto tématu, v r. 2002 v Itálii napsal akademickou práci *Indagine sulla sinodalità: la riflessione cattolica dopo il Concilio Vaticano II con alcuni risvolti ekumenici*, čerstvě obhájil rigorózní práci na téma *Znovuobjevená synodalita*, CMTF UP, 2022. Práce je celkem stručná, charakterizovali bychom ji spíše jako popularizační práci (sám autor ji na s. 19 charakterizuje podobně) o několika úvahách, které nemají jasnou souvztažnost než jako práci vědeckou, která by šla do hloubky a sledovala nějakou jasnou metodu a cíl (ač obsahuje mnoho správných teologických předpokladů, na něž však autor odkazuje spíše zřídka). Mezi tématy je určitá pastoračně-teologická úvaha reflektující situaci a hodnotící synodalitu jako dobrou odpověď na ni (protože není obranou vůči světu, ale vede ke spolupráci, proaktivitě), přemítání o pojmech se synodalitou nějak souvisejících, uvádějící do počátků Synody biskupů, která se mohla stát synodální institucí až postupnou velkou proměnou (tu autor v souvislosti se současným magisteriem nezmiňuje) a úvahou o tom, jak dnes aplikovat to, co církev žila na příkladu Jeruzalémského koncilu.

z r. 2009, která může být přínosem tím, že v ní autor přináší konkrétní nástroj pro uplatňování synodality tam, kde se žije,⁶⁰ Jana Balíka.⁶¹ či Roberta Svatoně.⁶² Víceru příspěvků na toto téma najdeme také v archivu Českého církevního plenárního sněmu. Dále se občas v teologické literatuře pojem synodality vyskytuje při pojednávání o jiných tématech (zejm. P. Ambros,⁶³ Josef Mikulášek), nebo v teologických a popularizačních časopisech a na internetových stránkách. V praktickém životě a oficiálních postupech české církve dosud byla synodalita – jak uvidíme v následující kapitole – stále málo chápána a žitá. Byl také přeložen dokument MTK *Synodalita v životě a poslání církve*, zároveň s ním autoři předložili kratší studii o tomto tématu.⁶⁴ Nová etapa teologické

⁶⁰ Katolická teologická fakulta UK 2009 pod vedením A. Opatrného. Práce (o 684 stranách) nabízí dobrý přehled problematiky (nejen) pastoračních rad v naší zemi, zvláště v Čechách. Pojednává velmi podrobně (někdy až zbytečně opakuje totéž) a (hodnotili bychom) vyváženě zásadní témata synodality (jako např. duchovní rozlišování, trojiční základ, *communio*, synodální spiritualita jako součást toho, co nazývá „emotivní“ synodalitou či konstitutivnost synodality pro církev). Přínosné může být autorovo představení teologie služebného kněžství jako svátosti společenství a synodality a služby jednotě (s. 224n). Jednou z metod jeho práce je snaha nalézt nástroje pro synodalitu v teoriích a modelech organizace (ač je dobře, že využívá možnosti jiných vědních oborů, otázkou je, zda přílišná strategizace fungování pastoračních rad je ve skutečnosti použitelná a skutečně by přispěla k jejich zaměření na to nejpodstatnější: naslouchání Pánu skrze naslouchání všem a naslouchání Duchu svatému). Autor vychází nejčastěji z německé literatury. Práce – na svou dobu s velmi důkladným představením chápání pojmu synodality – může i dnes být přínosem při hledání fungování pastoračních rad, které jsou v naší zemi stále na začátku, a které mohou být (také jako „inkubátory“ synodality) jednou z důležitých cest pro synodální konverzi Božího lidu. Aktuálně autor připomněl některé poznatky této své práce v článku Synodální církev jako učící se organizace. *Universum* 4/2021. Nepřináší zde ale nic nového.

⁶¹ BALÍK, Jan. Synodalita pohledem papeže Františka. *Teologické texty*, 2014/1. V témže čísle vyšel v překladu také článek P. Cody *Obnova synodálního vědomí v Božím lidu*.

⁶² Zabývá se tématem v rámci ekumenismu: Zejm. SVATONĚ, Robert. Synodality: The ecumenical Journey of the Church. *Acta Missiologica*, Vol. 14 (1/2020) a We do not walk alone on the Path to God's Kingdom: The synodal process as a challenge to deepen the ecumenical fellowship. *Tamtéž*, Vol. 16 (1/2022)

⁶³ Např. AMBROS, P. *Setkávejte se a nechte se poslat...*; Z novějších prací např. Na cestě k post-klerikální církvi: tajemství Kristova kněžství v Božím lidu – pastoračně-spirituální poznámky. *Communio: Mezinárodní katolická revue*, 2/2020; *S vámi jsem křesťan, pro vás biskup*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2022.

⁶⁴ *Mezinárodní teologická komise. Synodalita v životě a poslání církve*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021; Studie C. V. Pospíšila a V. Řehákové je zároveň hodnocením dokumentu i uvedením do problematiky pro české prostředí. Z některých výroků nabýváme dojmu, že vycházejí hojně z osobních zkušeností prof. Pospíšila, což však může být pochopitelné a neznamená to, že se ve svém hodnocení reality české církve u mnoha lidí musí mýlit; Tentýž autor napsal článek o synodalitě v nově vydávané příloze *Živá teologie* (která chce být, mimochodem, pro svůj cíl dialogu a naslouchání různým lidem napříč církví „školou synodality“. Srov. Hořčičné zrno – Programový úvodník *Živá teologie*, 1/2022, s. 60) *Bud' me už konečně doopravdy církví! Synodalita jako strach nahánějící riziko a zároveň jako jedinečná šance*, v níž mluví o synodalitě v realitě naší české církve a o podstatě synodality a synody.

reflexe synodality se rozbíhá novou synodou o synodalitě.⁶⁵ Do začátku roku však mnoho textů o synodalitě vydáno nebylo. Z odborných článků se eklesiologii a synodalitě věnuje č. 12 (1/2022) teologického časopisu *Acta Universitatis Carolinae Theologica*, zejm. článek J. Mikuláška *Synodality: The Church that still listens and learns* z pohledu – řekli bychom – dogmatického i pastorálního. Dílčí aspekt synodality pak nabízí článek P. Hraboveckého (*John Henry Newman's understanding of the sensus fidelium and the current challenges of synodality*). K dalším pracím, které se synodality různým způsobem týkají, patří také překlady zahraničních článků i vlastní odborné či popularizační texty.⁶⁶

Můžeme shrnout, že téma synodality církve v teologii je přítomné, a to postupně od koncilní obnovy: ze začátku spíše v různých aspektech jejího obsahu, v posledních desetiletích a zejm. od zahájení synody na toto téma však čím dál tím více i s jejím pojmem a teologická reflexe se značně rozvinula. V české teologii tento vývoj sleduje velmi pozvolna, ač také platí, že obsahová témata synodality, spojená s koncilní obnovou, se objevovala výrazně. Samotné používání pojmu synodality se objevuje až v souvislosti s českým plenárním sněmem. Po něm zájem o téma spíše upadl, v současnosti je zatím málo systematictějších teologických prací na toto téma.

⁶⁵ Jednou z prvních větších událostí této diskuse před synodou, ale již po jejím vyhlášení, byla konference o synodalitě, zorganizovaná Teologickou fakultou Univerzity Karlovy 12. 10. 2021 (Záznam dostupný na [www: <https://www.youtube.com/watch?v=ORpEFQ3OCUI>](https://www.youtube.com/watch?v=ORpEFQ3OCUI)), která se zabývala nejen synodalitou obecně, ale také jejím kontextem v české církvi. Jejími přispěvateli byl V. Novotný, J. Prokeš, T. Holub, A. Opatrný (*Poučení z Plenárního sněmu*), J. Kotas, N. Schmidt (*Liturgický prostor a synodalita*), M. Kaplánek, P. Frývaldský a B. Mohelník.

⁶⁶ Tématu se věnuje několik článků v časopisu *Universum* 3/2021 (Překlad článku kard. M. Czerneho, námi níže citované zamyšlení A. Křišťana, praktické uvádění do farního života M. Opatrného *Inspirace pro hledání konsenzu ve farnosti* či anketa na toto téma) a 1/2022 (Rozhovor s J.-F. Chironem na téma autority v synodální církvi či ne tolik odborně-teologické zamyšlení J. Bednáře); V elektronickém časopisu *Getsemany* sledují synodální proces a překládají články odborníků k tomuto tématu: v lednu 2022 článek R. Gaillardetze *Synodální způsob služby a uspořádání církve*, v prosinci 2021 H. Legrandy *Synodalita v praxi*, v říjnu 2021 A. Borrasy *Funkce poradní a funkce rozhodovací – je to vše?* a B. Reid *Synodální a kolegiální myšlení a jednání v Novém zákoně*; V *Revui církevního práva* byl publikován článek slovenského teologa J. Dudy *Specificity of Synod of Bishops 2021-2023*, který se v něm dotýká synodality i v obecnějším smyslu. Altrichter, M. se ve své knize *Hořící láska přichází mezi vás!* Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2022 dotýká zejm. probíhajícího synodního procesu.

1.2 Dokument Mezinárodní teologické komise Synodalita v životě a poslání církve

Otázka synodality nebyla v církvi vždy pojednávána tak pozitivně a s takovým důrazem, s jakým se o ní hovoří dnes v souvislosti s tématem synody. Z tohoto důvodu se zdá, že je zásadní umět pochopit, co je teologickou otázkou, která je základem rozměru církevní synodality. V pohledu na církev a její instituce se jedná nejen o církev, nýbrž také o podobu Boží tváře v dnešním světě. Boží tvář se odráží v církevních mechanismech. V rámci synodality se jedná o obnovu představy o různých charismatech, která v církvi existují. Duch působí nejen v křesťanech, ale také mezi nimi. Duch nakonec vytvoří shodu a konsenzuální výsledky tam, kde se nacházíme společně ve jménu Pána. Je to sám Kristus, který se v Duchu znovu objevuje mezi námi. Z tohoto hlediska má dokument Mezinárodní teologické komise *La sinodalità nella vita et missione della Chiesa (Synodalita v životě a poslání církve)* z roku 2018 pro naši práci důležitou roli, proto se jím budeme důkladněji zabývat.

MTK na něm pracovala od r. 2014⁶⁷. Čerpala z posledních let teologického bádání na toto téma, ale zároveň výsledek práce výrazně formovalo již magisterium papeže Františka⁶⁸, na které se výslovně odvolává. Dokument nabízí teologické (č. 2),⁶⁹ zvláště eklesiologické⁷⁰ chápání i návrhy pastoračních kroků. Má tuto strukturu:

- v úvodu je definován pojem synodality, jeho odlišnost od jiných pojmů a jeho význam;
- teologické základy dokument ukazuje nejprve v Písmu, v Tradici církve a v jejích dějinách (*1. kapitola*);
- ve 2. kapitole načrtává základní teologické principy synodality (a to zejm. ze dvou základních pohledů: z pohledu vyznání víry v církev jako „jednu, svatou, katolickou a apoštolskou“⁷¹ a z pohledu eklesiologie koncilu na církev jako Boží lid a *communio*). Výslovně se odvolává na 2. vatikánský koncil jako na původce návratu k synodalitě;

⁶⁷ Podle Gualtero Bessettiho toto téma poprvé otevřela již r. 2005. Srov. BASSETTI, G., kard. *Prefazione*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione... Commento*, s. 5–8. Pracovala na něm zejm. jedna z podkomisí. Dokument autorizován 2. března 2018.

⁶⁸ Podle P. Cody tento dokument František sám výrazně podpořil (či dokonce navrhl), což – jak komentuje C. V. Pospíšil a V. Řeháková – není samozřejmostí. Srov. CODA. *La sinodalità esercizio di Chiesa. A proposito del documento della CTI. Sophia*, XI (2019-2); Také jej následně jeho magisterium pochválilo a doporučilo. Srov. FRANTIŠEK. *Promluva ke členům Mezinárodní teologické komise z 29. 11. 2019*.

⁶⁹ NOCETI. *La sinodalità 2020*; ad.

⁷⁰ SPADARO – GALLI 2018, GALLI 2019, SEMERARO. *Sinodalità 2020*. POSPÍŠIL, C. V. – ŘEHÁKOVÁ, V. *Synodálně být, či asynodálně nebýt, to je, oč tu běží*. In MTK. *Synodalita v životě a poslání církve...*, s. 12.

⁷¹ GALLI 2019, MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal 2019*; ad.

- ve 3. kapitole představuje praktickou podobu synodální církve, která vyplývá ze „synodálního povolání“ celého Božího lidu;
- ve 4. kapitole navrhuje, co je třeba udělat, aby se církev učila žít synodálně.

Pierro Coda ukazuje, že jednotlivé části dokumentu jsou zároveň naznačením základních klíčů ke čtení tématu, z nichž prvním je chápání synodality jako *kairos*⁷²: jako něčeho, co bude Boží milostí pro čas, ve kterém žijeme. K tomuto chápání chce podle něj dokument ve stopách papeže Františka čtenáře dovést (č. 1).

V tomto dokumentu se podařilo propojit to, co zaznívalo v teologii, se současným magisteriem papeže Františka, a zároveň se dokument stal velmi silným hlasem v nové recepci koncilu. Postupně se ukázalo, že se stal jedním ze základů také pro magisterium samotné, jak je vidět v dokumentech synody o synodalitě. V hodnocení stagnace v pokoncilním magisteriu je opatrnější než mnohá jiná teologická pojednání, avšak tím může přispět k lepšímu chápání růstu – kontinuity i s diskontinuitou vědomí církve o sobě samé.

Jako základ pro *auditus a intellectus fidei* synodality v naší práci (*Synodalita a misijní poslání Božího lidu: proměna pastorace v brněnské diecézi jako odpověď na změnu epochy*) budeme vybírat ta témata, ve kterých se dokument shoduje s důrazy teologů. Zároveň však budeme zmiňovat i největší odlišnosti důrazů s cílem základním způsobem představit i *status quaestionis*.⁷³ Cílem je reflektovat to, co nejvíce rezonuje v současném teologickém rozlišování a následně v rozlišování magisteria papeže Františka (3. kapitola naší práce).

⁷² Srov. CODA, P. *Il cammino della chiesa del terzo millennio*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione... Commento*, s. 11–13. Dokument tento *kairos* chápe i ve smyslu určité „novosti“ tématu synodality, kterou přinesl již 2. vatikánský koncil (č. 5). Srov. CODA. *La sinodalità come opportunità ecumenica* 2019; CODA. *La sinodalità esercizio di Chiesa* 2019, MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019; ad.

⁷³ Tuto kapitolu opatřujeme četnými poznámkami s odkazy na teologickou literaturu, která o jednotlivých tématech a pojmech pojednává. Za odkazy na odstavce ve zvoleném dokumentu MTK budeme uvádět odkazy na literaturu, která jej komentuje. Bibliografie, na kterou odkazujeme, je upřesněna v závěrečném seznamu celé práce.

1.3 Synodalita v pastorační dynamice auditus fidei a křesťanské praxe

Synodální proces se odehrává v dynamice vztahu mezi *auditus fidei* a křesťanské praxe. Po dalším upřesnění vícerozměrnosti pojmu synodality budeme postupovat klasickými kroky *auditus fidei*. Co zde můžeme považovat za nejzásadnější? Odkážeme na rysy teologické i praktické přítomnosti synodality nejen v srdci Písma, ale také v prvotní církvi. Budeme si klást otázku, zda a nakolik synodalita v dalších dějinách církve přítomna byla nebo ne.

1.3.1 Pojem „synodalita“?

V první řadě je nutno objasnit význam pojmu. Řecké slovo „*synoda*“, používané v církevní tradici⁷⁴ – z řečtiny *syn* (s, spolu) a *hodos* (cesta) – označuje společnou cestu, „společné kráčení“⁷⁵ (SŽC 3, 16, 56, 108, 120) církve. Pojem „*synodalita*“, který vznikl v několika posledních desetiletích (SŽC 5), je nejčastěji chápán jako styl – způsob,⁷⁶ případně princip⁷⁷ (SŽC 46) života⁷⁸ a jednání – poslání – církve⁷⁹: *modus vivendi et operandi* (SŽC 6, 43, 70).

Dokument rozlišuje tři *analogické významy* tohoto pojmu, které mají existovat současně:

1. synodalita jako styl (ten se blíží tomu, co někdy bývá nazýváno „afektivní synodalitou“⁸⁰);
2. synodalita ve smyslu synodálních procesů, struktur, institucí⁸¹;
3. synodalita praktikovaná v synodálních shromážděních⁸² (zde bychom mohli použít pojem „efektivní synodalita“) (SŽC 70).

⁷⁴ Jeho smysl patří podle dokumentu SŽC k nejhlubším tématům Zjevení (č. 3).

⁷⁵ REPOLE 2016, s. 56n; ASTI. *I fondamenti spirituali* 2020; ad.

⁷⁶ CALABRESE 2014; HERIVONJILALAINA 2015, s. 363; CHIRON 2019; LUCIANI 2019; SARTORIO 2021, s. 7n; SALATO. *L'ecclesiologia in una visione sinodale* 2020; ad.

⁷⁷ ROUTHIER. *Il rinnovamento* 2016; BORRAS. *La synodalité ecclésiale: Diversité de lieux et interactions mutuelles. Recherches de Science Religieuse*, 2/2019, Tome 107, Dossier, s. 2–9 ad.

⁷⁸ SALATO. *L'ecclesiologia in una visione sinodale* 2020; ad.

⁷⁹ FROSINI 2014, s. 13; LUCIANI. *Reforma, conversión* 2020; ad.

⁸⁰ č. 109.

⁸¹ ROUTHIER *Il rinnovamento* 2016; SCHICKENDANTZ 2015; ad.

⁸² VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020; ad.

1.3.2 Synodalita v Písmu

V druhé řadě je dlužno nastínit biblický rámec pojmu. Synodalitu jako něco, co je spjato s Božím lidem, s Kristem a s prvotní církví, nacházíme již v Písmu (SŽC 11). Předobrazy a některé základy chápání tohoto principu – jako např. biblické teologie Božího lidu – se projevují již ve Starém zákoně, ale základ synodality v biblické teologii je ukazován v chápání „cesty“, kterou je sám Kristus (J 14,6) a život *společenství* těch, kdo žijí s ním (Mt 18,20)⁸³ (SŽC 103, 109), podle jeho učení a pravdy (SŽC 3, 16)⁸⁴, z jeho autority, charismat a poslání (zejm. SŽC 17, 53)⁸⁵. Kromě toho je na mnoha místech v Písmu ukazován také rozměr synodality jako jednoty a potřeby všech členů – údů – s růzností jejich charismat a služeb pro cestu církve (SŽC 18–19, 21–22, 47)⁸⁶.

Pro rozměr synodality ve smyslu setkávání jsou důležité také události slavení eucharistie či společného řešení problémů: z nich je v teologické literatuře nejčastěji a jako nejlepší příklad zmiňován Jeruzalémský koncil⁸⁷ (SŽC 20, 42). Ten ukazuje prolínání univerzální zodpovědnosti církve s respektem k místním církvím. Totéž můžeme sledovat v přístupu apoštola Pavla v péči o každou místní církev i o jejich jednotu.⁸⁸

1.3.3 Svědectví církevních otců a Tradice v 1. tisíciletí

Nemůžeme minout období otců a praxi prvních století církve, ve kterých se zvláštním způsobem odkrývá žitá Tradice apoštolů. Náš dokument i mnohá teologická pojednání tvrdí a ukazují, že synodalita je dobře zakořeněná v Tradici církve a projevuje se od počátku jejich dějin⁸⁹ (SŽC 9, 24, 42). Pro chápání synodality místní církve je podstatné, že církevní otcové chápali církve jako *communio ecclesiarum*.⁹⁰ Celkem brzy se ustaluje, že v čele každé místní církve stojí biskup, který ji při řešení problémů na společných setkáních (synodách na úrovni univerzální, regionální i na úrovni partikulární církve) zastupuje. Ukazuje se také, že církve žijí nutností shromažďovat se⁹¹ a řešit věci společně.⁹² Jako konkrétní příklady teologie a praxe církevních otců jsou zmiňováni

⁸³ Tento verš považujeme za jedno z klíčových vyjádření synodality církve ve svém rozměru jednoty v přítomném Kristu. Srov. CLEMENZIA 2019.

⁸⁴ MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; GALLI 2019, s. 116; GALLI. *La figura sinodal* 2020, s. 115–116.

⁸⁵ MARTIN 2019: Ukazuje systematickou biblickou synodální církevní eklesiologii dokumentu v logice genetické a historicky-narativní: církve svolaná, uskutečněná, strukturovaná a poslaná.

⁸⁶ MARTIN 2019; NOCETI 2019; REID 2021.

⁸⁷ FROSINI 2014, s. 18–38, 160; HERIVONJILALAINA 2015, s. 60n ad.

⁸⁸ REID 2021.

⁸⁹ HERIVONJILALAINA 2015, s. 57n; MASCIARELLI 2018, s. 9; SALATO. *L'ecclesiologia in una visione sinodale* 2020; SARTORIO 2021 ad.

⁹⁰ VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020; ad.

⁹¹ HERIVONJILALAINA 2015, s. 77–78; DURA 1999, díl. I.

⁹² DURA 1999, díl. I.; ad.

nejčastěji sv. Jan Zlatoústý (viz níže), sv. Ignác z Antiochie nebo sv. Cyprián⁹³ (SŽC, oddíl 1.2)⁹⁴.

1.3.4 Vývoj projevů synodality od 2. tisíciletí

Nakonec je pro nás důležité přemýšlet, jak se synodalita projevovala v dalších staletích až do období předcházejícího epoše, ve které se nacházíme nyní. Dokument se snaží ukázat na vývoj synodality v tomto období pozitivním způsobem. Nicméně v teologické literatuře se výrazně pojmenovávají tendence, které ukazují spíše na velké oslabení synodality, zvláště tím, že se od 11. století eklesiologicky i prakticky církev orientovala stále více univerzalisticky.⁹⁵ Jednota církve nebyla chápána jako jednota v mnohosti (subjektů s jejich kulturami, na prvním místě místních církví) a způsob vedení se stále více přikláněl k autoritativnímu papežskému zřízení, čímž se výrazně oslabila role místních církví a synodalita obecně (SŽC 32n)⁹⁶. Hierarchologické pojetí a odlišování mezi služebníky (*ecclesia docens*) a laiky byly silnější než chápání jejich společné identity a poslání⁹⁷ (SŽC 35)⁹⁸. P. Coda přiznává, že historická část dokumentu byla nejvíce diskutovaná. Odkazuje však na první odstavec tohoto oddílu, který vysvětluje hermeneutické kritérium, které vedlo ke zmíněnému pozitivnímu pohledu: na jedné straně chápání, že jen synodalita mohla církev udržet věrnou jejímu počátečnímu poslání, tedy že musela být přítomna v celých dějinách, i když v různé intenzitě, na druhé straně že měla formy, vyvíjející se podle historického, kulturního a sociálního kontextu (SŽC 24, 30).⁹⁹ Cílem čtení historie církve není kopírování jejich synodálních forem, ale poučení se, jak a proč synodalitu žila v určité dějinné etapě a situaci a co ji od ní naopak odvádělo.¹⁰⁰

⁹³ HERIVONJILALAINA 2015, s. 62–65.

⁹⁴ MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; SPADARO 2020.

⁹⁵ Zejm. RUGGIERI 2016, s. 169n; CHIRON 2018; BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 292–298; MILTOS 2019; VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020.

⁹⁶ Dokument ale ukazuje, že během dějin na různých úrovních trvaly snahy o lepší fungování synodality. Jednou z reakcí na její slabost byla také myšlenka konciliarismu (č. 34). Srov. RUGGIERI 2016, s. 168n; MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019.

⁹⁷ GAILLARDETZ 2021.

⁹⁸ POSPÍŠIL – ŘEHÁKOVÁ 2021.

⁹⁹ Srov. CODA, P. *La sinodalità esercizio di Chiesa* 2019, s. 174; CODA. *Il cammino della chiesa* 2019, s. 11–12; MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; KNOP 2020; ad.

¹⁰⁰ Srov. BATTOCCHIO, R. *Sul paragrafo 1.3 del documento La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: «Lo sviluppo della prassi sinodale nel II millennio» (nn. 31-41)*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione... Commento*, s. 39, 41. Dokument MTK se nedívá na církev a její dějiny úzce konfesně, ale ve smyslu *katolicity*, která se projevovala i v odloučených církevních společenstvích.

1.3.4.1 Druhý vatikánský koncil jako předpoklad pro oživení synodality

Myšlenka, že to byl právě 2. vatikánský koncil, který se stal předpokladem obnovy synodality církve, je další, na které se s dokumentem MTK (obecně zejm. SŽC 5–6, 8–9, 40–41) shodne naprostá většina teologů pojednávajících o synodalitě. Ukazují, že se takto stal jejím předpokladem zejm. svou eklesiologií¹⁰¹ (SŽC 5)¹⁰²: obnoveným chápáním církve jako lidu sjednoceného Nejsvětější Trojicí¹⁰³ (SŽC 48) – „působením jednoty Otce i Syna i Ducha svatého“ (LG 4) – a jako *communio* Božího lidu¹⁰⁴ (SŽC 54) – *universitas fidelium*¹⁰⁵ –, v němž každý věřící je subjektem církve a participuje na jejím poslání¹⁰⁶ (SŽC 9) podle své služby a charismat¹⁰⁷ (LG 12) (SŽC 55). Až na druhém místě je její hierarchická struktura¹⁰⁸ (LG 21–22) (SŽC 54–55)¹⁰⁹. Dále se stal koncil předpokladem pro synodalitu svým obnoveným chápáním církve jako *communio ecclesiarum* (tj. společenství partikulárních církví) (LG 23)¹¹⁰ (SŽC 40–41, 61)¹¹¹ a chápáním kolegiality¹¹² (SŽC 8, 10, 40).

Jednotlivé myšlenky koncilu, které se stávají tímto předpokladem, budeme rozvíjet v následujícím teologickém zakotvení.

1.3.4.2 Pozitivní, nebo negativní zkušenosti synodality v pokoncilním období?

Jak se využívaly či nevyužívaly plody koncilu? Z jeho zmíněné obnovy vychází – zejm. za Pavla VI.¹¹³ – Synoda biskupů¹¹⁴ (SŽC 41), rozvoj fungování biskupských

¹⁰¹ CZERNY 2021; HERIVONJILALINA 2015, s. 79n.

¹⁰² GALLI 2019, s. 111n; GALLI *La figura sinodal* 2020, s. 113–114; GALLI *Revolución de la ternura y reforma* 2020.

¹⁰³ MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019; ad.

¹⁰⁴ MASCIARELLI. *Parrocchia sinodale* 2016, s. 51–52; MASCIARELLI 2018, s. 34n; MASCIARELLI. *La synodalità, eredità conciliare* 2020; SARTORIO 2021, s. 26n; ad.

¹⁰⁵ např. VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020.

¹⁰⁶ DV mluví o *conspiratio* (č. 64). V teologické literatuře panuje velká shoda, že tato participace patří ke stěžejním tématům koncilu.

¹⁰⁷ ZAMBON 2020; SARTORIO 2021, s. 62n; ad.

¹⁰⁸ VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020 ad.

¹⁰⁹ Dokument přebírá strukturu LG.

¹¹⁰ CORECCO 1974, kap. 1 a 5; RUSH 2017; BORRAS, A. *Sinodalità ecclesiale, processi partecipativi e modalità decisionali: Il punto di vista di un canonista*. In GALLI, C. M. – SPADARO, A. (ed.). *La riforma e le riforme nella chiesa*; Srov. BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 291n; CHIRON 2018; MOURELO 2019; REPOLE. *Sinodalità-collegialità* 2018. Ač – a to dokument MTK nezmiňuje – v chápání koncilu je ještě univerzální církev chápána jako prvotnější než církve partikulární. Srov. LEGRAND 2005; LEGRAND 2007, CHIRON 2019; ad.

¹¹¹ Dokument odkazuje k praktickým důsledkům, kterým koncil toto *společenství církví* zamýšlel uvést do praxe: č. 40, 85, 98.

¹¹² LEGRAND 2005; HERIVONJILALAINA 2015, s. 103–106, 113; RUSH 2017; SARTORIO 2021, s. 169; ad.

¹¹³ Srov. FRANTIŠEK. *Videoposelství k plenárnímu zasedání Papežské komise pro Latinskou Ameriku z 26. 5. 2022*.

¹¹⁴ FAGGIOLI 2004; PRISCO 2016; ad.

konferencí¹¹⁵ (SŽC 40–41), rady v partikulárních církvích (SŽC 40) a další prvky synodality. Dobu pontifikátu Jana Pavla II. však mnozí hodnotí spíše jako dobu centralismu a zastavené recepce koncilu (EG 32), alespoň v myšlení a praxi římské kurie.¹¹⁶ Také nový Kodex kanonického práva podle četných hodnocení synodální principy koncilu přeložil nedostatečně.¹¹⁷ Náš dokument tyto nedostatky až na výjimky (např. SŽC 84)¹¹⁸ téměř nezmiňuje. V souladu s ním však lze v pontifikátu Jana Pavla II. vidět také kroky, které synodalitě prospěly¹¹⁹ (SŽC 41)¹²⁰. Z magisteria tohoto papeže je vhodné zmínit zvláště získaný interpretační rámec koncilu, jímž je eklesiologický koncept *communio* – zejm. po synodě z r. 1985 – pro chápání synodality klíčový¹²¹. Dokument zmiňuje také synodální zkušenosti, výslovně biskupské synody. Co do obsahu bychom měli zmínit určitě synodu o laicích z r. 1987,¹²² mezi zkušenostmi ze synod na místních a regionálních úrovních pak Würzburgskou synodu z r. 1971–75¹²³ a na prvním místě synodální procesy Konference episkopátů Latinské Ameriky (jejich klíčovou postavou byl také Jorge Maria Bergoglio), které mají zásadní vliv na současné magisterium.

1.3.5 Závěr: Zápas o obnovu synodality

Výrazné ujasnění v pojmu synodality přináší dokument MTK a teologie v tom, že není na prvním místě praktického rázu ve smyslu konání synod, ale že jeho podstata je duchovní a že se týká způsobu jednání všech členů Božího lidu bez rozdílu. Viděli jsme, že církev byla synodální v těchto významech už od počátku. Od 2. tisíciletí se však pod různými vlivy církev vydala jinou cestou, což teologická literatura hodnotí na rozdíl od dokumentu MTK výrazně kriticky. Jeden z nejvýraznějších výsledků tohoto zkoumání je, že svým návratem k pramenům se koncil vrátil i k synodalitě, ač boj mezi pojetím církve 2. tisíciletí a pojetím, které převažovalo do koncilu, zejm. na úrovni struktur univerzální církve, ještě dlouho přetrvával.

¹¹⁵ LEGRAND 2005; ad.

¹¹⁶ CHIRON 2018; ad.

¹¹⁷ FAGGIOLI 2004; SCHICKENDANTZ. La reforma 2017.

¹¹⁸ Srov. DIANICH, S. *Dalla teologia della sinodalità alla riforma della normativa canonica*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento...*, s. 71–82.

¹¹⁹ HERIVONJILALAINA 2015, s. 113–128; PRISCO 2016.

¹²⁰ MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019.

¹²¹ Je třeba však také upozornit na to, že samotná eklesiologie *communio*, pokud není správně chápána, jak tomu v některých etapách bylo, může mít i opačný efekt, zvláště když je čtena v univerzalistickém klíči. Srov. CHIRON 2018.

¹²² Zde bychom mohli do zmíněné synodální zkušenosti zahrnout větší konzultaci s laiky a co do obsahové stránky samotnou exhortaci *Christifideles laici* s mnoha synodálními myšlenkami i praktickými nástroji. V neposlední řadě bychom měli také zmínit promluvu Jana Pavla II. na posledním generálním shromáždění, ve které analogicky použil pojem „synodalitas effectiva“, která by měla být prodloužena v „synodalitas „affectiva“. Srov. LA CIVILTÀ CATTOLICA. *Sinodalità effettiva e affectiva nella «Christifideles laici»*: Editoriale. *Civiltà Cattolica*, Quaderna 3330, I 1989, s. 521–532.

¹²³ Např. HÜNERMANN 2012.

1.4 K teologickým základům synodality

Nyní chceme ukázat, jak se celé chápání a zkušenost žité Tradice, které jsme nyní pozorovali, přetavuje do dnešní teologie synodality: Církev je společenství (*communio*) všech partikulárních církví a pokřtěných členů Božího lidu, shromažďované a uschopňované Nejsvětější Trojicí (SŽC 43; LG), aby „putovalo společně“ s celým lidstvem ke spáse skrze hlásání evangelia za účasti všech podle jejich charismat a služeb.

1.4.1 Synodalita vyplývá z podstaty církve

Jak je synodalita přítomná v podstatě církve? „Církev a synoda jsou synonyma“ (SŽC 3; citace Jana Zlatoústého)¹²⁴. Synodalita je církvi přirozená, konstitutivní (SŽC 1, 5, 49n, 57, 70, 104n, 120).¹²⁵ Na tom se shodnou jak téměř všichni teologové reflektující synodalitu,¹²⁶ tak magisterium papeže Františka. Znamená to, že církev „je“ a „musí být“ synodální. Dokument staví teologický počátek synodální církve do odpovědi na Boží povolání¹²⁷ být „jeho lidem“, putujícím až k eschatologickému naplnění (SŽC 103).

1.4.2 Církev je synodální, protože jejím zdrojem je Nejsvětější Trojice

Jestliže základem církve je Trojjediný Bůh, pak i synodalita vychází z tajemství Nejsvětější Trojice, na jejímž životě má církev účast – a tedy je jejím „obrazem“. Nejsvětější Trojice je tak zdrojem společenství¹²⁸ (*communio*) (SŽC 43)¹²⁹ a jednoty¹³⁰ (SŽC 45) církve. Nejen dokument sám (SŽC 43–48, 60, 64, 109, 116),¹³¹ ale i mnoho teologů (odkazujících se v tom na 2. vatikánský koncil) dává na tento základ zvlášť velký důraz.¹³²

¹²⁴ JAN ZLATOÚSTÝ. *Explicatio In Psalmum 149*. PG 55, 493; Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; FROSINI 2014, s. 13; MOURELO 2019; RUSSO 2020.

¹²⁵ MADRIGAL; CODA. *Il cammino della chiesa* 2019; NOCETI 2019.

¹²⁶ CORECCO; LEGRAND 2005; LEGRAND 2007, s. 88n; CANOBBIO 2016; BORRAS 2016; BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 275n; SCHICKENDANTZ 2015; VALDRINI 2017; LUCIANI. *La reforma como conversión* 2020; VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020; SALATO. *I fondamenti teoretici* 2020; SALATO. *Per una chiesa sinodale* 2020; SARTORIO 2021, s. 7; ROUTHIER 2021; ad.

¹²⁷ Mluví o „synodálním povolání“ (č. 71–72). Srov. PEÑA 2019, KNOP 2020.

¹²⁸ CLEMENZIA 2020; ad.

¹²⁹ GALLI 2019.

¹³⁰ RUGGIERI 2016, např. 81n.

¹³¹ Zejm. MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019 a NUGNES 2020.

¹³² Zejm. LEGRAND 2007; CODA. *La sinodalità esercizio di Chiesa* 2019, s. 174; CODA. *La sinodalidad como oportunidad ecuménica* 2019, s. 191; CANOBBIO 2016; MASCIARELLI 2018, s. 37n; SALATO. *I fondamenti teoretici* 2020, s. 9; SALATO. *Per una chiesa sinodale* 2020, s. 175–176; SALATO. SALATO. *L'ecclesologia in una visione sinodale* 2020.

Církev je (a musí být) – jak je to zakotveno v Písmu – spojená s Kristem,¹³³ který ji shromažďuje (SŽC 42), je v ní přítomný (SŽC 103)¹³⁴, volá ji k následování (SŽC 120)¹³⁵ a sám je její cestou (SŽC 3, 48),¹³⁶ a také proto je synodální. A děje se tak jen v síle Ducha svatého¹³⁷ (SŽC 19, 46, 48)¹³⁸.

To však neznamená jen to, že církev žije synodálně analogicky podle vzoru Nejsvětější Trojice, ale také že má stejný cíl jako Trojjediný Bůh a že je jím po určité cestě vedená. Aby tomu tak bylo, je a musí být synodalitě vlastní duchovní rozlišování¹³⁹ (SŽC 10, 42, 53, 68, 78, 94, 111–114)¹⁴⁰.

1.4.3 Církev je synodální, protože je *communio* Božího lidu

Nyní se podívejme, jak se synodalitou souvisí základní eklesiologické koncepty: Že je synodalita podstatně propojená s *eklesiologií communio*¹⁴¹, můžeme chápat jako nejdůležitější tvrzení dokumentu MTK. Pojednání teologů jsou s ním v podstatě zajedno,¹⁴² nicméně MTK o souvztažnosti synodality s *eklesiologií communio* pojednává se zvláštním důrazem.¹⁴³ Základní kámen eklesiologie je pro dokument MTK právě tento koncept, znovu zdůrazněný 2. vatikánským koncilem (SŽC 6, 10, 38, 40–43, 48, 54–55, 58, 70). Je tím myšleno *communio* s Bohem, *communio* všech členů církve (SŽC 6, 45), biskupů¹⁴⁴ (SŽC 62–64) a zejména všech partikulárních církví¹⁴⁵ (SŽC 7, 10, 40, 52, 59–61, 66), a to se všemi odlišnostmi, rozdílnými povoláními a charismaty (SŽC 55, 60–61, 74). V tomto pojmu je ale obsažen i cíl: společenství se všemi lidmi (LG 1) (SŽC 6, 45, 58)¹⁴⁶, který bude naplněn v eschatonu. Právě *communio* tak může být jenom synodální (SŽC 6), skrze synodalitu se církev jako *communio* projevuje¹⁴⁷ (SŽC 6, 51, 54n).

¹³³ HERIVONJILALAINA 2015, s. 172–173, RUGGIERI 2016, s. 7n, 105n; ad.

¹³⁴ CLEMENZIA 2019.

¹³⁵ ASTI. *I fondamenti spirituali* 2020; ad.

¹³⁶ GALLI 2019.

¹³⁷ HERIVONJILALAINA 2015, s. 172–173; ASTI. *I fondamenti spirituali* 2020; ad.

¹³⁸ MADRIGAL. Sinodalidad e Iglesia sinodal 2019; GALLI 2019; GALLI. *La figura sinodal* 2020, s. 116n.

¹³⁹ PRISCO 2017; ASTI. *I fondamenti spirituali* 2020; SARTORIO 2021, s. 101n; ad.

¹⁴⁰ CLEMENZIA 2019; La sinodalità esercizio di Chiesa 2019, s. 178n; CODA. *Il cammino della chiesa* 2019, s. 18.

¹⁴¹ České slovo „společenství“ používáme v naprosté většině případů jako ekvivalent lat. *communio*.

¹⁴² Zejm. CORECCO 1974; MASCIARELLI 2018, s. 58n; BORRAS 2016, BORRAS. La synodalité ecclésiale 2019, s. 275n; TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Grech: Církev je synodální, protože je společenstvím: Rozhovor s Mario Grechem*. Přel. z Vatican News – italské sekce, 22. 7. 2021. Na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/210722grech-cirkev-je-synodalni-protoze-je-spolecenstvim>>.

¹⁴³ Zejm. GALLI 2019; SEMERARO. *Sinodalità* 2020; TERRACCIANO 2020; CODA. *Il cammino della chiesa* 2019.

¹⁴⁴ Avšak neoddělitelně od *communio fidelium* a *communio ecclesiarum*: srov. č. 66.

¹⁴⁵ AS 5; ChD 11; EG 30.

¹⁴⁶ GALLI 2019, MADRIGAL. Sinodalidad e Iglesia sinodal 2019. Církev jako „shromáždění“ a její povolání „shromažďovat“ všechny lidi dokument představuje na mnoha místech.

¹⁴⁷ ROUTHIER. *Marcher ensemble* 2017; ad.

Eklesiologie communio však je podle dokumentu neoddělitelná od konceptu církve jako dějinami putujícího „Božího lidu“¹⁴⁸ (SŽC 6–7, 40)¹⁴⁹. Současná teologická literatura na nutnost tohoto propojení zvláště odkazuje. Celé *communio* Božího lidu – každý pokřtěný – je subjektem¹⁵⁰ (SŽC 55).

Jedním z podstatných východisek i vlastností *communio* církve, a tedy i synodality, je bratrství¹⁵¹ (SŽC 43, 70, 107, 109), které ve své plnosti vychází z křestní identity. Dalším výrazná charakteristika synodální církve vyplývá z její *eucharistické* (*syn-axis*) identity, se kterou (s formou účasti na ní i s jejími cíli¹⁵²) tedy musí být ve shodě.¹⁵³ Dokument ukazuje úzké propojení konceptu *communio* s eucharistickou podstatou církve. Synodalita je eucharistií též formována (SŽC 6, 47–48, 109).¹⁵⁴ Nejen pak shromažďování k eucharistii, ale „setkávání se“¹⁵⁵ jako takové patří niterně k církevnímu společenství (SŽC 6, 70).

1.4.4 Synodalita má stejný cíl jako církev: hlásání evangelia

Pokud církev (společenství věřících) existuje právě proto, aby hlásala evangelium (SŽC 53), synodalita musí mít jako hlavní cíl totéž¹⁵⁶, a naopak, poslání (*missio* církve) musí mít synodální charakter. A právě synodalita pomáhá církvi lépe plnit toto její poslání. To je další z hlavních výpovědí dokumentu MTK (SŽC 6, 9–10, 46, 48, 58, 70, 103).¹⁵⁷ Proto má synodalita potenciál udržovat církev v neustálé reformě¹⁵⁸ – obnově k její podstatě (SŽC 104), tedy také k misii hlásat evangelium.¹⁵⁹ Oproti dokumentu, který o tom explicitně nemluví, pak mnoho teologů ukazuje, že už sama synodální tvář církve je hlásáním evangelia – svědectvím.¹⁶⁰

¹⁴⁸ Tento pojem v sobě obsahuje také vztah mezi věčnou pravdou a novostí dějin, ve které Tradice se žije vždy originálním způsobem. Proto se také mluví o „živé Tradici“.

¹⁴⁹ Tento pojem dokument používá 91krát.

¹⁵⁰ SCHICKENDANTZ 2015.

¹⁵¹ RUGGIERI 2016, s. 192n; RUTA 2018; SARTORIO 2021, s. 104n; ad.

¹⁵² Mezi nimi zmiňuje dokument také „vyslání“, vyjádřené zejm. na konci liturgie. Srov. GALLI 2019.

¹⁵³ CORECCO 1992; CALABRESE 2014; RUGGIERI 2016, s. 86n, 212–213; ROUTHIER. *La synodalité ecclési-ale* 2016; CANOBBIO 2016; SARTORIO 2021, s. 59n; ad.

¹⁵⁴ GALLI 2019, s. 139.

¹⁵⁵ SALATO. *Per una chiesa sinodale* 2020, s. 171–172; ad.

¹⁵⁶ REPOLE 2016, s. 125n; ROUTHIER. *Il rinnovamento* 2016; RUGGIERI 2016, s. 56–57, 167n; SARTORIO 2019; MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019; GALLI, Carlos María – SPADARO, Antonio (ed.). *La riforma e le riforme*. Brescia: Queriana, 2016.

¹⁵⁷ CODA. *La sinodalidad como oportunidad ecuménica* 2019; MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; GALLI *Revolución de la ternura y reforma* 2020.

¹⁵⁸ BORRAS 2016; SCHICKENDANTZ. *La reforma* 2017; LUCIANI. *Reforma, conversión* 2020; ad.

¹⁵⁹ CALABRESE 2014; CANOBBIO 2016, SPADARO – GALLI 2018, ASTI. *I fondamenti spirituali* 2020; SARTORIO 2021, s. 30n.

¹⁶⁰ SARTORIO 2021, s. 70, ale také HÜNERMANN 2012; FROSINI 2014, s. 163; CALABRESE 2014; TREMOLADA 2018; ad.

1.4.5 Církev nemůže naplňovat své poslání bez mnohostranné účasti všech pokřtěných, a proto musí být synodální

Pokud církev chápeme jako skutečnost společenství všech členů Božího lidu s jejich různými charismaty a službami, musíme říci, že církev potřebuje participaci všech¹⁶¹ (SŽC 43, 46, 55, 67, 70, 73, 77 ad.)¹⁶² na celém jejím životě a poslání. Křestní identita (SŽC 40, 46, 53, 56, 72) a s ní přijaté dary činí všechny věřící – obdařené mocí Kristovou (SŽC 17–18) – (spolu)zodpovědné¹⁶³ za směřování a naplňování jejího poslání¹⁶⁴ (SŽC 43, 50, 67, 70, 107, 109, 117) celým Božím lidem – proto je křest a z ní vyplývající odpovědnost základem pro synodalitu církve.¹⁶⁵

Jedním z podstatných darů k tomu je *sensus fidei (fidelium)* – jehož chápání 2. vatikánský koncil obnovuje (LG 12) a náš dokument zdůrazňuje¹⁶⁶ –, který však má v plnosti jen celek Božího lidu (LG 12, DV 10)¹⁶⁷ (zejm. SŽC 9, 56, 64).

Communio Božího lidu církve – Mystické Kristovo tělo¹⁶⁸ (SŽC 47) – je však jednotou v mnohosti jako účast na tajemství Trojice, protože je složené z mnoha různých údů s různými charismaty¹⁶⁹ (SŽC 6, 46, 53, 55, 109)¹⁷⁰ a službami, a protože je hierarchické¹⁷¹: obsahuje tedy „všechny“ (celý Boží lid), „některé“ (kolegium biskupů, příp. na úrovni místní církve kněžstvo, nebo ty, kteří jsou zvoleni či jmenováni zastupovat Boží lid¹⁷²) a „jednoho“ (papež, na úrovni diecéze biskup)¹⁷³ (SŽC 6–7, 64, 79, 106)¹⁷⁴. Proto i participace je podle toho různorodá, avšak s tím, že jednotlivé subjekty jsou vždy

¹⁶¹ ROUTHIER. *Il rinnovamento* 2016, LUCIANI 2019 ad.

¹⁶² NOCETI 2019.

¹⁶³ LEGRAND 2005; ROUTHIER. *Il rinnovamento* 2016; CANOBBIO 2016; RUGGIERI 2016, s. 193–196; ZAMBON 2020; ad.

¹⁶⁴ Tak, jak o tom mluví koncil – na jeho „trojí službě“ (č. 46).

¹⁶⁵ PRISCO 2016; PRISCO 2017; MASCIARELLI 2018, s. 31–32, 63–64; DE CHINCHETRU, J. I. A. O. *L'esperienza canonica per la gestione sinodale di una diocesi*. In CONGREGAZIONE PER I VESCOVI (ed.). *Pastori di una chiesa sinodale: Atti del corso annuale di formazione per i nuovi Vescovi*, 2019, s. 104 ad.

¹⁶⁶ Zejm. CODA. *La sinodalidad como oportunidad ecuménica* 2019, GALLI 2019, SEMERARO. *Sinodalità* 2020, NOCETI 2019.

¹⁶⁷ MTK. *Il sensus fidei...* 2014, RUSH 2016; RUSH 2016; LUCIANI. *Reforma, conversión* 2020; ad.

¹⁶⁸ LG 7; RUTA 2018 ad.

¹⁶⁹ DIANICH 2020; ad.

¹⁷⁰ Synodalita podle dokumentu úzce souvisí s charismatickým rozměrem církve a jejích členů.

¹⁷¹ Dokument ukazuje zakotvenost hierarchické podstaty církve v její apostolicitě (č. 7, 55, 62–63).

¹⁷² č. 64, 79.

¹⁷³ LEGRAND 2005; HERIVONJILALAINA 2015, s. 170–171; VALDRINI 2017; CHIRON 2019; ASTI. *I fondamenti spirituali* 2020; VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020; ad. Samozřejmě s vědomím toho, že služba „Nejvyššího pontifika“ (POSPÍŠIL – ŘEHÁKOVÁ 2021) na úrovni univerzální církve není analogická se službou biskupa na úrovni partikulární církve: Nejvyšší pontifik není biskup univerzální církve, ale má v rámci kolegia biskupů zvláštní službu pro *communio ecclesiarum*; stejně by se mohl tímto „jedním“ myslet i farář, avšak také ne analogicky se službou biskupa.

¹⁷⁴ KNOP 2020; MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019; ad. Dokument zde mluví o „službě jednoty“ mezi všemi subjekty jemu svěřenými.

nutně v aktivních cirkulárních vztazích¹⁷⁵ (SŽC 3, 64, 66, 72, 94, 106) – zejm. ve vzájemném naslouchání¹⁷⁶ (SŽC 68, 75, 81, 94, 100, 110–111, 114)¹⁷⁷ –, aby mezi nimi byla jednota¹⁷⁸ (SŽC 22), *conspiratio* (SŽC 64). I tato logika je podstatně zahrnuta do synodality.

*Všichni*¹⁷⁹ se účastní (a mají účastnit)¹⁸⁰ rozlišování (SŽC 111–114) rozhodnutí,¹⁸¹ všichni se modlí, naslouchají, analyzují, vedou dialog,¹⁸² konzultují (radí) (SŽC 68–69, 78, 81, 88, 104) a dosahují konsenzu (SŽC 21, 94)¹⁸³ (*decision-making*), ale jen *jeden* (příp. *někteří*¹⁸⁴) –, kteří musí být účastni onoho *všichni* také tím, že všechny konzultuje (radí se)¹⁸⁵, aby byla zajištěna cirkularita mezi *sensus fidei* a pastýři¹⁸⁶ (SŽC 72)¹⁸⁷, – dostává autoritu rozhodnout (*decision-taking*)¹⁸⁸ (SŽC 69). *Jeden a někteří* však vždy (určitým způsobem) zastupují celek, včetně každé části celku, kterou reprezentují,¹⁸⁹ proto musí být kolegiální propojená se synodalitou.¹⁹⁰ Dokument se tímto vztahem podrobně a s velkým důrazem zabývá (SŽC 7, 60, 62, 64, 66, 88 ad.).¹⁹¹ Pastýři podle evangelia a na základě daru autority (SŽC 17) jsou služebníky jednoty Božího lidu, který je jim svěřen; i toto je smysl (Františkova) obrazu „obrácené pyramidy“ (SŽC 57)¹⁹².

¹⁷⁵ PRISCO 2017; ad.

¹⁷⁶ MASCIARELLI 2018, s. 95n; SARTORIO 2021, s. 94n; BORRAS. *La sinodalità formale in atto 2021*; ad.

¹⁷⁷ GALLI 2019, s. 137n; GALLI *Revolución de la ternura y reforma 2020*, s. 82–83.

¹⁷⁸ ROUTHIER. *Marcher ensemble 2017*.

¹⁷⁹ Včetně některých a jednoho.

¹⁸⁰ Proto „komunitní“ rozlišování, zvláště tam, kde se to týká celé komunity věřících. Srov. VITALI. *La circolarità 2016*; RUTA 2018.

¹⁸¹ CANOBBIO 2016; ad.

¹⁸² SARTORIO 2021, s. 94n; ad.

¹⁸³ Téma konsenzu je v dokumentu zmíněno jen velmi okrajově, zatímco v teologické literatuře je mu věnováno více pozornosti: LEGRAND 2005; RUGGIERI 2016, s. 70n, 101n ad.; SALATO. *Per una chiesa sinodale 2020*; ad.

¹⁸⁴ č. 70c.

¹⁸⁵ RUSH 2016; ad.

¹⁸⁶ VITALI. *La circolarità 2016*; ad.

¹⁸⁷ KNOP 2020.

¹⁸⁸ BORRAS 2016; BORRAS. *La sinodalità formale in atto 2021*, s. 109n; ad.

¹⁸⁹ Tzn. biskup „reprezentuje“ svoji partikulární církve. Srov. PRISCO 2017; REPOLE. *Sinodalità-collegialità 2018*.

¹⁹⁰ MASCIARELLI 2020; ad. Základním vyjádřením je to, že kolegium biskupů slouží (je prostředkem) základního *communio ecclesiarum*. Někdy se mluví také o „biskupské synodalitě“ (Corecco 1982). Kolegiální se tedy děje uvnitř synodality (č. 7). Srov. LUCIANI 2019; ad.

¹⁹¹ P. Coda hodnotí jako jeden z nejdůležitějších přínosů dokumentu pojmenování vztahu synodality a kolegiální, což se projevuje prakticky např. v chápání, že biskupské konference, ale také další struktury seskupení místních církví jsou nejen strukturami kolegiální, ale i synodality. Srov. CODA, P. *La sinodalità esercizio di Chiesa 2019*.

¹⁹² GALLI 2019, s. 127n; GALLI. *La figura sinodal 2020*, s. 122n; GALLI. *Revolución de la ternura y reforma 2020*, s. 78n.

Avšak celý Boží lid a každý pokřtěný se na této autoritě čili moci (*exousía*) podílí (SŽC 17–18).¹⁹³

1.4.6 Církev není synodální jen uvnitř

Týká se synodalita jen vnitřního života církve? Ne, k základům synodality patří i to, že se neuzavírá sama do sebe, ale podstatně k ní patří také „širší synodalita“, zvláště ekumenická, která vede ke vzájemné výměně darů.¹⁹⁴ Náš dokument o propojení synodality s ekumenismem pojednává na mnoha místech (SŽC 9, 31–36, 38, 115n ad.)¹⁹⁵. Synodalita vede k ekumenismu (SŽC 9),¹⁹⁶ a naopak ekumenický dialog vede k potřebě větší synodality.¹⁹⁷

V dokumentu není použit pojem „univerzálního bratrství a sesterství“ tak jasně jako v encyklice *Fratelli tutti*, v přípravném dokumentu synody 2021–2023¹⁹⁸ nebo u mnoha teologů,¹⁹⁹ ale je tam tento rozměr přítomný (nejvíce asi v SŽC 118, dále v SŽC 12, 51, 108–109, 118). Souvisí s eklesiologickým pojmem Božího lidu. Náš dokument o tomto bratrství mluví zejm. v poslání (sociální) *diakonie* (SŽC 103) vůči všem bratřím a sestřám – zvláště chudým²⁰⁰ (SŽC 106, 108).

1.4.7 Závěr: Teologie synodality jako cesta k eklesiologické vyváženosti

Naše zkoumání ukazuje potřebu hledat základy synodální církve v jejím teologickém a eklesiologickém základu v Trojjediném Bohu a ukazuje v této synodalitě její konstitutivnost. Její správné chápání je spojeno s vyváženým eklesiologickým poměrem koncilních pojmů *communio* a Božího lidu. Nevyváženost důrazu na první z nich v pokoncilním období je očišťována důrazem na eklesiologii Božího lidu současného magisteria. Podobně i koncilní návrat k prvenství misie vyžadoval ujasňování, proto i synodálnost církve musí toto chápat jako cíl své cesty. V synodální církvi má ještě větší význam a docenění každý pokřtěný se svými dary, což vede zase k očištění nevyváženosti účasti členů a úlohy hierarchie vůči ostatním pokřtěným. I vztah k ekumenismu

¹⁹³ NOCETI 2019.

¹⁹⁴ Zejm. CODA. *Il cammino della chiesa* 2019; MORANDINI. *Un dinamismo ecumenico* 2019; MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019; NUGNES 2020; TERRACCiano 2020; srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání: přípravný dokument ze 7. 9. 2021 ze 7. 9. 2021*, č. 28, 30.

¹⁹⁵ GALLI 2019, s. 129–130; CODA. *La sinodalidad como oportunidad ecuménica* 2019; BATTOCCHIO 2019; ad.

¹⁹⁶ CODA. *La sinodalidad como oportunidad ecuménica* 2019; MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019; ad.

¹⁹⁷ LEGRAND 2007; ROUTHIER 2005; HERIVONJILALAINA 2015, s. 169–170; SARTORIO 2021, s. 70n; ad.

¹⁹⁸ Srov. *Přípravný dokument* 2021, č. 29.

¹⁹⁹ Magisterium Pavla VI.; CALABRESE 2014; TORCIVIA 2020; SARTORIO 2021, s. 104n; ad.

²⁰⁰ ZAMBON 2020; ad.

a ke světu synodalita potvrzuje jako něco, co je jí vlastní. Z toho můžeme vidět nejen potvrzení konstitutivnosti synodality církvi, ale také to, že nám tento pojem pomáhá překonat v teologii mnoho ambivalentností a tendencí k extrémům.

1.5 Synodalita na všech úrovních

Zmínili jsme již, že synodalitu chápeme i jako skutečnost, která se projevuje ve strukturách církve. Jak a kde? Dnes je jasné z četných dokumentů²⁰¹ i současné teologické literatury²⁰², že se synodalita projevuje na všech úrovních:

- Jako *základní úroveň* církevní synodality se většinou chápe úroveň celé – univerzální – církve jako *communio ecclesiarum* (partikulárních církví západní i východní tradice)²⁰³ (SŽC 94n). Synodalita se chápe jako *communio ecclesiarum* také proto, že jednota se může projevit jen jako jednota originálních subjektů, jak toto chápání obnovil 2. vatikánský koncil. Zvláštními nástroji pro synodalitu univerzální církve jsou podle MTK služba římského biskupa²⁰⁴, ekumenický koncil a synoda biskupů²⁰⁵ (SŽC 100).
- Avšak jako *první úroveň* – což je nový posun s ohledem na předchozí oficiální učení²⁰⁶ a nevylučuje se s předchozí úrovní – (nejen) náš dokument označuje partikulární církve (SŽC 77n).²⁰⁷ Zde synodalita začíná, protože je základní úrovní, kde se projevuje Boží lid.
- Mezi těmito dvěma úrovněmi se ještě mluví o úrovni seskupení partikulárních církví podle regionů s institucemi partikulárních koncilů či biskupskými konferencemi, zastupujícími místní církve (SŽC 85n)²⁰⁸. I tato seskupení se však organizují ještě v širších regionech s institucemi regionálních koncilů (SŽC 93).

²⁰¹ NOCETI. *La sinodalità* 2020; ad.

²⁰² HERIVONJILALAINA 2015, s. 168–169; SCHICKENDANTZ 2015; LUCIANI. *De Iquitos a Roma* 2020; ad.

²⁰³ CORECCO 1982; LEGRAND 2009; PRISCO 2017; ad.

²⁰⁴ *Ve společenství s kolegiem biskupů* (č. 95).

²⁰⁵ Ta – jak zdůrazňuje DŽC – končí až implementací (receptí). Srov. BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 285–299.

²⁰⁶ Srov. GALLI. *La figura sinodal* 2020, s. 121.

²⁰⁷ BORRAS 2016; REPOLE 2020; SARTORIO 2021, s. 44n; ad.

²⁰⁸ LEGRAND 2005.

1.5.1 Specifika synodality v partikulární církvi – diecézi

Protože se zabýváme zejm. první úrovní církve jakožto církve partikulární, upřesněme ještě základní rysy strukturálních projevů synodality v ní: Dokument i teologická literatura v kontextu partikulární církve mluví zejména o institucionálních projevech (strukturách) synodality: o diecézní synodě,²⁰⁹ která je prvním z nich²¹⁰ (SŽC 78n) – protože je věcí celého Božího lidu (SŽC 79) – nebo o „podobném shromáždění“ (SŽC 82), o pastorační a ekonomické radě, o kněžské radě²¹¹ a sboru konzultorů (poradců; SŽC 80n). Synodální má být i život v jejích farnostech, též s pastorační a ekonomickou radou. MTK zde navrhuje, aby byla pastorační rada povinná (SŽC 83–84).²¹²

²⁰⁹ LEGRAND 2007; ad. Nebo o eparchiálním shromáždění.

²¹⁰ HERIVONJILALAINA 2015, s. 201–204; BORRAS 2016.

²¹¹ PRISCO 2016; PRISCO 2017; CHINCHETRU 2019, s. 101–117; ad. C. V. Pospíšil a V. Řeháková se příliš nepřiklánějí pojmu „kněžská rada“, používanému v české oblasti. Termín „kněz“ by lépe nahradili termínem „presbyter“. Srov. POSPÍŠIL – ŘEHÁKOVÁ 2021, s. 103–104.

²¹² PRISCO 2019.

1.6 Naznačované cesty k obnově synodality

Nakonec, aby synodální církev nezůstala jen teorií, je třeba hledat způsoby jejího uvádění do života. To, co se nejčastěji objevuje v teologické literatuře jako základní pro církevní synodalitu dnes, je nacházení způsobů, jak tento „koncept“ uvádět do *praxe*²¹³. Dokument věnuje celou 3. a 4. kapitolu popisu a návrhům, jak žít synodalitu v praxi a co pro to udělat, a už ve své definici synodality uvádí, že „musí být vyjádřena v běžném způsobu života a jednání církve.“ (SŽC 70). Nicméně zrovna toto – pokud se objevuje nějaká kritika dokumentu – může být jeho určitou slabinou.

Už slovem „*konverze*“ v názvu celé 4. kapitoly dokument (možná i jako příklad pro teology, kteří na tento aspekt při pojednávání o synodalitě ne vždy poukazují, zvláště když příliš zdůrazňují právní a strukturální pohled) odkazuje na něco, co je první cestou k synodalitě²¹⁴ (SŽC 104)²¹⁵. To stojí mj. také v centru magisteria papeže Františka již od *Evangelii gaudium*. Jedná se na prvním místě o obrácení, tj. o stálou konverzi k duchovní identitě neboli k povolání (SŽC 104) vycházejícímu ze křtu (SŽC 107). Patří sem:

- bytí v Kristu (SŽC 107),²¹⁶ což znamená podstatně také naslouchání Slovu (SŽC 108–109);
- láska (např. SŽC 111);
- bytí součástí synodálního *communio*²¹⁷ (SŽC 104n), do kterého jsou zapojeni všichni (SŽC 78–79, 81–83, 104–106)²¹⁸ a které společně hlásá evangelium (SŽC 104)²¹⁹.

Důležitou cestou k této konverzi je také eucharistie (SŽC 107).

Tato obnovovaná identita se pak musí stát trvalou spiritualitou křesťana a křesťanského společenství²²⁰ (SŽC 107n)²²¹ – učícího se duchovnímu rozlišování (SŽC 103) – a kulturou, která se projevuje zejm. nasloucháním²²² (SŽC 68, 94, 103, 107, 110, 114

²¹³ HERIVONJILALAINA 2016; ROUTHIER. La synodalité dans l'Église locale 2016; CODA. La sinodalità esercizio di Chiesa 2019, LEGRAND 2021; ad.

²¹⁴ Srov. BELLIA, Giuseppe. Spiritualità e, quindi, sinodalità: sul senso di un documento ecclesiale. *Ho Theologòs*, XXXVII (1/2019), s. 145–151; CODA, P. La sinodalità esercizio di Chiesa 2019, s. 176–180.

²¹⁵ SPADARO – GALLI 2018.

²¹⁶ CLEMENZIA 2019; CODA. *Il cammino della chiesa* 2019.

²¹⁷ BORRAS. La synodalité ecclésiale 2019, s. 277–299; CLEMENZIA 2020; SARTORIO 2021 ad.

²¹⁸ NOCETI 2019; CODA. *Il cammino della chiesa* 2019, s. 14–16; CODA. La sinodalità esercizio di Chiesa 2019.

²¹⁹ GALLI 2019; ad.

²²⁰ HERIVONJILALAINA 2015, s. 322n a HERIVONJILALAINA 2016; PRISCO 2017.

²²¹ CLEMENZIA 2019.

²²² VITALI. *La circolarità* 2016; SARTORIO 2021, s. 94n.

ad.), dialogem²²³ (SŽC 111) a spoluprací (SŽC 104). Mezi těmito dispozicemi pro synodalitu dokument zmiňuje – což je s nimi úzce provázáno – „účinné sdílení víry, života a misijního nasazení“ všech (SŽC 110)²²⁴, pokoru²²⁵ (SŽC 112) či *parrhesii* (SŽC 120n)²²⁶. Ze strany společenství církve je na místě formace a učení se jí²²⁷ (SŽC 73, 107n) k tomu všemu, co bylo řečeno zde i v celé kapitole.

Synodalitě pak také musí odpovídat instituce a struktury²²⁸. Ty – a to se ukazuje v teologické literatuře celkem jasně – je třeba přizpůsobovat, zejm. kulturám a situacím²²⁹ (SŽC 58, 68, 117; o tom dokument pojednává zejm. v souvislosti s místními církvemi, např. SŽC 77).

²²³ ROUTHIER. *La synodalité dans l'Église locale* 2016; ROUTHIER. *Marcher ensemble* 2017, s. 735–736; CLEMENZIA 2019; CODA. *La sinodalità esercizio di Chiesa* 2019, s. 185; ad.

²²⁴ V anglickém překladu: „*Communication of...*“. O tomto pojmu více CLEMENZIA 2019, s. 111n: podle jejího výkladu je základem pro komunitní rozlišování. Když se pokusíme zjednodušeně parafrázovat smysl: komunikací (sdílením) myslíme setkání a dialog, jehož předmětem jsou určitým způsobem i subjekty: ti, kteří spolu tento dialog vedou. „Účinným“ sdílením (vnáším otázku, zda je slovo italského originálu „*effettiva*“ anglickým slovem „*genuine*“ a v oficiálním českém překladu slovem „opravdový“ správně přeloženo) se podle ní myslí takové, které plodí jeho obsah v partnerovi, tedy nejen informativní, ale performativní: příjemce při něm dělá vlastní zkušenost a zároveň přebírá zkušenost mluvčího a může o ní svědčit dalším. Do předmětu hovoru (zde do „víry, života a misijního nasazení“ – což jsou věci vycházející ze vztahu s Pánem) je tedy mluvčí a následně i partner dialogu sám osobně zainteresován, a tak mezi nimi takové sdílení vytváří silný a hluboký vztah. Avšak nejdůležitější sdílení probíhá mezi členy církve a Pánem a následně tito členové spolu vedou dialog o tom, co vnímají, že Pán říká o jejich společném dobru (č. 111).

²²⁵ MASCIARELLI 2018, s. 40–42.

²²⁶ CODA. *Il cammino della chiesa* 2019.

²²⁷ CODA. *La sinodalità esercizio di Chiesa* 2019, s. 183–185; CODA 2014, s. 33; LEGRAND 2021; ad.

²²⁸ RUTA 2018; VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020.

²²⁹ LEGRAND 2021; ROUTHIER. *Il rinnovamento* 2016; ROUTHIER. *La synodalité dans l'Église locale* 2016, s. 698–700; ROUTHIER. *Marcher ensemble* 2017, s. 733n; ROUTHIER 2021, s. 120; CANOBBIO 2016; LUCIANI 2019; LUCIANI. *De Iquitos a Roma* 2020; SCHICKENDANTZ 2020; ad.

1.7 Závěr: Synodalita jako dovršení koncilní obnovy církve

Ve zkoumání této kapitoly se nám potvrdila základní hypotéza, že synodalita je sice co do pojmu nová, ale co do svého obsahu je církvi konstitutivní a byla přítomná nejen v prvotní církvi a církvi prvních století, ale po době určité stagnace opět v koncilní obnově. Byl s tím však v dějinách církve ohledně koncilu a jeho správné recepce spojen určitý zápas na rovině teologické reflexe i církevní praxe. V tomto zápasu se ve prospěch správného chápání synodální církve výrazně postavila nejen teologie, ale i současné magisterium (více viz 3. kapitolu) a rovněž studie MTK o synodalitě. Vyplývá nám, že pojem synodality následně pomáhá lépe vyjasnit nevyváženosti v recepci či „překonávání“ koncilu (např. přílišný důraz na *communio* univerzální církve na úkor partikulárních církví, postavení církve na hierarchii místo na Božím lidu, ale také demokratizaci na úkor zakotvení v Božích darech). Synodalita obecně pomáhá na jedné straně zachovat celek, protože je na něj nahlíženo z různých stran a z periferií a z více obdarování Božích, na druhé straně uchovat rozdíly a partikularity, které jsou na místě (EG 234–237). Z podobných důvodů je také schopna lépe církvi pomoci naplňovat její hlavní poslání, totiž hlásat evangelium. Důležité je docenění partikulárních církví, kde církev žije realitu Božího lidu. Synodalita také v logice koncilu otevírá církev spolupráci ekumenické a spolupráci lidského bratrství (FT). Koncept synodální církve také dotahuje koncilní požadavek *participatio actuosa*, a to nejen v úzkém chápání účasti na bohoslužbě.

Ukázalo se nám, že synodalita je na prvním místě skutečnost teologická (vychází z života Nejsvětější Trojice a z Kristova shromažďování učedníků a poslání), ryze eklesiologická a je spojena se spiritualitou všech členů Božího lidu. Až v návaznosti na to se může promítnout také v jejích strukturách. I to je nezbytné, i když formy se mohou lišit podle situací a kultur. Aby se církev mohla skutečně obnovit do své synodální podoby, potřebuje začít takto žít.

Naše hypotézy se nám potvrdily, a navíc se nám obohatil a rozšířil jejich obzor. Tato kapitola se nám stane jedním z kriteriologických základů pro další práci, bude však třeba je potvrdit dalším zkoumáním současného magisteria (3. kapitola) a zhodnotit tvář v tvář současné praxi a kontextu doby (2. kapitola).

2 Současné podoby synodality Božího lidu v brněnské diecézi v kontextu české a světové církve a společnosti

V jakém kontextu se dnes nacházíme jako společnost, česká církev a brněnská diecéze? Jak plní své poslání? Jaká můžeme číst znamení doby? Jakou může být situace Boží výzvou pro život a poslání církve? V této kapitole budeme na tyto *otázky* odpovídat, a to se zaměřením na synodalitu: Nakolik může být touto Boží výzvou právě synodalita církve? Je možné skutečně říci – a pokud ano, tak proč –, že Bůh očekává na začátku 3. tisíciletí tento styl života církve? Je skutečně synodalita vhodnou odpovědí na dnešní dobu v církvi v postkomunistické Evropě, na Moravě, v brněnské diecézi? Jaké konkrétní rysy synodality této době odpovídají zvláště významným způsobem?

Naši hypotézu shrňme do několika bodů: Církev je božsko-lidskou skutečností, a proto je součástí dnešní doby; toto propojení je charakterizováno:

- individualismem, který vede k osamělosti ale zároveň potřebou uznání svobody a partikularit;
- relativismem pravdy a strachem o zachování pravdy v církvi;
- extrémem tradicionalismu²³⁰ s určitými podobami, formami, hranicemi a tendencí nátlaku, jehož nástrojem se stává jednostranně chápaná hierarchie církve, což se projevuje také praktickým klerikalismem ve farnostech brněnské diecéze;
- „demokratismem“ církve;²³¹
- zároveň také globalizací celého světového společenství;
- chybějícím mystickým přilnutím víry (EG 70);
- jakousi pastorační a evangelizační neplodností církve;
- na úrovni české místní církve slabou synodalitou;
- na úrovni brněnské diecéze málo fungující stálou formací kněží;
- nefunkčností či malou funkčností participativních orgánů;
- malých pastoračním dialogem na více úrovních ale na druhou stranu vícero dobrými zkušenostmi se vzájemnou spoluprací.

Na to je třeba reagovat:

- větším a skutečným lidským i „teologickým“ propojením jak v církvi, tak církve s Pánem a s lidmi, ke kterým je pozvána;

²³⁰ Nebo také „integralismu“. Srov. BENEDIKT XVI. *Poselství ke 44. světovému dni míru 1. 1. 2011*. Vatikán, 8. 12. 2010, č. 8 [Vlastní překlad]; FRANTIŠEK. *Rozhovor se studenty, učiteli a rodiči milánské školy San Carlo z 6. 4. 2019*.

²³¹ Tj. nesprávným chápáním některých věřících, že by se v církvi mělo rozhodovat na základě mínění lidí, zejm. jejich většiny.

- větším doceněním Božího působením v každém člověku a každém společenství církve v různosti jejich služeb, charismat i podob;
- pro plodnost poslání doplňováním se a spoluprací v jednotě církve na všech úrovních, což se prakticky musí projevovat také skutečným pastoračním dialogem a funkčností participativních orgánů.

To vše podle nás dnes splňuje a musí splňovat synodalita, která může postupně navazovat na dobré zkušenosti. Cestou k ní je také trvalá formace.

Tato kairologická kapitola, ve které chceme evangelijně rozlišovat společensko-kulturní a církevní situaci (PDV 57), je jádrem pastorálně-teologické práce. Vychází z poznání, že církev se musí nechat formovat novostí, která je Bohem v různých etapách dějin darována, ať už se týká jakýchkoliv forem života a poslání církve včetně synodality. Ptáme se: Co nám historická, kulturní či církevní situace říká pro rozlišování působení Ducha svatého pro a v naší konkrétní realitě?²³² Budeme postupovat následujícími způsoby:

- na základě rešerše literatury k tomuto tématu²³³ popíši *status quaestionis* včetně základních přístupů (paradigmat) a nejširšího kontextu;
- prameny budu analyzovat z hlediska vývojových fází přístupu k synodalitě v rovině celosvětové, evropské, národní a zejména přihlédnu k brněnské diecézi;
- výsledky této části práce vyhodnotím pomocí metody navržené v EG 50–51: „vidět“ a „soudit“ i na základě duchovního rozlišování (GEx 169);
- způsob naší práce (kriteriologické hodnocení a pohled učitelského úřadu církve) je součástí synodálního procesu, protože se zabývá přítomností a předpoklady dialogu teologů i ostatních členů Božího lidu, který je oběma skupinám společný. Tento přístup bude ještě patrnější v rozhovorech s různě angažovanými osobami zejm. brněnské diecéze.²³⁴

Naši práci strukturujeme do těchto kroků: začneme od nejširších charakteristik situace sociologické a situace religiozity na různých úrovních a budeme zkoumat, jestli a nakolik je synodalita tou odpovědí, která jí může prospět (oddíl 2.1), a ve druhém kroku se zaměříme na situaci v církvi obecně, a to se stejnou otázkou: jestli a nakolik je skutečně „synodalita cestou církve třetího tisíciletí“ (oddíl 2.2). Tyto dva kroky společně uzavřeme. V nejdůležitější části se pak již zaměříme na synodalitu samotnou: jestli a nakolik je přítomná v české církvi a v brněnské diecézi a jak se vyvíjela (oddíl 2.3).

²³² Srov. ASOLAN, Paolo. *Il pastore in una chiesa sinodale: Una ricerca odegetica*. Lateran university press, 2017, s. 251–255.

²³³ Z českých teologů hodnotíme pro porozumění našemu tématu pro českou církev jako důležité zejm. M. Kaplánka, T. Halíka, P. Ambrose, A. Opatrného a M. Rabana.

²³⁴ Srov. PIÉ-NINOT, s. 28n.

2.1 *Stručné charakteristiky společnosti a církve a jejich výzvy*

2.1.1 *Charakteristiky sociologické situace a religiozity ve světě, v Evropě a v ČR*

Boží lid a všichni, kteří jsou do něj povoláni, jsou součástí vlastní kultury a společnosti, ve které žijí, v užším i širším kontextu. Proto nás zajímá, co je charakterizuje, co charakterizuje jejich vztah k náboženství a k církvím. Tak budeme lépe vědět, jak se máme jako církve formovat a jak jednat a jestli je synodalita to, co na situaci bude dobře odpovídat. V návaznosti na metodu představenou v úvodu této kapitoly, jsou kritériem výběru odborné práce, které reflektují situaci, ve které jako církve žijeme, a „znamení doby“: nejprve obecněji v celé světové společnosti, příp. Evropě (2.1.1), následně se zaměříme na Českou republiku, kde nám bude kromě teologické literatury podstatným pramenem literatura nábožensko-sociologická (2.1.2).

2.1.1.1 *Odkazuje dnešní situace ve společnosti, včetně jejího vztahu k náboženství k potřebě synodality?*

Ač každá generace během svého života svým způsobem zakouší velké proměny společnosti, současná postindustriální společnost nastoluje otázku budoucnosti zásadně jinak. Papež František čerpá z výsledků zasedání Biskupské rady Latinské Ameriky (CELAM) v Aparecidě, když hovoří o tom, že doba, ve které dnes žijeme, není jen „dobou velkých změn“, ale přímo „změnou epochy, změnou doby“.²³⁵ Mnoho teologů s jeho četbou *znamení času* souhlasí.²³⁶ Je to změna, která nešetří žádný aspekt života – dokonce je právě neustálou změnou charakterizovaná tekutá doba,²³⁷ a to stále rychlejší,²³⁸ což ještě uspíšila pandemie koronaviru²³⁹ a nyní krize spojená s válkou v Evropě –, je komplexní krizí²⁴⁰ a dotýká se závažně také sociokulturní oblasti (EG 66).²⁴¹ Je krizí také antropologickou – popřením primátu všech lidských bytostí a jejich následnou

²³⁵ FRANTIŠEK v návaznosti na dokument z Aparecidy: THE FIFTH GENERAL CONFERENCE OF THE LATIN AMERICAN AND CARIBBEAN BISHOPS' CONFERENCES. *Concluding Document*. Aparecida, 2007, č. 44; VG 3; EG 41, 52; *Promluva na V. národním kongresu italské církve z 10. 11. 2015 ve Florencii; Promluva k biskupům Brazílie, Rio de Janeiro z 27. 7. 2013*: „Dnes se nacházíme v nové etapě... není to epocha změny, ale je to změna epochy.“; *Let us Dream 2020*, II, zejm. s. 5–12. Ve světle tohoto pojmu je užitečné číst magisterium papeže Františka. Srov. MORRA 2018, s. 52.

²³⁶ Např. THEOBALD 2020; HALÍK 2021, s. 13n, 145n; FROSINI 2014, s. 11; REPOLE 2016, s. 6; ad.

²³⁷ JOIN-LAMBERT 2017; ad.

²³⁸ LEGRAND 2005.

²³⁹ FRANTIŠEK. *Let us Dream 2020*, II, s. 5n.

²⁴⁰ FRANTIŠEK. *Promluva na videokonferenci o globálně vzdělávacím paktu z 15. 10. 2020*; MORRA 2018.

²⁴¹ *Concluding Document*. Aparecida 2007, 2.1.1; THEOBALD 2020.

exkluzí (EG 61)²⁴² – i společensko-ekologickou (otázka změn klimatu).²⁴³ Nemůžeme také nezmínit také velkou chudobu mnoha lidí i celých společností ve světě,²⁴⁴ a uprchlickou krizi.²⁴⁵ Jednou z nejméně zmiňovaných příčin této změny je nová fáze technické revoluce – digitalizace, konektivita, ale také s tím spojená virtuální realita (ChV 88–90)²⁴⁶ a využívání umělé inteligence. Všechny krizové situace jsou živnou půdou pro růst populismu.²⁴⁷ Změny jsou globální, a tím i rychle se šířící.²⁴⁸

Podle vícera autorů²⁴⁹ se historicky tato velká transformace nastartovala modernou, která dala primát individuální subjektivitě, „osvobodila“ jednotlivce ze sociální struktury²⁵⁰ a rozštěpila sociální prostředí na pluralitu aktérů. Kromě toho se naše doba vyznačuje silící individualizací s potřebou uznání a možnosti zapojení vlastní svobody, která vede k rostoucí autonomii, subjektivitě a sebeurčení,²⁵¹ (AL 32) v religiozitě pak k tomu, že víra je více projevem osobní individuality.²⁵² Na druhé straně je však extrém v *individualismu*²⁵³ (EG 67; AL 33), který má své důsledky: uzavírání se v partikularismech,²⁵⁴ postižení příslušnosti ke společenství,²⁵⁵ izolace, osamění²⁵⁶ (AL 33), a to také vzhledem k minulosti a budoucnosti (jak o tom často mluví papež František),²⁵⁷ ale též přeceňování vlastního subjektu (EG 1) či prvenství vlastní zájmů (GEx 108). O to více však lidé pociťují potřebu vztahů.²⁵⁸ To vše je pro církve výzvou vytvářet právě

²⁴² FRANTIŠEK. *Videoposelství pro konferenci americké neziskové organizace TED z 10. 10. 2020.*

²⁴³ THEOBALD 2020; ad.

²⁴⁴ *Přípravný dokument 2021*, č. 5; ad.

²⁴⁵ FRANTIŠEK. *Let us Dream 2020*, I, s. 8–9, II, s. 22–24.

²⁴⁶ BECQUART 2018; AMBROS 2020; HALÍK 2021, s. 136n; ad.

²⁴⁷ FRANTIŠEK. *Let us Dream 2020*, č. II., s. 4; FAGGIOLI 2018; FAGGIOLI, *The liminal papacy 2020*; HALÍK 2021, s. 138.

²⁴⁸ *Concluding Document. Aparecida 2007*, č. 34; *Přípravný dokument 2021*; THEOBALD 2013; FAGGIOLI 2018; FAGGIOLI, *The liminal papacy 2020*; HALÍK 2021, s. 131n; VIAN. *Le pape François et la mondialisation 2020*; VIAN. *The papacy in the Current Age 2020*; ad.

²⁴⁹ GAUCHET 2020; ASOLAN 2017, s. 187n; VIAN. *The papacy in the Current Age 2020*.

²⁵⁰ Srov. ANGELINI 2007.

²⁵¹ DIANICH. *Diritto e teologia 2016*, s. 32n, 249; BECQUART 2018; SERRES 2019, s. 13–14; ad.

²⁵² REPOLE 2016, s. 21n.

²⁵³ FRANTIŠEK. *Promluva k římské kurii z 21. 12. 2020*; *Let us Dream 2020*, např. II, s. 23, III, s. 9; JOIN-LAMBERT 2017; BARNÉRIAS – FORESTIER – MOREL 2021.

²⁵⁴ CODA. *Il cammino della chiesa 2019*.

²⁵⁵ ASOLAN 2017, s. 338n; Srov. KUCHAROVÁ A KOL. *Zpráva o rodině 2017*, s. 21, 50, 52.

²⁵⁶ LAVEZZI 2022, s. 3, ad.; srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*. Brno, 16. 5. 2022. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/2022-05-16-vystupy-ze-synodalniho-procesu>](https://www.biskupstvi.cz/2022-05-16-vystupy-ze-synodalniho-procesu), s. 2.

²⁵⁷ Např. LIERDE, Van Emmanuel. *Rozhovor s papežem Františkem pro vlámský katolický týdeník „Tertio“ z února 2023* [online]. Dostupné na [www: <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2023-02/papez-pro-vlamsky-katolicky-tydenik-potrebujeme-odvazne-snit-o.html>](https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2023-02/papez-pro-vlamsky-katolicky-tydenik-potrebujeme-odvazne-snit-o.html).

²⁵⁸ BECQUART 2018.

communio.²⁵⁹ Souvisí s tím ale také vnímání institucí – tedy i náboženských –, které pro lidi ztrácejí svoji autoritu a jsou pro ně důležité jen natolik, nakolik naplňují jejich individuální potřeby.²⁶⁰

Silné demokratické smýšlení²⁶¹ a proměny fungování demokratických struktur jsou však na druhé straně pozitivní výzvou ve světě, v němž vzrůstá volání – včetně věřících na úrovni církve – po spolupráci a participaci při rozhodování o společných dobrech.²⁶² „Zásadní události, se kterými se potýká celá lidská rodina, vyžadují ducha a kulturu setkávání a vzájemného naslouchání, dialogu a spolupráce. Nespokojenost v konfrontaci se způsoby a strukturami účasti v demokratických společnostech, pokušení uzavírat se v partikularismech, nebezpečí autoritářství a diktatur ekonomických mocností a technokracie vyžadují bdělost a vizi, zapojení, kompetence a obnovené úsilí. Odtud požadavek nabídnout místa a procesy adekvátní formace a efektivního učení se dialogu a participace. Církev se má stát místem, odkud bude pramenit schopnost tvořit novou kulturu ve společnosti.“²⁶³ Nejsou i tyto tendence součástí synodality?²⁶⁴

Důraz na individualitu s sebou nese jednak již naznačenou uznanou *pluralitu*, která může být obohacením, ale zároveň ve svém extrému i pluralismus,²⁶⁵ který charakterizuje dnešní „postmodernu“²⁶⁶ a vede k rostoucí obtížnosti komunikace mezi různými formami toho, co je lidské.²⁶⁷ Dalším negativem pluralismu je pak fragmentarizace společnosti či společenství.²⁶⁸ Není to pro církev výzvou hledat formy, které budou sjednocovat a zároveň umožňovat větší zdravou rozličnost?²⁶⁹

Změnu podoby religiozity výrazně ovlivnila sekularizace, která způsobila, že dnes již není náboženství základem či jediným faktorem společenské integrace,²⁷⁰ což znamenalo také „konec křesťanstva“, křesťanské kultury, „religio“ v tomto smyslu politicko-ideologické síly.²⁷¹ Uvolněné místo převzala nová kulturní schémata.²⁷²

²⁵⁹ REPOLE 2016, s. 29n; ad.

²⁶⁰ KEHL, M. *Kam kráčí církev? Diagnóza doby*. Brno: CDK, 2000 (z německého originálu *Wohin geht die Kirche* z r. 1996), s. 17, 23; ad.

²⁶¹ HERIVONJILALAINA 2015, s. 166–167; REPOLE 2016; ad.

²⁶² FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; BECQUART 2018; FAGGIOLI, *The liminal papacy* 2020, s. 125; ad.

²⁶³ CODA. *Il cammino della chiesa* 2019, s. 18 [Vlastní překlad].

²⁶⁴ BECQUART 2018.

²⁶⁵ THEOBALD 2013; THEOBALD 2019; THEOBALD 2020; BECQUART 2018; ad.

²⁶⁶ Asolan 2017, s. 21, 195–199 ad.

²⁶⁷ Srov. ANGELINI 2007.

²⁶⁸ *Přípravný dokument* 2021.

²⁶⁹ REPOLE 2016, s. 54n; ad.

²⁷⁰ THEOBALD 2013; REPOLE 2016, s. 18n; HALÍK 2021, s. 13n; ad.

²⁷¹ REPOLE 2016, s. 25n; HALÍK 2021, s. 63n.

²⁷² REPOLE 2016, s. 19; FAGGIOLI 2018.

Všechny tyto „krizové“ aspekty „změny doby“ ukazují na fakt, že „nikdo se nezachrání sám“,²⁷³ že je třeba milosrdenství, solidarity, naslouchání, blízkosti,²⁷⁴ ale také výchovy a doprovázení.²⁷⁵ Reakcí by mělo být i lepší rozlišování a čtení znamení doby²⁷⁶ a pravá a stálá „změna“ církve²⁷⁷ vzhledem k ní.²⁷⁸ Není to právě synodální obnova, která sama je „znamením doby“, obnova, jejíž *kairos* nastal, která může pomoci církvi stát se pravým „znamením mezi národy“, synodalita církve, schopná rozšířit se na synodalitu ekumenickou a ještě „hlubší ekumenu“ – univerzálního bratrství (FT)²⁷⁹ a která je dokonce nutná, chceme-li být „dnes“ Kristovou církví?²⁸⁰

2.1.1.2 Charakteristiky religiozity a vztahu k církvi v ČR

Nyní se zaměříme na Českou republiku, konkrétně na to, co charakterizuje religiozitu a vztah k náboženským institucím jejích obyvatel. O České republice se často tvrdí, že je jednou z nejvíce ateistických zemí s velmi malou mírou religiozity. Podle Václavíka, Hamplové a Nešpora se však ukazuje, že se takto dá mluvit spíše o institucionální religiozitě, protože religiozita obecně zde není sama o sobě malá, ale velice individuální, neinstitucionální a vykazuje *velkou náboženskou negramotnost*.²⁸¹

Mezi *historické kořeny* současné situace patří podle těchto odborníků nedůvěra ve značně dominantní náboženské instituce posledních desetiletí habsburské monarchie, jež se naplno projevila v době první Československé republiky, a to mj. značným náboženským indiferentismem, i když na Moravě byly takové projevy mnohem mírnější než v Čechách.²⁸² Hluboký dopad má také období komunistické diktatury: byla jednou z velkých (i když ne jediných) příčin rychlého úpadku veřejně projevované religiozity²⁸³ (náboženská jako taková se příliš nesnížila). Byla minimalizována možnost náboženské socializace a také vzdělávání, které se po změně režimu již nevrátilo do původních

²⁷³ FRANTIŠEK. *Meditace při mimořádné pobožnosti Urbi et Orbi z 27. 3. 2020; Let us Dream 2020; Videoposelství pro plenární shromáždění Papežské komise pro Latinskou Ameriku z 27. 5. 2022.*

²⁷⁴ GS 1; EG 177, 186–188, 197–198; TAMARUT 2017; HALÍK 2021, s. 172n.

²⁷⁵ MOOG 2019; HALÍK 2021, s. 174n.

²⁷⁶ FRANTIŠEK. *Let us Dream 2020*, č. II., s. 9; srov. HALÍK 2021, s. 39n.

²⁷⁷ FRANTIŠEK. *Let us Dream 2020*, II, s. 20n; HALÍK 2021 ad.

²⁷⁸ MIGLIORE 2021.

²⁷⁹ THEOBALD 2013; HALÍK 2021, s. 139n; VIAN. *Le pape François et la mondialisation* 2018.

²⁸⁰ FROSINI 2014, s. 13–14; LEGRAND 2007; ad.

²⁸¹ Pro tento oddíl jsme jako základní pramen zvolili práci: VÁCLAVÍK, David – HAMPLOVÁ, Dana – NEŠPOR, Zdeněk R. *Současná náboženská situace v České republice: White paper*. 2016 [online]. The Future of Religious Faith from Central European Perspective: International Research Project supported by Templeton Foundation. Dostupné na [www: <http://www.budoucnostnabozenstvi.cz/wp-content/uploads/2016/10/WhitePaper_SoucasnaNabozenskaSituaceCR.pdf>](http://www.budoucnostnabozenstvi.cz/wp-content/uploads/2016/10/WhitePaper_SoucasnaNabozenskaSituaceCR.pdf), s. 1–2; KAPLÁNEK 2016, s. 218n; VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR 2018.

²⁸² Srov. VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR. *Současná náboženská situace...*, s. 2.

²⁸³ Srov. HAMPLOVÁ, D. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí...* 2013, s. 25.

kolejí.²⁸⁴ Tato situace však není ani v Evropě obecně o mnoho lepší (AL 32). Odpověď české církve na Lineamenta 2014 ale také uvádí výzkumný údaj, podle kterého znalosti u obyvatel ČR, kteří se hlásí k některému z křesťanských vyznání, dosahovaly přibližně stejné úrovně jako míra znalostí všech obyvatel (tedy i nekřesťanů), např. Rakouska nebo Slovenska.²⁸⁵ Také chápání duchovních hodnot u českých křesťanů je často slabší. Realita rovněž ukazuje, že hodnoty těch, kteří se hlásí k nějakému náboženství, se téměř v ničem neliší od ostatní části obyvatelstva.²⁸⁶ Jak poukázal výzkum Evropských hodnot (*European Value Study*) – ten zároveň odkryl klesající význam hodnoty náboženství obecně –, víra se stala nejméně preferovanou výchovnou hodnotou.²⁸⁷ K nejdůležitějším hodnotám patřila naopak slušnost, pracovitost, samostatnost, odpovědnost a snášenlivost. Marie Oujezdská, která se ve své práci zabývala předáváním víry v rodině,²⁸⁸ přesvědčivě dokládá, že v ČR došlo k otřesu náboženské socializace vlivem významného poklesu církevní religiozity u dnešních rodičů, což je jedním z hlavních příčin zhoršené schopnosti tradování náboženské praxe. Tento pokles se u nich projevuje také v odtržení náboženského cítění od společenského života,²⁸⁹ což je ale předpokladem pro křesťanské svědectví. Kromě omezení vzdělávání minulý režim záměrně zkresloval pohled na církev a její dějiny a vytvářel antiklerikální náladu, a tak se prohlubovala nedůvěra v náboženství.²⁹⁰ Po změně režimu se ještě dále zvyšoval počet lidí, kteří přestávali důvěřovat církvím, i lidí nábožensky indiferentních. Za jednu z příčin se uvádí také malá schopnost církví oslovovat člověka.²⁹¹ Úbytek náboženské praxe se také pojí s úbytkem nejstarší generace, která v této praxi ještě často alespoň v nějaké formě vyrůstala.²⁹² V brněnské diecézi, stejně jako na většině Moravy, nebyl úpadek tak rychlý jako v Čechách. Příčinou religiozního úpadku, náboženského indiferentismu či apateismu byly a jsou možná ještě

²⁸⁴ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 222n; HALÍK 2021, s. 174.

²⁸⁵ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Odpověď na dotazník Lineamenta synody 2014* [archiv ČBK], s. 10, s odkazem na LUŽNÝ, Dušan – NAVRÁTILOVÁ, Jolana. Náboženství a sekularizace v České republice. *Sociální studia*, 2001, n. 6, s. 111–125.

²⁸⁶ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Odpověď na dotazník Lineamenta synody 2014*, s. 9–10.

²⁸⁷ Srov. VIDO, Roman. *Křesťanství v hodnotové orientaci současné české společnosti*. In NEŠPOR, Petr. – DOLEŽELOVÁ, Jaroslava (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007: Historie a současnost*. Brno: Biskupství brněnské, 2007, s. 166–170.

²⁸⁸ OUJEZDSKÁ, Marie. *Rodičovské dovednosti jako předpoklad pravdivého a srozumitelného svědectví víry v rodině* [Rigorózní práce]. Olomouc: Katedra křesťanské výchovy CMTF UP, 2008.

²⁸⁹ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 90.

²⁹⁰ Srov. BALÍK, Stanislav. *Brněnská diecéze v čase komunistické totality*. In NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007...*, s. 71–78; srov. VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR. *Současná náboženská situace...*, s. 3.

²⁹¹ Srov. VÁCLAVÍK, D. – HAMPLOVÁ, D., – NEŠPOR, Z. *Současná náboženská situace...*, s. 4–7.

²⁹² Srov. HAMPLOVÁ, D. *Náboženství v české společnosti...*, s. 84–89.

více konzumerismus a materialismus euroamerické kultury, jejíž součástí je i větší privatizace náboženského života a *sekularizace* (EG 64).²⁹³

Religiozita v Česku tak není ateismem v plném slova smyslu. Naopak, většina lidí uznává potřebu nějaké transcendence (což nemusí být vždy Bůh) a narůstá pluralita vyjadřování vztahu k ní. Spíše obecně vládne, jak už jsme ukázali, *malá důvěra v církev jakožto instituci*.²⁹⁴ Též křesťanstvím tradované výklady světa, hodnoty a praktiky do jisté míry ztrácejí svůj vliv na společnost. V sociologii se celý tento jev označuje jako de-institucionalizace náboženství nebo sekularizace. Ke křesťanským náboženským hodnotám či náboženským hodnotám z nich vycházejícím se v současnosti v naší zemi hlásí méně než 20 % populace, avšak touha po Bohu a po „spáse“ je v Evropě stále přítomná (EG 89).²⁹⁵ Na to by mohlo ukazovat i poslední sčítání obyvatel. To všechno je výzvou pro církev, aby nezůstala „zavřená v kostelích“, ale „vyšla ven“ (EG).²⁹⁶ Jak interpretuje Hamplová, mnohem více populace (množství se pohybuje až kolem jedné poloviny) přiznává víru v nadpřirozený svět, který s hodnotami křesťanskými není v souladu (předpovídání budoucnosti, víra v amulety, léčitelství, magie apod.), i když v posledních letech tato (po)věra mírně ustupovala²⁹⁷ a mnohde roste spíše náboženská apatie.²⁹⁸

Mladší generace při výběru své spirituální či náboženské formy často volí tu, která odpovídá na její touhu po prožitku a zkušenosti.²⁹⁹ M. Kehl již před pětadvaceti lety při svém pokusu o charakteristiku kontextu církve v západo- a středoevropském prostoru charakterizoval dnešního člověka jako člověka prožitku. Tento člověk hledá *prožitek*, který jej vytrhne z jeho námahy a starostí. Proto také touží po náboženství, které ho naplní a jež bude zároveň jednoduché. Podle Kehla v našich zemích žité křesťanství působí na dnešního člověka často až příliš složitě a antropomorficky, tedy jej nevytrhává z jeho reality, jak by chtěl.³⁰⁰ To však může být i problém způsobu vyjadřování pravdy ze strany církve (EG 35) – to je pro církev výzvou.³⁰¹

²⁹³ Srov. BALÍK, Stanislav. *Brněnská diecéze v čase komunistické totality...*, s. 71–78; VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR. *Současná náboženská situace...*, s. 4.

²⁹⁴ Srov. VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR. *Současná náboženská situace...*, s. 9–11, 13; Srov. HAMPLOVÁ, D. *Náboženství v české společnosti...*, s. 50.

²⁹⁵ Srov. KEHL, s. 24.

²⁹⁶ Srov. HALÍK 2021, s. 124–128.

²⁹⁷ Srov. HAMPLOVÁ, D. *Náboženství v české společnosti...*, s. 59–62, 80.

²⁹⁸ VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR 2018; HALÍK 2021, s. 19.

²⁹⁹ Srov. HAMPLOVÁ, D. *Náboženství v české společnosti...*, s. 87.

³⁰⁰ Srov. KEHL, s. 24.

³⁰¹ Srov. HALÍK 2021, s. 241.

Obecně je náboženství a konkrétně křesťanství českého člověka charakterizované malou *praxí*.³⁰² Pravidelná náboženská praxe co do účasti na nějaké formě bohoslužby (alespoň 1x za týden – za měsíc) se v posledních letech pohybuje trochu nad 7 %. Pro určitou část české populace (asi třetinu) jsou ještě přitažlivé „přechodové rituály“ jako křest, svatba či pohřeb, ale bývá to pro ni do značné míry podle interpretace Václavíka, Hamplové a Nešpora často jen „zajímavější“ varianta mezi jinými a nestojí na skutečném pochopení smyslu těchto svátostí (obřadů).³⁰³

Následující skutečnost úzce souvisí s individualismem, o kterém jsme mluvili v předchozím oddíle. Současný člověk má do značné míry představu, že všechny hodnoty si on sám vybírá. Vybírá si komunitu, vlastní způsob náboženského či kvazináboženského prožitku, životní hodnoty, etiku a kulturu. Z křesťanství pak má tendenci si vybírat to, co sám považuje za dobré. Podřízení se náboženským naukám a příkázáním se neslučuje s pojetím svobody mnohých obyvatel naší země, a proto jej nepovažují za závazné.³⁰⁴ Tito lidé mají obavy z jakékoliv „organizované ideologie“, která by jim byla proti jejich vůli vnucována.³⁰⁵ Pokud přijímají autoritu, pak tu, která se jim jeví jako věrohodná.³⁰⁶ *Individuální subjekt* v dnešní kultuře lidé předsazují před všechny ostatní společenské reality, tedy i před instituce nebo dokonce před autority „osobující si právo“ vyjadřovat pravdu.³⁰⁷ Proto i církve jako instituce ztrácí pro dnešního člověka svoji váhu a mnoho konkrétních požadavků a mravních závazků na dnešního člověka působí nevábně.³⁰⁸ Přibývá též „neaktivních členů“ společenství, kteří se ještě identifikují s hodnotami, ale samotné společenství jim nepřijde atraktivní³⁰⁹ a náboženské obřady církve jsou pro ně spíše doplňkem. Lidé obecně hledají osobní duchovní rozměr, avšak v osobní zóně, introvertně.³¹⁰ Někdy se mluví o české „plaché zbožnosti“. Víra se (nejen v naší zemi) masivně přesunula do soukromé a intimní sféry (EG 64).³¹¹ Představa o Bohu předkládaná církvemi lidem připadá „vzdálená od života, abstraktní a racionální, málo naplněná životem“ a zkušeností.³¹² Jak si všímá i synoda o evangelizaci, zvláště mládež má potíž najít v církevních strukturách odpovědi na své potřeby (EG 105).

³⁰² VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR 2018.

³⁰³ Srov. VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR. *Současná náboženská situace...*, s. 10–11.

³⁰⁴ Srov. VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR. *Současná náboženská situace...*, s. 14; HAMPLOVÁ, D. *Náboženství v české společnosti...*, s. 140.

³⁰⁵ Srov. OPATRŇY *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 72.

³⁰⁶ Srov. *tamtéž...*, s. 84.

³⁰⁷ Srov. KEHL, s. 17

³⁰⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 24.

³⁰⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 97.

³¹⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 110.

³¹¹ Srov. VIDO, R. *Křesťanství v hodnotové orientaci současné české společnosti...*, s. 166–170.

³¹² Srov. KEHL, s. 35–36.

Český člověk v takovém vztahu k náboženství a církvi a v potřebě prožitku a zároveň i odlehčení z nesmírných nároků života, může přijmout jen náboženství *osobní* lásky, osobního, ale bezpodmínečně milujícího Boha, něco, na co se může spolehnout po celý svůj život ve všech těžkostech i v neúspěších, něco, co je jednoduché a zároveň přivede k celistvosti, k jednotě a svobodě, po které touží.³¹³ Česká společnost není nastavená na institucionální formu křesťanství, ale na vztahy, sítě osob.³¹⁴ Proto je dnes podstatné svědectví osobního života laika.³¹⁵ Zde může být pro církve výzva, aby se namísto zdůrazňování náboženských povinností zvenčí snažila pomoci člověku najít je zevnitř. Lidé, kteří na bohoslužby přicházejí jen občas, nebo se z farnosti vzdalují, církve nemůže odsuzovat, ale měla by jim stále projevovat otevřenost, kdykoli se k tomu naskytne příležitost, např. když přicházejí žádat o svátosti.

³¹³ Srov. *Tamtéž*, s. 38–39.

³¹⁴ Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže: studijní text pro pracovníky s mládeží*. Praha: Salesiánská provincie, 1999, s. 70.

³¹⁵ Srov. AMBROS, P. *Laik a jeho poslání...*, s. 30–41.

2.1.2 Změna náhledu církve na sebe samu: ve světě, v Evropě, v ČR a v brněnské diecézi

Jde nám o obnovu církve jako božsko-lidské skutečnosti. V tomto oddílu se pokusíme stručně předložit výsledky zkoumání, jak se definovaná situace ve společnosti a její religiozita prolíná do života církve a jaké další charakteristiky jsou pro nás a naši otázku fungování církve důležité.

I církev je součástí změny epochy a dotýkají se jí velké změny.³¹⁶ S. Morra připomíná slova Pavla VI., že je naše doba dokonce podobná době církevních otců a prvních koncílů, zejm. co do množství těch, kdo se považují za součást církve, ale také co do možnosti více osobních vztahů,³¹⁷ i když se zároveň církev stává „globální“.³¹⁸ I lidí v církvi se dotýká subjektivismus, který přispívá k nejasnosti vlastní identity (EG 70), rychlý životní rytmus s uspěchaností³¹⁹ (AL 33) a důraz na individualitu, která se projevuje někdy až velmi silným individualismem – což se nevyhýbá ani kněžím³²⁰ (EG 78) – a pluralitou až pluralismem v církvi, přesouváním aktivity do zájmově partikulárních skupin, např. hnutí.³²¹ Nevolá i tato situace k synodalitě,³²² která též důvěruje v každého člověka, lépe docenjuje jeho dary a charismata a povzbuzuje ho k dorůstání jeho originálnímu povolání³²³ a k osobnějším vztahům?³²⁴

Jak jsme již charakterizovali v 1. kapitole, nebyla dostatečně uváděna do praxe *eklesiologie Božího lidu*,³²⁵ což se dále projevovalo – jak to výrazně reflektuje a kritizuje Františkovo magisterium – klerikalismem a s ním spojeným nebezpečím zneužívání, nejen na rovině sexuality.³²⁶ Na druhé straně laici chtějí být protagonisty církevního života.³²⁷ Velkou výzvou církve proto je participace – zapojení laiků,³²⁸

³¹⁶ THEOBALD 2020; *Přípravný dokument...* 2021, č. 4.

³¹⁷ MORRA 2018, s. 52.

³¹⁸ FAGGIOLI 2020.

³¹⁹ FRANTIŠEK. *Promluva k biskupům Brazílie, Rio de Janeiro z 27. 7. 2013*, č. 3.

³²⁰ KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Dar kněžského povolání: Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis z 8. 12. 2016*, č. 41 (dále jen RF).

³²¹ OPATRŇY. *Rodina a krize...* 2014, s. 159 ad.

³²² FRANTIŠEK. *Let us Dream* 2020, č. II., s. 30.

³²³ Srov. SMÉKAL, Vladimír. *Osobnosti tvoří dějiny – psychologie a antropologie*. In NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007...*, s. 187.

³²⁴ Srov. ŠLECHTOVÁ, Hana. *Fenomén sociálního vyloučení jako výzva pro pastorační praxi*. In NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007...*, s. 159–165. Stejně tak je třeba přistupovat ke kněžím a nabídnout jim různost rolí.

³²⁵ DIANICH. *Diritto e teologia* 2016, s. 6.

³²⁶ FORESTIER – WAYMEL 2018; *Přípravný dokument* 2021, č. 6; FAGGIOLI 2020; HALÍK 2021, s. 83n.

³²⁷ DIANICH. *Diritto e teologia* 2016, s. 11.

³²⁸ Coda. *Il cammino della chiesa* 2019; FORESTIER – WAYMEL 2018; ad.

s čímž také souvisí nutnost formace v dialogu.³²⁹ Epochální krize je šancí pro epochální reformu. (ChV 102)

Krize církve se projevuje též *krizí v předávání víry* (EG 11). Exhortace *Evangelii gaudium* v 70. odstavci 2. kapitoly uvádí: „v posledních desetiletích nastal u katolického lidu zlom v generačním předávání křesťanské víry.“ Toto tvrzení najdeme v části hovořící o situaci, ve které má církev působit (č. 50). Navazující text vyjmenovává některé příčiny této skutečnosti. Podle exhortace i ostatních dokumentů synody zmiňovaný generační zlom nesouvisí jen s nějakým selháním církve, ale s obrovskou změnou, se kterou se potýká celá církev ve velké části světa, zejména v evropských a severoevropských zemích. Tato změna „hluboce působí na lidské vnímání sebe a světa a následně také na způsob víry v Boha“³³⁰ a vede k nedůvěře ke všemu, co bylo a je předáváno.³³¹ Stručně uvedeme několik obecnějších příčin tohoto zlomu: mimořádný vliv sdělovacích prostředků (vč. manipulace médií a neustálého nárůstu digitalizované existence), chudoba (nejen materiální, ale také migrace nebo opuštěnost), již zmíněný subjektivismus (přílišné zaměření se člověka na sebe, na své schopnosti a potřeby, což vede ke snížení chápání důležitosti Boha a k odvrácení se od druhých), a konečně konzumerismus. Podle R. Lucianiho je krize předávání víry krizí kultury a krizí spojení církve se současnou kulturou. Je proto třeba, aby křesťané evangelizovali kulturu. To však dokáží jenom tehdy, když budou znát reálný život z víry.³³² Současná církevní kultura je často uzavřena do sebe namísto skutečné otevřenosti a docenění každého člověka v jeho individualitě a namísto odpovědnosti za svět a za hlásání evangelia.

Stejný odstavec exhortace zmiňuje některé *konkrétnější příčiny* onoho zlomu, které můžeme lépe chápat s přihlédnutím k diskusím na synodě:

- „Mnozí cítí zklamání a přestávají se identifikovat s katolickou tradicí“ – toto zklamání se týká tedy zřejmě jakési nedůvěry v poselství církve a vychází z představy lidí, že najdou na své touhy rychlejší, jednodušší odpovědi, které jsou zároveň často materialistické. Mnohdy však může plynout také z nepochopení tohoto poselství. Dalším důvodem je relativistická mediální kultura. Exhortace proto vyzývá, aby církev vedla ke skutečnému setkání s Pánem, protože on se svou něhou nikdy nezklame³³³ (EG 3). Dnes však chybí svědkové, kteří by s lidmi vedli skutečný dialog a doprovázeli je.³³⁴ Proto magisterium

³²⁹ Coda. *Il cammino della chiesa* 2019.

³³⁰ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA: XIII. ŘÁDNÉ SHROMÁŽDĚNÍ SYNODY BISKUPŮ. *The new evangelisation for the transmission of the christian faith: Instrumentum laboris z r. 2012*, č. 6, 16 [Vlastní překlad].

³³¹ Srov. *tamtéž...*, č. 7.

³³² Srov. LUCIANI, R. *Pope Francis and the theology of the people*. Maryknoll: Orbis Books, 2017, kap. 5: Ecclesial culture and the pathology of power.

³³³ BERGOGLIO 2008.

³³⁴ FRANTIŠEK. *Promluva k biskupům Brazílie v Rio de Janeiru z 27. 7. 2013*; RUPNIK 2001, s. 19n.

zve k osobnímu kontaktu a doprovázení lidí, k misii, k vycházení k nim,³³⁵ do jejich reality, aby se jim mohly odkrývat důležité hodnoty. „Nedostatek prostoru k dialogu v rodině a (s tím související) absence srdečné pohostinnosti v našich institucích“ – dialog je nutný pro správné předávání objektivních hodnot. Rodina, ve které nefunguje dialog, nemůže účinně vychovávat ani nemůže být přínosem pro církve. Ale platí to i naopak: společnost ani církve bez skutečného dialogu nemohou být oporou pro rodiny. Církve musí být podle exhortace prvním místem dialogu, rodinným prostředím, kde vládne duch lásky, jako mezi matkou a dětmi (EG 139–140). Lidé jsou dnes velice citliví na nedostatky praxe církve, zvláště když její jednání působí povrchně, bohoslužby ritualizovaně a formalisticky; lidé jsou citliví na způsob reakcí církve, ve kterých je příliš zdůrazňována autorita, přeceňována instituce a lidská tradice, nevyhovuje jim církevní styl komunikace, zvláště když zdůrazňuje jen určité aspekty pravdy nebo způsoby jednání (zde mluví papež František o blízkosti některým prvkům gnosticizmu), když příliš zdůrazňuje vůli nebo jen určité zkušenosti, a když naopak nedoceňuje jejich svobodu, jedinečnost, lidskou realitu a kulturu (GEx, zejm. č. 35–59).³³⁶ V takových případech církve přestává být „zakoušena jako životní prostor, který nese, integruje a orientuje osobní víru“.³³⁷ „Pokud část našich pokřtěných nezakouší svou příslušnost k církvi, je to způsobeno právě také málo vlídnými strukturami a nepřívětivým ovzduším v některých našich farnostech a společenstvích či byrokratickým postojem k [...] problémům našeho lidu“ (EG 63). K tomu dochází, když se církve a farnost (se všemi svými lidskými prvky, zejména kulturou a způsobem a formami vyjadřování Božího poselství³³⁸) neustále neproměňuje a jakožto lidská instituce – nereformuje v podobu Krista a jeho evangelia, jehož principem je láska neustále vycházející k druhým, a to zvláště k chudým. Jako výzvu vyplývající z dnešní situace vidí M. Kehl také obnovu chápání a spirituality církve jako *communio* s Pánem i apoštoly,³³⁹ kterou přinesl 2. vatikánský koncil. Takto má církve i jako lidské společenství, lidská realita, svátostně odrážet bytí a způsob jednání Nejsvětější Trojice, které jsou komunikativní (rovnocenně, participativně), dialogické³⁴⁰ a personální. Církve je svátostí Boha podobně jako Kristovo lidství, vtělené do světské časnosti

³³⁵ THEOBALD 2020.

³³⁶ Srov. KEHL, s. 43–45.

³³⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 42–44 [Vlastní překlad].

³³⁸ S tím souvisí také docenění lidové zbožnosti, protože právě ta je vyjádřením Božího poselství jazykem a způsoby blízkým lidem.

³³⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva k biskupům Brazílie v Rio de Janeiru z 27. 7. 2013*, č. 3.

³⁴⁰ Srov. KEHL, s. 52, 82–83.

a zákonů (LG 8).³⁴¹ A protože oproti němu stále zůstává společenstvím složeným z hříšníků, měla by jednat s pokorou a konat neustálé pokání.³⁴² „Neschopnost oživit mystické přilnutí víry“ – lidé jsou hladoví po hlubokém duchovním životě, ale ten v církvi ne vždy nacházejí. Také proto, že je církev často zaměřená více na aktivity než na člověka. K mystickému přilnutí může nejlépe vzbudit jednání a evangelizace církve, charakterizované „blízkostí, láskou a svědectvím“. Kromě toho musí církev i rodiny pochopit, že mystika není vytržením z lidské reality, ale že se naopak člověk může mysticky setkávat s Bohem také ve svých bližních. Na tomto základě papež mluví ve svých magisteriálních dokumentech o spiritualitě člověka (a rodiny), kteří se setkávají s Bohem podstatně skrze druhé. To však neumenšuje nutnost modlitby. Naopak, každý člověk má být člověkem modlitby a každá komunita společenstvím modlitby.

Krise církve se projevuje zvláště intenzivně v *Evropě*.³⁴³ I zde je však zároveň šancí. Demokratické cítění, které zde má kořeny³⁴⁴ a vede všechny k zodpovědnosti za věci společné, by se mělo projevit také ve fungování církve, samozřejmě v logice evangelia. Ač se zdá, že se reforma církve v Evropě dlouho po ukončení koncilu nedařila, neznamená to, že by byla úplně potlačována. Svědčí o tom i toto prorocké slovo papežské exhortace, vycházející ze synody (a jejích propozic) o Evropě:

„Tváří v tvář se opakujícím rozdělením a střetům musí různé místní církve v Evropě [...] usilovat o to, aby byly pravým místem a nástrojem společenství celého Božího lidu ve víře a lásce. Ať proto pěstují atmosféru bratrské lásky, žité s evangelní radikálností ve jménu Ježíše a jeho lásky; ať rozvíjejí přátelské vztahy, komunikaci, spoluzodpovědnost, účast, misijní povědomí, pozornost a službu; ať jsou prodchnuty postojem úcty, přijetí a vzájemného bratrského napomínání (srov. Řím 12,10; 15,7-14), postojem služby, vzájemné podpory“ [...]; ať se vynasnaží vést pastorační, která při zhodnocení všech oprávněných odlišností, rozvíjí srdečnou spolupráci při zhodnocení všech věřících a jejich sdružení [...]. Tímto způsobem budou samy církve prodchnuté společenstvím, které je projevem Boží lásky, základu a důvodu naděje, která neklame (srov. Řím 5,5), mnohem zářivějším odleskem Trojice, ale i znamením, které oslovuje a vybízí k víře.“³⁴⁵

V posledních desetiletích se dotýká i *české církve* zvláštním způsobem úbytek těch, kteří se hlásí ke katolické církvi, což jí dává charakter diaspory. Tento fakt je pro ni pokušením k „mentalitě malého stáde“ a ke tvoření hranic mezi „pravými věřícími“

³⁴¹ Srov. *Tamtéž*, s. 50.

³⁴² KEHL, s. 81; BERGOGLIO 2008; ad.

³⁴³ THEOBALD 2020.

³⁴⁴ FORESTIER – WAYMEL 2018.

³⁴⁵ JAN PAVEL II. *Ecclesia in Europa* z 28. 6. 2003, č. 28.

a ostatními.³⁴⁶ Též je zde problémem úbytek a přetíženost kněží.³⁴⁷ I v brněnské diecéze se vzhledem k vyššímu průměru věku kněží a velmi malému počtu bohoslovců očekává v nejbližších desetiletích rychlý úbytek kněží v aktivní duchovní správě.

2.1.3 Závěr: Před jaké úkoly staví realita dneška synodální církev?

Ukazuje se nám, že synodální obnova církve je jednou z podstatných součástí reakce církve na znamení doby. Shrňme ta znamení, která chápeme jako nejzásadnější a způsob, jak na ně církev může reagovat:

- na individualismus a relativismus v církvi – vědomím, že Boží dílo není možné dělat bez ostatních členů Božího lidu, a praxe tomu odpovídající;
- na pluralismus a subjektivismus – doceněním individuálních darů a charismat ke společnému dobru, ale také nacházením forem blízkých současným lidem, zároveň však věrných evangeliu: toho bude církev schopna jen ve hledání a duchovním rozlišování všech;
- na individualismus a relativismus lidí mimo viditelnou hranici našich křesťanských společenství – „církvi vycházející“, která bude tkát sítě vztahů (EG 24), což ale nejde bez skutečné sítě vztahů – společenství v církvi samotné: to bude existovat jen tam, kde bude skutečný dialog a blízkost, něha (EG 88).

Na závěr znovu zopakujeme dvě zásadní části již citovaných děl:

„Zásadní události, se kterými se potýká celá lidská rodina, vyžadují ducha a kulturu setkávání a vzájemného naslouchání, dialogu a spolupráce. [...] Církev se má stát místem, odkud bude pramenit schopnost tvořit novou kulturu ve společnosti.“³⁴⁸

Synodalita se tak ukazuje také jako součást samotné misie vůči světu, jako „znamení mezi národy“ a kvas univerzálního bratrství.

„Místní církve v Evropě [...] ať rozvíjejí přátelské vztahy, komunikaci, spoluzodpovědnost, účast, misijní povědomí, pozornost a službu; [...] ať se vynasnaží vést pastoraci, která při zhodnocení všech oprávněných odlišností, rozvíjí srdečnou spolupráci při zhodnocení všech věřících.“³⁴⁹

³⁴⁶ KAPLÁNEK 2016, s. 140n; HALÍK 2021, s. 127n.

³⁴⁷ *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě: Závěrečný dokument plenárního sněmu katolické církve v ČR.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, č. 37 (dále jen ŽiP).

³⁴⁸ CODA. *Il cammino della chiesa* 2019, s. 18 [Vlastní překlad].

³⁴⁹ JAN PAVEL II. *Ecclesia in Europa* z 28. 6. 2003, č. 28.

2.2 Vývoj a stav synodality v české církvi a brněnské diecézi

V první kapitole jsme viděli, že synodalita jakožto skutečnost církvi konstitutivní musela být v nějaké formě stále přítomná. Pochopení situace dnešní církve a její schopnosti žít synodálně je spojeno s porozuměním minulosti české církve, diecéze a jejich zápas o co nejlepší žití podle evangelia, o co nesprávnější bytí církvi: Proto se zaměříme na různé etapy a důležité události pro synodální vědomí naší místní církve (oddíl 2.2.1 a 2.2.2), zvláště poslední, ještě probíhající synodu o synodalitě, která již mnoho řekne o jejím stavu dnes (2.2.3). Důležité je pro nás sledovat vývoj, protože ten tady na zemi (stejně jako synodální proces) nebude nikdy ukončený, a i v něm můžeme číst Boží moudré doprovázení.

Nyní se více zaměříme na samotnou brněnskou diecézi. V oddíle 2.2.4 bude pro naši práci důležitým stavebním kamenem vlastní kvalitativní výzkum synodní metodou rozhovorů se členy jejího Božího lidu, který nám může pomoci nahlédnout do její reality. V posledním oddíle (2.2.5) systematicky pojednáme o synodalitě v této partikulární církvi na základě takto určených realit a teologicky ji vyhodnotíme.

2.2.1 Synodalita v české církvi a v brněnské diecézi do roku 1992

2.2.1.1 „Synodalita“ stojící na hierarchii až do nástupu komunismu

Církev synodální je vždycky hierarchickou, avšak byla vždy „pyramida“ církve správně postavená? Jak byla synodalita do poloviny 20. století v církvi v českých zemích přítomná a jaké měla podoby? Podle M. Rabana byla *synodalita* (zde však mluví spíše o synodalitě ve smyslu institucionálního setkávání) v české církvi přítomna – i když omezeně – v synodních hnutích, v synodách, sněmech a jiných synodálních setkáních během celých dějin naší církve.³⁵⁰ Co do stylu zde předpokládáme převážně tridentské paradigma, s čímž souvisí také rozdělení církve na učící a slyšící.³⁵¹

Jako reakce na sekularizaci později začala podle M. Kapláňka růst potřeba zapojení *laiků*, kteří začali katolické hodnoty prosazovat politicky a prací v různých spolcích. Jeden z takových nejvýraznějších spolků angažujících laiky – ač byl spíše nástrojem hierarchie, která nad ním měla kontrolu – byla Katolická akce.³⁵² Vojtěch Novotný, který se věnuje české eklesiologii 20. století, hodnotí, že oproti jiným zemím teologie laikátu nebyla u nás (až do konce 2. tisíciletí) téměř vůbec rozvíjena co do reflexe,

³⁵⁰ RABAN 2000, s. 51–53, 59–81.

³⁵¹ Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 9n.

³⁵² KAPLÁNEK 2016, s. 158–159.

nicméně v praxi ano. Po zapojení laiků života církve se začíná rodit jejich vědomí poslání v církvi.³⁵³

Brněnská diecéze byla jedinou, ve které proběhly ve 20. století řádné *synody*: první v r. 1909. Hlavními synodními účastníky byli kněží s vyšším postavením, ostatní kněží byli zvaní, avšak jejich účast nebyla vyžadována.³⁵⁴ Celkem se však synody nakonec zúčastnilo na 300 kněží. Projednávaly se záležitosti pastorační a organizační. Biskup Huyn se také až příliš ostře vymezil proti evangelíkům.³⁵⁵ Obsah dekretů se týká zejm. činnosti kleriků.³⁵⁶ Druhá synoda proběhla v r. 1934 a soustředila se na pastorační a náboženský život,³⁵⁷ mj. i jako reakce na připomínku papeže Pia XI. o uskutečnění Katolické akce³⁵⁸. Tato synoda se již více zabývala i regulací činnosti náboženských organizací, tedy i laiků (v Katolické akci, náboženských spolcích, charitativních organizacích),³⁵⁹ obsahuje dekret o svátosti manželství,³⁶⁰ o exerciciích pro laiky.³⁶¹ Byly to však více méně rozhodnutí o laicích bez laiků. Obě synody za určitých podmínek také schvalují lidový zpěv. Na druhé synodě nebylo tolik zdůrazněno pozvání pro všechny kněze,³⁶² nicméně každé děkanství si mělo zvolit jednoho zástupce z řad farářů a celkem se účastnilo 139 kněží v duchovní správě.³⁶³

Z tohoto období ještě stojí za zmínku, že v roce 1919 v Brně proběhl sjezd českých katolických kněží z Moravy (na 450 účastníků), který se jednoznačně postavil za legální demokratické reformy v církvi – liturgické i organizační. Radikální křídlo celostátního sjezdu později založilo samostatnou Církev československou. Z brněnské diecéze se k ní však přiklonilo jen minimum lidí a kněží.³⁶⁴ Zejména ve spolkové aktivitě je dobré nezapomenout také na historii německé národnostní menšiny v brněnské diecézi, která byla důležitou součástí jejího života; Jaroslav Šebek se domnívá, že „může být brněnská diecéze stále více symbolickým mostem, spojujícím oba národy,

³⁵³ Srov. NOVOTNÝ, V. *Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*, s. 33–34.

³⁵⁴ Srov. *Prima Brunensis Synodus Diocesana*. Brno: Monasterii Rajhradensis, 1909, s. 15.

³⁵⁵ Srov. MACEK, Jaroslav. *Nástin dějin brněnské diecéze 1777–1990*. In JANDLOVÁ, Martina (ed.). *Biskupství brněnské*. Brno : Biskupství brněnské, 2000, s. 14–39.

³⁵⁶ Srov. *Prima Brunensis Synodus Diocesana ...*

³⁵⁷ Srov. MACEK, J. *Nástin dějin brněnské diecéze...*

³⁵⁸ Srov. RABAN 2000, s. 86–87.

³⁵⁹ Srov. EPISCOPALIS CONSISTORII BRUNENSIS. *Synodus Diocesana Brunensis II*. Brno: Občanská tiskárna, 1935. 262 s., s. 46–80.

³⁶⁰ Srov. *tamtéž*, s. 121–145.

³⁶¹ Srov. *tamtéž*, s. 146–151.

³⁶² Alespoň ne v oficiálním dokumentu. Srov. *tamtéž...*

³⁶³ Srov. NĚMEC, Damián. Diocesan Synods in the Czech Lands – an Unused Instrument? *Revue církevního práva*, 2/2021, č. 83, roč. XXVII, s. 21.

³⁶⁴ Srov. MACEK, J. *Nástin dějin brněnské diecéze...*

a přispívat tak k překonání překrad vybudovaných v minulosti ve prospěch utváření duchovní identity sjednocující se Evropy.³⁶⁵

Ač tedy narůstalo aktivní zapojování laiků, vše bylo jasně řízeno biskupem a některými kleriky. Pojem „synodality“ jsme proto napsali do uvozovek, protože nebyla synodalitou v pravém slova smyslu. V brněnské diecézi však tento stav odpovídal stavu většinové církve (srov. 1.3.4).

2.2.1.2 Synodalita v době nesvobody

S příchodem nesvobody a pronásledování bychom čekali, že začne církev stagnovat a upadat. Ale víme, že to v mnohém neplatí. O synodalitě dokonce spíše naopak. Komunistická státní správa násilím převzala kontrolu nad fungováním církve a snažila se minimalizovat její vliv. Veřejná pastorační činnost byla omezena převážně jen na bohoslužby a svátosti, angažovanost laiků byla perzekuována, a proto se v oficiální pastoraci zastavila, tím se posílil praktický význam kleriků v církvi a na mnoho desetiletí se uchytil „pastorační model jednoho muže“, jehož mentalita přetrvává na mnoha místech dodnes (ŽiP 32).³⁶⁶

Jiří Skoblík shrnuje eklesiologii padesátých let, oficiálně vyučovanou na fakultě (Josefem Kubalíkem), že stále jednostranně zdůrazňovala členy *hierarchie* církve, kteří „jedině“ zprostředkovávají život od Krista.³⁶⁷ Novotný uvádí také kritiku dominikánské eklesiologie, která se podle F. Pastora příliš soustředila na jednostrannou péči kněží o laiky, což může bránit laikům stát se dospělými křesťany a mít za druhé zodpovědnost, která se neprojevuje jen modlitbou.³⁶⁸ V souvislosti s eklesiologií S. Braita zmiňuje také kritiku jeho tendencí zastírat realitu v církvi duchovností, konkrétně např. kritiku F. Pastora, který se vyjadřoval k tomu, že mnozí příliš lehce omlouvali zlé věci v církvi. V. Novotný poznamenává, že toto napětí patří k české eklesiologii už od středověku.³⁶⁹

³⁶⁵ ŠEBEK, Jaroslav. *Němečtí katolíci v brněnské diecézi v době před odsunem*. In NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007...*, s. 54–55.

³⁶⁶ OPATRŇY 2001, s. 47–48; KAPLÁNEK 2016, s. 125, 141.

³⁶⁷ Srov. SKOBLÍK, Jiří. *Česká eklesiologie padesátých let v teorii a praxi (Reminescence, nikoliv reflexe)*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*, s. 62–66.

³⁶⁸ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Česká katolická eklesiologie na počátku druhé pol. 20. století...*, s. 33–34.

³⁶⁹ Srov. *tamtéž*, s. 9–46.

Na druhou stranu omezení kněží v době komunismu v jejich působení vedlo k tomu, že to, co nemohli dělat oni, začali dělat tajně laici.³⁷⁰ Vnímání církve se hodně změnilo pro ty, kteří prožili zvláště těžkým způsobem pronásledování či věznění. I brněnská diecéze má z této doby hodně mučedníků.³⁷¹ V. Novotný cituje Otu Mádra z výboru v knize *Slovo o této době*:

„Pravdu víry zachránila síla lásky. [...] [Církev] se objede bez konzistoří, ba i bez biskupů, bez škol, nemocnic a tisku, bez klášterů a poutí, bez biblí, eucharistie a kněží v nejkrajnějším případě – ale nepřežije bez lidí, kteří vzali Boží věc za svou, kteří nedožívají, ale žijí církev, protože nemohou jinak, protože se dali proniknout životodárným Duchem; jejich život je Kristus a umřít zisk.“³⁷²

Realita církve, zvláště bolestná realita, včetně zla, hříchů a pádů v církvi, včetně jejích pastýřů, pomáhala církev chápat více nejen jako božskou realitu ve smyslu *societas perfecta*, ale realitu božsko-lidskou, jejíž obě skutečnosti je třeba vzít naprosto vážně.³⁷³

Tato zkušenost se postupně začala doplňovat s recepcí koncilu. Podle Kapláňka „jedním z prvních projevů *koncilem obnovené* synodality na našem území byl ustavující sjezd Díla koncilové obnovy“ v r. 1968 na Velehradě,³⁷⁴ a to také proto, že byl spolu s Pražským jarem iniciován zdola. Dílo pojmenovalo základní teologický kontext, ve kterém se mělo odehrávat: v církvi jako obci „Božího lidu, putujícího dějinami“, ve kterém je sice „svátostné jádro [...] zprostředkováno charismatem kněžské služby“, ale „spojení se světem a pronikání do jeho prostoru zprostředkovávají [...] také volná charismata, jejichž nositeli jsou namnoze laici“. „Hierarchická struktura církve je koncilem doplňována o pastorační radu, kněžskou radu, laickou radu a podobné útvary.“³⁷⁵ Na sjezdu na Velehradě byli ustanoveni delegáti a většina biskupů dílo podpořila.

Následně se však oficiální dílo obnovy nuceně zastavilo *normalizací*, a tak téměř žádná oficiální recepce koncilu s výjimkou liturgie nemohla proběhnout. Nicméně i tak se koncilní obnova děla na rovině osobní práce kněží a teologů a postupně se stala základem pro nové pojetí pastorace v dalších desetiletích. Přestože ostatní stránky

³⁷⁰ KAPLÁNEK 2016, s. 160.

³⁷¹ Srov. MIKULÁŠEK, Jiří. *Věrnost Bohu a církvi ve chvílích triumfujícího zla*. NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007...*, s. 85–86.

³⁷² MÁDR, Oto. *Slovo o této době*. Praha: Zvon, 1992, s. 149, 52.

³⁷³ *Tamtéž*, s. 44–45. Toto poznání se zde ukazuje u mnoha osobností, prolíná se vícero reflexemi tohoto sborníku.

³⁷⁴ KAPLÁNEK 2016, s. 41.

³⁷⁵ *Akční program Díla koncilové obnovy (3. verze)*. In OPATRŇNÝ. *Kardinál Tomášek a koncil: Sborník ze symposia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002, s. 208–211.

poslání církve byly umenšeny, v obnově liturgie se mohla začít projevovat teologie koncilu včetně začínající participace laiků,³⁷⁶ účastných na „křestním kněžství“.³⁷⁷

Možná právě proto, že se tato recepce a život církve vůbec neděly na rovině institucionální, a naopak se zakoušela nemohoucnost dosavadních církevních institucí a úřadů, byla – jak to shrnuje V. Novotný a jak je to patrné u mnoha teologů té doby – žitá i reflektovaná „eklesiologie opřená o osobně a zvnitřněle chápané bytí církví, jež předchází a důsledně definuje rovinu institucionální,³⁷⁸ čímž se přibližovala i podstatě obnovy koncilu a duchovnímu základu synodality.

Jeden z prvních teologů, který se zabýval teologií královského kněžství, byl Josef Zvěřina.³⁷⁹ Mireia Ryšková ukazuje, že kladl zvláštní důraz na roli laiků, právě na všeobecné kněžství a speciální charismata.³⁸⁰ Dalším příkladem směřování české teologie k synodalitě je Jan Evangelista Urban, který již na koncilním základě rozvíjel nutnost postavit církve na charismatu, které musí předcházet každou instituci, která mu slouží (jen) tam, kde je třeba, jako lidské vyjádření.³⁸¹ J. Zvěřina ukazuje také na proměnlivost institucionálních forem.³⁸² Charisma je podle něj něco, co působí ve všech lidech, čemuž musí být církve otevřena.³⁸³ Charakteristické pro české teology 2. pol. 20. stol. je také docenění významu přínosu a poslání každé jednotlivé osoby pro církve.³⁸⁴

V. Novotný v analýze díla Antonína Mandla přináší některá jeho podobná eklesiologická tvrzení, např. že pravda se nedá prosadit lidskou mocí, že je třeba, aby hierarchie s věřícími vedla dialog, který pomůže dozrát jejich vlastní zodpovědnosti,

³⁷⁶ Srov. SKOBLÍK, Jiří. *Česká eklesiologie padesátých let v teorii a praxi (Reminiscence, nikoliv reflexe)*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*, s. 69–70.

³⁷⁷ Srov. VENTURA, Václav. *Eklesiologie Jana Evangelisty Urbana OFM*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*, s. 96–97. Jedním z příkladů je Josef Florian.

³⁷⁸ NOVOTNÝ, V. *Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století ...*, s. 44–45; srov. také NOVOTNÝ, V. *Eklesiologie Antonína Mandla*. In *tamtéž*, s. 118–119; RYŠKOVÁ, Mireia. *Eklesiologie Josefa Zvěřiny*. In *tamtéž*, s. 169n.

³⁷⁹ Srov. NOVOTNÝ, V. *Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století...*, s. 33–34.

³⁸⁰ Srov. RÜCKL, Jan. *Eklesiologie Bonaventury Bouše OFM*. In *tamtéž*, s. 131–167; To je charakteristické i pro Felixe M. Davídka, který důsledně zahrnuje také ženy. Některé jeho myšlenky a praktické kroky jsou také kontroverzní, ač – jak ukazuje V. Mičan – některé také kvůli desinterpretaci. Srov. MIČAN, Vojtěch. *Eklesiologie Felixe Maria Davídka*. In *tamtéž*, s. 191, 195, 200. Nemůžeme nevnímat propojenost s důrazem Františkova magisteria, když si připomínáme jednu z myšlenek Josefa Zvěřiny, že *radost patří k podstatě života církve, že je „modus vivendi“ církve*. Srov. RYŠKOVÁ, M. *Eklesiologie Josefa Zvěřiny...*, s. 169–170.

³⁸¹ Srov. VENTURA, V. *Eklesiologie Jana Evangelisty Urbana OFM...*, s. 100–106; taktéž Oto Mádr. Srov. OPATRŇNÝ, A. *Eklesiologie Oty Mádra*. In *tamtéž*, s. 177–182.

³⁸² Srov. RYŠKOVÁ, M. *Eklesiologie Josefa Zvěřiny...*, s. 174.

³⁸³ Srov. VENTURA, V. *Eklesiologie Jana Evangelisty Urbana OFM...*, s. 100–106.

³⁸⁴ Srov. NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století...*; např. RYŠKOVÁ, M. *Eklesiologie Josefa Zvěřiny...*, s. 173–174 a OPATRŇNÝ, A. *Eklesiologie Oty Mádra...*, s. 177–182.

nebo že každý věřící je „živým a tvůrčím orgánem s oprávněnou relativní autonomií“.³⁸⁵ Jedním z výrazných témat Bonaventury Bouše³⁸⁶ – jak ukazuje Jan Rückl – je chápání církve (či církví) jako té, která nevlastní pravdu, ale je na cestě k její eschatologické plnosti.³⁸⁷ Ten také ukazuje, že je třeba zdravého napětí mezi charismatickou svobodou a autoritou.³⁸⁸ O tomtéž mluví J. Zvěřina: že obě skutečnosti jsou důležité a mají být v jednotě a vzájemné odkázanosti, dále o doplňování se úřadů, služeb, úkolů a charismat, a to u mužů i u žen. Autorita je pak služebná.³⁸⁹ Zvěřina ukazuje na etymologii slova „autorita“ a v ní sloveso „množit“ (život či poznání pravdy).³⁹⁰

Bouše (a nejen on)³⁹¹ se také vymezuje vůči pojetí rozdělení na církve učící a církve slyšící.³⁹² Kritizuje způsob výběru biskupů, ke kterému se celý Boží lid nemůže vyjádřit. Totéž by se dalo říci o výběru kněží (presbyterů).³⁹³ Chápáním vztahu služebného a všeobecného kněžství Bouše hodně předbíhá dobu: kritizuje jednostranné chápání služby kněží, kdy je klerik to jediné, na čem život místního společenství stojí, kdy není chápán jako součást společenství, na kterém stojí služba církve, z čehož vyplývá nutnost opustit pocit nadřazenosti a žít v mentalitě bratrství (někteří členové skryté církve to nazývají kolegiálitou),³⁹⁴ k čemuž může přispět i větší zapojení kněží do běžného života tak, jak s tím udělala církve v době komunismu zkušenost.³⁹⁵ Proti tomuto jednostrannému chápání hierarchie on a mnozí další staví víru, že Duch svatý působí různým způsobem ve všech pokřtěných, kteří jsou si rovni, tedy v celém Božím lidu, a tedy jasně včetně laiků.³⁹⁶ Zdůrazňuje také podstatu *sensus fidei*.³⁹⁷ V české církvi se koncilní vliv projevoval také otevřeností k ekumenismu.

³⁸⁵ Srov. NOVOTNÝ, V. *Eklesiologie Antonína Mandla...*, s. 107–130, s. 122.

³⁸⁶ Přes kontroverznost některých myšlenek.

³⁸⁷ Srov. RÜCKL, J. *Eklesiologie Bonaventury Bouše OFM...*, s. 131–167.

³⁸⁸ Srov. *tamtéž*, s. 145.

³⁸⁹ Srov. KONZAL, Jan. *Cesta ke komunální eklesiologii ve skryté církvi*. In *tamtéž*, s. 222–223. Konzal zde mluví také o nutnosti subsidiarity.

³⁹⁰ Srov. RYŠKOVÁ, M. *Eklesiologie Josefa Zvěřiny...*, s. 168–176.

³⁹¹ Srov. KONZAL, J. *Cesta ke komunální eklesiologii ve skryté církvi...*, s. 220.

³⁹² A to i v dokumentech 2. vatikánského koncilu.

³⁹³ Srov. *tamtéž*, s. 225.

³⁹⁴ Srov. *tamtéž*, s. 217–232.

³⁹⁵ NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*; HALÍK 2021, s. 87.

³⁹⁶ Srov. DUKA, Dominika. *Pocta Oto Mádrovi*. In *tamtéž*, s. 244.

³⁹⁷ Srov. RÜCKL, J. *Eklesiologie Bonaventury Bouše OFM...*, s. 131–167.

Brněnská diecéze se svým způsobem stala „centrem života tzv. podzemní či skryté církve s vlastní biskupskou hierarchií“.³⁹⁸ Eklesiologie skryté církve zdůrazňuje „koncilní“ pojem *communio*, avšak nikoli jako abstraktní pojem, ale reálnou žitou skutečností.³⁹⁹ O záležitostech církevní obce, v jejímž čele stojí – interpretuje Rückl –, „se (kněz) radí s jejími členy a zve je k aktivní spolupráci, protože si je vědom jejich spoluzodpovědnosti za společný život a přijímá i jejich kritiku“.⁴⁰⁰ Liturgie je podle Boušeho obrazem reality konkrétního společenství. Za citaci stojí tento text z 80. let:

„Při přípravě liturgie bude duchovní ustavičně se svou církví v kontaktu, bude se s ní poctivě radit [...] i proti svému osobnímu názoru [...] Odpor několika lidí, kteří nevyhléditelně stůňou nostalgii po ‚starých časech‘, nebude lámat, ale bude je s jemností a láskou přesvědčovat; neboť do církve nepatří jen mladá generace.“⁴⁰¹

Kromě aktivit podzemní církve také nová hnutí a malá církevní společenství v 80. letech přinesla oživení a smysl pro společenství a spoluzodpovědnost.⁴⁰² Zkušenosti z tzv. ostrovů živé víry vedly k partnerštějším laicko-klerickým vztahům. Spalová hodnotí, že tyto zkušenosti zůstávají v paměti a porevoluční společenství na ně chtějí navazovat.⁴⁰³ Laická hnutí smysl pro synodalitu přinášela i po revoluci v době, když se mnoho věcí v církvi až příliš formalizovalo.⁴⁰⁴ Také mnohé bolesti z doby totality se nevyřešily a táhly i do dalších let: nepřiznaná kolaborace či ne vždy uctivé jednání se členy skryté církve.⁴⁰⁵ Škoda, že již „svobodná“ porevoluční církev s obnovenými institucemi si nenašla více času a odvahy „skrytou církev“ co do osobností, praxe a zejm. teologie,⁴⁰⁶ kterou (alespoň v citovaných pramenech) hodnotíme jako relativně synodálně vyváženou, začlenit.

³⁹⁸ Srov. BALÍK, S. *Brněnská diecéze v čase komunistické totality...*, s. 56.

³⁹⁹ Srov. KONZAL, J. *Cesta ke komunální eklesiologii ve skryté církvi...*, s. 221n.

⁴⁰⁰ Srov. RÜCKL, J. *Eklesiologie Bonaventury Bouše OFM...*, s. 160–161.

⁴⁰¹ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*, cit. in RÜCKL, J. *Eklesiologie Bonaventury Bouše OFM...*, s. 163

⁴⁰² Srov. HRUŠKA 2009, s. 33–34.

⁴⁰³ SPALOVÁ A KOL. 2018.

⁴⁰⁴ KAPLÁNEK 2016, s. 161.

⁴⁰⁵ Srov. BALÍK, S. *Brněnská diecéze v čase komunistické totality...*, s. 79.

⁴⁰⁶ Srov. PÍTHA, Petr. *Spor o skrytou církev*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století...*, s. 267–273.

2.2.1.3 Závěr: *chuť synodality pronásledované prvotní církví*

Zkušenost života v totalitě ukázala, že těžkosti a protivenství – krize – mohou pomoci církvi reformovat se k podstatnému: „Doba krize je dobou rekapitulace [...], kritického rozlišování [...]; je dobou obnovy a misijního znovuzrození ve světle současného momentu církve, jakož i potřeb, utrpení a nadějí současného lidstva. Krize nás nutí růst.“⁴⁰⁷ V případě české církve byla zkušeností, že instituce není to nejpodstatnější. Viděli jsme, že církev byla chápána více jako osobní a vnitřní skutečnost, která je primárnější než její institucionální podoba, a tato podoba se tvoří podle oné první skutečnosti. To přispělo k tomu, že – také díky koncilu – byl doceněn charismatický rozměr. Myšlenky na vztahy kleriků a laiků a citlivostí k různosti odpovídaly v mnohém dnešnímu pojetí synodality. Např. jsme ukázali výzvu B. Boušeho, aby kněz o záležitostech církevní obce často konzultoval její členy a povzbuzoval je k naplňování jejich zodpovědnosti za společné poslání. Má se učit přijímat i jejich kritiku a nechávat dostatečnou svobodu v jejich způsobech prožívání a má ji doprovázet s láskou. Zvláště se ukázala potřeba mentality bratrství v církvi mezi kleriky a laiky a nutnost reálného společenství v církvi.

Dnes, když se církev učí synodalitě, by mohlo být předmětem dalšího zkoumání právě vnímání a praxe církve doby komunismu – včetně skryté církve, abychom nenechali tuto vzácnou zkušenost ležet ladem. Totéž by nemuselo být neúčinné ve vztahu k plenárnímu sněmu, kterým se budeme zabývat nyní.

⁴⁰⁷ FRANTIŠEK. *Promluva ke členům hnutí Comunione e liberazione z 15. 10. 2022.*

2.2.2 Plenární sněm katolické církve ČR: Krok k synodalitě?

Při analýze a rozlišování situace synodality v brněnské diecézi bychom neměli opominout velkou „synodální“ událost, jež je v jejím závěrečném dokumentu hodnocena jako „velké uvedení do plnější realizace synodality“ (ŽiP 367) naší místní církve, kterou byl – či mohl být – sněmovní proces s plenárním sněmem. Ač je svým způsobem minulostí, i na něj dnes (ač třeba implicitně) navazujeme. O uvedení do smyslu sněmu, zejm. do jeho duchovního smyslu, do synodálního chápání a do jeho prvních etap, se můžeme dočíst obšírně u M. Rabana (*Sněm české katolické církve*, 2000) – ten už tehdy četl výzvu k synodalitě jako znamení doby – či u P. Ambrose (*Setkávejte se a nechte se poslat*, 2004), zatím nejucelenější hodnocení nabízí M. Kaplánek (*Znamení naděje*, 2016).⁴⁰⁸ Nejnovějším hodnocením vycházejícím z podobných pramenů je historický a srovnávací text T. Petráčka *Proměny uskutečňování a vnímání synodality v dějinách katolické církve*, vydaný v teologickém časopisu *Verba Theologica* Katolické Univerzity v Ružomberoku.⁴⁰⁹ My zde chceme na základě studia těchto prací, ale také dostupných materiálů plenárního sněmu a hodnocení sněmu v nejrůznějších článcích,⁴¹⁰ nabídnout stručnou interpretaci sněmu vzhledem k synodalitě – ať už k synodalitě žité naší církví v souvislosti s tímto sněmem a zejm. na něm, tak k synodalitě v obsahu jeho témat a závěrů, které však neměly být jediným plodem sněmu⁴¹¹ (ač se tyto dvě oblasti nedají od sebe úplně oddělit). Nejprve o tom začneme pojednávat obecně a následně se zaměříme na brněnskou diecézi na základě materiálů, které máme k dispozici. Budeme se ptát, nakolik byl sněm realizací synodality a přispěl k ní, ale i naopak, nakolik jí nebyl a nepřispěl k ní.

Český plenární sněm se řídil tím, s čím se počítá v CIC 1983 o sněmu obecně. Jeho pojetí v dnešním chápání vychází z koncilního obnoveného docenění místních církví, které mají být výrazem kolegiality a synodality partikulárních církví v určitém kulturně blízkém regionu. Podobný význam mají mít i biskupské konference, kde každý sídelní biskup má zastupovat svoji diecézi, protože první úroveň synodality dnes chápeme synodalitu partikulární církve (a jejím prvním institucionálním projevem je diecézní synoda). Avšak partikulární koncil je zvláštní synodální příležitostí místní církve, protože jeho záměrem je výslovně zapojit celý Boží lid. Má být nasloucháním celého Božího lidu a celému Božímu lidu, duchovním rozlišováním Božího hlasu za pomoci

⁴⁰⁸ Kratší zhodnocení vzhledem k nastávající biskupské synodě nabídl také A. Opatrný v příspěvku (*Poučení z Plenárního sněmu*) na jmenované konferenci o synodalitě na podzim r. 2021.

Vzhledem k tématu pastoračních rad podrobnou analýzu provedl také P. Hruška (HRUŠKA 2009).

⁴⁰⁹ S podtitulem *Tři české synodální procesy*, č. 43 (2/2022), s. 7–22.

⁴¹⁰ Mnoho materiálů sněmu i některá hodnocení jsou dostupná na [www: <www.snem.cirkev.cz>](http://www.snem.cirkev.cz).

⁴¹¹ Srov. AMBROS 2004, s. 44.

sensus fidei, samozřejmě v úzkém vztahu s Trojjediným Bohem. Má probíhat široká konzultace, při které se společně vypracovávají rozhodnutí dosahováním konsensu o daných otázkách i skrze napětí, které je při tom přirozeně přítomné. Celou tuto práci a v souladu s kolegiální s celou církví, reprezentovanou papežem, následně uzavírají biskupové – ve službě svému lidu – rozhodnutím. Návaznost na synodalitu celé církve je zde velmi podstatná, proto má navazovat a být v souladu s jejími závěry, ač se přitom přizpůsobuje místním podmínkám. Na úrovni partikulárních církví je podstatný vztah mezi „všemi“, „některými“ a „jedním“. Prvním cílem sněmu je obnova misie svědectví o milosrdenství. Mimoto musíme mít na paměti, že synodální konverze i samo synodální fungování je cesta, která vyžaduje mnoho kroků, jak jsme ukázali v kapitole 1.6 a 3.2.5, zejm. její uvádění do praxe a konverzi k duchovní identitě: ke vztahu s Pánem a lásce ke všem bratřím a sestrám, s nimiž tvoříme společenství a putujeme, včetně lidí mimo viditelnou církev, učení se duchovnímu rozlišování, naslouchání, dialogu a spolupráci a vytváření synodálních struktur, a to vše přizpůsobené místní kultuře. Toto je naše výchozí teorie, vycházející z našeho bádání v 1. a 3. kapitole, z jejíhož pohledu se budeme na problematiku dívat, nicméně s vědomím, že k takovému chápání synodality byla církev teprve na cestě dozrávání.

2.2.2.1 Plenární sněm: „*uvedení do plnější realizace synodality*“ české místní církve?

Věta v nadpisu je napsána v závěrečném dokumentu plenárního sněmu. Je zde zaslouženě? V historii naší církve se jednalo o první sněm svého druhu. Potřeba rozhovoru a společné porady celé místní církve byla vnímána velmi dlouho.⁴¹² Více osobností (kolem *Desetiletí duchovní obnovy*,⁴¹³ výslovně je jmenován např. T. Halík) o něm začalo uvažovat již na přelomu socialistického a demokratického Československa, ale byl vyhlášen až v r. 1997. Byl plánován jako proces dlouhodobější,⁴¹⁴ avšak nakonec byl prakticky víceméně uzavřen už v r. 2005.

Hlavními cíli tohoto sněmu měly být:

- na prvním místě recepce koncilu⁴¹⁵ a podle M. Rabana dále také pokoncilního učení církve⁴¹⁶ – to je v souladu s kritériem návaznosti na synodalitu celé církve, zvláště když se jednalo o tak zásadní koncil, který přinesl velmi radikální obnovu, a do konce století se nepodařilo uvést jej do života

⁴¹² Srov. AMBROS 2004, s. 8.

⁴¹³ Srov. *tamtéž*, s. 17.

⁴¹⁴ Srov. RABAN 2000, s. 129.

⁴¹⁵ Srov. ČBK. *Dekret o svolání plenárního sněmu z 5. 7. 1997*.

⁴¹⁶ Srov. RABAN 2000, s. 124.

církve.⁴¹⁷ Navíc nebylo jiné cesty české k synodalitě než přijetí učení koncilu, bez nějž by se takový sněm pravděpodobně ani neuskutečnil.

- prostřednictvím přijetí koncilního učení (slovy P. Ambrose) se měla dále uskutečnit také sněmovní iniciace české církve (aby vyrostla k novému sebevědomí – k sebevědomí Božího lidu místní církve, kde všichni různými způsoby participují a kde se respektuje institucionální i charismatický charakter).⁴¹⁸
- hodnocení situace církve v českých zemích (Kde se nacházíme? Jaké jsou pastorační potřeby Božího lidu?⁴¹⁹) a hledání Božího řešení nejzásadnějších problémů a znamení doby⁴²⁰ – výzev církve (Co máme dělat?).

Sněm se měl stát „začátkem trvalého dialogu Božího lidu“⁴²¹ této církve, prakticky také základem pro následné diecézní synody. Vyhlášení závěrů plenárního sněmu by tak „nemělo znamenat ukončení právě obnovené synodality v naší církvi a společnosti: ta by se měla rozvíjet dále jako nejlepší ovoce tohoto sněmu, např. svoláním provinčních sněmů a diecézních synod, kde se jeho výsledky budou dále reflektovat a upřesňovat, popř. se nalezne řešení nových problémů.“⁴²²

Dalším základním cílem bylo povzbuzení misie – evangelizace,⁴²³ a podle kard. Vlka také vytvoření bratrského společenství a obecně obrácení k Boží pravdě.⁴²⁴ Vzhledem k synodalitě a zároveň k podstatě církve P. Ambros ukazuje dva důležité významy této události: nejprve sjednocení společenství, setkání a shromáždění (*ecclesia*), pak poslání (*missio*).⁴²⁵

Sněmovní iniciátoři sněmovní proces charakterizovali na prvním místě jako proces duchovní,⁴²⁶ jako společnou cestu, která bude společenství učit přijímat Boží obdarování. P. Ambros ji tak vykládá jako událost Boží. M. Raban o něm shodně píše:

„Odhalit tuto obnovu, novost Ducha svatého – to je náš naléhavý úkol! [...] Příprava sněmu spočívá v tomto a sněmovní proces a účast kněží i laiků v něm by měly být ne především diskusí, ale meditací a žasnutím nad touto ‚novostí‘, nad tak velkým dílem Ducha svatého mezi námi, vyúsťujícím v poznání ubohosti

⁴¹⁷ M. Kaplánek však poukazuje na jeden z problémů této recepce, že nenavazovala na pokoncilní vývoj. Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 12.

⁴¹⁸ Srov. AMBROS 2004, s. 31–32.

⁴¹⁹ Srov. RABAN 2000, s. 125.

⁴²⁰ Srov. *tamtéž*, s. 10, 12.

⁴²¹ KAPLÁNEK 2016, s. 48.

⁴²² Srov. RABAN 2000, s. 131–132.

⁴²³ Srov. ČBK. *Dekret o svolání plenárního sněmu...*; RABAN 2000, s. 124.

⁴²⁴ Srov. RABAN 2000, s. 11.

⁴²⁵ Srov. AMBROS 2004, s. 15.

⁴²⁶ Srov. RABAN 2000, s. 120.

reality života církve ve srovnání s tímto božským plánem, burcujícím kněze i laiky k touze uskutečnit to, co Duch svatý říká církvim dnes (srov. Zj 2,7)⁴²⁷

K procesu byl skutečně pozván *celý Boží lid*: důležitou součástí sněmovního procesu měly být sněmovní kroužky celého Božího lidu, jejichž prostřednictvím měl v souladu s obnoveným koncilním vnímáním zaznívat prorocký hlas Božího lidu, aby církev mohla naslouchat *sensus fidei fidelium*, což je základ synodality. Na začátku se mluvilo o třech etapách jejich práce: formační, přípravná (pro zjištění pastoračních potřeb jako podklad pro sněmovní dokumenty)⁴²⁸ a sněmovní (jako součást sněmovního dialogu). Přes „typicky českou skepsi“ či alespoň malé očekávání, které se projevovalo nejen u laiků, ale také u kněží (většina se jich neúčastnila) a u biskupů,⁴²⁹ a přestože byl sněm iniciován zejm. shora,⁴³⁰ byly očekávání mnohých a prvotní zájem o práci kroužků až překvapivě veliké, stejně jako množství odeslaných zápisů.

V brněnské diecézi se přihlásilo celkem 81 kroužků (přes 800 hlášených členů), z toho čtyři kněžské. Podle plánu se konala setkání moderátorů, v Brně 1–2x za rok, a dokonce dvě setkání s biskupem, po uzavření práce kroužků i s některými z těch, kteří měli na sněmu zastupovat diecézi.⁴³¹ V tom musíme ocenit snahu o bližší vztah mezi „všemi“, „jedním“ a „některými“. Škoda, že sněm nakonec byl využit minimálně.

Kroužků a jejich členů sice na první pohled nebylo málo, ale na počet farností a návštěvníků bohoslužeb to byl stále velký nepoměr. Jak vysvětlit často se opakujícího hodnocení? Mnozí vstupovali do sněmovního procesu s nesprávnými očekáváními, např. s pojetím využití principů užívaných v procesech vlastní demokracii.⁴³² Po počátečním nadšení a vizi zapojení kroužků se navíc praxe čím dál tím více ubírala jiným směrem. Jako jeden z problémů se hodnotí obtížnost a velké množství zadání, náročný nárok na vzdělávání a nejasnost zadání práce.⁴³³ Lidé také dlouho neviděli žádné pokračování s jejich namáhavou prací na úrovni sněmu. Ne všechny kroužky nakonec byly schopny zadání plnit. Ozývalo se více kritických hlasů než nadšení.⁴³⁴ V r. 2000 se kroužky v brněnské diecézi zúžily na polovinu (39 kroužků, kolem 400

⁴²⁷ VLK, M. *K čemu sněm katolické církve?* cit. v RABAN 2000, s. 134.

⁴²⁸ To bylo naplánováno na rok 2003. Srov. RABAN 2000, s. 125, 128.

⁴²⁹ Srov. také AMBROS 2004, s. 7 a KAPLÁNEK 2016, s. 45.

⁴³⁰ Srov. RABAN 2000, s. 123–124; KAPLÁNEK 2016, s. 48–49.

⁴³¹ SLOUK, Václav, diecézní moderátor sněmovních kroužků. *Dopis animátorům*. 18. 3. 2002 [Osobní archiv].

⁴³² Srov. AMBROS 2004, s. 12.

⁴³³ Srov. *tamtéž*; OPATRŇY 2021. KANDĚROVÁ, Anna. *Analýza závěrečného dokumentu plenárního sněmu katolické církve*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2013 [Bakalářská práce], s. 46–47; SLOUK, V. *Zpráva o sněmovním procesu v brněnské diecézi na jaře roku 2000*. 14. 3. 2001 [Osobní archiv].

⁴³⁴ SLOUK, V. *Zpráva o sněmovním procesu v brněnské diecézi na konci roku 2000*. 16. 11. 2000 [Osobní archiv].

členů). Setkání moderátorů se od počátku neúčastnila více než polovina z nich, postupně se jejich počet kroužků ještě zmenšoval, na setkání s biskupem v r. 2000 přišlo jen asi 70 lidí z 20 kroužků.⁴³⁵ Navíc byla práce kroužků celorepublikově předčasně ukončena a kroužky se v podstatě již neměly možnost vyjadřovat k vrcholu sněmu, jak jim bylo slíbeno. To všechno přineslo velké zklamání a kritiku a do budoucna i špatnou zkušenost. Potenciálu kroužků se podle mnohých hodnocení nepodařilo dobře využít. Nejde to však takto tvrdit jednoznačně, protože hlavním cílem kroužků nebyl jen dialog, ale také formace.⁴³⁶ A mnohé sněmovní kroužky reálně přispěly k oživení farnosti.⁴³⁷

Zamýšlená co nejširší účast se realizovala kromě počátečního pozvání ke kroužkům i v tom, že na samotná *zasedání plenárního sněmu* byli pozváni laici a ostatní kněží, ač to kán. 443 CIC nepředkládá jako závazné. Rozložení hlasů při sněmu (rozhodující hlasy biskupů, poradní hlasy ostatních členů Božího lidu, na kterých ovšem záleželo, co následně biskupové mohli rozhodnout) správně odpovídalo synodální logice.⁴³⁸ M. Raban cituje církevní dokumenty o jednání sněmu, které by se mělo odehrávat v dialogickém duchu, usnesení by měla být učiněna „v duchu souhlasu či přijetí lidem“, jež účastníci synodálně zastupují, a proto by měly být včas publikovány koncepty rozhodnutí k vyjádřením. Při tomto plenárním sněmu tuto úlohu měly plnit i sněmovní kroužky, což nakonec nemohly, jak bylo řečeno.⁴³⁹

Když opomeneme, jak se braly výsledky kroužků v potaz, kritizovanou velkou diskontinuitu mezi *Lineamenty* a *Instrumentum laboris* v *přípravné fázi* bychom mohli hodnotit i kladně, pokud v ní hrálo velkou roli připomínkové řízení, jak píše P. Ambros. To bylo podle něj dáno i charakterem připravených textů, které se hodily spíše jen jako uvádějící do situace.⁴⁴⁰

Samotná *plenární zasedání sněmu* nakonec proběhla dříve, než byla původně plánována, což bylo jedním z důvodů, proč i příprava pak musela být velmi uspěchaná.⁴⁴¹ Jako větší problém je hodnocena diskontinuita mezi I. a II. zasedáním, či přesněji mezi prací komisí na základě materiálů a zadání z I. zasedání na jedné straně a textem představeným na II. zasedání na straně druhé.⁴⁴² Podle hodnocení byla dána zejména nepřiměřenými autoritativními zásahy zodpovědných, kteří rozhodli o podobě textu k II. zasedání. Nejzřetelněji se to týkalo úplného vypuštění textu komise o duchovní četbě dějin,

⁴³⁵ TENTÝŽ. *Zpráva o sněmovním procesu v brněnské diecézi na konci roku 2001*. 12. 12. 2001 [Osobní archiv].

⁴³⁶ Srov. AMBROS 2004, s. 18n.

⁴³⁷ Srov. HRUŠKA 2009.

⁴³⁸ Srov. AMBROS 2004, s. 35; OPATRŇY 2021.

⁴³⁹ Srov. RABAN 2000, s. 121.

⁴⁴⁰ Srov. AMBROS 2004, s. 22–23.

⁴⁴¹ Srov. *Tamtěž*, s. 8.

⁴⁴² Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 57n.

o kterém bylo rozhodnuto při jednání ČBK,⁴⁴³ a téměř celé druhé části textu komise o laicích k tématu (*Laici v církvi*),⁴⁴⁴ a to bez dostatečného vysvětlení důvodů. Poté už nebyl čas a ochota nad tím diskutovat. Tento a podobné případy během přípravy sněmu – a zvláště kolem tohoto II. zasedání sněmu – přinesly pocit nedocenění a rezignovanosti delegátů na II. zasedání,⁴⁴⁵ a po něm velké zklamání.⁴⁴⁶

Nedostatečný dialog⁴⁴⁷ – který zde měl být (viz výše) – a prostor k němu nebyly dány ani tak oficiálními metodami sněmu, ale spíše jejich technickým i lidským nerespektováním, zejm. ze strany zodpovědných, úspěchaností⁴⁴⁸ jednotlivých kroků včetně zakončení sněmu a doručování materiálů⁴⁴⁹ a s tím se pojícím problémem malého času na zpracování všech podnětů, a tak už ztrácelo smysl i podněty vyslovovat. Kromě neotevřenosti diskusi a nedostatku času se jako důvod uvádí i nedostatečné manažerské a metodické zvládnutí závěru sněmu.⁴⁵⁰ Při hodnocení se také často opakuje kritika pasivity kněží a biskupů,⁴⁵¹ kteří mají kromě naslouchání také vést dialog. Tak se v praxi celý Boží lid zapojit nemohl tak, jak by chtěl, nebo mu nebylo nasloucháno v mnohém, co říci chtěl. Proto také „nadpřirozený smysl pro víru celého lidu“ mohl sněm rozvinout jen málo (ŽiP 4). Příliš se tedy ani nedá říci, že by se dosáhlo konsensu. Můžeme také vznést pochybnost, nakolik biskupové reprezentovali svůj lid. A jestli chápeme jako předpoklad synodality lásku, pak určitý neúspěch sněmu musíme připočítat také jejímu nedostatku.⁴⁵²

⁴⁴³ Jako důvody se uvádí: nevyrovnanost odborného textu, možné obavy z rozvíření problematiky do celé společnosti či jiné důvody strachu. Srov. PŘÍHODA, Petr. Rozhovor s kard. Vlčkem. *Katolický týdeník: Perspektivy*, 2005/33. Dostupné též na www: <<https://www.katydz.cz/clanky/kardinal-vlk-jak-dal-po-snemu.html>>; KOUKAL, Petr. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě: Pastoraálně teologické hodnocení sněmovního procesu 2003–2005* [Netištěná bakalářská práce]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2016, s. 33n.

⁴⁴⁴ Podrobněji KAPLÁNEK 2016, s. 58n; KOUKAL 2016, s. 34.

⁴⁴⁵ Srov. např. v celé diskusi [online] OFICIÁLNÍ STRÁNKY PLENÁRNÍHO SNĚMU KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR: Napsali o sněmu: Ostatní: 2005 <<http://snem.cirkev.cz/indexefc4.html?menu=452>>.

⁴⁴⁶ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 63n.

⁴⁴⁷ Srov. OPATRŇY 2021.

⁴⁴⁸ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 46n.

⁴⁴⁹ Srov. např. KAPLÁNEK 2016, s. 56.

⁴⁵⁰ Srov. také MAZANEC, Jan. Anketa s účastníky druhého zasedání plenárního sněmu. *Katolický týdeník*, 2005/30. Dostupné též na www: <<https://www.katydz.cz/clanky/anketa-s-ucastniky-druheho-zasedani-plenarniho-snemu.html>>; HRUŠKA 2009, s. 375.

⁴⁵¹ Srov. např. KAPLÁNEK 2016, s. 42–45.

⁴⁵² Srov. POSPÍŠIL – ŘEHÁKOVÁ 2021.

Nakolik se dá hodnotit duchovní rozměr sněmu? Technicky zasedání obsahovala to, co měla, avšak pochybnost je nad duchem skutečného rozlišování při práci a rozhodování:

„jen při velmi málo příležitostech, pokud vůbec, byla v průběhu sněmovního procesu a na sněmu samotném rozvíjena hlubší ‚spiritualita rozlišování‘, která je charakterizovaná spíše pomalejším růstem společného vhledu a hledáním Boží tváře a Boží cesty uprostřed společné i tiché modlitby než poměrně uspěchaným jednáním o velkém množství nejrůznějších témat.“⁴⁵³

Jestliže synodalita – a tedy také její sněmovní událost – je v církvi základem schopnosti interpretovat živou tradici a rozlišovat pravdu pro dnešek církve, pak její překážkou je a – troufáme si hodnotit, že (přes upozornění P. Ambrose) u plenárního sněmu skutečně bylo –, že hlavní protagonistkou jejích závěrů nakonec byla spíše jen „institucionální církev“, která je vzala do značné míry do svých rukou, nevzala dostatečně v potaz charismatické Boží působení skrze celý Boží lid⁴⁵⁴ a prakticky zůstala *ecclesia docens* vůči *ecclesia dicens*.⁴⁵⁵ Jednu z překážek, které je jmenovány, bychom dnes označili slovem „klerikalismus“.⁴⁵⁶

Sněm měl a skutečně mohl být velkou výzvou a pomocí k *diecézním synodám*, a to i přes všechny problémy, které lidé vnímali. Diecéze mohly využít nastartovaného motoru, teologických podkladů, kterých by samy nebyly schopny,⁴⁵⁷ a hladu sněmovních kroužků po tom, aby jejich pohledy z reality byly brány v potaz. Zrovna tento předpoklad však pro brněnskou diecézi – ač o možné synodě také nejeden hlas padl – nebyl tak silný vzhledem k relativně malému (a ještě postupně upadajícímu) zájmu. Nakonec se žádná diecézní synoda nedokonala, s výjimkou určitého typu kněžské „synody“ v ostravsko-opavské diecézi a několika shromáždění s některými cíli, podobnými synodě, v různých diecézích.

⁴⁵³ Srov. HRUŠKA 2009, s. 380.

⁴⁵⁴ Srov. AMBROS 2004, s. 21, 51.

⁴⁵⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 82.

⁴⁵⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 39.

⁴⁵⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 40.

2.2.2.2 Kroky k synodalitě v myšlenkovém obsahu sněmu?

Jak řekl Jan Pavel II., při synodě je důležitá *synodalitas effectiva* i *synodalitas affectiva*. Je důležitý konkrétní výsledek i proces samotný. Procesem jsme se nyní zabývali. Podívejme se na obsahovou stránku, zda ta byla krokem k synodalitě. Není v rozsahu naší práce místo pro podrobnou analýzu zápisů všech ročníků kroužků. Ani jsme na takovou nenarazili. Charakteristiky témat v zápisech brněnské diecéze zde nepovažujeme za relevantní analyzovat, protože odpovědi k jednotlivým otázkám chodilo podle dostupných zdrojů a analýz relativně velmi málo,⁴⁵⁸ což je nevýhoda nejen pro naše zkoumání brněnské diecéze, ale byla to škoda i pro diecézi samotnou. Stejně tak – pokud neklame nepřítomnost některých příspěvků na webu sněmu, nakolik se můžeme spolehnout na tento zdroj – jsme až na jednu výjimku nenarazili na sněmovní příspěvek (při zasedání), který by přímo reflektovat zkušenost brněnské diecéze, ani biskupův, který by reprezentativně zastával hlas lidu své diecéze. Základem naší analýzy nyní proto budou dostupné analýzy kroužků, použijeme také nějaké jednotlivé příklady. Zaměříme se však zejm. na témata týkající se synodality v církvi. Následně podobně analyzujeme závěrečný dokument a pokusíme se o srovnání.

Témata sněmu vycházela ze čtyř hlavních konstitucí koncilu, pátým tématem bylo Velké jubileum roku 2000. Co se týká synodality, po předběžné analýze *Lineamenta* stanovila mj. jako cíl oživení společenství církve a formaci „laiků ke spoluzodpovědnosti v církvi a aktivitě jim vlastní (ne klerikalizace)“,⁴⁵⁹ v obsahu samotných kroužků se nejčastěji objevovala – zejm. v souvislosti se vztahem kleriků a laiků⁴⁶⁰ – tato *očekávání*, vyjasnění místa laiků v církvi, jejich větší zapojení,⁴⁶¹ spoluzodpovědnost,⁴⁶² participace a partnerská důvěra kleriků vůči laikům k umožnění této účasti,⁴⁶³ lepší vztahy, komunikace a spolupráce mezi laiky a kleriky,⁴⁶⁴ ale i biskupem a farnostmi.⁴⁶⁵ V této souvislosti se mluvilo o potřebě formovat k tomu

⁴⁵⁸ Viz předchozí podkapitola. Kromě jednoho ročníku na oficiálním webu sněmu dostupné analýzy za brněnskou diecézi jsme měli od diecézního moderátora k dispozici ještě analýzu, nebo spíše souhrn z r. 1999. Také jsme měli k dispozici i jednotlivé zápisy skupinek. Avšak vzhledem k tomu, že se počet skupin dále zmenšoval, odvozujeme, že reprezentativnost vzorků v dalších letech byla spíše ještě menší. Nechceme umenšovat význam i každého z nich, ale není v rozsahu naší práce analyzovat je dopodrobna. Proto s předpokladem, že rozdílnost výpovědí jednotlivých diecézí nebude až tak velká, vycházíme až na výjimky z analýz celé místní církve.

⁴⁵⁹ AMBROS 2004, s. 21.

⁴⁶⁰ V otázkách pro rok 1999 se pojem „Boží lid“ používá zejm. v otázkách, které se ptají na vztah kněží k věřícím, čímž mohlo zanikat, že i nositelé služebného kněžství jsou součástí Božího lidu.

⁴⁶¹ Srov. HRUŠKA 2009, s. 144; KAPLÁNEK 2016, s. 49n.

⁴⁶² Srov. RABAN 2000, s. 118.

⁴⁶³ Srov. PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR. *Stručná analýza roku 1999* [online] OFICIÁLNÍ STRÁNKY PLENÁRNÍHO SNĚMU KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR: Statistika a analýzy.

⁴⁶⁴ Srov. AMBROS 2004, s. 19; KAPLÁNEK 2016, s. 50.

⁴⁶⁵ Srov. PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR. *Stručná analýza roku 1999...*

kněze.⁴⁶⁶ Také zaznívaly hlasy potřeb zřizování struktur dialogu, které by vnášely jasno do procesů rozhodování⁴⁶⁷ – např. farních rad i s jejich stanovami.⁴⁶⁸ Kněží by se měli věnovat zejm. úkolům duchovním, ty ostatní by měli umět delegovat.⁴⁶⁹ Tento názor se shoduje i s dostupnou analýzou za brněnskou diecézi. V této souvislosti se na druhé straně objevoval smutek nad tím, že někteří v církvi se projevují, jako by měli „patent na Ducha svatého“.⁴⁷⁰ Otevřenost k širší synodalitě je v zápisech jasně přítomná ve vztahu k nekatolickým křesťanům⁴⁷¹ i ke společnosti. Opakujícím se přáním kroužků byla lepší spolupráce křesťanů s ostatními lidmi, s níž do protikladu stavíme smutek z uzavřenosti církve vůči světu – což zaznívalo zvláště v brněnské diecézi.⁴⁷² Na to měla církev reagovat lepším dialogem se svým okolím.⁴⁷³

Už jsme zmiňovali, *jak se s návrhy kroužků* a následně i s mnohými z těch, které prošly sněmovními komisemi, *zacházelo*. K tématu 2. části textu komise pro laiky M. Kaplánek vyslovuje názor, že náměty na širší participaci laiků na životě a vedení církve se mohly zdát příliš odvážné nebo nepřesné, např. otázka lektorátu a akolytátu žen.⁴⁷⁴ Dvacet let dalo navrhovatelům této posledně jmenované intuici za pravdu. Zde je však možná důležité zdůraznit, že právě čas je něco, s čím se musí přirozeně počítat. Jako další příklady můžeme uvést analýzu P. Hrušky, jak se jedna z důležitých výzev komise pro laiky o povinném zřízení pastoračních rad do závěrečného dokumentu nedostala, a zmínky o pastoračních radách – ač je dokument doceňuje – se tam objevily dosti oslabeně.⁴⁷⁵ Na druhou stranu tento autor ukazuje, že sněm pastorační rady docenil jako orgány spoluzodpovědnosti. Ukazuje, že bylo voláno také po lepší synodálně-hierarchické komplementaritě – ani to se však do závěrečného dokumentu neprosadilo.⁴⁷⁶ Neúspěšná snaha o prosazení se týkala i některých dalších témat a jejich myšlenek.⁴⁷⁷

⁴⁶⁶ Srov. HRUŠKA 2009, s. 380.

⁴⁶⁷ Srov. AMBROS 2004, s. 7.

⁴⁶⁸ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 50; PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR. *Stručná analýza roku 1999...*

⁴⁶⁹ Srov. PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR. *Stručná analýza roku 1999...*

⁴⁷⁰ Srov. RABAN 2000, s. 118. Odkazuje se na analýzu, kterou v těch oficiálně zveřejněných neidentifikujeme.

⁴⁷¹ V brněnské diecézi se to nedá jasně prokázat.

⁴⁷² Srov. RABAN 2000, s. 118. Odkazuje se na analýzu, kterou v těch oficiálně zveřejněných neidentifikujeme.

⁴⁷³ Srov. PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR. *Stručná analýza roku 1999...*

⁴⁷⁴ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 60; Je pravděpodobné, že takové a podobné návrhy mohly být těch, kteří prošli zkušeností a teologií skryté církve. Srov. KONZAL, Jan. *Cesta ke komunální eklesiologii ve skryté církvi...*, s. 217–232.

⁴⁷⁵ Srov. HRUŠKA 2009, s. 151–153.

⁴⁷⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 375.

⁴⁷⁷ Srov. např. MACHÁLEK, Miroslav. Plenární sněm, ztracená šance. *Teologické texty*, 2014/2. Dostupné také na [www: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-2/Plenarni-snem-ztracena-sanace.html>](https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-2/Plenarni-snem-ztracena-sanace.html).

Nemůžeme to tak však říci o všech: navrhovatelé textu o laicích např. prosadili navrácení pasáže o trojím úřadu laiků.⁴⁷⁸

Zápisy pozdějších ročníků kroužků už nebyly vůbec analyzovány a působí to tak, jako by se vůbec nestaly základním materiálem pro práci sněmu a pro jeho dokumenty.⁴⁷⁹ Důvodů se uvádí více: hlavním je nečekané množství materiálu spolu s nedostatkem času a prostředků na zpracování,⁴⁸⁰ ale také neochota či snad strach ze strany mnohých zodpovědných.⁴⁸¹ Musíme zmínit také různá očekávání účastníků. Někteří se báli velkých změn a doufali spíše v restauraci předtotalitních poměrů,⁴⁸² jiní měli zase přílišná až nereálné vize a chtěli vyřešit všechno, což není v možnostech jednoho sněmu.⁴⁸³ Jeho úkolem je spíše udat základní směry.⁴⁸⁴

Co se nakonec do závěrečného dokumentu Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě z myšlenek námi zmíněných dostalo? Koncilní učení o Božím lidu, které je základem synodálního smýšlení, je zde jasně přítomno (č. 22): tento pojem v koncilním smyslu je přítomen na mnoha místech. Také se zde otevřeně učí o všeobecném kněžství (č. 22–23, 254), o správném smyslu služebního kněžství (č. 90) – včetně úkolu kněží utvářet církevní společenství (č. 38) – či o vzájemném doplňování se charismatického a hierarchického principu (č. 326–327 a pozn. 215). K poslednímu však dodáme, že ve snaze vyvážit „přeceňování“ charismatického principu je ten nakonec vymezen spíše negativně. Nicméně také padají slova „(spolu)odpovědnost“ a „spolupráce“ (č. 25, 32, 38, 164, 222, 299), která jsou pak rozváděna v konkrétních službách, jež laici mohou vykonávat, tedy i v darech a charismatech, které mohou uplatnit (č. 26–31, dále i 185).

Dále dokument připomíná to, co i v zápisech kroužků bylo vnímáno jako bolest: pasivitu laiků, stejně jako otevřeně kritizuje model, v němž je farář považován za izolovaně rozhodující autoritu ve všem (zde se zdá, jako by byl tento bod analýzy vyloženě převzatý). Sněm vyzývá k lepší komunikaci v církvi, jejíž nedostatek je zmiňován jako bolest (č. 24, 32). Na témže místě se objevuje výzva: „Jde o nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti [...]. Přitom se nejedná o jedno rozhodnutí, ale o dlouhodobý živý proces. Je třeba analyzovat situaci a postupně usilovat o změny.“ (č. 32).⁴⁸⁵ Objevují se zde výzvy i k dalším v kroužcích navrhovaným tématům,

⁴⁷⁸ Srov. HRUŠKA 2009, s. 591.

⁴⁷⁹ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 45, 51. Ač některé komise – zejm. komise pro laiky – se je snažila co nejvíce využít.

⁴⁸⁰ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 70.

⁴⁸¹ Srov. např. *Tamtéž*, s. 63; OPATRŇY 2021;

⁴⁸² Srov. KONZAL, Jan. *Cesta ke komunální eklesiologii ve skryté církvi...*, s. 217.

⁴⁸³ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 70.

⁴⁸⁴ Srov. RABAN 2000, s. 12; OPATRŇY 2021.

⁴⁸⁵ M. Kaplánek v r. 2016 přidává hodnotící komentář, že podle něj do té doby k tomu nedošlo. Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 169.

kteřá jsou předpokladem synodality: k souladu mezi kleriky a laiky (č. 58) i ke společenství mezi biskupem a kněžími (č. 39), ke společenství v církvi (č. 11, 50, 78, 154), k otevřenosti a vzájemné důvěře s láskou (č. 15, 24–25). Je zde také doporučení ke zřízení rad ve farnosti, které sněm považuje za nástroj k větší zodpovědnosti laiků (č. 32), a vyžadovaná výzva k důrazu na efektivní a trvalou formaci kněží ke schopnosti propojování Božího lidu, spolupráce s laiky v atmosféře důvěry (č. 38, 40, 58) a k „synodální“ podpoře povolání (č. 49n), k synodální pastorační mládeže (č. 185; srov. ChV 203), synodální katechezi (č. 208) i liturgii. Také v závěrech najdeme dostatečně velkou otevřenost širší synodalitě (č. 5, 17–21, 29, 324n⁴⁸⁶) při poslání (misii⁴⁸⁷) spásy, projevovaného také láskou (celá druhá část), ač se církev oproti pojetí *Gaudium et spes* – hodnotí M. Kaplánek – chápe být spíše mimo společnost než jako její součást.⁴⁸⁸ *Co zde dále najdeme málo*, je výzva k naslouchání (jen č. 223) a k duchovnímu rozlišování. Mimo pojem „komunikace“ jsme slovo „dialog“ ani „rozhovor“ v tématu vztahů v církvi v dokumentu nenašli. Naopak sněm vytýká přehnanou, leckdy nespravedlivou kritiku biskupů a kněží (č. 48). Podle Kapláneka vyznívá, že adresátem většiny výzev jsou spíše věřící než klerici.⁴⁸⁹ Tentýž autor si také všímá přílišného rozdělování na laiky, jejichž úloha je především *ad extra*, a klérus, který má v rukou poslání *ad intra* (tato logika je vidět i v rozdělení dokumentu).⁴⁹⁰

Z naší zběžné analýzy vyplývá, že musíme *poopravit radikální kritické tvrzení*, že sněm vůbec nebral v potaz závěry kroužků. Ač přímé využití závěrů kroužků bylo – alespoň podle analýzy M. Kapláneka – minimální,⁴⁹¹ mnohá očekávání týkající se synodality církve jsou – alespoň v textu závěrů – naplněna.⁴⁹² Proto ono zklamání v mnohých věcech může mít základ spíše v tom, že se to neprojevily více v praxi. Také musíme připomenout, že pokud by bylo biskupy rozhodnuto o jiném znění textu na základě větší věrnosti apoštolské tradici a tehdejšímu učení církve, bylo by to v pořádku (ač pochybujeme, že by se komise vedená biskupem tolik odchýlila od správného učení). V každém případě bylo chybou, že o jiných rozhodnutích biskupové nevedli dialog a nevysvětlili pochopitelně důvody. Zdá se, že tento trend bohužel v naší církvi dlouhodobě přetrvává. Sněm se mnohým očekáváním „bránil“, ve smyslu recepce obnovy vatikánského koncilu však smysl sněmovního textu udělal mnoho, tedy se také mnoho posunulo synodálním

⁴⁸⁶ „K této katolické jednotě Božího lidu [...] jsou povolání všichni lidé“.

⁴⁸⁷ Kaplánek hodnotí, že text chápe misii spíše jen jako slovní hlásání evangelia. Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 183.

⁴⁸⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 171.

⁴⁸⁹ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 65. Ukazuje, že z *Instrumentum laboris* se dále nedostalo téma života biskupů či jednoty a plurality v církvi (s. 72).

⁴⁹⁰ Ukazuje, že je to však také důsledek stále ne úplně nevyjasněného učení koncilu. Srov. *Tamtéž*, 152n.

⁴⁹¹ Srov. *Tamtéž*, s. 70.

⁴⁹² Srov. *Tamtéž*, s. 125, 167.

směrem: byla zvýrazněna odpovědnost laiků i potřeba lepší spolupráce s kněžími. Když si uvědomíme obrovský rozdíl mezi úředním přístupem církve před koncilem a po něm, můžeme připustit, že posun, který je znatelný v dokumentu sněmu, oproti tomu, co znala církve na začátku 20. století, je i tak obrovský. Kritika, že chyběla další *práce se závěry sněmu*, je oprávněná. Musíme však uznat, že minimálně velká část ze závěrů sněmu se naplňovala a naplňuje v diecézích i ze strany biskupů, ať už to ovlivněno synodálním procesem je (záměrně či nezáměrně) nebo není. V každém případě bychom měli s katolickou vírou dokument přijmout jako slovo, ve kterém k nám též zaznívá Boží hlas a které je pro nás důležité.⁴⁹³

2.2.2.3 Závěrečné zhodnocení: Mohl být plenární sněm české církve krokem k synodalitě?

Jak tedy na hlavní otázku našeho zkoumání sněmu z perspektivy synodální obnovy můžeme odpovědět? Pokus o sjednocení církve plenárním sněmem příliš úspěšný nebyl.⁴⁹⁴ Převládá pesimismus. Kde hledat hlavní důvod? Větší důraz se kladl na lidský cíl než na Boží působení (a duchovní rozlišování),⁴⁹⁵ chyběla společná vůle a naopak byla často přítomná skepse.⁴⁹⁶ Mezi dalšími důvody se uvádí strach z názorů lidí,⁴⁹⁷ nevyzrálá a nedostatečně rozvinutá synodalita v české církvi, chybějící struktury dialogu i struktury umožňující systematickou synodální práci před synodou, na ní i po ní,⁴⁹⁸ „neumění“ sněmovního fungování⁴⁹⁹ a konečně emoce, které nebyly na místě.⁵⁰⁰ Především chyběla vůle pokračovat⁵⁰¹ diecézními synodami (na mnoha místech ŽiP, např. čl. 148, 160, 193), nepodařilo se zahájit sněmem „trvalý dialog Božího lidu“, jak bylo zamýšleno.

Přesto sněmovní proces přinesl plody. Vybudil laiky, hierarchii a teology k přemýšlení nad plody koncilu a ke snaze o spolupráci, diskusi a hledání řešení, a nevíme, kde by naše církve byla dnes, kdyby sněm neproběhl. Přes veškerou kritiku má podle P. Ambrose sněm každopádně zásluhu na něčem zásadním, co je historicky těžko postihnutelné: dění duchovní povahy, kdy církve předávala Kristovo poselství, jež formovalo

⁴⁹³ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 65.

⁴⁹⁴ Srov. AMBROS 2004, s. 37.

⁴⁹⁵ Srov. *Tamtéž*. Pokud C. V. Pospíšil ve svém úvodu k překladu dokumentu MTK o synodalitě naráží právě na plenární sněm – což se domníváme –, pak se vyjadřuje podobně a následky vyhodnocuje velice přísně. Srov. POSPÍŠIL – ŘEHÁKOVÁ 2021, s. 27.

⁴⁹⁶ Srov. OPATRNÝ 2021.

⁴⁹⁷ Srov. KAPLÁNEK 2016, s. 63, 126.

⁴⁹⁸ Srov. AMBROS 2004, s. 32–34.

⁴⁹⁹ Srov. OPATRNÝ 2021, s. 55n.

⁵⁰⁰ Srov. AMBROS 2004, s. 85.

⁵⁰¹ Srov. MAZANEC, J. Anketa s účastníky druhého zasedání plenárního sněmu. *Katolický týdeník...*

život věřících.⁵⁰² Hlavním přínosem neměly být „počitatelné“, vnější a lidsky naplánované změny, ale společná cesta, kterou se společenství mělo učit přijímat Boží obdarování.⁵⁰³ Je třeba ocenit odvalu, se kterou do procesu nakonec církev vstoupila. Už samotná praxe byla učením se, byla zkušeností, kterou jsme snad postupně zúročovali:

„Sněmovní práce ukázala přes všechny nedostatky a oprávněné kritiky, že duch koncilu katolickou církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku neopustil. Všem účastníkům sněmovního procesu, včetně členů sněmovních kroužků, vyslovujeme uznání a vděčnost. Učíme se, dorůstáme teprve do plnosti poznání pravdy. Celou námahu, nedostatky, vítězství a prohry můžeme shrnout těmito slovy: Vyšli jsme na tuto cestu společně a nechceme putovat jinak. Kráčíme společně k tomu, „co říká Duch církevním obcím“ (Zj 2,7).“ (ŽiP 12)

„V jakém smyslu je tedy možné sněmovní proces jako takový považovat za ono v závěrečném dokumentu zmiňované ‚velké uvedení do plnější realizace synodality v naší církvi‘? [...] ‚sněmovní proces jako takový sice nelze považovat za ‚realizaci synodality‘, avšak vzhledem k našemu tématu jej lze již snad považovat, když ne za ‚velké uvedení do plnější realizace synodality‘, tak zcela jistě za ‚inspiraci k plnější realizaci synodality‘.“⁵⁰⁴

Podle M. Rabana je patrné, že „v účasti na kompetentních řešeních těchto úkolů synodální metodou nemáme tedy vůči univerzální církvi zpoždění pouze čtyřicetileté, jak se všeobecně míní, nýbrž synodalita naší církve se nachází ve stavu už několikasetleté rezignace.“⁵⁰⁵ Podle D. Němce synody zůstaly v české církvi nevyužitým nástrojem, a dokonce tento fakt mohl vést k větší klerikalizaci církevního života.⁵⁰⁶ Avšak pohled na „synodální“ zkušenost v širším kontextu české církve nám spíše ukazuje, že synodalita se v naší církvi úspěšně rozvíjela, alespoň v době pronásledování. V porevolučním vývoji však převážily snahy po obnově tradic, institucí, administrativních a organizačních struktur. Celá situace pro pastýře byla „nejen nad jejich síly, ale nad lidské síly vůbec.“⁵⁰⁷ Naše církev často podléhala pokušení dávat na první místo lidské úsilí místo otevřenosti k různosti, kterou zasévá Duch.⁵⁰⁸ Ač se synodalita během komunismu mohla rozvíjet často v oddělení různých společenství a někdy i v oddělení jejích rovin, bylo by škoda zkušenosti s ní nechat ležet zapomenuté, jako kdybychom utnuli část svých kořenů.

⁵⁰² Srov. AMBROS 2004, s. 148.

⁵⁰³ Srov. *Tamtéž*, s. 21.

⁵⁰⁴ HRUŠKA 2009, s. 381.

⁵⁰⁵ Srov. RABAN 2000, s. 109.

⁵⁰⁶ NĚMEC, D. *Diocesan Synods...*, s. 29.

⁵⁰⁷ ŠPLÍCHAL, Josef. *Mé chápání a prožívání Církve*. In NOVOTNÝ, Vojtěch (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století...*, s. 249.

⁵⁰⁸ Srov. AMBROS 2004, s. 106.

2.2.3 Synoda o synodalitě v brněnské diecézi a na úrovni české místní církve

Zmínili jsme, že během naší práce byla vyhlášena synoda na téma, kterým se zabýváme. Stále pokračuje a na celkové zhodnocení jejích plodů budeme potřebovat ještě hodně let. Ale abychom se již o vsazená, zalévaná a vzrůstající semena mohli dále starat, chceme tento proces od začátku sledovat. Navíc už proběhly fáze na úrovni farní, diecézní, české i kontinentální, tedy již je co hodnotit. Co se při nich podařilo? Co je naopak výzvou do dalších etap? Na co může diecéze či místní církve reagovat již nyní?

Už v březnu r. 2020 bylo zveřejněno téma následující synody: o synodalitě. Původně se měla konat dle posledních synod v jednoroční fázi v říjnu 2022, avšak 24. dubna 2021 schválil papež František nový program synody, který počítá s novou metodou, kterou navrhl Generální sekretariát Synody biskupů. V nótě⁵⁰⁹ zdůrazňuje, že jde o vzájemné naslouchání v Duchu svatém na každé úrovni církve, aby se umožnila participace celého Božího lidu. Proto má tři fáze, z nichž první začala v diecézích (1. úroveň synodality) „otevřením synody“ 17. října 2021, závěrečná na úrovni univerzální církve byla naplánována na říjen 2023, v říjnu 2022 však bylo rozhodnuto o dvou etapách hlavní fáze synody biskupů, druhá bude v říjnu 2024.⁵¹⁰

V tomto oddílu budeme analyzovat vizi a průběh zejm. první – diecézní – etapy probíhající synody (2.2.3.1), ale pro její plody a kontext také zběžně na ni navazující etapu rozlišování na úrovni české místní církve (2.2.3.2) a již na místních i partikulárních církvích ponechané pokračování v hodnocení a rozvíjení plodů těchto konzultací (2.2.3.3). Vždy budeme nejprve zkoumat dokumenty synody biskupů pro přípravu a průběh synody a následně s nimi srovnávat a hodnotit skutečný průběh.

⁵⁰⁹ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY BISKUPŮ. *Note of the Synod of Bishops* z 21. 5. 2021.

⁵¹⁰ Srov. ČESKÁ SEKCE Vatikánského rozhlasu. *Papež: Zasedání synody o synodalitě budou dvě* [online]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-10/papez-dve-zasedani-synody-o-synodalite-konstitutivni-dimenzi-c.html>>.

2.2.3.1 Instrukce v oficiálních dokumentech a realita v brněnské diecézi

Magisterium a samotný sekretariát synody přináší texty a v nich instrukce, které jsou – řekli bychom – téměř revoluční. Ač jsou vydávány postupně a metoda synody se stále vyvíjí, již se podle nich diecéze a místní církve řídily a řídí. Jak se to dařilo?

7. září 2021 byly vydány v originálních jazycích *Přípravný dokument* s návrhem dotazníku a *Vademecum* s návrhy způsobu konzultace. O těchto krocích informoval Vatikánský rozhlas a tiskové středisko ČBK. *Cílem* první fáze měla být konzultace co největší části Božího lidu⁵¹¹ jakožto subjektu *sensus fidei* (včetně křesťanů jiných vyznání,⁵¹² ostatních lidí a těch, kdo jsou jakkoli daleko od aktivního společenství),⁵¹³ aby pastorační rozhodnutí co nejvíce odpovídala Boží vůli.⁵¹⁴ Zdůrazňuje se proto snaha o zapojení co největšího počtu lidí,⁵¹⁵ což vyžaduje také vyjít za nimi.⁵¹⁶

Podle instrukcí biskup v *brněnské diecézi* ustanovil v září 2021 kontaktní osobu a tým – hlavním koordinátorem se stal pomocný biskup Mons. Pavel Konzbul, do týmu bylo dále ustanoveno 5 kněží, kteří měli zastupovat jednotlivá děkanství a církevní školy, a jedna řeholnice pro řeholní komunity.⁵¹⁷ Z nich klíčovou úlohu měl kněz Petr Šikula.

⁵¹¹ *Přípravný dokument* 2021, č. 31.

⁵¹² Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY: KOMISE PRO SPIRITUALITU. *Towards a spirituality for synodality* [online]. Dostupné na [www: <https://www.synod.va/en/highlights/towards-a-spirituality-for-synodality.html>](https://www.synod.va/en/highlights/towards-a-spirituality-for-synodality.html), s. 21–22; Diecézní biskupové měli na zodpovědnost pozvat všechny křesťany jiných vyznání k synodě. Srov. GRECH, M. kard. – KOCH, Kurt, kard. *Dopis To the Bishops responsible for ecumenism in the Episcopal conferences and Synods* z 28. 10. 2021 [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na [www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/news/2021-10-29_ecumenism/EN-Ecumenism.pdf>](https://www.synod.va/content/dam/synod/news/2021-10-29_ecumenism/EN-Ecumenism.pdf). Zástupci ČBK poslali oficiální pozvánky všem církvím, zastoupeným v ekumenické radě církví.

⁵¹³ Srov. GENERÁLNÍ SEKRETÁŘ SYNODY BISKUPŮ. *Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání: Vademecum k synodě o synodalitě: Oficiální příručka k naslouchání a rozlišování v místních církvích* ze 7. 9. 2021, 1.3. Tento rozměr je zde opravdu velmi zdůrazněn. S tím souvisí i pozvání k naslouchání všem lidem v jejich okolí. Srov. 2.1; *Planning the participatory process* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na [www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/en/EN_Step_4_Planning.pdf>](https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/en/EN_Step_4_Planning.pdf).

⁵¹⁴ Srov. *Vademecum*, 1.3.

⁵¹⁵ Srov. *Tamtéž*, 4.1.

⁵¹⁶ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY BISKUPŮ. *Discerning the path for your diocese* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na [www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/en/EN_Step_3_Discerning.pdf>](https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/en/EN_Step_3_Discerning.pdf).

⁵¹⁷ Kromě jedné laičky pro roli sekretářky zde nebyli v této první fázi oproti návrhu *Vademecum* (aby tým odrážel různorodost diecéze – zastupoval farnosti či hnutí) jmenování další laici. Důvod byl podle tehdejšího koordinátora, biskupa Pavla, praktický – organizační –, aby mohli tito členové snadno komunikovat s faráři pro vytváření synodálních skupinek. Následně k nim byli jmenování tři laičtí odborníci. Viz níže. Srov. BRTNÍK, J. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor* ze 13. 2. 2023 [Příloha]. Po skončení diecézní fáze synody může tým dále „pokračovat v prosazování a uskutečňování synodální cesty v diecézi, aby se realizovaly návrhy z konzultací. Srov. *Vademecum*, 4.4; Dodatek A.

Ti měli pod vedením biskupa v modlitbě rozlišovat kroky synodálního procesu, otázky, pro zapojení jakých skupin by měli vyvinout zvláštní úsilí či jak v diecézi fungují synodalita a participace a co udělat pro jejich růst.⁵¹⁸ Od počátku převažovala napříč českou církví vůči synodě určitá skepse. V brněnské diecézi dostali kněží první informaci, že proběhne synoda, 9. září 2021 e-mailem a následně při setkáních kněží na úrovni děkanství. Dostali postupně také letáčky pro věřící, zpracované ČBK, které podávaly základní informace o synodě, včetně data slavnostního zahájení synody v diecézi a modlitby za synodu. 5. října pozvali biskupové věřící k účasti: to mělo být na přání otce biskupa, který je tlumočil kněžím diecéze v osobním e-mailu z 6. října, přečteno pak bylo ve farnostech v neděli 10. října. V tomto e-mailu také biskup oznamoval pozvání na slavnostní mši svatou následující neděli. Dne 12. října dostali faráři a administrátoři farností e-mailem první konkrétní informace o diecézní fázi procesu s žádostí o nahlášení koordinátora za jednotlivé farnosti, církevní školy, charity či řeholní a jiná společenství.⁵¹⁹ Zde bylo doporučeno, aby se farní synodální skupiny k vzájemnému naslouchání setkaly třikrát do konce ledna.

Na zahajovací mši svatou přišlo poměrně málo věřících i kněží,⁵²⁰ bylo tam však dost děkanů, kterým byla účast zvláště doporučena. Nebyly použity téměř žádné prvky liturgie ani texty navržené Generálním sekretariátem synody, texty byly z liturgických textů neděle, z nichž biskup v homilii vyšel, aby objasnil význam synody a pozval k ní.⁵²¹ Po bohoslužbě koordinátor – pomocný biskup Pavel Konzbul – vysvětlil velmi stručně smysl synodality, která podle něj spočívá sama o sobě již v samotné cestě a má co do činění se zapojením laiků, základní téma a podstatu práce, která bude spočívat

⁵¹⁸ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY BISKUPŮ. *Discerning the path for your diocese...*

⁵¹⁹ Bylo doporučeno, aby jej jmenovali ze členů pastorační rady, avšak na radu vázáno nebylo, protože v mnoha farnostech není. Jmenování koordinátora mělo tu výhodu, že pak synodní práce nebyla vázána jen na kněze a byla podporována „zezdola“. Srov. KONZBUL P., pomocný biskup, koordinátor synody v brněnské diecézi. *E-mail z 12. 10. 2021*. [Příloha]. Koordinátorům byly informace předávány přes e-mail; *Vademecum*, 4.4.

⁵²⁰ Bylo však možné připojit se pomocí přenosu Rádía Proglas a YouTube kanálu katedrály.

⁵²¹ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY BISKUPŮ. *Suggestions pour la Célébration liturgique lors de l'ouverture du Synode dans les Églises locales pro neděli 17. října 2021 z 24. 9. 2021* [online]. Na [www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/other_lang/FRA_Step_8_Liturgie.pdf>](https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/other_lang/FRA_Step_8_Liturgie.pdf) (Měli jsme k dispozici anglickou verzi, později však nebyla na stránkách synod.va dostupná). V *homilii* diecézní biskup Vojtěch Cikrle mluvil o tom, že synoda znamená kráčet se všemi svými bratry a sestrami, které si nevybíráme, ale z nichž každý je obdarovaný něčím jiným a často je nám nástrojem, který nás „obrušuje“. Synoda znamená vyjít s Ježíšem podle Božího plánu. Dále řekl, že se nás to všech týká, ač třeba menšina Božího lidu se bude moci jen modlit. Dá se říci, že v homilii byly v základu přítomné všechny tři prvky, které *Návrh pro liturgii* vyzval podtrhnout: společenství (všichni kráčíme s Ježíšem), participace (všech se nás to týká) i poslání (máme přispět k tomu, aby „se zdařil Hospodinův plán“) RADIO PROGLAS. *Mše svatá ze 17. 10. 2021* [online]. Nebyly podle Návrhu využity dny mezi celocírkevním a diecézním zahájením jako duchovní obnova.

zejména v milosti setkání a naslouchání sobě i Duchu svatému pro rozlišování.⁵²² Zvláštní důraz byl kladen na zapojení participativních orgánů (zmíněna je zejm. kněžská a pastorační rada, zřejmě míněná diecézní)⁵²³.

Tématem synody tedy bylo stanoveno: „Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání.“ *Hlavní otázkou* bylo: „Synodální církev při hlásání evangelia ‚kráčí společně‘: Jak se toto ‚společné kráčení‘ dnes uskutečňuje ve vaší diecézi?“ („Jak [toto] ‚společné kráčení‘ umožňuje církvi [vaší diecéze] hlásat evangelium v souladu s posláním, které jí bylo svěřeno?“); Jaké kroky nás Duch zve udělat, abychom rostli jako synodální církev?“⁵²⁴ Měly přitom zůstat na paměti tři roviny synodality: 1. styl, který se projevuje v běžném životě a činnosti církve jako naslouchání Pánu, setkávání se s ním v eucharistii, bratrství, spoluzodpovědnost a participace všech při rozlišování jejich služeb a rolí; 2. synodalita, která se projevuje na rovině struktur a institucí na různých úrovních; 3. synodalita, která se projevuje na rovině synodálních procesů a událostí, svolaných a organizovaných podle kanonických pravidel.⁵²⁵ Bylo také doporučeno mít na paměti nejen vnitřní život církve, ale též že putujeme také se všemi lidmi.⁵²⁶ Kromě této hlavní otázky bylo – pro větší bohatost konzultací – v přípravném dokumentu obsaženo 10 tematických okruhů, které mohly být uzpůsobeny pro konkrétní podmínky.⁵²⁷ Avšak bylo upozorněno, že nikdo nemůže zodpovědět všechny otázky, ale že je třeba rozlišit ty, které jsou nejdůležitější pro otázku hlavní.⁵²⁸

Přípravný dokument objasňoval některé perspektivy, ze kterých by bylo dobré nově přečíst (relektura) zkušenosti žité synodality, a navrhoval způsoby, jak práci této reлектury v modlitbě a sdílení uchopit.⁵²⁹ Členové Božího lidu se měli ptát sami sebe: „Jaké zkušenosti vám přicházejí na mysl při těchto otázkách? Jaké radosti vám tyto zkušenosti přinesly? S jakými těžkostmi a překážkami jste se při nich setkali? Jaké rány vynesly na světlo? Jaké vhledy⁵³⁰ přinesly?“ S plody těchto otázek se pak měli sdílet: „Kde v těchto zkušenostech zaznívá hlas Ducha? Co po nás žádá? Co máme potvrdit, co změnit, jaké kroky máme udělat? Kde můžeme najít shody?

⁵²² Srov. KONZBUL, P., pomocný biskup. *Slovo při bohoslužbě na zahájení synodálního procesu v brněnské diecézi 17. 10. 2021* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze...

⁵²³ *Přípravný dokument 2021*, č. 31. Pastorační rada diecéze se zúčastnit nemohla, protože nebyla jmenovaná.

⁵²⁴ *Přípravný dokument 2021*, č. 2, 26.

⁵²⁵ *Přípravný dokument 2021*, č. 27; srov. SŽC.

⁵²⁶ Srov. *Vademecum k synodě o synodalitě*, 3.

⁵²⁷ *Přípravný dokument 2021*, č. 30.

⁵²⁸ Srov. *Vademecum k synodě o synodalitě*, 3.

⁵²⁹ *Přípravný dokument 2021*, č. 31.

⁵³⁰ Intuice/ porozumění.

Jaké cesty se otvírají pro naši diecézi?⁵³¹ Tak konzultace zvala k osobní⁵³² i společné reflexi.⁵³³

Synodální proces se podle dokumentů neměl stát břemenem konkurujícím místní pastorační péči, ale spíše příležitostí, jak podpořit synodální a pastorační obrácení místní církve, aby byla plodnější v oblasti misijního poslání, sloužila dialogu Boha s lidstvem a mohla s ním putovat do Božího království.⁵³⁴ „Synodní proces měl být na nejpřednějším místě duchovní cestou.“⁵³⁵ „Jednou z nejvýznamnějších stránek synody 2021–2023 je pochopení, že je formována, utvářena určitou spiritualitou.“⁵³⁶ Hlavní *metodou* má být naslouchání Duchu svatému,⁵³⁷ vyžaduje modlitbu, rozjímání Písma, naslouchání živé tradici církve a znamení doby, liturgii, reflexi a vzájemné sdílení a naslouchání,⁵³⁸ ve kterém se hledají „zrnka pravdy“,⁵³⁹ což všechno směřuje k osobnímu a společnému (církvnímu) duchovnímu rozlišování.⁵⁴⁰ Předpokladem byla také vzájemná důvěra a skutečné setkání.⁵⁴¹

Cílem nemělo být odpovědět na všechny otázky, hned něco vyřešit nebo spoléhat na to, že výstup něco hned vyřeší, ale zejména aby církve „znovu našla svou hluboce synodální povahu“, aby se učila, „jak máme podle Božího plánu být církví ve třetím tisíciletí“ (je tedy zdůrazněna její pastorální povaha), aby společně zažila synodální cestu, vedla dialog, objevila a rozvíjela synodální nástroje, které se mohou stát novým stylem

⁵³¹ Přípravný dokument 2021, č. 26.

⁵³² Věnovat pozornost svému vnitřnímu rozpoložení. Srov. *Vademecum*, 2.2.

⁵³³ Srov. Přípravný dokument 2021, č. 31. Bylo doporučeno, aby si mohly navzájem naslouchat různé skupiny; *Vademecum*, 4.4.

⁵³⁴ Srov. *Vademecum*, 1.1.

⁵³⁵ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *Spiritual and liturgical resources: úvod* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na www: <<https://www.synod.va/en/resources/spiritual-and-liturgical-resources.html>>.

⁵³⁶ Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *Towards a spirituality for synodality...*, s. 5.

⁵³⁷ Srov. *Vademecum*, 1.3; BREINDL, Filip. *Arcibiskup Graubner: Návštěva Ad limina proběhla v atmosféře synodality* [online]. Radio Proglas. Web: Události. Dostupné na www: <<https://zpravy.proglas.cz/udalosti/arcibiskup-graubner-navsteva-ad-limina-probehla-v-atmosfere-synodality/>>.

⁵³⁸ Srov. Přípravný dokument 2021, č. 27; *Vademecum*, 1.1, 1.3, 2.2. Ve výstupech skupinek účastníci hodnotí naslouchání ve skupinkách jako velmi dobré. Srov. BRTNÍK, J. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor z 5. 12. 2022* [Příloha].

⁵³⁹ Srov. VACLÍK, Petr. *Rozhovor s arcibiskupem Janem Graubnerem, předsedou ČBK* [online]. Tiskové středisko ČBK. 1. 10. 2021. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/211001arcibiskup-graubner-ulohou-evropske-cirkve-je-predani-viry-nasledujicim-generacim>>.

⁵⁴⁰ *Vademecum rozlišování* vysvětluje jako umění interpretovat, jakým směrem nás vedou touhy srdce, aniž bychom se nechali svést tím, co nás vede nesprávným směrem. Zapojuje srdce i hlavu do rozhodování, abychom hledali a nacházeli Boží vůli. Srov. *Vademecum*, 2.2. Podle papeže Františka vychází z adorace, modlitby a dialogu s Božím slovem. Srov. FRANTIŠEK. *Homilie při mši svaté na zahájení synody z 10. 10. 2021*.

⁵⁴¹ Srov. FRANTIŠEK. *Homilie při mši svaté na zahájení synody z 10. 10. 2021*. *Vademecum* mluví o vytvoření neformální atmosféry. Srov. *Vademecum*, 1.1, 5.2.

místních společenství,⁵⁴² aby místní církve prošly (synodální) konverzí a obnovou své mentality a církevních struktur.⁵⁴³ Cílem nemělo být ani tak vypracovat dokument, ale inspirovat celý Boží lid, aby snil o církvi, kterou jsme povoláni být, „přinést nové naděje, rozhojnit důvěru, obvázat rány, navazovat nové a hlubší vztahy, učit se navzájem, stavět mosty, osvěcovat mysl, rozehřívát srdce a rukám navrátit sílu pro naše společné poslání“.⁵⁴⁴ Synoda je pozvání pro diecézi k vykročení „na cestu hluboké obnovy, inspirované milostí Božího ducha“ s pomocí duchovního rozlišování a *sensus fidei* celého Božího lidu.⁵⁴⁵

*Konzultace měla zahrnout také pastýře, jáhny a zasvěcené osoby,*⁵⁴⁶ kteří se měli zapojit „plně a aktivně.“⁵⁴⁷ V synodálním procesu kněžím a jáhnům *Vademecum* prisuzovalo důležitou roli jako těch, kteří měli kráčet společně s lidem a zprostředkovávat komunikaci mezi ním a biskupem. Kněží měli dbát na to, aby proces byl skutečně duchovní, tedy aby byl setkáním s Kristem. Svou službu měli uplatňovat také skrze participativní orgány, ať už skrze farní pastorační radu či farní koordinátory,⁵⁴⁸ tak pro komunikaci s biskupem skrze diecézní kněžskou radu.⁵⁴⁹ Podobnou úlohu mohli mít jáhni. V konzultacích se s nimi také počítalo, ať už individuálně nebo společně.⁵⁵⁰ Kněžím koordinátor v dalším e-mailu a aktech brněnské diecéze doporučil účast ve skupinkách, ale v roli naslouchajících. Nicméně z jiných informací mnozí kněží mylně pochopili, že se skupinek účastnit nemají. Účastnili se v 17 % skupinek. Hodnotíme to jako ochuzení, v tomto případě pro kněze.⁵⁵¹ Na přelomu března a dubna byl kněžím

⁵⁴² Srov. *Vademecum k synodě o synodalitě*, 3.1; BRONKOVÁ, Johana. *Rozhovor s arcibiskupem Janem Graubnerem, předsedou ČBK z 11. 11. 2021* [online]. Česká sekce Vatikánského rozhlasu. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2021-11/graubner-setkani-s-papezem-pastyr-kteremu-jde-o-kazdeho-cloveka.html>>; pomocný biskup P. Konzbul mluví o možnosti oživení např. farních pastoračních rad. KRBEČ, Jan. *Rozhovor s pomocným biskupem Pavlem Konzbulem* [online]. Radio Proglas.

⁵⁴³ Srov. *Vademecum*, 1.1, 1.3; *Přípravný dokument 2021*, č. 2.

⁵⁴⁴ *Tamtéž*, 1.3.; *Přípravný dokument 2021*, č. 32; ChV 199.

⁵⁴⁵ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY BISKUPŮ. *Discerning the path for your diocese...*

⁵⁴⁶ Srov. *Přípravný dokument 2021*, č. 31; *Vademecum*, 4.2.

⁵⁴⁷ Srov. *Vademecum k synodě o synodalitě*, Dodatek A.

⁵⁴⁸ Srov. *Tamtéž*, 4.2.

⁵⁴⁹ Na více místech se mluví také o *diecézní pastorační radě*. Tak však v době procesu v diecézi nebyla, proto jsme zmínky o ní vynechali. Do dalšího pokračování však je její fungování jedna z výzev.

⁵⁵⁰ Srov. *Tamtéž*, 4.4.

⁵⁵¹ B. Vojtěch mluvil o zkušenosti dvou dalších důvodů, ze kterých se někteří kněží neúčastnili: někteří to nestihli pro krátký čas, který na to byl dán, jiní se necítili laiky na skupinkách vítání. Srov. BRTNÍK, Jiří. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Cikrlem: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor z 20. 2. 2023* [Příloha]. Na diecézním „předsynodálním“ setkání i v syntéze bylo naznačeno, že tato malá účast kněží však mohla přinést i určitou výhodu, protože se věřící nebáli mluvit o tématech, o kterých by spíše před kněžími nemluvíli. Proto vidíme jako výzvu nejen účast kněží,

v příloze akt brněnské diecéze doručen dopis generálního sekretáře biskupské synody a prefekta Kongregace pro klérus.

Podle *Vademecum* je v tomto procesu nepostradatelný *biskup*: „může rozpoznat nejpłodnější procesy naslouchání Božímu lidu“. Avšak na pomoc mu mohl být jmenován koordinátor či celý tým. Biskup Vojtěch základní pravomoci svěřil právě Pavlu Konzbulovi, i jako biskupu, též s vědomím, že už v nejbližších měsících službu diecézního biskupa předá.⁵⁵² Společně měli proces konzultovat a v modlitbě rozlišovat. Biskup byl vybízen, aby se zapojil aktivně, a tím podpořil otevřený dialog s širokou účastí, ke které měl pozvat. Mohl si vyžadovat zpětnou vazbu, měl komunikovat se strukturami diecéze, včetně kněžské rady, farností (jejich pastoračních rad) ad., doporučovalo se, aby předsedal zahajující a ukončující liturgii. Během procesu měl zejména naslouchat.⁵⁵³ Mohl ve zpětných vazbách z konzultací rozpoznávat, co říká Duch svatý.⁵⁵⁴

Setkání mělo být minimálně jedno, ale ideálně více. Bylo doporučeno, aby účastníci dostali 2–3 týdny předem poklady k modlitbě a úvahám (uvedení do synodality, hlavní otázku/otázky, formy modlitby, odkazy k rozjímání nad Písmem). V prvním týdnu v listopadu bylo zasláno 6 krátkých dokumentů pro práci v synodálních skupinkách (Základní informace a pozvání na společnou cestu, Průběh synodálního procesu v ČR přehledně, Metodika vytvoření pracovních skupinek, Metodika setkání pracovní skupinky, Biblické inspirace pro práci ve skupinkách, Hlavní otázky pro synodální konzultační setkání). Poskytnutý materiál byl zpracován na celonárodní úrovni: jednoduše a jasně zpracované základní informace o tom, co je synodalita a synoda a jaké bude mít fáze, metodika pro vytvoření farních synodálních skupin a práce v nich, kde byl dán velký důraz na naslouchání a duchovní rozlišování v souladu s materiály Generálního sekretariátu Synody biskupů, a biblické texty.⁵⁵⁵ Zároveň s nimi byla dána instrukce,

ale také učit se mezi kněžími a ostatními věřícími otevřeně mluvit. Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*. I Rada Synody biskupů na základě zpětných vazeb vyhodnotila jako výzvu zdráhání se některého kléru ve vztahu k synodě. Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *The Synodal Process: an initial assessment ze 7. 2. 2022* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na [www: <https://www.synod.va/en/news/the-synodal-process-an-initial-assessment.html>](https://www.synod.va/en/news/the-synodal-process-an-initial-assessment.html).

⁵⁵² Srov. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Cíkrlem* [Příloha].

⁵⁵³ Tedy myslíme si, že doporučení národního synodálního týmu – podle výpovědi pomocného biskupa P. Konzbul, aby se biskup neúčastnil skupinek –, nemá takové opodstatnění. Srov. WACHTARZOVÁ, Adéla. *Telefonní rozhovor s pomocným biskupem P. Konzbul, 15. 2. 2022* [online]. Radio Proglas. Web www.proglas.cz. *Jistá míra zvědavosti ve mně klíč, přiznal biskup Konzbul*.

⁵⁵⁴ Srov. *Vademecum*, 4.2.

⁵⁵⁵ V březnu vydala Komise pro spiritualitu Synody biskupů biblické zdroje pro synodalitu a způsob rozjímání nad nimi. Tento dokument však již není aktuální pro farní fázi synody, spíše pro další práci na synodalitě v církvi obecně. Domníváme se však, že texty jím navržené by byli pro téma synodality příhodnější než texty v dokumentu *Biblické inspirace pro práci ve skupinách*.

že si každá skupinka má z daných deseti témat vybrat jedno.⁵⁵⁶ Bylo také zdůrazněno, že se nemá ve skupince zapomenout na modlitbu.⁵⁵⁷ *Vademecum* navrhovalo, aby farní tým připravil shrnutí z práce všech skupinek. Diecéze však nabídla metodu, ve které každá skupinka posílala výsledky přímo diecéznímu týmu.⁵⁵⁸ Nicméně synodální tým vyzval farnosti k pokračování procesu i po skončení oficiální fáze.⁵⁵⁹

Nejen z důvodu těžkosti se setkávat v době nové vlny epidemie byly na různých úrovních církve vznášeny dotazy na možnost *prodloužení* fáze v místních církvích, diecézích i farnostech. Na konci října zareagoval sekretariát Biskupské synody posunutím termínu o čtyři měsíce z dubna na polovinu srpna. Možnost práce farních synodálních skupin se prodloužila o měsíc.⁵⁶⁰ Avšak až na konci ledna byl zaslán dotazník pro zpracování závěrů⁵⁶¹ a zároveň nebylo explicitně upozorněno na to, že obsahoval nejen prostor k odpovědím na vybranou otázku, ale také otázky pro hodnocení fungování skupinky a otázky, hodnotící obecně synodalitu ve farnosti, diecézi i celé církvi, což byly otázky značně náročné a mnoho skupinek na ně nebylo připraveno.

V brněnské diecézi se nakonec zúčastnilo asi 260 farností ze 450, avšak některé farnosti se spojily do větších celků,⁵⁶² některé farnosti se vůbec nezapojily: biskup uvedl jako příčinu nefungující komunikaci v oněch farnostech.⁵⁶³ Není to mnoho, ale oproti

⁵⁵⁶ To mohlo být zavádějící: nemuseli pochopit, že jde na prvním místě o hlavní otázku tak, jak to materiály Biskupské synody předpokládají – ta ani nebyla zdůrazněna v Metodice setkání pracovní skupinky, přítomna byla jen dokumentu *Hlavní otázky pro synodální konzultační setkání*. Teprve pak si na základě jejího odpovídání měli vybrat to, co je z toho pro ni nejaktuálnější.

⁵⁵⁷ Srov. KONZBUL, P., pomocný biskup. *E-mail z 5. 11. 2021*. [Příloha]. 9. listopadu v aktech brněnské diecéze (10/2021) poděkoval těm kněžím, kteří se zapojili do synody, zdůraznil její podstatu v naslouchání a dialogu a přidal základní praktické informace (KONZBUL, P., pomocný biskup. *Slovo k synodálnímu procesu*. In *Acta Curiae Episcopalis Brunensis*, 10/2021 [Příloha]).

⁵⁵⁸ Srov. *Vademecum*, Dodatek B. Bylo to jednodušší řešení a možná odpadlo nebezpečí, že by se farnostech nepodařilo správně společně rozlišovat a výstupy ze skupinek byly zkresleny, na druhou stranu to mohlo být pro farnost ochuzení. Ve dvou z šesti našich zkoumaných farností si sami zorganizovali setkání zástupců všech skupinek, i když to nebylo podle jejich hodnocení „samospasitelné.“ (viz níže).

⁵⁵⁹ Srov. POSPÍŠILOVÁ, Marie – ŠIKULA, Petr. *E-mail ze synodalita@dieceze.cz z 8. 7. 2022* [Příloha].

⁵⁶⁰ Informace o posunutí práce se dostala do diecézí celkem pozdě – na konci listopadu. Také prodloužení jednoho měsíce nebylo příliš velké (proti 4 měsícům prodloužení fáze místní církve).

⁵⁶¹ Zpracován společně pro moravské a královéhradeckou diecézi.

⁵⁶² Přidaly se k těmto registrovaným, zvláště tam, kde je spravuje jeden kněz. Nahlášeno bylo přes 270 farních koordinátorů. Kromě farností přišly výstupy ze 13 modlitebních společenství, z 5 řeholních skupin a dalších skupin (pracovníci Radia Proglas, brněnské anglické společenství, společenství lidí s handicapem Vstaň a choť ad.). V našem výzkumu (viz níže) se konala synoda ve 4 z 6 farností (ve dvou nejmenších se nenašel dostatečný zájem), ale naopak respondenti zmiňovali další farnosti či společenství, kde se synoda konala.

⁵⁶³ BISKUP PAVEL KONZBUL. *Reflexe výstupů diecézní a národní synody: příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů a osob zapojených do synodu 19. 11. 2022* [osobní poznámky].

sněmovním kroužkům plenárního sněmu je tedy nárůst skupinek současné synody několikanásobný. Odesláno bylo 562 dotazníků,⁵⁶⁴ skupinky měly většinou mezi 7 a 30 členy, zapojilo se tedy na 7 tis. lidí (tedy cca 10 % účastníků bohoslužeb).⁵⁶⁵ Diecézní syntéza hodnotí, že „bylo výrazně méně skupinek, kde by převládali mladí lidé a studenti (10 %) či senioři (13 %). Procento mladých však není o mnoho menší, než je jejich zastoupení mezi účastníky bohoslužeb, což tedy není špatné.⁵⁶⁶ Naopak chybělo zastoupení dětí a seniorů, tedy těch, kteří se tolik nepovažují (či nejsou považováni) za plnohodnotné subjekty pastorace. Podle biskupa se také nepodařilo příliš zapojit lidi na okraji nebo mimo viditelnou církev.⁵⁶⁷ Také zapojení křesťanů z nekatolických společenství nebylo silné.⁵⁶⁸ Z odpovědí účastníků v závěrech se ukazuje, že skupinky měly značný potenciál, aby vedly dobrý dialog a s modlitbou duchovně rozlišovali.⁵⁶⁹ Kladně hodnotíme velkou transparentnost celého procesu v diecézi tak, jak byla žádána.⁵⁷⁰ Kněží měli následně také přístup k dotazníkům synodálních skupin jejich farností, aby s nimi mohli dále pracovat. Pozitivně hodnotíme, že byla na všech úrovních ponechána celkem velká volnost v metodách práce a poměrně velká informovanost v pozdějších fázích diecézního procesu, postupně byly spuštěny také informace na oficiálních stránkách biskupství brněnského. Jako dobrou hodnotíme i informovanost v médiích: Radio Proglas s webem synoda.cz o synodě v České republice, Katolický týdeník, TV Noe. Negativně je hodnoceno pozdní dodávání informací, což ale mnohdy pramenilo z brzkých termínů daných sekretariátem Biskupské synody a dokumenty a instrukce se také musely přeložit do češtiny, zpracovat do procesu v českých církvích a předat, což také přirozeně zabralo čas.

⁵⁶⁴ To byl 2. největší počet z diecézí ČR.

⁵⁶⁵ MALIŇÁKOVÁ, K. *Reflexe výstupů diecézní a národní synody: příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů a osob zapojených do synodu 19. 11. 2022* [osobní poznámky].

⁵⁶⁶ Rada Synody biskupů na základě zpětných vazeb naopak vyhodnotila jako výzvu zlepšení zapojení mladých (Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *The Synodal Process: an initial assessment ze 7. 2. 2022*. Nedostatek zapojení mladých bylo hodnoceno i na úrovni ČR.

⁵⁶⁷ BISKUP PAVEL KONZBUL. *Reflexe výstupů diecézní a národní synody: příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů... V 18 skupinkách byl zastoupený alespoň jeden člověk bez církevní příslušnosti, což ale není tak málo. Ve Španělsku se podařilo vést synodální rozhovory např. ve věznicích či migranty. Srov. CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA. *Síntesis sobre la fase diocesana del sínodo sobre la sinodalidad de la iglesia que peregrina en España z června 2022* [online]. Dostupné na [www:<https://laicos.conferenciaepiscopal.es/wp-content/uploads/2022/06/SINTESIS-FINAL-FASE-DIOCESANA-DEL-SINODO.pdf>](https://laicos.conferenciaepiscopal.es/wp-content/uploads/2022/06/SINTESIS-FINAL-FASE-DIOCESANA-DEL-SINODO.pdf), s. 4.*

⁵⁶⁸ 9 skupinek alespoň s jedním takovým. Srov. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha].

⁵⁶⁹ Srov. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha]. Nicméně se z odpovědí skupinek o předpokladech synodality nedá takto odpovědět bez výhrad, protože ač většina z nich např. odpověděla, že spíše rozlišovala (nechala se vést Duchem svatým), mohly si pod tím představit různé věci, nevíme přesně, zde modlitba nebyla jen „formalitou“ a zda se jim dařilo prožít setkání v atmosféře modlitby a skutečného naslouchání Božímu slovu. Biskup Vojtěch Cikrle v některých závěrech cítí nedostatek přilnutí k Pánu, „adorace“, soulad s církví v duchovním smyslu. Srov. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Cikrlem* [Příloha].

⁵⁷⁰ Srov. *Vademecum*, 1.5.

Diecézní fáze měla být zakončena „předsynodálním“ setkáním, které mělo být vrcholem diecézního rozlišování.⁵⁷¹ Mělo to být setkání s širokým zastoupením celé diecéze,⁵⁷² kde se měli lidé společně modlit, naslouchat, reflektovat dosud proběhlou fázi včetně zpětných vazeb a rozlišovat cesty, po kterých Duch diecézi vede. Výsledek měl být včleněn do diecézního shrnutí (syntézy).⁵⁷³ Toto setkání se v brněnské diecézi uskutečnilo 7. května,⁵⁷⁴ avšak bylo „jen“ liturgickou slavností v katedrále s oznámením o zpracování a výsledcích zpětných vazeb. Byla možnost položit dotazy.⁵⁷⁵ Přítomni však nebyli téměř žádní kněží a fyzicky celkem málo věřících.⁵⁷⁶ Další setkání se do konce uzavření první fáze nekonalo.

Jako závěr tohoto naslouchání a rozlišování měla každá diecéze vypracovat syntézu,⁵⁷⁷ aby přispěla k cestě univerzální církve. Ta mělo být „vyústěním společného komunitního rozlišování“ o hlavní otázce synody, tedy měla být psána z pohledu víry, v prostředí modlitby.⁵⁷⁸ Měla pravdivě zachycovat „realitu a žitou zkušenost Božího lidu“⁵⁷⁹ a rozsah rozmanitosti příspěvků, kritických a hodnotících pohledů ze všech odpovědí, včetně menšinových názorů, aby se věnovala pozornost „hlasům těch, kdo často nejsou slyšet“, a zkušeností náročných a negativních.⁵⁸⁰ Jinde se však píše, že cílem syntézy není „obecné shrnutí všeho, co bylo řečeno“, ale má být aktem

⁵⁷¹ *Note of the Synod of Bishops* z 21. 5. 2021...

⁵⁷² Reprezentativní vzorek celé diecéze, včetně okrajových skupin. Srov. *Vademecum*, Dodatek C a D.

⁵⁷³ Srov. *Vademecum*, 4.1–4.2, Dodatek C, D. Dodatek C obsahuje jako jeden z cílů tohoto setkání vypracování diecézního shrnutí. Naopak dodatek D doporučuje, aby jej připravil spíše malý tým.

⁵⁷⁴ Obsahovala vzývání Ducha svatého, texty byly vybrány z textů k synodálnímu procesu. V homilii pomocný biskup Pavel zmínil tři citáty z výstupů, které vyjadřovaly obavy o něco, co nepovede k pravé změně. Vyzdvihl opět, že synoda má povzbudit pravou cestu s Kristem i v setrávajících těžkostech. Zdůraznil myšlenku, která se objevovala jako hlavní myšlenka výstupů: „Jaká bude naše farnost, taková bude celá naše církev.“ Srov. *Mše svatá – Diecézní synodální setkání* [online]. YouTube channel Katedrála Petrov, 7. 5. 2022. Dostupné na [www: <https://www.youtube.com/watch?v=I53p8WeQ1ms>](https://www.youtube.com/watch?v=I53p8WeQ1ms).

⁵⁷⁵ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

⁵⁷⁶ Nicméně bohoslužba byla přenášena online, tak se jej mohlo alespoň takto účastnit více lidí (je zde zaznamenáno přes 700 shlédnutí).

⁵⁷⁷ Kromě *Přípravného dokumentu* a *Vademecum* s jeho přílohou D dostaly diecéze a biskupské konference ještě podrobnější návod k vypracování syntézy na úrovni místních církví, příp. jakékoli jiné úrovně: GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na [www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/document/notes-for-reports/220066_SuggSintesi_ENG.pdf>](https://www.synod.va/content/dam/synod/document/notes-for-reports/220066_SuggSintesi_ENG.pdf). Tento dokument byl přeložen do češtiny, a dokonce jej synodální tým zaslal farním koordinátorům a kněžím; zjednodušeným přehled pro vytváření syntézy také *How to prepare the synthesis* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na [www: <https://www.synod.va/en/highlights/how-to-prepare-the-synthesis.html>](https://www.synod.va/en/highlights/how-to-prepare-the-synthesis.html).

⁵⁷⁸ *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis...*

⁵⁷⁹ *Vademecum*, 1.5.

⁵⁸⁰ To se podařilo – hodnotíme – dobře.

„rozlišování“⁵⁸¹ při výběru a sepsání toho, co přispěje k další fázi“ procesu, tedy má proběhnout v duchu modlitby a ve spolupráci s biskupem. Syntéza měla zvláště také vyzdvihnout to, co bije na poplach, inspiruje k originálnímu pohledu či otevírá nový obzor. Měly v ní být také zprostředkovány pocity účastníků.⁵⁸² Bylo doporučeno, aby v redakčním týmu bylo zastoupení různosti diecéze.⁵⁸³ Vademecum doporučovalo, aby syntéza obsahovala mj. odpovědi na otázky, co bylo učiněno, aby se zapojilo co nejvíce lidí včetně těch na okraji,⁵⁸⁴ které skupiny se nezapojily, jaké jsou zkušenosti s konzultacemi, jaká témata přinášela různost názorů, jaké plody Duch podnítil touto zkušeností, co bylo překvapující, jaké nové perspektivy se otevřely, co vidělo společenství při pohledu na synodální realitu v diecézi, jaké výzvy k uzdravení či obrácení v životě, strukturách, pastoraci, vztazích či misii byly viděny, k jakému růstu v synodalitě Duch vybízeli a k jakým krokům, a konečně které opakující se myšlenky vykazují určitý konsensus? Syntéza měla pojmenovat, jaké kroky diecéze rozlišuje, že ji Bůh zve udělat.⁵⁸⁵ Shrnutí mělo být zveřejněno tak, aby měl Boží lid (nebo alespoň někteří, pokud je to vhodné) možnost na ně reagovat.⁵⁸⁶ Kněží a farní koordinátoři na konci dubna obdrželi podrobnou zprávu o zpracovávání a předběžných výsledcích, která však nebyla textem syntézy.⁵⁸⁷ Příspěvky diecézi pak měly být zaslány České biskupské konferenci do data, které ona stanoví. Syntéza mohla také sloužit pro stanovení dalších kroků na cestě místní církve.

Zpracování v brněnské diecézi bylo v obecnějším smyslu koordinováno diecézním synodálním týmem, zejm. jejím koordinátorem b. Pavlem, kněžími P. Šikulou a P. Kafkou (plán postupu, připomínkování, formulace textu, teologický úvod), ale samotná práce „syntézy“ příspěvků synodálních skupin byla svěřena týmu tří odborníků, kteří se stali součástí diecézního synodálního týmu: Mgr. K. Maliňákové, Mgr. Františkovi Černínovi (sociolog) a Mgr. Magdaleně Volkové (práce s lidskými

⁵⁸¹ Srov. JOIN-LAMBERT, A. De la consultation à l'*Instrumentum laboris* dans les synodes diocésains. Typologie des processus et perspectives. *Nouvelle revue théologique*, 2022/2, Tome 144, s. 247–257.

⁵⁸² Srov. *Vademecum*, 1.5, 4.1, Dodatek D.

⁵⁸³ Srov. *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis...*

⁵⁸⁴ Rada Synody biskupů na základě zpětných vazeb vyhodnotila jako výzvu nalezení cest pro zapojení těch, kteří žijí na okraji církevních institucí (Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *The Synodal Process: an initial assessment ze 7. 2. 2022*).

⁵⁸⁵ Srov. *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis...*

⁵⁸⁶ V druhé polovině dubna pomocný biskup Pavel informoval o obdržení dotazníků (BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Synoda o synodalitě 2021-2023: Dotazník* [Příloha]) a shrnul několik nejzákladnějších charakteristik: účast lidí převážně v produktivním věku, nejčastěji vybíraná témata: „Na společné cestě“ a „Naslouchat“, účastníci převážně hodnotili, že setkání byla charakterizovaná vzájemnou důvěrou, ochota pokračovat, touha po církvi jako živém společenství. Srov. *Synodální cesta ve farnostech brněnské diecéze* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky.

⁵⁸⁷ Srov. MALIŇÁKOVÁ, Klára – ŠIKULA, Petr. *Synoda v procesu: Pracovní materiál pro prezentaci průběhu vyhodnocení synodálních farních výstupů*, 25. 4. 2022 [Příloha].

zdroji),⁵⁸⁸ tedy menšímu týmu, což bylo doporučeno i v metodice přípravy, avšak jinak nikdo další, ani sám diecézní biskup, do práce nepřispěl.⁵⁸⁹ Diecézní syntézu vytvořili na základě kvantitativní a kvalitativní analýzy a poctivým nasloucháním všem hlasům. Práce týmu začínala modlitbou, i když spíše nebyla chápána v úzkém smyslu jako duchovní rozlišování.⁵⁹⁰ Kromě syntézy se počítalo i s vytvořením výstupu pro biskupa a jeho poradní orgány.⁵⁹¹

Syntéza obsahuje určitý teologický úvod, který rozvíjí hlavní důraz výsledků synody, obecná data o skupinkách a vlastní metodiku přípravy syntézy. Syntéza je strukturována podle 13 hlavních důrazů, které výsledky přinesly. Dobře pojmenovává realitu a zkušenosti Božího lidu v diecézi a různost odpovědí k navrženým tematickým okruhům o synodalitě, avšak vidíme nebezpečí, že mohla do značné míry zůstat oním obecným shrnutím všeho, co bylo řečeno, a málo aktem komunitního diecézního rozlišování.⁵⁹² Hlas Božího lidu má být začátkem dialogu s jeho pastýři a společného dialogu s Pánem (komunitní rozlišování). Jako dobrý drobný synodální krok však vidíme posunutí některých zmíněných problémů či inspirací přímo k aktuálnímu řešení biskupovi.⁵⁹³ Nicméně zde chybí přímější nabídnutí odpovědi na hlavní otázku synody.

2.2.3.2 Fáze synodálního rozlišování na úrovni české místní církve

Naším tématem je synodalita brněnské diecéze. Tou však může být jen ve spojení s ostatními partikulárními církvemi, protože plnost darů a schopnosti správně rozlišovat je dána celé církvi. Proto se snažíme alespoň minimálně sledovat proces i na úrovni místní církve. Co z pohledu na něj můžeme číst?

Byl ustanoven národní synodální tým (4 kněží, 2 laičky a jeden laik teolog)⁵⁹⁴, který se setkal s koordinátory jednotlivých diecézí a exarchátu a vyslechl představení jejich diecézní syntézy. Následně členové nejprve každý sám, následně společně četli

⁵⁸⁸ Sami byli účastníky synodálních skupinek ve svých farnostech.

⁵⁸⁹ F. Černín uvedl, že nikdo další do zpracování zprávy nezasahoval, ostatní jen naslouchali; Srov. *How to prepare the synthesis*. Generální sekretariát Synody biskupů... K. Maliňáková v rozhovoru uvedla toto tvrzení na pravou míru, že to platilo ve smyslu toho, že by někdo „filtroval“, tedy něco vypouštěl nebo přidával do syntetického shrnutí všech příspěvků synodálních skupin. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha]; *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

⁵⁹⁰ Srov. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha].

⁵⁹¹ Srov. MALIŇÁKOVÁ, K. – ŠIKULA, P. *Synoda v procesu: Pracovní materiál pro prezentaci průběhu vyhodnocení synodálních farních výstupů*, 25. 4. 2022 [Příloha]. Dotazníky budou v archivu diecéze.

⁵⁹² Srov. *Vademecum*, 4.1.

⁵⁹³ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 1.

⁵⁹⁴ Do vypracovávání syntézy *místní církve* se měli zapojit také účastníci budoucího Řádného generálního shromáždění Biskupské synody (na kontinentální fázi P. Brož, J. Mikulášek a H. Pohořelá ze synodálního týmu; z biskupů biskup J. Graubner).

syntézy a uspořádávali jejich obsah do bodů (zastřešujících kategorií), které v nich chápaly jako důležité.⁵⁹⁵ Práce probíhala zejména při třídenním setkání na poutním místě Velehrad při modlitbě, eucharistii, sdílení, rozlišování a reflexi, následně ještě pokračovala několik dalších dní. Přesto času na zpracování bylo málo. Text nakonec revidoval a s jeho formulacemi pomáhal P. Šíkula.⁵⁹⁶

Biskupové měli začít „období rozlišování“ při předsynodálním setkání, na kterém měli „naslouchat, k čemu Duch inspiroval církev jim svěřené.“⁵⁹⁷ Synodální setkání biskupů se uskutečnilo 14. června nad návrhem textu syntézy.⁵⁹⁸ Reagovali a vytvářeli komentář s pomocí církevních dokumentů. Synodální tým se snažil zachovat shrnutí syntéz celistvé a bez usměrňování, proto text biskupů vložil do syntézy spíše samostatně v úvodu a v závěru.⁵⁹⁹

Národní setkání se uskutečnilo symbolicky na Velehradě 6. července 2022 po národní pouti. Účastníci (z každé diecéze osm)⁶⁰⁰ byli nejprve „rozděleni do tří panelových diskusí, ve kterých debatovali o třech hlavních podtitulech synodálního procesu: společenství, spoluúčast a poslání.“⁶⁰¹ Podle některých účastníků byla syntéza málo konkrétní a přání či bolesti Božího lidu byly zeslabeny.⁶⁰²

⁵⁹⁵ Srov. *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis...*, 4. 2.

⁵⁹⁶ Srov. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha].

⁵⁹⁷ *Note of the Synod of Bishops z 21. 5. 2021...*; Srov. *Vademecum*, 3.2.

⁵⁹⁸ Srov. HLÁVKOVÁ, Anežka. *Rozhovor se Stanislavem Přibylem* [online]. Radio Proglas. Web...

⁵⁹⁹ Srov. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha]. Biskup Vojtěch hodnotil spolupráci se synodálním týmem a dalšími lidmi jako dobrou. Srov. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Cikrlem* [Příloha].

⁶⁰⁰ Srov. BARTONÍČEK, Radek – HROMKOVÁ, Dominika. *Rozhovor s biskupem Pavlem Konzbulem* [online]. Aktuálně.cz. 5. 7. 2022. *Musíme vyrazit z kostelů za lidmi, říká nový biskup. A celibát může být nepovinný*. Byla zde také místopředsedkyně Ekumenické rady církví. Text návrhu syntézy dostali 27. června. Celému Božímu lidu tento text zveřejněn nebyl.

⁶⁰¹ Srov. *Národní synodální setkání: V synodálním procesu budeme pokračovat* [online]. Tiskové středisko ČBK. 6. 7. 2022. Dostupné na [www: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220706narodni-synodalni-setkani-v-synodalnim-procesu-budeme-pokracovat>](https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220706narodni-synodalni-setkani-v-synodalnim-procesu-budeme-pokracovat).

⁶⁰² Dva příspěvky na Národním synod. setkání. To vysvětlil P. Brož tím, že byla využita možnost, aby do úvodu a závěru vstoupili biskupové a aby finální verzi syntézy vypracoval někdo mimo synodální tým. K. Maliňáková upřesnila, že tímto člověkem byl P. Šíkula (Srov. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha]). Jiný účastník na to reagoval názorem, že konkrétnost by mělo zajistit pokračování procesu. Kard. Dominik Duka reagoval tím, že synoda neměla řešit disciplinární a věroučné otázky. P. Němeček zmiňoval, že nám chybí pro některé rozhodování – např. celibát – vědomosti a katecheze. O tom mluvil v našem rozhovoru i biskup Vojtěch (Srov. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Cikrlem* [Příloha]). Českobudějovický biskup Vlastimil Kročil zareagoval na text syntézy 2.3.2. o tom, že „mnohde neexistují pastorační rady a biskup to přehlíží“ argumentem, že to není v kodexu, a o tom, že by „každé rozhodnutí mělo být transparentně a srozumitelně sděleno“ argumentem, že např. u obsazování farností a volení biskupů to zatím není zvykem. P. Prokop Brož na tyto argumenty reagoval způsobem, že první věta je přímo z jednoho diecézního výstupu, druhá je chápána tak, aby rozhodnutí byla čitelná. Srov. TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Národní synodální setkání (odpolední část): videozáznam* [online]. Oficiální YouTube channel

Podle naší analýzy je v závěru syntézy obsažena reakce na většinu návrhů z části shrnutí, i když ne všechny explicitně (např. role žen, reakce na autoritativní jednání, problematika hudby, přístup k LGBT), nicméně některé problémy jsou buď v procesu (např. služby žen v církvi), nebo se nedají vyřešit hned a budou součástí pokračování synodálního procesu. V závěru syntézy chybí věci, ve kterých se ukázal zatím konsensus obtížný a které by mohly být předmětem rozlišování na vyšší úrovni⁶⁰³ (např. povinnost pastoračních rad).⁶⁰⁴ Po národním synodálním setkání udělal synodální tým v syntéze již jen drobné úpravy. Většinu připomínek ze synodálního setkání již nezpracovával.⁶⁰⁵ Při procesu bylo cítit, že je před českou církví ještě cesta synodální konverze a zrání, zejm. ve vyváženosti a respektu mezi pastýři a ostatními věřícími a jejich zástupci⁶⁰⁶ i mezi různými skupinami a názory. Hodnotíme, že také pojetí rozhodování v církvi ještě nebylo úplně dobře chápáno či formulováno.⁶⁰⁷ V syntéze jeden z nejjasnějších závěrů národního synodálního setkání byla naléhavost pokračovat v synodálním procesu! To také potvrdili biskupové na následném zasedání ČBK v čele s arcibiskupem Graubnerem. Ten povzbuzuje, aby synodální proces pokračoval zejm. na úrovni farností. Zdůrazňuje také jeho duchovní podstatu.⁶⁰⁸

Syntézy všech místních církví byly zapracovány do *Instrumentum laboris* pro kontinentální fázi synody. Diecéze (kdokoliv z Božího lidu) následně mohly na text reagovat. V brněnské diecézi byli pozváni faráři a koordinátoři, aby na text reagovali ve skupinkách. V únoru 2023 pak proběhlo týdenní synodální kontinentální setkání v Praze, kde mohli zástupci za jednotlivé místní církve (osobně předseda biskupské konference a 3 další členové, online dalších 10 členů)⁶⁰⁹ sdílet svoje závěry,

domény Cirkev.cz. 6. 7. 2022. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktualita/220706narodni-synodni-setkani-na-velehradě>>.

⁶⁰³ Srov. *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis...* 2. 3.

⁶⁰⁴ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Národní syntéza: Synoda o synodalitě z 6. 7. 2022*, č. 2.3.2 vs. Závěr.

⁶⁰⁵ Srov. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou* [Příloha].

⁶⁰⁶ Srov. *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis*, 3. 3.

⁶⁰⁷ Na synodálním setkání i v syntéze se mluvilo o rozdělení na *decision making a decision taking*, avšak (kromě obecného a správného základu, že má být nasloucháním Duchu svatému) nebylo upřesňováno, na základě čeho konkrétně se pastýři (biskup, papež ad.) rozhodují: že jde o rozlišování a rozhodnutí, které má vycházet z konsensu Božího lidu (tedy pastýř jej nemá minout), ze synodality s ostatními místními církvemi, potažmo univerzální církví a její Tradicí. Pokud jedná jinak, než bylo vysloveno mnohými členy Božího lidu, má rozhodnutí ujasnit.

⁶⁰⁸ Srov. GRAUBNER, J. – BISKUPOVÉ ČR. *Povzbuzení a výzva k pokračování synodálního procesu v ČR z 21. 7. 2022* [online]. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktualita/220721povzbuzeni-a-vyzva-k-pokracovani-synodálního-procesu-v-ceske-republice>>. Vyjádřil také ochotu biskupů „používat synodální metodu ve své službě všude tam, kde se ukáže být vhodná.“ Toto vyjádření může skrývat na úplně jasné či neúplné pochopení podstaty synodality, která je vhodná všude.

⁶⁰⁹ Dohromady 2 biskupové, 4 kněží, 2 jáhni, 1 řeholnice, 3 laičky, 2 laici, 1 ekumenický zástupce. Srov. HRUŠKA, Petr. *Příspěvek českých delegátů na Kontinentálním synodálním setkání v Praze*, 8. 2. 2023 [online]. Dostupné na www: <<https://agas.cz/blog/clanek.php?clanek=4000>>.

kteřé považovali za důležité, společně rozlišovat a vést dialog, z čehož vznikál závěrečný dokument, který členové následně mohli připomínkovat.

2.2.3.3 Pokračování synodního procesu

Po odeslání zpětných vazeb na úrovni diecézi bylo doporučováno pokračovat: od informativního setkání, jak je s příspěvků nakládáno až po zamyšlení se nad tím, jaké další kroky pro lepší synodalitu podnikat.⁶¹⁰ I biskup Pavel se vyjádřil, že je důležité, aby dialog odesláním syntéz synody neskončil, „ale pokračoval, aby se udělaly konkrétní změny“⁶¹¹ na základě práce s výstupy skupinek v diecézi i celonárodní syntézy.⁶¹² Hned po národním synodálním setkání biskupů nový diecézní koordinátor (kněz P. Šikula, jmenovaný poté, co dosavadní koordinátor převzal službu diecézního biskupa) oznámil

lidem, co se děje s jejich výstupy, a zároveň je vyzval, aby ve farnosti pokračovali „pod vedením Ducha svatého“ v práci na tom, na co přišli při setkávání nad tématy synody. Mj. napsal: „Rádi bychom z vašich podnětů postupně budovali platformu, kde by si farnosti mohly vzájemně sdílet vyzkoušené metody. Zároveň bychom se chtěli společně formovat, aby se synodalita stala komunikačním modelem naší církve.“⁶¹³ Ve stejném e-mailu také avizoval diecézní setkání, které se k tomu plánovalo.

Diecézní „setkání koordinátorů diecézních skupin a osob aktivně zapojených do synody“ proběhlo 19. listopadu. V pozvání, které duchovní správce a koordinátoři dostali 10. října, biskup řekl, že jde o to, „jak podněty z naší diecézní a národní syntézy uvádět do běžného života“. Vyjádřil, že tento úkol přesahuje síly jednotlivců a jednotlivých skupin, proto zve členy Božího lidu: „Rád bych vás pozval k pokračování našeho společného putování, naslouchání a hledání cesty.“ Věřící dostali za úkol přečíst si obě syntézy a klást si při tom otázky tímto směrem.⁶¹⁴ Setkalo se zde přes 120 moderátorů farních skupin či dalších osob aktivně zapojených do synodální cesty ve farnostech. Kněží se zúčastnilo jen kolem deseti, tedy značně málo. Nedostatkem bylo celkem pozdní ohlášení tohoto setkání. V úvodní části tohoto setkání biskup P. Konzbul nastínil vizi synodálního fungování v diecézi a farnostech, konkrétně např. podporu fungování pastoračních rad farností, nebo pastorační vizitace na úrovni děkanství. Při tomto bloku

⁶¹⁰ Srov. *Vademecum*, Dodatek A. Jedním z kroků pokračování může být také návaznost synodálního týmu a diecézní pastorační rady. Srov. MIKULÁŠEK, J. *Závěrečné slovo na národním synodálním setkání*. In TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Národní synodální setkání (odpolední část): videozáznam*.

⁶¹¹ Srov. BARTONÍČEK, R. – HROMKOVÁ, D. *Rozhovor s biskupem Pavlem Konzbulem...*

⁶¹² Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

⁶¹³ POSPÍŠILOVÁ, M. – ŠIKULA, P. *E-mail ze synodalita@dieceze.cz z 8. 7. 2022* [Příloha].

⁶¹⁴ „Bylo něco, co vás ve výstupech diecézní či národní syntézy oslovilo či překvapilo? Jak se synoda konkrétně odrazila v životě vaší farnosti/ komunity? Máte nápad či inspiraci, o které se můžete podělit s ostatními?“ Srov. BISKUP PAVEL KONZBUL. *Synoda: videopozvánka* [online]. YouTube channel Pavel Konzbul, říjen 2022... Na [www: <https://www.youtube.com/watch?v=S8ZDSQ-F1T0>](https://www.youtube.com/watch?v=S8ZDSQ-F1T0).

i na závěr bylo možno vznášet dotazy. P. Jiří Kaňa ve své následné přednášce upozornil na nebezpečí chápání kněží funkčním způsobem místo teologického chápání jejich „duchovního otcovství“ a na nebezpečí snahy hledat je jako viníky špatného fungování farnosti bez poznání, že značná odpovědnost leží na výchově v rodinách. Hlavním cílem bylo reflektovat výstupy a vést dialog o jejich uvádění do praxe, předat si inspirace dobrého fungování ve farnostech a vzájemně se povzbudit k další společné cestě. Základní část probíhala formou skupinek s metodou, vycházející z té, která byla navržena pro synodální skupinky,⁶¹⁵ a následnou prezentací. Nejvýraznějšími výstupy bylo hodnocení, že synodní setkávání přineslo ve farnostech mnohé plody; dále se mluvilo o potřebě pokračování setkávání se na farní i diecézní úrovni – např. podobným setkáním i vícekrát do roka nebo procesem podobným synodě (např. 1x za pět let), ale i s větším zapojením kněží, potřebě více se v diecézi propojovat, vytvářet nové možnosti vzdělávání, využívat dary laiků, potřeba učit se vzájemnému naslouchání, lépe komunikovat a informovat, hledat cesty k mladým lidem a lidem na okraji.⁶¹⁶ Na setkání nebyla společná liturgie, modlitba byla krátká na začátku a požehnání na závěr. Synodální tým má pokračovat v práci a na základě proběhlých fází navrhnout pokračování společného synodálního fungování. S jejich návrhy pak může dále pracovat také biskup a jeho rady.⁶¹⁷

Co se týká oficiální celocírkevní fáze synody, po Řádném zasedání Biskupské synody má navazovat implementační (realizační) fáze, která by měla opět zapojit partikulární církve.⁶¹⁸ Do ní se mohou opět zapojit koordinátoři diecézní fáze synody, diecézní pastorační a kněžská rada a farní pastorační rady.⁶¹⁹ Zde bude také jedna z velkých výzev české církve i brněnské diecéze.

⁶¹⁵ Naslouchání, zvýrazněné chvílemi ticha a výzvou na sebe následně reagovat, hledání konsenzu. Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Program pro účastníky Diecézního setkání koordinátorů diecézních skupin a osob aktivně zapojených do synodu* [v e-mailu účastníkům 17. 11. 2022]. [Příloha].

⁶¹⁶ Srov. VOLKOVÁ, Magdalena. *Ohlédnutí se za sobotním synodním setkáním* [v e-mailu účastníkům 21. 11. 2022]. [Příloha]; BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *P. Šikula: Víc hlav víc ví* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze: Synoda, 28. 11. 2022. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/2022-11-28-vic-hlav-vic-vi>](https://www.biskupstvi.cz/2022-11-28-vic-hlav-vic-vi); BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Výstupy ze synodálních skupinek Diecézního synodního setkání* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze, 28. 11. 2022. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13559.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13559.pdf).

⁶¹⁷ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbuem* [Příloha].

⁶¹⁸ *Přípravný dokument 2021*, č. 1.

⁶¹⁹ Srov. *Vademecum*, 3.5.

2.2.3.4 *Hodnocení proběhlé fáze: pokračovat a učit se komunitnímu rozlišování celého Božího lidu*

Co nám náš rozbor celého průběhu současné synody může říkat pro budoucnost? Jaké zkušenosti nám předává? Když se zkusíme vrátit k podstatě synody jako takové, jak nám ji předkládá současné magisterium papeže Františka včetně samotných dokumentů synody, shrnuli bychom, že její hlavní metodou je na prvním místě naslouchání. To se projevuje nejen duchovní cestou modlitby a duchovního rozlišování jako snahy přímého naslouchání Bohu, ale také tím, že většina kroků je věnována naslouchání a reflexi celého Božího lidu a jeho zástupců. Když projedeme jednotlivé etapy všech synodních fází – etapy fáze diecézní, etapy fáze místní církve, přes fázi kontinentální až po předpokládané etapy fáze univerzální –, vychází nám, že etap naslouchání lidu byl asi dvojnásobek oproti krokům pastýřů, kteří rozlišují a rozhodují jako závěr (avšak jsou také většinou přítomní i při rozlišování celého lidu). Jsou hlasy, které mají obavu z takového „neodborného“ naslouchání lidu.⁶²⁰ Avšak odpovídá to (i když stále jen trochu) poměru služeb v církvi: laiků a pastýřů. Mluvit také ještě neznamena rozhodovat.⁶²¹ Proto je celý proces dialogický: na naslouchání a konzultace navazuje rozlišování a rozhodování pastýřů, kterým je proces vždy završen.⁶²² Tento dialog by měl být transparentní. Považujeme celý tento synodní proces za dobrý příklad synody na jakékoli úrovni.

⁶²⁰ Kard. Dominik Duka (pokud to můžeme pochopit z jedné jeho poznámky), by před takovýmto procesem upřednostnil odborné (sociologické) zkoumání veřejného mínění. Srov. DUKA, D, kard. *Poznámky při dotazech* [online]. YouTube channel Dominikánské 8. *Joseph Ratzinger: Pancéřový nebo uměřený papež? z 16. 2. 2023*. Na www: <<https://www.youtube.com/watch?v=cPtSUuND-GoE>>, 1:21n. K tomu však musíme reagovat, že prvním cílem synody není zkoumat veřejné mínění, ale duchově rozlišovat.

⁶²¹ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

⁶²² Srov. *Pokus o shrnutí kroků (etap) synodního procesu* [Příloha]; GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *Dopis diecézním biskupům, eparchiálním biskupům z 26. 1. 2023* [online]. HOLLERICH, Jean Claude, kard. – GRECH, M. V českém překladu dostupné na www: <https://www.cirkev.cz/public/uploads/cp/20395_2023-01-26-synoda-dopis-biskupum-grech-hollerich.pdf>.

Pokusíme se nyní zhodnotit dosavadní průběh a plody procesu, toho, *co se podařilo*. V magisteriálních výzvách (synodních dokumentech) i výzvách pro proces v samotné brněnské diecézi ze strany obou biskupů byl hojně zdůrazňován základ synodality – naslouchání sobě navzájem i Bohu – a bylo teoreticky správně uváděno do smyslu synodálního procesu. Jeví se nám, že se také toto naslouchání v první části – v práci ve skupině s její metodou modlitby a rozlišování – dařilo uvádět do života a věřící se učili synodalitě a její spiritualitě.⁶²³ Náš vlastní výzkum ukázal na mnohé případy (někdy i ve stejné farnosti, kde nenaplnila celé očekávání všech), kdy s ní udělali dobrou zkušenost a stala se nastartováním něčeho nového, možností setkání s různými lidmi a pohledy i učením se spolurozhodování. Kromě začátku procesu (což bylo dáno zejm. časovými možnostmi) se v brněnské diecézi koordinátorovi dařilo dobře komunikovat s Božím lidem. Můžeme také ocenit to, že biskupové svěřili důvěru synodálním týmům a že se do brněnské i národní syntézy dostala různost hlasů z primárních výstupů (příp. syntéz). Zejm. v brněnské diecézi, kde bylo relativně velké zapojení věřících, to přispělo k váze tohoto prvního kroku – diecézní synodální konzultace. V brněnské diecézi je pak důležité, že se v procesu na diecézní úrovni pokračuje (např. synodální setkání v listopadu 2023⁶²⁴), komunikuje, zapojuje a že se výstupy již uvádějí do života.

Z nedostatků začneme jedním obecným: byl to nedostatek času⁶²⁵ a pozdě dodávaná metodika procesu, ale na tom se na české úrovni nedalo příliš změnit. Avšak negativně to ovlivnilo místní proces, ve kterém nebylo dost času na proces a lepší organizaci společného rozlišování. V etapě synodálních skupinek chyběla včasná informovanost o tom, jak konkrétně budou skupinky své výstupy předávat. Z našeho vlastního výzkumu se také ukázala možnost, že se na více místech⁶²⁶ nepodařilo synodu využít jako nástroj spolurozhodování, nestala se tím, čím mohla (protože tam někteří chtěli prosazovat svoje pohledy bez ohledu na druhé nebo nebyla dostatečně farářem podpořena). Na diecézní úrovni pak vidíme malé duchovní zakotvení: chyběla navržená duchovní příprava na celý proces s jasnou výzvou k modlitbě celého Božího lidu a byla malá účast na synodálních liturgiích. Za největší nedostatek považujeme do značné míry chybějící církevní komunitní rozlišování⁶²⁷ ve vyváženosti celého Božího lidu mezi věřícími a pastýři: syntéza pojmenovala realitu a hlasy věřících, ale následně se příliš nepodařilo,

⁶²³ Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *Towards a spirituality for synodality...*, s. 5. Nicméně biskupové hodnotili některé příspěvky synodních výstupů jako duchovně nezralé. Srov. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Cikrlem* [Příloha].

⁶²⁴ Ač v něm také chybělo podrobení rozlišování pastýřů, pokud se příprava nekonala ve farnostech spolu s kněžími; nicméně jej rozlišování jistě následně podrobil biskup se svými spolupracovníky.

⁶²⁵ Také srov. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Cikrlem* [Příloha].

⁶²⁶ V našem výzkumu ve čtyřech farnostech.

⁶²⁷ Např. ve španělské syntéze se ozývá jasné vědomí úkolu rozlišování, ač se jim také nedařilo, jak by považovali za dobré. Srov. CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA. *Síntesis...*, s. 3, 5.

aby se o nich vedl dialog: aby se transparentně zveřejnily reakce biskupů či kněží na ně a aby se uvedl do života nějaký proces dialogu o nich, zejm. na synodálních setkáních. V brněnské diecézi se do odevzdání syntézy nestihlo takové setkání uskutečnit, na celonárodním nebyl dostatek času a prostoru k hlubší reflexi navrženého textu syntézy, která by se následně do finální verze syntézy promítla. V české církvi je stále cítit jakási nevyváženost, polarita, nedůvěra mezi biskupy a ostatními členy Božího lidu: na jedné straně obava pastýřů z kritiky a „nepravověrnosti“⁶²⁸ laiků, z jejich příliš velké spoluúčasti na rozhodování (*decision making*) v církvi, z větší transparentnosti (nemlčení o svých rozhodnutích), která by jasněji vysvětlovala důvody odlišení se od hlasu věřících v různých věcech⁶²⁹ (např. i v syntézách), na druhé straně malá důvěra a brání v potaz charismatu biskupů v rozhodování (*decision taking*). Naději však dává a podstatné se bude držet stanoveného cíle: v synodálním procesu pokračovat a formovat se a učit se v praxi, „aby se synodalita stala komunikačním modelem naší církve.“⁶³⁰ Už k tomu pomáhá sama synodalita – propojení mezi univerzální církví a jejími nástroji a prostředky (biskupské synodě).

⁶²⁸ I když někdy opodstatněně. Na druhou stranu není třeba se bát všemu naslouchat, protože vyslovený nesprávný názor je příležitostí reagovat, učit, uzdravovat.

⁶²⁹ Srov. BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi z 20. 12. 2019* [online]. Oficiální stránky Diecéze plzeňské. Dostupné na [www: <https://biskupstviplzen.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/4935_04935/2020-01-smernice-pro-sluzbu-prf-v-plzenske-diecezi-a-provadeci-pokyny_2.pdf>](https://biskupstviplzen.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/4935_04935/2020-01-smernice-pro-sluzbu-prf-v-plzenske-diecezi-a-provadeci-pokyny_2.pdf), č. 2.1–2.3.

⁶³⁰ POSPÍŠILOVÁ, M. – ŠIKULA, P. *E-mail ze synodalita@dieceze.cz z 8. 7. 2022*. [Příloha].

2.2.4 Synodalita v brněnské diecézi – kvalitativní výzkum ve farnostech

Mluvíme-li o synodalitě, nemůžeme nevést dialog s různými členy Božího lidu v různých částech naší diecéze o jejich chápání a zkušenostech ze společného kráčení v diecézi a jejích farnostech. Tento záměr vznikl ještě před synodou, jejíž výstupy jsou něčím podobným, kvalitativní výzkum však oproti němu adresuje jednotlivce, kteří se v synodálních skupinkách nemuseli potkat a má potenciál poskytnout různost pohledů. Bude se s těmito výstupy zároveň dobře doplňovat, a navíc bude i dalším vhlédem do prožívání života v diecézi v průběhu i po diecézní fázi synody.

Než se budeme zabývat samotným výzkumem, jeho výzkumnou otázkou (otázkami), východisky (2.2.4.2) a metodou (2.2.4.3), stručně ještě načrtne základní charakteristiky brněnské diecéze, ve které se zkoumání odehrává.

2.2.4.1 Obecné charakteristiky diecéze

Na Moravě, včetně brněnské diecéze, je až na některé oblasti přináležitost ke křesťanství, ale i k církevním institucím značně větší než v Čechách. Spolu s olomouckou arcidiecézí patří brněnská partikulární církev k diecézím s největším podílem věřících. Patří do ní oblasti Česka tradičně velmi katolické a nejvíce se identifikující s institucionální církví. Avšak i katolická církev zde v posledních letech zaznamenala největší úbytek. Souvisí to i s vysokým úbytkem občanů hlásících se ke katolické církvi, avšak bez pravidelné účasti na bohoslužbách.⁶³¹ Přibližně z 1 milionu 387 tisíc obyvatel žijících na území diecéze se ke katolické církvi podle diecézních údajů kolem r. 2011 hlásilo cca 500 tisíc obyvatel, tedy 36 %, ⁶³² a nedělních bohoslužeb se účastnilo zhruba 86 tisíc lidí, ⁶³³ v r. 2019 75 tisíc osob, ⁶³⁴ tedy cca 5,5–6 % všech obyvatel, 17 % lidí hlásících se ke katolické církvi. To je údaj, který vyžaduje skutečně „novou“ evangelizaci, novou misi, nové vycházení církve (EG 23). Co do věkových kategorií bychom z účastníků bohoslužeb mohli zařadit zhruba 13 tis. do kategorie dětí do 15 let, 5 tis. do kategorie mládeže, ⁶³⁵ 26 tis. do kategorie seniorů, ⁶³⁶ cca 30 tis. by tedy bylo v kategorii dospělých v produktivním věku, co do pohlaví je 59 % žen, 41 % mužů. ⁶³⁷

⁶³¹ Srov. HAVLÍČEK, Tomáš. A KOL. *Atlas náboženství Česka*. Praha: Karolinum, 2017, s. 19, 85.

⁶³² Srov. HÖHNE, Sylva – KUCHAROVÁ, Věra – POLONCOVÁ, Jana. *Rodina s dětmi v České republice: Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2016, s. 24, 28.

⁶³³ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Výroční zpráva 2014* [online]. Brno: Biskupství brněnské, březen 2015.

⁶³⁴ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Sčítání účastníků bohoslužeb 2019*. [Interní dokument]. Brno, 3. 2. 2020.

⁶³⁵ Počítáme zde mládež do 23 let, od 24 let je již většina výdělečně činných.

⁶³⁶ Zde počítáme od 64 let, kdy je již menšina výdělečně činných, avšak ještě mnoho tisíc bude věřících, kteří již do kostela nedojdou a kněží je navštěvují v domovech a kteří jsou stále subjektem poslání Božího lidu.

⁶³⁷ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Sčítání účastníků bohoslužeb 2019*. [Interní dokument]. Brno, 3. 2. 2020.

Když se podíváme na poměr *obyvatel*, kteří bydlí v *menších sídlech*, vůči všemu obyvatelstvu, zjistíme, že ve venkovských farnostech sídlí výrazně menší počet obyvatel než v městských ve srovnání s počtem těchto farností a jejich rozlohou. Když však takto srovnáme podíl obyvatel hlásících se ke katolické církvi, vyjde nám, že je to asi polovina katolíků diecéze,⁶³⁸ která žije ve venkovských farnostech. Můžeme tedy konstatovat, že ve venkovských farnostech brněnské diecéze je více „věřících“ než v městských. Větší venkovská religiozita je dána větší sepijatostí s ještě přetrvávající tradiční kulturou, která bývala často spojená s vysokou mírou lokálně církevní inkluze.⁶³⁹ Je však třeba počítat s tím, že tato kultura má dnes tendenci se vytrácet, což nazýváme také *fenomémem rozkladu konfesijního společenského prostředí*.⁶⁴⁰ Odpovědí na to by ale měla být ještě větší snaha uchovávat a obnovovat kulturu obyvatel i v její specifčnosti, kterou má ve venkovských regionech (EG 68).

Co do věkového rozložení „věřících“ podle sčítání je nejsilnější *nejstarší generace*. Přes jejich početnost vliv prarodičů na děti v minulých letech slábl. Proto je jeho „probouzení“ výzvou pro pastorační práci, aby prarodiče mohli být svědky, paměti i doprovázejícími (nejen) pro svá vnoučata (AL 191–193).⁶⁴¹

Avšak farnosti v brněnské diecézi se mezi sebou velmi *liší* i z jiných důvodů. Farnosti, které se nacházejí dále od městských center, zvláště od Brna, vykazují menší zaměstnanost, a tedy i větší tendenci k chudobě svých občanů (EG 57). Mnohem více však farnosti odlišuje *historický vývoj* oblastí, ve kterých se nacházejí. Obrovský rozdíl je tak v tzv. *pohraničních oblastech*. Jedná se o oblasti s dosti vyšší mírou migrace v minulosti, zejména v okrese Znojmo, kde došlo k odsunu původních německých obyvatel a k příchodu nového obyvatelstva po 2. světové válce, které si k daným oblastem nevytvořilo takový vztah, a to včetně vztahu k farním společenstvím.⁶⁴² Většinou jsou obce těchto farností mnohem menší i co do počtu obyvatel a do jejich vzdělání. O tom, jak je pastorační situace v těchto farnostech odlišná, vypovídá na náš dotaz jeden kněz tam působící.⁶⁴³

⁶³⁸ V sídlech do 2 tis. žije 45 % všech katolíků, do 5 tis. 61 %.

⁶³⁹ Srov. BARTOŠOVÁ, M. – KIRCHNER, F. *Sociologický kontext pastorační práce v diecézi*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Farnost – místo pro každého? Sborník příspěvků z konference na Skalském dvoře*. Brno: Biskupství brněnské, 2005, s. 64.

⁶⁴⁰ Srov. KEHL s. 29–30.

⁶⁴¹ Srov. BARTOŠOVÁ, M. – KIRCHNER, F. *Sociologický kontext pastorační práce v diecézi...*, s. 68.

⁶⁴² Srov. *Tamtéž*, s. 62; Srov. VÁCLAVÍK – HAMPLOVÁ – NEŠPOR. *Současná náboženská situace...*, s. 2–3.

⁶⁴³ „Znojmské a vranovské děkanství jsou čisté Sudety, pohraniční farnosti. Průměrná doba kněžské služby v těchto děkanstvích je cca 12 roků [...]. Do náboženství chodí 19 dětí (1. až 9. třída). [...] Z těch 19 dětí je pokřtěných 7, tj. cca třetina. Pro ty pokřtěné to byla první a poslední návštěva kostela. Na bohoslužby tedy nechodí nikdo z nich, ani jejich rodiče a ani jejich prarodiče (lidé ve věku 50–80 let jsou tady v pohraničí tou ztracenou generací v plném slova smyslu – lidé bez kořenů a bez zakořenění. Když se někoho z nich zeptáte, odkud pochází, neřekne ti, kde se narodil,

2.2.4.2 Úvod – výzkumné otázky a témata kvalitativního výzkumu

Nejprve představíme cíl výzkumu, výzkumné otázky.⁶⁴⁴ Prvním cílem celého výzkumu zde bylo kvalitativně zkoumat přítomnost synodality a jejích předpokladů v různých farnostech brněnské diecéze, proto se ptáme: Jakým způsobem, jakými formami jsou nebo nejsou kritéria (aspekty) synodality přítomné u dotazovaných, ve vybraných farnostech a v jejich pojetí o diecézi a širší církvi? Kritérii byly teze z teorie synodality z 1. kapitoly práce *Synodalita v pastorační dynamice auditus fidei a křesťanské praxe*. Výsledky výzkumu budou sloužit pro závěrečnou část této 2. kapitoly celé práce (v ní používáme jako srovnávací teorii i 3. kapitolu, proto se v některých věcech důrazy posunuly nebo přibýly. Avšak ne natolik, abychom museli přidávat nové kategorie hodnocení výzkumu). Cílem nebylo jen nasbírat vnější kvalitativní, příp. některá omezená kvantitativní data, ale zejm. naslouchat *sensus fidei fidelium*.

Výzkumné otázky jsme stanovili tyto:

1. otázka: Synodalita farnosti s diecézí a univerzální církvi – zda a jak funguje synodální propojení mezi farnostmi a farníky na jedné straně a mezi ostatními farnostmi, diecézí a celou církvi na straně druhé
2. otázka: Zodpovědnost a účast na poslání – zda a jak všichni členové Božího lidu vnímají svoji zodpovědnost za poslání církve a uplatňují ji
3. otázka: Spolurozhodování a přijímání autorit – zda a jak se celý Boží lid může spolupodílet na rozhodování
4. otázka: Teologicko-spirituální základ – zda a jak je přítomný spirituální základ pro synodalitu a základ v božsko-lidském společenství Božího lidu
5. otázka: Širší synodalita – zda a jak se církev synodálně propojuje s ostatními křesťany, příp. ostatními lidmi

ale řekne, odkud přišli jeho rodiče – z Valašska (to jsou ti poslední, co chodí v této generaci do kostelíčka), z Vysočiny, ze Slovenska, z Rumunska, z Jugoslávie atd. Do náboženství děti chodí, protože jejich rodiče mají naivní představu, že by se tím dala nějak otesat realita života, který na ně zde v pohraničí čeká, že by se mohli více stát hodnými a slušnými lidmi. Motivaci víry raději nehledejme, možná ve 3–4 případech by se o ní dalo uvažovat. [...] Tož tak pohraniční realita. Cesta vede skrze střední generaci, která se v jednotlivcích snaží dopátrat smyslu jejich (někdy pořádně zpackaného) života. [...] Máme kroužek takových cca 10 sympatizujících, kteří svou víru žijí velmi osobně modlitbou, ale svátosti, život církve a třeba mše svatá je pro ně ještě prozatím daleký, neznámý, neobjevený světadíl. Chtít to do nich rvát bez jejich osobního dozrání a bez účasti tajemné Boží vůle nad každým z nich by bylo na úrovni vožení černých otroků do Ameriky – sice z pralesa do civilizace, ale..." (*Přepsáno téměř doslovně*).

⁶⁴⁴ Jejich teoretická, kriteriologická východiska a popis a také z nich vyplývající otázky pro rozhovor – textový průvodce k rozhovorům – a jejich zpětné hodnocení jsou v tištěné příloze.

2.2.4.3 Metody výzkumu

V této části představíme naše metody, příp. jejich teoretická východiska, výběr respondentů, metodu rozhovorů a jejich kvalitativní analýzy. Jako základní metodu pro náš kvalitativní výzkum jsme zvolili kvalitativní obsahovou analýzu rozhovorů na podkladu teorie P. Mayringa⁶⁴⁵ a systematickou analýzu kvalitativních rozhovorů spolu se softwarem MaxQDa.⁶⁴⁶ Celý proces jsme zároveň vícekrát konzultovali s odborníkem na kvalitativní výzkumy v pastorální teologii doc. M. Kaplánkem. Protože jsme však v oboru teologie, naší metodou bylo zároveň naslouchání Božímu lidu a jeho *sensus fidei* a duchovní rozlišování při analýze.

Respondenty, nebo přesněji farnosti a jejich respondenty („materiál“) jsme vybrali tak, aby co nejvíce reprezentovali Boží lid brněnské diecéze.⁶⁴⁷ 18 osob z 6 různorodých farností:

- nejmenší venkovská farnost oblasti s vysokou religiozitou spravovaná *excurrento*;⁶⁴⁸
- největší farnost oblasti s vysokou religiozitou;
- nejmenší venkovská farnost oblasti s nízkou religiozitou;
- největší farnost oblasti s nízkou religiozitou;
- velká farnost největšího města;
- farnost velkého města, spravovaná řeholním řádem.

Jako respondenty z dané farnosti jsme vybírali vždy faráře, jednoho spolupracovníka jím doporučeného a ještě dalšího farníka (doporučeného spolupracovníkem)⁶⁴⁹. Kromě toho jsme se snažili i o různost podle dalších kritérií.⁶⁵⁰

⁶⁴⁵ MAYRING, Philipp. *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. Basel: Beltz, 2022.

⁶⁴⁶ RÄDIKER, Stefan – KUCKARTZ, Udo. *Focused Analysis of Qualitative Interviews with MAXQDA: Step by Step*. Berlin: Macqda Press, 2020.

⁶⁴⁷ Její různé části, typ farností (se sídlem faráře/ spravovaná *excurrento*/ řeholním řádem).

⁶⁴⁸ Zároveň oblast v létě 2021 postižená tornádem.

⁶⁴⁹ Někoho, kdo se nutně neangažoval v užším kruhu zapojených, aby respondenti co nejvíce reprezentovali různost farnosti.

⁶⁵⁰ Věk: lidé mladého (3), středního (7) i staršího (5) produktivního věku i senioři (2). Jako nedostatek vidíme, že zde nemáme zastoupenou mládež; pohlaví: 9 mužů a 8 žen. Některé další podrobnosti jsou zaznamenány přímo v rozhovorech (viz příloha), ale tak, aby byly co nejvíce anonymní.

Metoda rozhovoru a sběru dat: Při osobním setkání jsme lépe vysvětlili cíl rozhovoru a využití dat, úvod byl často věnován otázkám potřebným k doplnění kontextu dotazovaného a jeho farnosti. Rozhovor byl veden podle připravených otázek, avšak zároveň v otevřenosti situaci a ve snaze o opravdový dialog, k čemuž patřily někdy i doplňující otázky či odpovědi na otázky respondenta.⁶⁵¹ To všechno (tuto „situaci vzniku“) jsme pak zohledňovali při analýze.⁶⁵² Podrobnosti se nacházejí v přílohách. *Nedostatek* vidíme zejm. v tom, že jsme explicitněji nepozvali k modlitbě a ke hledání (rozlišování) toho, kde dotyčný vnímá, že se Bůh projevuje a k čemu jeho společenství církve volá. Po rozhovoru jsme se snažili stručně popsat odpovídajícího, atmosféru rozhovoru a podobné věci, které mohly být důležité pro kontext.

Napsali jsme si také svoje osobní *předpoklady, předporozumění*. Podle nás velmi často spolupráce mezi kněžími a laiky nefunguje. Kněží jsou často málo ochotní spolupracovat a laici většinu církevního poslání nevnímají jako i své vlastní, kněží i laici teologicky nevnímají až takovou nutnost příslušnosti k diecézi, proto tolik nevnímají ani přínos pro diecézi, ale ani potřebu širší synodality, a konečně kněží nevidí téměř žádnou možnost účastnit se spolurozhodování v diecézi. Naše předpoklady se většinou potvrdily, i když realita je vždy komplexnější, než jak ji analyzujeme.

Příprava dat: Text rozhovorů jsme podle daných formálních charakteristik prepisovali a připravovali, následně procházeli a předběžně kódovali (= označili jejich příslušnost k určitému kritériu)⁶⁵³ podle 6 hlavních výzkumných témat a jejich dotazníkových otázek (tzv. „rodičovské kódy“). Kódy jsme pak ještě upřesňovali, např. jsme k nim přidali kódy „*společenství*“ a „*komunikace*“ a v dalších krocích jsme je přiřadili do rodičovských kódů. Při druhém čtení jsme si zaznamenali nejcharakterističtější a nejvýraznější výpovědi u jednotlivých osob (osobních případů).

Následně jsme již pracovali s programem pro kvalitativní výzkum, kde jsme kódovali nejen podle základních výzkumných témat, ale již i podle podkódů. U 2.–4. a 6. tématu jsme stanovili dvě základní podkategorie podle toho, jestli text představoval spíše kladnou nebo zápornou odpověď (tvrzení) na výzkumnou otázku o realitě tématu ve farnosti, třetí podkategorie představovala texty (tvrzení), ve kterých se mluvilo o přáních a jak je realizovat. U kódů třetí úrovně jsme rozlišovali typy výpovědí, zejm. zda se jedná o text udávající důvod pozitivní či negativní odpovědi (protože...), nebo spíše projev (jak se to projevuje, jak to funguje). U 1. tématu jsme podkódy rozdělili podle základních tří rovin ve zkoumaném tématu (farní, diecézní a celocírkevní) a u 5. tématu vzhledem k jinak formulované dotazníkové otázce jsme spojili dohromady kladnou odpověď a přání. Pod tyto dva až tři podkódy jsme vytvářeli další kódy pro opakující se tvrzení.

⁶⁵¹ Srov. RÄDIKER, S. – KUCKARTZ, U. *Focused Analysis of Qualitative Interviews with MAXQDA*, s. 41.

⁶⁵² Srov. MAYRING, Philipp. *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken...*, s. 52–55.

⁶⁵³ Srov. *Tamtéž*.

K rodičovským kódům a ke kódům druhé a většině třetí úrovně (pokud to nebylo velmi jasné) jsme napsali definice, případně příklady (viz tabulku v příloze).⁶⁵⁴ Zároveň s tím jsme kontrolovali správnost přiřazení textu ke kódům, příp. jsme vytvořili kód nový, některé kódy sloučili nebo je přesunuli pod jiný kód.⁶⁵⁵

Analýza

Vzhledem k tomu, že odpovědi kvalitativního rozhovoru se lišily vahou, ale i způsobem vyjadřování odpovídajících, nedělali jsme si nárok na takové kódování, které by mělo kvantitativní charakter. Spíše nám následně kódy sloužily pro co nejlepší kompilaci, „sumáře“ v nich označeného textu (samozřejmě jsme brali v úvahu i kvantitu textu či opakování tvrzení, ale také poznámky, které jsme si v průběhu analýzy psali). V sumářích jsme u většiny kódů psali zpravidla obsah výpovědi, do sumáře rodičovských kódů pak to, jaká odpověď na výzkumnou otázku (či otázky) vyplývá z textu nejprve u každého odpovídajícího, následně u každé farnosti, příp. u kněží a u laiků zvlášť, abychom je mohli srovnávat. Šlo nám o hledání určitých vzorců a častých zkušeností a přístupů, které jsou – domníváme se – podobné ve většině farností.

Hodnotíme zde ty otázky, na které se dá z analýzy rozhovorů odpovědět. Analyzovali jsme nejprve jednotlivé základní kategorie – výzkumné otázky na základě hodnocení každé farnosti zvlášť (farních případů – hodnocení každé farnosti viz přílohu), protože obsahuje kontext, a tedy je možné lépe odlišit jednostranné pohledy, a následně jsme si – na základě četnosti jednotlivých kódů a s přihlédnutím k podstatnějším rozdílům mezi tvrzeními farářů a laiků – všimli myšlenek, které se opakují vícekrát v různých tématech a tvrzeních či kódech (= jejich vztahů).⁶⁵⁶

Přílohy tištěné:

1. Podrobné výzkumné otázky s jejich teoretickými, kriteriologickými východisky, popisem a případným hodnocením

Přílohy elektronické:

1. Přepisy rozhovorů s kódováním a popisem respondenta a průběhu (61 s.)
2. Detaily k metodě, respondentům a jejich skupinám, k rozhovorům, k práci s nimi a jejich analýze a limity výzkumu (5 s.)
3. Systém kategorií (kódů) s definicemi a příklady (8 s.)
4. Sumáře hodnocení pro každou farnost
5. Tabulka všech sumářů

⁶⁵⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 54–63.

⁶⁵⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 64–80.

⁶⁵⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 81nn.

6. Tabulka (matice) počtu kódovaných míst ve všech rozhovorech podle kategorií (kódů)

2.2.4.4 *Hodnocení výsledků odpovědí respondentů a odpovědí výzkumných otázek z něj vyplývajících*

Z analýzy odpovědí nám vyplývá, že dotazovaní v celé šíři otázek nejvíce mluvili o tématu rozhodování, potom o zodpovědnosti a účasti a dále o duchovním základu. Stojí za povšimnutí, že jsme nenašli farnost, kde by byli všichni dotazovaní vyjádřili, že všechno ve farnosti funguje tak, jak má. Ze srovnání dále vyplývá, že vcelku spíše negativně hodnotili svoji farnost 4 faráři a 7 (z 12 dotazovaných) laiků (ve 2 farnostech se na tom výrazně neshodli farář s dotazovanými laiky), spíše negativně hodnotili faráře 2 celé farnosti (kde výpovědi vyznívaly jasněji) a 4 laici.

V návaznosti na rozbor výzkumných otázek a popsanou metodu nyní představujeme výsledné *odpovědi na výzkumné otázky*, tedy zároveň na různé aspekty hlavní výzkumné otázky, jak na ně můžeme odpovědět z rozhovorů a z analýzy tohoto kvalitativního výzkumu. Je zde zmíněna také různost výpovědí a pohledů. Pro jejich přesnější srovnání a určitý kvantitativní pohled uvádíme počet farností, ze kterých dané tvrzení vyplývá,⁶⁵⁷ následně ale také četnost tvrzení napříč všemi jednotlivými osobními případy.⁶⁵⁸ Nejprve v odstavcích uvádíme vždy podstatnější a častější tvrzení, poté teprve tvrzení další, o kterých se dále více mluvilo.

1. Synodalita farnosti s diecézí a univerzální církví – zda a jak funguje synodální propojení mezi farností a farníky na jedné straně a mezi ostatními farnostmi, diecézí a celou církví na straně druhé

Na otázku se nedá příliš odpovědět, protože byla v rozhovoru položena jen nepřímou. Propojení farnosti s dalšími rovinami církve *se však neukazuje příliš silně*; je spíše *jen v základních* (často povinných) *věcech*. Pokud je, je to většinou z důvodů potřeby farnosti, málokdy kvůli zodpovědnosti za diecézi či celou církev.

Základní propojení s diecézí a univerzální církví se projevilo např. na většině míst konáním *synody*. Naopak její nekonání – ve 2 farnostech – nebo slabší účast – ve 2 farnostech – mohly být způsobeny právě také malým propojením a nedostatečným chápáním celého Božího lidu (včetně kněží – u některých kněží se projevuje strach z toho, že by *možnost* spolurozhodování laiků mohla mít i negativní vliv), že na nich na všech záleží, zda budou církev a její autority dobře schopny plnit své poslání. To je výzvou.

⁶⁵⁷ První číslo v závorce (X) označuje počet farností, kde dané tvrzení hodnotíme jako silné.

⁶⁵⁸ Druhé číslo v závorce za znaménkem + (... + X) označuje četnost tvrzení (či užší kategorie tvrzení) ve všech odpovědích (všímáme si jich až od tří zmínek do 8 = číslo 1; 9–15 = č. 2; 16–22 = č. 3; 23–30 = č. 4; 31 – nejvícekrát se nějaká myšlenka opakovala 41krát = číslo 5).

O potřebě čerpat z pohledů a darů církve univerzální či biskupa další zmínky nenacházíme. Je to zejména proto, že to v otázce nebylo konkrétněji zmíněno.

Běžně – ale také jen základním způsobem – propojení funguje přes děkanství. Jako *potřebné* se ukazuje nějaké *propojení – spolupráce s okolními farnostmi* či podobnými celky (např. hnutí, zvláště pokud žijí společně): zvláště nutné se to ukazuje tam, kde má farnost málo farníků nebo není schopna z různých důvodů naplňovat základní funkce farnosti (např. tzv. pohraniční farnosti). Na jednom příkladu se ukázalo silné propojení, které může být u jednotlivců ovlivněno katolickými médii.

2. Zodpovědnost a účast na poslání – zda a jak všichni členové Božího lidu vnímají svoji zodpovědnost za poslání církve a uplatňují ji

Ve *všech šesti farnostech* podle hodnocení výpovědí jsou *slabé*, ve dvou z nich velmi slabé! (Jediná farnost či společenství, kde je hodnocena vysoká míry zodpovědnosti a účasti, je podle dotazované farnice, která žije mimo svou rodnou farnost, ta farnost, ve které má zázemí její společenství.) Většinou podle nich cítí zodpovědnost jednotlivci či menší skupina aktivních lidí. Kněží si stěžují, že mnozí mluví o tom, co by se mělo dělat, ale sami se nezapojí (0+1); někteří se účastní, ale za cenu tlaku na ně (0+1). Ti, kteří jsou zapojeni, se na to někdy cítí sami (0+1).

Důvody:

- Ve většině farnosti se mluví o slabé *komunikaci* ve farnosti, že dostatečně o zodpovědnosti a konkrétních potřebách ve farnosti nekomunikují, neinformují (opakuje se zkušenost, že anonymní a obecná informace v ohláškách „nefunguje“) (5+1);
- věřící neví dostatečně o své zodpovědnosti (2+1), což souvisí i s duchovní nezralostí, do níž patří podle farářů i větší zaměření na zájmy své a své rodiny či skupiny než na ostatní lidi ze společenství farnosti (jako „jejich rodiny“) či mimo ně (2+1; viz níže);
- odrazující přístup faráře, nejčastěji proto, že nesvěřuje zodpovědnost (2), někdy ale také proto, že farář u lidí necítí zájem podílet se na zodpovědnosti (1) nebo že se lidé necítí zváni, necítí prostor k zapojení či se necítí dobře mezi těmi, kteří již něco dělají (1);
- v jednom případě se zmiňuje malý počet lidí ve farnosti (1).

Přesto najdeme i *zkušenosti s existující zodpovědností a účastí ve farnosti*: to je často spojeno

- se zkušeností, že funguje osobní přístup při motivaci k zodpovědnosti (4+1; Farnice: „*Kolikrát musím osobně za těmi lidmi jít a požádat je, [...] Člověk si musí trochu získat jejich důvěru anebo trochu je povzbudit k tomu... lidé čekají, že je někdo do toho vtáhne. Jsou takoví čekatelé*“),

- se službami při bohoslužbě, protože je tou nejčastější a „povinnou“ součástí života ve farnosti většiny křesťanů (3),
- se zkušeností, že se podařilo někoho aktuálně zapojit i do jiných služeb (2; Farnice: *„Myslím, že když kněz udělá krok zpátky, tak si lidé uvědomí, že tam také musí něco dělat. Ve farnosti, ve které má naše společenství zázemí – mám pocit –, tam tu zodpovědnost přijímáme všichni, [...] je vyloženě nabízena: ‚Tohle je úkol‘. A čekám, že se toho někdo ujme.“*; Spolupracovnice: *„byl problém s úklidem kostela, protože lidé, kteří by uklízeli, zestárli [...]. Někdo říkal, že sjednáme úklidovou firmu. Tak říkám: ‚Jako, my si už neuklidíme ani kostel ve dvou tisících lidech?‘ A tak jsme se prostě nějak dohodli, [...] že se prostě po skupinkách střídáme. A najednou začali lidé říkat: ‚Já jsem se díval, že támhle něco není‘ [...]. Najednou si všimají, že je potřeba támhle něco udělat, nebo támhle něco vymést nebo něco vyměnit. Dřív by si toho třeba nevšimli. Tu zodpovědnost za ten život si postupně nějak ti lidé musí uvědomit“*);
- se zkušeností, že lidé mají chuť se zapojit (1);

Někdy však pozitivněji vidí ti, kteří do farnosti přicházejí z vnějšku a neleží na nich praktická tíha zodpovědnosti a účasti.

Jmenované pozitivní zkušenosti jsou jedním z předpokladů toho, že může zodpovědnost a účast růst. Důležitým předpokladem je odstranění výše uvedených důvodů, většinou je potřeba je odstraňovat všechny, protože jsou provázány. Např. v jedné farnosti se kněz jasně vyjádřil, že vidí potřebu, aby pastorační práce byla týmová, ale mnoho dalších důvodů (i z jeho strany) tomu brání. V odpovědích – většinou u laiků – nalézáme *prání, aby zodpovědnost a účast lépe fungovaly, a co by k tomu pomohlo:*

- zapojení více lidí, protože mají dary a možnosti, které jiní (včetně kněze či celé farnosti) nemají (2+1), což je třeba také lidem říkat (1; Farnice: *„Každý z těch lidí, co chodí do kostela, něco umí. [...] nemůžeme chtít po nějaké babičce, aby [...] chystala dětem katechezi, ale babičky mají doma zahrádky a květiny, tak proč je do toho kostela nedonesou? Každý umíme něco udělat, nebo se pomodlit... člověk, když chce, tak se zeptá: ‚Není třeba pomoci?‘ Člověk tomu musí něco obětovat.“*);
- informovanost a komunikace (1), která bude zmiňovat konkrétní věci, které jsou třeba (1), osobní pozvání (1+1; Farnice: *„vím, že to funguje i na mě. [...] Přijde mi, že je fakt potřeba oslovovat ty lidi a že je každý potěšený, když ho někdo osloví.“*);
- jakékoliv zapojení, protože „se zapojením roste zodpovědnost“ (1);
- posílení smyslu pro společné (dílo, společný život praktický i život víry) (1).

O naplňování hlavního poslání farnosti svědčit o evangeliu lidem mimo viditelné společenství se mnoho nedozvídáme. Jedním z hlavních důvodů je, že ve formulaci

otázka nebyla tato otázka v centru pozornosti, ale jako součást tématu zodpovědnosti jako takové. Proto ale zároveň vyplývá, že pokud je slabá zodpovědnost a účast na vnitřním fungování farnosti, bude tomu pravděpodobně i na tomto poslání. Jedním ze jmenovaných důvodů je zkušenost nezájmu „adresátů“ služby křesťanů (1). Ukázalo se, že pokud jsou přítomné, tak spíše na individuální rovině než jako věc společenství farnosti (1), což vykazuje neúplnost.⁶⁵⁹ Z konkrétních způsobů jeho naplňování jsou zmiňovány: svědectví života jednotlivce (2+1) i fungujícího společenství farnosti (1; Spolupracovnice: „*V rodině je každý člen zodpovědný za to, jak to v té rodině chodí, a měl by se na chodu té rodiny podílet. Tak si myslím, že to je i ve farnosti a církvi. Když funguje tak jak má, tak může dávat ostatním, tedy svědčit o tom svém životě, no a když to nefunguje a vztahy jsou poškozené, tak nemůžu dávat nic ven*“), ale také např. modlitba, Noc kostelů či Alfa kurzy (1).

3. Spolurozhodování a přijímání autorit – zda a jak se celý Boží lid může spolupodílet na rozhodování, zejm. na úrovni farností

O tomto tématu odpovídající hovořili nejvíce. Připomeňme teorii, ze které vycházíme: Závěrečná rozhodnutí jsou na autoritě (faráři), avšak cesta k němu (jeho vytváření) je na celém Božím lidu, který by je měl konzultovat. Takto se o tom ale dosud příliš v církvi nemluvalo a praktikovalo se to jen omezeně, což ovlivňuje i zkušenosti a pohledy odpovídajících.

Z odpovědí vyplývá, že ve většině zkoumaných farností podílení se na rozhodování v praxi *spíše nefunguje* (2; Farnice: „*Měla by být ta možnost... Ted' není nic.*“). Nejčastěji *stojí* vytváření rozhodnutí *na faráři*, který reaguje na podněty jednotlivců či jednotlivých skupin v Božím lidu (3) – tomu (a dokonce i nějakému podílu na spolurozhodování) velká část farářů deklaruje otevřenost (3). *Důvody*, proč však spolurozhodování tak málo funguje, analyzujeme takto:

- Nejčastěji dobře nefungují možnosti či *nástroje spolurozhodování* (6+4): Pastorační rada, která není (3), nebo je, ale nefunguje (1) (odpovídající jako důvody uvádějí, že se málo schází (1), členové nejsou dobře vybráni (1) nebo funguje spíše jako nástroj k plnění úkolů než ke spolurozhodování; Synodu se k tomu příliš nepodařilo využít (4; Farnice: „*po těch synodních skupinkách [...] se něco stane – nějaký boom –, ale nic se nestalo, pořád je to stejné. Nebo mě to tak aspoň přijde*“), nebo nefunguje ani žádný jiný způsob setkávání, kde by se o věcech dalo mluvit (3), někdy je jako důvod zmíněna neochota či rezignovanost (2);

⁶⁵⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Poselství ke světovému dni misí 2022 z 6. 1. 2022*, č. 1.

- skoro v každé farnosti je zmiňován nějaký nedostatek v *komunikaci* (6+2; např. v některé farnosti jsme narazili na to, že farníci ani neví, kdo je členem ekonomické rady);
- dále jsou zmiňovány problémy na straně faráře (4+3): Často farář ke spolurozhodování většinu členů farnosti spíše nepouští a drží si rozhodování ve svých rukou (4+1), a to z různých důvodů (např. to nepovažuje za důležité (2) nebo vidí u lidí nesprávné motivace (1)); nebo je s ním podle odpovídajících těžké komunikovat (2);
- a nakonec je zmiňováno i to, že někteří lidé ve farnosti k tomu nemají předpoklady či správné motivace (2):
 - Prosazují svoje názory bez ohledu na druhé (2+2; Farář: „*Běžní věřící [...] nemají argumenty. Oni s tím třeba nesouhlasí, ale mlčí, takže tady dochází k takovému rozdělení, kdy ta jedna část chce ty druhé vést, ale ti druzí s tím nesouhlasí.*“; „*Dnešní mladý člověk se chce podílet na těch věcech, ale tak, jak on chce. Generace starších lidí nepotřebuje ty věci řídit. Mladší ano, ale chce tam dávat svoje impulzy a očekává, že to tak bude.*“; „*Oni do té synody jdou proto aby prosadili [...]*“)
 - mají nesprávné chápání fungování rozhodování v církvi či to neumí (1+1),
 - mají nerozumné návrhy (0+1).

Známky toho, že by byli knězem vybízeni k vyjádření svého názoru, jsme téměř nenašli, i když určitým způsobem se to pravděpodobně projevilo tam, kde si kněz synodu přál či kde svolává pastorační či ekonomickou radu.

Jsou však zmiňovány i *pozitivní zkušenosti*: Jedna farnice mluví o dobré zkušenosti z farnosti, ve které má její společenství zázemí, že je v ní „*velký podíl rozhodování laiků i třeba u větších věcí, myslím, že tam je ta otevřenost velká.*“ Dále jsou zmíněny dílčí pozitivní zkušenosti:

- se synodou (3+4)⁶⁶⁰, kterou se alespoň nějak ve většině farnosti podařilo zorganizovat (4), dala Božímu lidu zkušenost a učila ho účasti na rozhodování, nastartovala proces (3), ve dvou farnostech umožnila setkat se jako farnost s velmi různými lidmi (2; Spolupracovník: „*Byli tam všichni farníci [...] různého věku – mladí, moje generace, starší a nejstarší a z různých oblastí, co se týká péče o tu farnost – [...] kdo se stará o děti, ti, co hrají, kdo se stará o úklid, o nějaké technické věci v kostele atp.*“), umožnila farníkům spolu mluvit (3), uvědomit si různost pohledů (2; Farář: „*Lidé si mezi sebou řeknou věci, který by si jinak neřekli*“), předat si různé zkušenosti (1), pomáhá uvědomit si

⁶⁶⁰ Že se v této souvislosti hodně mluvilo o synodě, bylo dáno zejm. tím, že byli na význam synody přímo dotázáni.

zodpovědnost (1), „rozčeřit stojaté vody“ (1), hledat praxi společného poslání (1), poznávat se navzájem, čímž mohlo růst společenství (2), a tak také ukázala, jak je obecně důležité se setkávat (1);

- se společným řešením problému (1);
- s existencí pastorační či ekonomické rady (0+2);
- s komunikací s farářem (1+1; Farnice: „*On má o tom trochu jinou představu a já taky trochu jinou, a snažíme se spolu to dát nějak dohromady. [...] Vždycky je to o té komunikaci. Vždycky jsme se dohodli.*“);
- s otevřeností tomu, co v Božím lidu probouzí Duch svatý (1).

Jako další cesty ke zlepšení vidí

- pokračování s využíváním nástroje synody (1), která by mohla být
 - možností spolurozhodovat (1; Farnice: „*aby církev neležela jen na některých, ale na všech, protože k nim také může stejně promlouvat Duch svatý. Chápu to tak, že každý hlas se počítá, každý hlas je důležitý a každý hlas by do toho měl něco říkat.*“);
 - aktivizovat (1; Farnice: „*Možná i takové to větší vtažení lidí, kteří mají pocit, že do toho nemají mluvit nebo že by to nikoho nezajímalo*“)
 - sjednocovat (1; Farnice: „*možná by mohlo ty lidi i tak nějak semknout.*“),
- pokračování s využíváním jiného pravidelného procesu systematictějšího naslouchání a konzultace života a poslání farnosti, (2) které by nestálo jen faráři,
- lepší komunikaci (naslouchání a informovanost) (1; Spolupracovnice: „*aby farníci naslouchali [...] bratřím, co oni mají jako potřebu, a zase naopak, [...] je dobře tak nějak zjišťovat, nebo ptát se... Když už tak třeba alespoň do těch ohlášek dát na vědomí té farnosti, že se něco děje, nebo že někoho shání, [...] nebo jak se ti lidé to mají potom dozvědět, co se děje*“);
- lepší vztahy prosté strachu z obou stran, a mezi autoritami a ostatními členy Božího lidu.

3b. Spolurozhodování a přijímání autorit v diecézi – zda a jak se faráři (zastupující svoje farnosti) mohou spolupodílet na rozhodování diecéze

Faráři o této otázce – ač byla dána přímo („*Jakou jako kněz cítíš možnost účastnit se na rozhodování v diecézi?*“) příliš nemluví. Myslíme si, že to bylo většinou proto, že se touto otázkou příliš nezabývají, pokud neřeší nějaký problém farnosti. Hodnotíme, že se kněží (i jako zástupci farností) na spolurozhodování diecéze mohli podílet spíše méně a v praxi se podílejí *málo*.

Jeden z našich šesti dotazovaných to vnímá jako dostatečné (1) (kromě limitu fungování minulého biskupa), dva další neočekávají něco více než aktuálně funguje (2).

Čtyři kněží v této souvislosti zmínili kněžskou radu, příp. volby do ní, jsou zmíněna také děkanství, jednou vizitace. Čtvrtý z šesti neví o tom, jak by měl kromě toho existujícího v diecézi spolurozhodovat, ani necítí, že by se to od něho očekávalo (1): „*Mě se nikdo neptá na nic.*“ Dva poslední jsou výrazně kritičtější (2): „*Jeden se snažil něco ovlivnit kvůli některým oblastem diecéze: „určité věci jsem [...] napsal, ale jsem skeptický, že by se tím někdo zabýval nebo že by si mě někdo třeba zavolal, co s tím [...]. V podstatě bych řekl, cítím se tak, že nemůžu to ovlivňovat vůbec. A myslím si, že je taková určitá rezignace kněží, že by jejich některé návrhy a připomínky mohly něco změnit.*“ T: „*A přes kněžskou radu?* O: „*No, tak to jsem tedy nikdy nezkoušel.*“ Poslední hodnotí, že spolurozhodování v naší diecézi nefungovalo obecně, ani v grémiích jako kněžská rada, protože návrhy zespodu byly podle jeho zkušenosti brány v potaz jen minimálně. Jako důvod uvádí, že to bylo dáno generací.

Zde vidíme výzvu k formaci kněží (ale i jejich farností), aby cítili větší zodpovědnost nejen za svou farnost, ale za celou diecézi; na druhé straně aby se biskup a jeho spolupracovníci snažili o větší komunikaci a reakci na návrhy kněží.

4. Teologicko-spirituální základ – zda a jak je přítomen spirituální základ pro synodalitu a základ v božsko-lidském společenství Božího lidu

Tato otázka, zda je farnost, diecéze a celá církev společenstvím shromážděným kolem svého Pána, je možná více než jiné propojená se všemi ostatními, protože se v církvi stává předpokladem pro zodpovědnost a všechny formy synodality. Určitým způsobem se objevila již v důvodech nefunkčnosti výše zkoumaných otázek.

Ve větší části zkoumaných farností je podle výpovědí spirituální základ synodality spíše velmi *slabý* (3), nebo je jen v nejzákladnějších, zúžených projevech (1+1) jako je bohoslužba, přijímání svátostí či zděděné formy modliteb a pobožností. Podle odpovídajících chybí:

- duchovní formace (duchovní vzdělávání) dospělých (3+1);
- další formy modlitby, které by farníky k modlitbě vedly (1; Spolupracovnice: „*Když farnost nebude žít, tak přestane fungovat. Lidé, když nebudou nacházet to, co... cítí, že by se chtěli modlit [...], tak budou odcházet pryč, půjdou tam, kde dostanou to, po čem touží [...]. Takže si myslím, že farnost, která se nebude modlit, tak nevydrží, že spěje k zániku.*“; naslouchání Božímu slovu, když nepočítáme bohoslužbu, bylo zmíněno jen dvakrát);
- pravidelné modlitební setkávání (malá společenství) (1; Farnice: „*My se v menších skupinkách scházíme každý týden k modlitbě [...]. A mě to neuvěřitelným způsobem drží, je to něco, kde se navzájem za sebe modlíme [...]. a je to fakt neuvěřitelně silné. [...] já bych hrozně chtěla, aby to všichni zažili.*“);

- obecně větší zaměření se v životě farnosti i jednotlivců na vertikální rozměr – základní cíl směrem k Bohu, nejen horizontální (1).

Odpovídající vidí v tomto směru jako důležité:

- víru – vztah s Bohem projevující se modlitbou
 - osobní (2+2; Farář: „*Čím je víra větší a opravdovější, tím více je člověk zainteresován na apoštolátu, odpovědnosti vůči druhým.*“);
 - společně žitou (2), zejm. ve formě modlitby (2+1; Spolupracovník: „*Všecko to asi stojí na modlitbě*“) a bohoslužby (1);
- mystiku vztahů, lásky (1; viz níže),
- duchovní formaci modlitební a katechetickou (2+1) dospělých (1) i dětí a mládeže (1; s přizpůsobením jejich vnímání), společnou i osobní (např. prostřednictvím křesťanských médií (1)),
- zapojení se do poslání – do služby v církvi (1; Jako příklad je v jedné farnosti uveden Alfa kurz, Farář: „*Já vidím [...] úžasný efekt na těch farnících, co to dělají: to je síla, ti tím hrozně vyrostli [...]. Protože oni v té zodpovědnosti předat ty základy víry těm lidem, kteří se tážou, [...] sami lidsky i křesťansky vyrostli, to je nádhera. Čili, tahle služba – se mi zdá – ty farníky formuje nejvíc.*“)
- společný závažný cíl (1; Spolupracovnice: „*Já si pamatuju na období v naší farnosti, kdy jedna z maminek měla rakovinu. A tehdy se farníci domluvili, staří mladí, děti – všichni, že se budou za tu maminku [...] každý pátek po mši sv. modlit růženec a budou obětovat a budou se postit a že vytvoří takovéto společenství [...]. A ta maminka se uzdravila. [...] Takže myslím, že toto – spojit se ve společenství, mít jeden cíl, společně se modlit [...]. Tehdy to bylo takové..., že se to všechno spojilo, vytvořilo to tu jednotu v té farnosti. Bylo to krásné. Doted' se po mši sv. v pátek modlí [...]. A tím, že se tam potkávali, tak pak vyšli z kostela a už si povídali, že [...] ta modlitba ty lidi spojila.*“).

Společenství (ve smyslu božsko-lidském) je hodnoceno ve všech farnostech jako značně slabé. Jako důvody uvádí:

- nesprávné (neevangelijní) motivace a úmysly (1):
 - mysleli spíše na sebe (např. jen přijímali služby (1), jsou uzavření, nedrží při sobě) než na ostatní lidi a na službu jim (4+1; Farnice: „*nebylo ani extra dáváno najevo, že jsou všichni zvaní... O církvi se někdy mluví jako o rodině, ale otázka je, jak moc často to v reálu je.*“),
 - myslí si o sobě příliš (1+1);
 - byli ochotni si odpustit (1; Farnice: „*je to hrozné, když si věřící lidé vyčítají takové věci, nebo že ,když je v kostele tamten, tak tam nebudu já*““),

- nesetkávají se ke sdílení (2; Spolupracovnice: „*Já přijdu do kostela první a poslední odcházím. Takže už jsou lidé dávno pryč a málokdy s někým mluvím.*“; Spolupracovnice: „*vůbec se nepotkáme se všemi, [...] a už vůbec ne, abychom si sedli a vedli bližší rozhovor [...], takže jsme se daleko více poznali a prohloubily se naše přátelské vztahy, což si myslím, že je velmi důležité, protože u nás hodně života probíhá tak, že se jen v neděli potkáme na mši.*“);
- počet či charakter složení farnosti: na jedné straně málo lidí (často i kvůli tomu, že je odrazují duchovní (2)), na druhé straně velmi mnoho, nebo městský charakter, který vede k větším změnám farníků či účastníků bohoslužeb (3),

Pro jeho růst vidí jako důležité:

- setkávání se a sdílení (5; např. farní kavárna);
- růst smyslu pro společné – jako v rodině (2);
- všímání si a přijímání lidí „na okraji“ (2; Farnice: „*přijmout to, že to někdo dělá jinak nebo že žije jinak a modlí se jinak*“ [...] *já mám pocit, že to zásadní, co možná volá po změně, nebo se to možná už děje, je nějaká větší otevřenost různým skupinám lidí. [...] v nějaké organizaci, kde většina lidí není věřících, [...] slyším buďto negativní nebo zvláštní zkušenosti či předpojatosti, co to znamená vůbec být v církvi, nebo dostat se k někomu blízko, kdo je v církvi, je tam taková propast takového zvláštního hodnocení a odmítnutí. Mám pocit, že to, co by mohlo hodně pomoci, je větší otevřenost a nehodnotící přístup k různým skupinám lidí, kteří jsou možná věřící, ale pro nějaké svoje odlišnosti jsou možná někdy tak dávání bokem anebo se cítí být bokem. [...] může mít někdo třeba jinou sexuální orientaci [...] anebo to třeba mohou být rozvedení lidé. [...] mám pocit, že někdy se ti lidé bojí nějak vstupovat blíže do církve, něco tam dělat a nějak více se tam ukazovat, protože buď to zažili anebo se obávají nějakého hodnocení. Jako kdyby to někdy bylo tak, že ‚až budu žít dokonalý život, tak budu přijatelný do církve‘ [...]. Oni tam přicházejí různí lidé třeba jednou, a pak už nikdy nepřijdou. [...] mám pocit, že to má tak velkou hodnotu, že tam udělají ten zážitek, že tam můžou být, i když se nikdy nemodlili [...], že je to zaujalo, ale zažili nějaké to přijetí, dali si bábovku a zase odešli. Takže [...] větší respekt [...] já to asi neumím pojmenovat do slov [...] možná vlastně taková láska. [...] Já si myslím, že modlitba je mnohem širší pojem, že nad tím je zkušenost lásky [...], že se to často žije přes vztahy a přes lidský kontakt. [...] chovat se laskavě i k lidem, kde je to pro mě možná těžké nebo kde jim nerozumím nebo kde jsou možná odpuzující nebo si myslím, že nežijí ten správný život, jak bych si to já představovala, to mě přijde možná vlastně mnohem hodnotnější [...]. Já si myslím, že stejně je to to, co v člověku zůstane: jako to, co jste mu řekl, to je asi jedno, ale že tohle je něco, co si pamatuje.*“)

- slavení bohoslužby ve skutečném společenství (1).

**5. Širší synodalita – zda a jak se církev synodálně propojuje s ostatními křesťany,
příp. ostatními lidmi**

Naše zkoumané farnosti se podle výpovědí většinou s křesťany jiných vyznání (jejich společenstvími) oficiálně nepropojují (4; zřejmě to stojí hodně na vůli či ne vůli faráře, ale i přístupu oněch křesťanů), jen v jednom případě (1). Avšak často to funguje na rovině osobních vztahů (4; Spolupracovnice: „Kdyby katolíci měli taky takovou víru, že s Ježíšem všechno musí zvládnout! Kdyby to katolíci tak taky žili, bylo by to dobré. Ted' má pravnučku, ta když [...] přijme víru od té babičky, tak to bude dobře“; Spolupracovník: „vzájemné ekumenické soužití je na výborné úrovni. Že se opravdu bereme jako sestry a bratři [...], takže já je hodnotím velice kladně“; Jiná farnice: „kamarádíme spolu, takže já vím zhruba, jak to funguje u nich, oni ví, jak to funguje u nás v církvi, a navzájem se v tom povzbuzujeme [...]. Zjistili jsme, že jsme na jedné lodi. [...] A chodím i na jejich akce.“).

V otázce propojování se s lidmi mimo viditelnou církev, se společností a necírkevními spolky nejsme schopni dát relevantní odpověď, protože otázka v dotazníku přímo nezazněla, ve dvou farnostech však nějakou spolupráci zmiňují (2).

K relevanci výsledného hodnocení je třeba dodat, že během výzkumu proběhla změna biskupa a mnohé názory na diecézi reflektují situaci doby, která se mnohými novými kroky a způsobem přístupu nového biskupa dost změnila. Snažíme se proto rozlišovat, které věci jsou obecné – ne tolik závislé na biskupovi –, a sledovat cestu od minulých zkušeností a zaběhlých způsobů v celé diecézi k novým a od možných cest k ještě lepším.

**2.2.4.5 Teologické hodnocení výsledné analýzy výzkumu: Proměna
k církevnímu „my“ jako odpověď na slabou synodalitu farností diecéze**

Jaký vhled do tématu synodality v brněnské diecézi nám výzkum otevřel? Jakou možnou různost zkušeností a tužeb členů Božího lidu ukázal? Zde představíme určité teologické hodnocení reality zkoumaných farností, předpokládané situace ve farnostech diecéze a rozlišování toho, k čemu nás mohou v brněnské diecézi příklady těchto farností (či pohledů dotazovaných osob) vést, jakým „znamením doby“ nám situace v nich může být a jaké výzvy mohou představovat. Vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitativní výzkum, který má omezený počet respondentů, nahlížíme výsledky co do výpovědi o diecézi jako určité hypotézy, které by bylo třeba potvrdit nějakým např. kvantitativním výzkumem, proto nám budou sloužit jako doplnění ostatních metod zkoumání situace diecéze ve 2. kapitole této práce. Na výsledky výzkumu v jejich

různých aspektech budeme odkazovat v následujícím oddílu (2.2.5). Ve výzkumu také hodnotíme určité limity a nedostatky, které popisujeme ve 2. příloze výzkumu.

Ve všech pěti rozměrech či předpokladech synodality jsou podle našeho výzkumu v námi zkoumaných farnostech spíše velké nedostatky: jsou slabé duchovní základy a je i velmi slabé společenství církve – Boží lid se málo setkává a málo komunikuje. Proto jsou i zodpovědnost a účast na poslání farnosti, diecéze i celé církve slabé, nedaří se je povzbudit a spíše nefunguje spolurozhodování. Všechny faktory jsou na sobě vzájemně závislé: zraní duchovní a zraní společenství dává zrát zodpovědnosti a spolupráci, a převzetí zodpovědnosti a účast na poslání, ale také čerpání z darů ostatních (diecéze, univerzální církve, ostatních křesťanů či i ostatních lidí) působí zase na duchovní zralost člověka (EG 10).

Z analýzy rozhovorů vyplývá nejnaléhavěji potřeba konverze, paschálního přechodu od „Já“ k „My“ farnosti, diecéze, církve (srov. SŽC 107) – ke společenství těch, kteří se potřebují a mají společný život a cíl, a proto se setkávají, sdílejí a žijí spolu, nevyjímají nikoho ze své lásky, ba možná naopak začínají od služby posledním, a tak se setkávají s Kristem, který je uprostřed nich (Mt 18,20; EG 87; GEx 96). „My“ pak se setkáváme s Pánem, zvláště v modlitbě a Slově (ale i všemi dalšími možnými způsoby, např. prostřednictvím katolických médií) jako jeho učedníci a necháváme se jím formovat (EG 120–121), abychom mohli plnit dobře toto své poslání ke všem (LG 1). Prakticky to vyžaduje, aby se všichni členové Božího lidu společně skutečně setkávali a aby měli nějakou formu trvalé formace.

Je nezbytné iniciovat trvalé či pravidelné nástroje, díky kterým by se také všichni členové Božího lidu (přímo či zprostředkovaně skrze své zástupce) mohli setkávat k promýšlení (vytváření rozhodnutí) toho, jak žít své poslání. Jako nezbytná se ukazuje dobrá komunikace a informovanost mezi nimi, s osobním oslovováním věřících. Ve farnostech, kde je málo lidí nebo kde nejsou schopni zastávat všechny důležité úkoly, bude nutná spolupráce s jinými farnostmi či celky.

2.2.5 Hodnocení stavu synodality v brněnské diecézi

Tuto závěrečnou část 2. kapitoly považujeme za jakési vyústění celé práce zkoumání, srovnávání a rozlišování prvních tří kapitol v jejich jednotě, zaměřené na konkrétní předpoklady, prvky a projevy synodality v brněnské diecézi. Pokusíme se o popis, analýzu a hodnocení nastavených pravidel a praxe struktur brněnské diecéze v pastoraci proto, abychom byli schopni poskytnout konkrétnější odpověď na to, jaký je stav a kam směřuje pastorace skrze její subjekty (EG 76–109). Jako hlavní prameny pro naši analýzu považujeme právo a stanovy diecézních struktur, praxi fungování diecéze (nakolik jsme schopni to zjistit), diecézní fázi současné biskupské synody s její syntézou a následujícím směřováním synodální práce s jejími závěry, vlastní kvalitativní výzkum a vyjádření biskupa, příp. jeho spolupracovníků o vizi dalšího směřování (také proto, že se nyní situace hodně mění po výměně biskupů a jeho spolupracovníků). Zároveň však také pro srovnání stále využíváme sekundární teologickou literaturu, která promýšlí žádaný současný stav. Budeme se snažit hodnotit, zda diecéze, její biskup a struktury směřují ke své pravé identitě a synodální identitě v reakci na situaci diecéze (EG 30–31; AL 37). Kritérii pro hodnocení nám budou církevní dokumenty a na základě našeho studia (zejm. 1. a 3. kapitoly) i následující teze, které budou následující oddíl i strukturovat.

2.2.5.1 Synodální diecéze

Synodální je a stává se taková diecéze,

- která se obrací ke stále užšímu (až k eschatologické plnosti) vztahu s *Trojjedným Bohem*: společnou modlitbou, která by měla provázet nejen běžný život, ale každou společnou aktivitu (Mt 18,19; SŽC 109), nasloucháním jemu, což se děje nejen v liturgii, modlitbě a postavením každé aktivity na naslouchání Božímu slovu, ale také ve společném naslouchání všem a rozlišování (viz níže), dobře žitou eucharistií, která je podstatným bodem každého velkého společného díla;
- která tento vztah projevuje také stálým růstem lásky ke všem bratřím a sestrám (2 Sol 1,3); včetně všech ostatních církevních tradic a křesťanských vyznání, lidí mimo viditelnou církev, zvláště lidí na okraji a lidí trpících, s nimiž *tvorí společenství, shromažďuje se a putuje*;
- která zapojuje celý Boží lid (s vyváženými vztahy mezi „jedním“, „některými“ a „všemi“, čímž se myslí muži a ženy všech generací, včetně lidí na okraji, s jejich charismaty), a to ke stále lepšímu naplňování svého poslání (misie) svědčit o Božím milosrdenství a dosáhnout s co největším počtem lidí eschatologického *communio*,

- která *proto* společně duchovně rozlišuje, jakým způsobem má tento svůj hlavní úkol naplňovat, *za pomoci*:
 - konzultací a nasloucháním celého Božího lidu a celému Božímu lidu, který je subjektem *sensus fidei*;
 - společného vypracovávání rozhodnutí dosahováním konsensu (i skrze napětí, které je při tom přirozeně přítomné; neměla by být rozhodnutí o společných dobrech, o jejichž vypracování by Boží lid nevěděl);
 - rozhodnutí biskupa (ve službě svému lidu), vycházejícího z této práce rozlišování (v předchozích dvou bodech), skrze synodální kolegiální v souladu s ostatními partikulárními církvemi a celou univerzální církví, reprezentovanou papežem a jeho magisteriem, za přizpůsobování místním podmínkám,
 - podstatných synodálních nástrojů (které příp. vytváří) jako zejm. synodu, příp. podobné shromáždění, diecézní pastorační radu, diecézní ekonomickou radu, kněžskou radu, sbor konzultorů (poradců) i pastorační a ekonomické rady ve farnostech (s jejich stanovami);
- která se proto učí duchovnímu rozlišování, naslouchání a dialogu a spolupráci.

2.2.5.2 *Brněnská diecéze v praktickém vztahu se svým Pánem?*

Jak se projevuje vztah s Trojjediným Bohem v praktickém životě diecéze? Jak v něm roste? Provází společná modlitba běžný život a každou společnou aktivitu? Je každá aktivita postavena na naslouchání Božímu slovu (EG 28), a to i skrze druhé lidi?

Při zkoumání *stanov a partikulárních zákonů diecéze* nacházíme zakotvení spirituálních prvků při fungování diecézních orgánů jen málo. Jednu zmínku o duchovní součásti diecézních aktivit najdeme ve stanovách děkanství: při děkanských rekolekcích (setkání kleriků děkanství⁶⁶¹) je jedna ze tří důležitých částí spirituálně-naučná, kde je doporučeno slavení svátostí, modlitba, meditace Božího slova a studium, zvláště církevních dokumentů.⁶⁶² Zmínku o modlitbě najdeme ještě v některých dalších případech, avšak u pastoračních ani ekonomických rad nikoliv. Zde však snad můžeme předpokládat, že je to samozřejmostí.

Syntéza první diecézní fáze synody jako jeden ze 13 důrazů interpretuje touhu věřících po hlubším prožívání spirituality, po prohlubování osobního vztahu s Bohem,

⁶⁶¹ v praxi i laiků: oproti stanovám, které ještě předpokládají, že se klerici a laici setkávají odděleně, jsou většinou laičtí spolupracovníci (pastorační asistenti apod.) přítomní na „rekolekcích“ (děkanátní setkání kněží).

⁶⁶² Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Děkanství a jeho orgány: partikulární zákon 2.* 6. Brno, 2016. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/PZ-2-6.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/PZ-2-6.pdf).

po vnitřní konverzi⁶⁶³ jako základu pro ostatní touhy,⁶⁶⁴ ale také po větším sdílení prožívání víry.⁶⁶⁵ Církev si má dát pozor, aby se nezajímala více o politické a materiální věci a aby se tak nevytratila její podstata.⁶⁶⁶ Už jsme zmiňovali, že z deseti tematických okruhů synody si skupinky v brněnské diecéze nejčastěji vybírali téma „Naslouchat“, ve kterém byla explicitně zahrnuta také dynamika Božího promlouvání k nám skrze naslouchání druhým, ač ze syntézy nám vyplývá, že skupinky měly v naslouchání na mysli spíše rovinu vertikální.

Podle našeho výzkumu je spiritualita v námi zkoumaných farnostech spíše slabá anebo zúžená jen na nezákladnější projevy jako „bohoslužba, přijímání svátostí či zděděné formy modliteb a pobožností“. Ukazuje se v něm, že často chybí pravidelná duchovní formace dospělých (např. ve formě malých společenství) a zřejmě i denní život z Božího slova. Jeden farář hodnotí synodu ve farnosti tak, že v odpovědích chyběl vertikální rozměr v tom smyslu, že by cílem všech aktivit farnosti byla cesta k Bohu. Objevují se zde zkušenosti, že život „sílí, když se daruje“ (EG 10) a že nejde žít odtrženě od mystiky „společného života“ (EG 87), mystiky přijetí a služby lidí na okraji (GEx 96). Ukazuje se také, že je slabá komunikace mezi členy Božího lidu ve farnosti, s čímž slábne i možnost naslouchat Pánu skrze bližní.

Modlitba byla dlouhodobě prioritou biskupa Vojtěcha. Ale též nový *biskup* Pavel dal jasně najevo, že chce, aby byla dále prioritou diecéze, ze které má vycházet to ostatní, mimo jiné i schopnost uslyšet povolání každého člena diecéze.⁶⁶⁷ Na setkání kněží s novým biskupem v říjnu 2022 byla také jedním ze tří témat, nad kterým se kněží měli zamýšlet ve vztahu k diecézi, modlitba.

⁶⁶³ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 3. Je zde zmíněno také „volání po diskusích o Písmu“, pod čímž – ač je tu použita formulace, která vyznívá jinak, interpretujeme jako zájem o poznání Božího slova.

⁶⁶⁴ Srov. VOLKOVÁ, M. *Příspěvek při diecézním synodálním setkání*. In *Mše svatá – Diecézní synodální...*

⁶⁶⁵ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 3.

⁶⁶⁶ Srov. *Tamtéž*.

⁶⁶⁷ Srov. KONZBUL, P. *První pastýřský list ke 3. 7. 2022* [online]. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13377.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13377.pdf); *Pastýřský list biskupa Pavla k postní době z 20. 2. 2023* [online]. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13678.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13678.pdf) [online]; BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Priority biskupa Konzbul: Povolání, vztahy, modlitba* [online]. 31. 5. 2022.

2.2.5.3 Brněnská diecéze – společenství pro všechny?

Projevuje brněnská diecéze vztah k Pánu také stálým růstem lásky ke všem bratřím a sestram? Směřuje k vytváření společenství a spolupráce také s křesťany jiných tradic a vyznání, s lidmi mimo viditelnou církev, a zvláště s lidmi na okraji a lidmi trpícími?

Ve strukturách se příliš nedá hodnotit skutečnost společenství v církvi jako takové, najdeme spíše některé jednotlivé aspekty, např. z roviny *ekumenické spolupráce*: v české církvi je zvláště v poslední době snaha o její obnovu a o obnovu ekumenických vztahů vůbec. Jedním z příkladů může být spolupráce v duchovní službě pro pomáhající profese, které jsou zároveň spoluprací s civilními strukturami.⁶⁶⁸ Již od devadesátých let je v diecézi ustanoven moderátor pro ekumenismus. Ten má realizovat rozhodnutí biskupa v tomto směru, mj. má podporovat ekumenickou formaci.⁶⁶⁹ V diecézi funguje také komise pro sdělovací prostředky, jejímž posláním je spolupráce s médii všeho druhu, tedy nejen křesťanskými.⁶⁷⁰

Spolupráce se společností v praxi je nejlépe vidět u práce Charity, můžeme ale uvést i příklady spolupráce s městem, např. Den Brna. U farností je to různorodé, většinou – zvláště v oblastech s větší religiozitou – jsou vztahy a spolupráce s městy a vesnicemi spíše dobré.

Touha po vřelém společenství, kde by se lidé v církvi s milosrdenstvím přijímali a zajímali o sebe navzájem „jako v rodině“ takoví, jací jsou, je snad nejvýraznější *závěr první diecézní fáze synody*, v *syntéze* se prolíná více tématy.

„Vytvořit skutečný domov pro všechny zúčastněné, kteří chtějí být součástí našeho společenství. [...] právě farnosti by měly [...] být druhým oporou a pojičkem s druhými lidmi.“⁶⁷¹

„Jednou z nejdůležitějších vlastností církve je podle věřících otevřenost a schopnost přijímat druhé.“⁶⁷²

⁶⁶⁸ Srov. např. EKUMENICKÁ RADA CÍRKVÍ – ČBK. *Smlouva o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu ministerstva obrany z 3. 6. 1998* [online].

⁶⁶⁹ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského*. Brno: leden 2019 (s účinností od února 2019; s dodatkem z 19. 9. 2022 a 22.12.2022) [online]. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/organizacni-rad-kurie-2023.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/organizacni-rad-kurie-2023.pdf).

⁶⁷⁰ Nicméně si můžeme všimnout, že jejím cílem je zejm. dobrý obraz církve a svým způsobem preevangelizace, ale oproti výše zmíněné spolupráci v široce pojaté duchovní službě pomáhající profesím nám tam chybí rozměr sociální diakonie, který by se zaměřoval na spolupráci vůči obecnému dobru, což je důležitou součástí evangelizace. Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy Diecézní komise pro sdělovací prostředky*. Brno, 22. 3. 1998.

⁶⁷¹ *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 2.

⁶⁷² *Tamtéž*, s. 3.

Věřící vnímají, že jsme uzavření – ať už uvnitř různých skupin v církvi, tak i v církvi obecně – a vidí potřebu otevřít se „ostatním a všimnout si těch, kdo jsou na okraji nebo jsou nějak vyčleněni“, což podle nich znamená i osoby „LGBT, rozvedené, single, ženy, bezdětné, nemocné a různé menšiny“, ⁶⁷³ prostě všech. ⁶⁷⁴ Praktickým výrazem přijetí vidí individuální přístup k nim. ⁶⁷⁵ V protikladu může být přílišné zdůrazňování vnějších forem a trvání na jejich neměnnosti. ⁶⁷⁶ V této souvislosti odkazují také na bohoslužby, které mají být zažíváním konkrétního společenství, ⁶⁷⁷ obrazem tohoto přijetí ⁶⁷⁸ a něčím, co se propojuje s osobní hlubokou zbožností. ⁶⁷⁹ Otevřenost církve také věřící mysleli vůči lidem mimo katolickou tradici a viditelnou církev, potřebu být transparentní a odpovídat na otázky společnosti v tom, co vidí jako chybu církve. Vidí potřebu spolupracovat s obcemi a společností na jejich potřebách. ⁶⁸⁰ Ale důraz na ekumenismus je v syntéze relativně malý, ⁶⁸¹ což vnímáme spíše jako malou zralost věřících, nebo jako malou otevřenost v širším smyslu.

Výzkum ukazuje společenství ve zkoumaných farnostech jako velmi slabé, což pak ovlivňuje mnoho dalších rovin společného života. Mezi důvody zaznívalo, že mnohé skupiny ve farnostech myslí více na sebe než na druhé a službu jim, a že se farníci kromě bohoslužeb málo setkávají. „Nejvíce z analýzy rozhovorů vyplývá potřeba konverze – paschálního přechodu ‚Já‘ k ‚My‘ farnosti, diecéze, církve (SŽC 107) – ke společenství těch, jež se potřebují a mají společný život a cíl, a proto se setkávají, sdílejí a žijí spolu, nevyjímajíce nikoho ze své lásky, a možná naopak začínajíce od služby posledním.“ Také spolupráce s křesťany jiných vyznání – ač jsou stále lepší zkušenosti na rovině osobních vztahů – na oficiální rovině ve farnostech častěji nefunguje.

Biskup vidí jako (současnou) prioritu diecéze „živé společenství víry“ na společné cestě k Bohu. ⁶⁸² Vzhledem k poslání vůči společenství (jako cíli) mluví o potřebě vyjít z pastorace orientované jen na farnost jako území k pastoraci otevřené různým skupinám věřících. ⁶⁸³

⁶⁷³ *Tamtéž*, s. 3, 6, 10.

⁶⁷⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 6.

⁶⁷⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 4.

⁶⁷⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 8.

⁶⁷⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 2.

⁶⁷⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 9.

⁶⁷⁹ Srov. *Tamtéž*.

⁶⁸⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 3–4, 7.

⁶⁸¹ Srov. *Tamtéž*, s. 4, 7.

⁶⁸² Srov. BISKUP PAVEL KONZBUL. *První pastýřský list ke 3. 7. 22; Pastýřský list k postní době z 20. 2. 23...*

⁶⁸³ Srov. BARTONÍČEK, R. – HROMKOVÁ, D. *Rozhovor s biskupem Pavlem Konzbulem...*

2.2.5.4 Brněnská diecéze jako církev, ve kterém je subjektem poslání každý člen Božího lidu?

Současný stav diecéze by měl vycházet z učení koncilu: se svými farnostmi je společenstvím církve, kterému je svěřen poklad víry, aby z něj žila a svědectvím jej předávala (LG 11). Vycházíme zde tedy z prvenství Božího lidu a jejího členů, nositelů všeobecného kněžství, jichž všech je nutná součinnost, od biskupů (jako jedné ze služeb; LG 18) a kněží až po poslední laiky (PO 2; AA 10).

Diecézní biskup – služebník Božího lidu

Diecézní biskup je hlavním zástupcem Krista, učitelem, knězem a tím, kdo v Kristově jménu vede své společenství (AS, úvod). On je ve službě pro všechny jeho členy (laiky, zasvěcené osoby, kněze i jednotlivá společenství), aby plnili své poslání všude, v každé periférii, v každé sociálně-kulturní oblasti, ke každému člověku (EG 30)⁶⁸⁴, a to nejen slovním sdělováním evangelia, ale zprostředkováváním úplné přítomnosti Zmrtvýchvstalého. K tomuto misijnímu úkolu by mělo pomáhat vše (EG 30). Otázkou je, jestli se dosud dařilo organicky ovlivňovat pastorační jednotlivých farností, aby se stala celá diecéze skutečně misijním společenstvím (EG 31).

Aby biskup dobře plnil svoji službu, je zásadní jeho spolupráce s celým Božím lidem, kterému naslouchá (AS 42, 58, 63, 66–67, 165). Proto je důležité i zřízení různých participativních struktur. To se u současného biskupa děje. Již jsme také zmínili, že současný biskup mluvil o této nutnosti zaměřit pastorační i na skupiny, na které dosud tolik zaměřená nebyla. *Direktorium pro pastýřskou službu biskupů*, a zvláště dnešní magisterium zdůrazňují jeho úlohu ve vzájemné výměně darů mezi celou církví (jeho magisteriem, synodou, i na úrovni místních církví) a jemu svěřeným společenstvím, jehož podmínkám je přizpůsobuje (AS 13–14, 120, 126; AL 199). Zdá se, že se zatím příliš nedařilo sdělovat učení magisteria a uvádět je do praxe kněží a jejich farností systematictější způsobem. V tomto směru bude důležitá schopnost implementační fáze současné synody, avšak již je dáno mnoho výzev s předchozích synod a magisteriálního učení. Souvisí to také s trvalou formací kněží.

⁶⁸⁴ Srov. CIC kán. 386; CCEO kán. 192.

Kněží a jáhni jako služebníci synodální církve a formace k tomu

Hlavními spolupracovníky biskupa jsou kněží, kteří jsou ze svátostného daru účasti na tomtéž Kristově kněžství a z úkolů svěřených biskupem (LG 28; PO 7) povoláni k účasti na jeho službě a jednání pod jeho vedením (ChD 16, 30), ale také jáhni (CIC kán. 369).

Kněz (se svými službami, jako zejm. faráře) je z daru svátosti a pověření biskupa nositelem daru autority, ale její povaha je služebná. V úmyslu definovat identitu diecézního kněze vyjdeme z pojetí novozákonního kněžství: pravým a jediným knězem je Kristus. A ten zve každého křesťana k účasti na jeho kněžství. Proto mluvíme o všeobecném i služebném kněžství: „jedno i druhé – každé svým vlastním způsobem – má účast na jediném kněžství Kristově“ (LG 10). Zvláštním způsobem pak se na něm podílejí ti, které povolává (ve služebném kněžství) stát se po jeho vzoru „služebníky“ (PO 2), „pastýři a vůdci“ společenství církve.⁶⁸⁵ Jejich podstatnou úlohou je být „muži budujícími společenství“⁶⁸⁶ (PDV 18) a sloužit všeobecnému kněžství. Můžeme také říci, že kněz reprezentuje *communio* církve (partikulární, vedené biskupem, i univerzální, vedené sborem biskupů s papežem), ale svým způsobem zároveň i *communio* jemu svěřeného společenství (avšak ne pověřením zdola, ale z přijatého poslání), a tak se stává určitou „synodální“ svátostí (RF 32), což je ale podstatně propojeno s praktickými vztahy a dialogem v nich.⁶⁸⁷ V obecné rovině má spiritualita diecézního kněze stejný základ: papež František učí, že stojí na tom, co bychom mohli přeložit jako „*diecéznost*“, tedy úzké propojení s tělem, kterým je diecéze, s biskupem, s bratřími ve služebném kněžství a s věřícími. A jestliže je Duch tvůrce společenství, pak i spiritualita – a o to více spiritualita diecézního kněze – je sama o sobě také ve službě společenství. Kněží mají být tedy muži dialogu v bratrských vztazích kněžstva diecéze i ve vztahu s biskupem (PDV 31) jako svým bratrem a otcem, který z Boží milosti zprostředkovává Boží otcovství a Kristovo bratrství.⁶⁸⁸

Kněží dnes musí být služebníky schopnými sdílet pastorační odpovědnost, chápajícími i zběhlými přenechávat *celému společenství* místo, které mu náleží, protože jsou „zároveň se všemi věřícími křesťany Pánovými učedníky“ a jsou „kněží bratři mezi bratry, neboť jsou údy jednoho a téhož Kristova těla, jehož budování je svěřeno všem“. Proto s nimi mají spolupracovat, uznávat a podporovat jejich úkoly a zkušenosti pro lepší rozpoznávání znamení doby, svěřovat jim s důvěrou úkoly v církvi

⁶⁸⁵ Srov. KOHUT, Vojtěch. *Sborový charakter služebného kněžství*. In HOJDA, Jan (ed.). *O služebném kněžství*. Svitavy: Trinitas, 2006, s. 138–156; Hruška 2009, s. 223n.

⁶⁸⁶ Srov. FROSINI 2014, s. 146.

⁶⁸⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V. Některé otázky spojené s eklesiologií společenství (3). *Teologické texty...*, s. 91–94.

⁶⁸⁸ Srov. MERCIER, J. *Přednáška v Aule Urbaniana 19. 11. 2015 „Povolání, formace, poslání“: Cesta kněze jako učedníka při 50. výročí Optatam Totius a Presbyterium Ordinis*. In *Acta ČBK*, 2016, s. 91.

a nechávat jim prostor k jednání (PO 9). To také kněžím umožní, aby se mohli věnovat svým prioritním úkolům, které jako služebníci všeobecného kněžství mají: zejména udělování svátostí, zvl. svátosti smíření, duchovnímu doprovázení (do té míry, kde je nemožnou dělat laici) a formaci laiků. Je třeba opouštět „pastoraci jednoho muže“. I z našeho výzkumu vyplynulo, že mnozí kněží dostatečně nechápali nutnost, aby se na životě a poslání, včetně spolurozhodování v církvi, podíleli všichni členové Božího lidu. Je proto třeba, aby se kněží nechali formovat ve služebníky, kteří budou podporovat a usměrňovat vlastní odpovědnost společenství i s participací na jeho službě vedení, které jako nositelé služebního kněžství mají: je to celá farnost, která nese zodpovědnost za přípravu snoubenců, manželů, rodičů, dětí (přestože prvotní odpovědnost má farář). Velkou výzvou pro pastorační konverzi je posílit vzájemnou spolupráci všech v evangelizujícím svědectví založeném na darech a poslání každého a vyhýbáním se pokušení přehnaného klerikalismu, který odsunuje laiky z rozhodování, soustřeďuje zodpovědnost za misii jen do služby pastýřů a nedostatečně docenjuje charismatické dary.⁶⁸⁹ Kněží nemají zastupovat úkoly jiných, ale sloužit sobě svěřenému společenství úlohou vedení, které zejm. pastoračně rozlišuje, a podle toho usměrňuje.⁶⁹⁰

Vztah mezi kněžími a biskupem, který s nimi tvoří jeden kněžský sbor (LG 28), je nejen vztahem otcovským, ale i přátelským a dokonce bratrským (PO 7), vztahem prodchnutým láskou. Podle ChD (č. 16) biskup rozvíjí všechnu pastorační činnost v celé diecézi tím, že se snaží ochotně naslouchat kněžím a s důvěrou se s nimi stýkat. Oni jsou jeho nezbytnými pomocníky a rádci v trojí službě a úřadu, které s ním sdílejí (PO 7). Měl by si je „svolávat k rozhovoru, a to i společnému, zejména o pastoračních otázkách, nejen příležitostně, ale pokud možno pravidelně“ (ChD 28), nejen po skupinách, ale i jednotlivě. Měl by iniciovat dialog a probírat s kněžími, cokoli je v jejich zájmu a odpovědnosti, a problémy vyvstávající v diecézním životě. Kněží se doposud s biskupem setkávali společně několikrát do roka, i když příležitostí k osobnímu probírání pastoračních otázek diecéze a farností během těchto setkání dosud mnoho nebyvalo a individuálně se faráři s biskupem setkávali spíše jen příležitostně, také z důvodů velkého počtu kněží a časové vytíženosti biskupa. *Direktorium pro pastýřskou službu biskupů* mluví také o nezbytnosti toho, aby se kněží podíleli na vymezování pastoračních plánů a sladili se s nimi⁶⁹¹. V roce 2015 se rozběhla jedna iniciativa, která byla kněžími oceňována, a tím bylo jednodenní setkání kněží jednotlivých děkanství s biskupem, avšak brzy opět skončila a dále nepokračovala. *Náš výzkum* ukázal, že se v praxi kněží

⁶⁸⁹ Srov. MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Synodalita v životě a poslání církve z 2. 3. 2018* [online], č. 104–105; Na druhou stranu by měli kněží respektovat možnosti spolupracovníků a jejich dnešní vytíženost, aby jejich služba nebyla na úkor jejich prvotní zodpovědnost být evangelizátory ve své rodině a ve světě.

⁶⁹⁰ Srov. AMBROS, Pavel. *Rodina – světlo v temnotě světa...*, s. 247.

⁶⁹¹ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží*. 2013, č. 60.

na spolurozhodování v diecézi dosud podíleli málo, jako důvody se zde nabízí: malý dialog mezi biskupem a jeho orgány na jedné straně a kněžími na straně druhé, ale také to, že kněží dostatečně o své zodpovědnosti za celek diecéze neví. Nový biskup je nastaven na osobnější vztah s kněžími, kteří mu mohou zavolat nebo za ním přijít jednodušeji, než tomu bylo dosud. Pár měsíců po ustanovení nový biskup uspořádal setkání s kněžími a ti představil svoji rámcovou vizi a konzultoval s nimi její možný obsah. K dialogu s kněžími má podle dokumentů sloužit zvláště pastorační vizitace. Jejím hlavním cílem je povzbudit apoštolát (AS 77). Biskup k ní však může pověřit jiné kněze, zvláště pomocné biskupy nebo vikáře. V brněnské diecézi k tomu biskup pověřuje děkany, kteří konají vizitaci ve svém děkanství, podrobně o ní biskupa informují a konzultují ji s ním, i když ani to nemůže nahradit osobní setkání kněží s biskupem. Biskup má kromě úzké spolupráce s kněžími usměrňovat správu farnosti. Ze strany kněží se oboustranný vztah však projevuje také poslušností, přijímáním a vykonáváním toho, co jim doporučuje biskup i celé církevní magisterium.⁶⁹² Biskup tedy také potřebuje ochotu kněží ujmout se služeb jím iniciovaných, pověřených či doporučených (EG 81). Aby se tato vzájemná spolupráce uvedla v život, hraje významnou roli také kněžská rada (PO 7; viz níže).

Jáhni se od kněží odlišují tím, že jejich úkoly sice nezahrnují plnou péči o duše (CIC kán. 150), ale vykonávají mnoho různorodých služeb v církvi a církve v oblasti diakonie, martyrie i liturgie, jsou „strážci služby“.⁶⁹³ Jejich identita je výrazně svázána nejen s místem, kde žijí, ale také s diecézí a diecézním biskupem.⁶⁹⁴ Růst počtu jáhnů v současnosti nevykazuje takovou stagnaci jako u kněží, proto by jejich služba – i podle biskupa –⁶⁹⁵ mohla být pro budoucnost diecéze ještě důležitější, pokud se nebudou klerikalizovat, ale zachová se specifická služba.

Aby kněží a jáhnové mohli dobře žít svoji identitu a vykonávat svou službu, má biskup věnovat pozornost nejen formaci budoucích kněží, ale také trvalé *formaci* stávajících kleriků. Podstatou této formace kněží, jak ukazuje nové *Ratio fundamentalis* (č. 80–88), je formace k dorůstání do jejich identity, daru a služby, kterou přijali a jejímž jádrem je pastorační láska a hlásání evangelia všem (AL 58; RF 80–81).

⁶⁹² KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží*. Nové vydání z roku 2013. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2013, č. 56.

⁶⁹³ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Instrukce Pastorační konverze farního společenství ve službách evangelizačního poslání církve z 20. 7. 2020*, č. 79–82.

⁶⁹⁴ Srov. ČESKÁ SEKCE Vatikánského rozhlasu. *Za hradbami Vatikánu – úřady Svatého stolce se představují: Část 5: Kongregace pro klérus* [online]. Dostupné na www: <<https://www.vatican-news.va/cs/vatikan/news/2021-11/za-hradbami-vatikanu-urady-svateho-stolce-se-predstavuji.html>>.

⁶⁹⁵ BISKUP PAVEL KONZBUL. *Reflexe výstupů diecézní a národní synody: příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů...*

Svou identitu mají kněží prohlubovat ve čtyřech základních oblastech: v lidské, intelektuální, duchovní a pastorační. Důležitou součástí této poslední, pastorační formace je rozvíjet schopnost kněží uskutečňovat svou službu nejlepšími formami a metodami podle situace lidí a hlasu Ducha (PDV 72). Tato formace se má dít v každém vhodném okamžiku, děje se při všech setkáních s lidmi (RF 125), zvláště s kněžími, ale privilegovanými chvílemi jsou také setkání s biskupem, který s nimi vede dialog. Mezi tato setkání patří také setkání zaměřená na pastorační činnost, duchovní nebo studijní setkání, aby získali hlubší vědomosti z teologie nebo se dozvěděli o nových metodách pastorační práce (ChD 16). *Amoris laetitia* i *Ratio fundamentalis* kladou velký důraz na obnovu formace kněží a jáhnů, aby byli schopni nejen vést farnost, ale i odpovídat na skutečné těžkosti lidí (AL 202; RF 124). Na trvalé formaci do značné míry záleží, jak budou kněží schopni chápat jednotlivé úkoly. Podle *Direktoria pro pastýřskou službu biskupů* by měl biskup formovat kněze každého věku. I starším kněžím by měl biskup pomáhat překonávat neochotu (EG 85) účastnit se programů této formace. Ta je zvláštní nutností u mladých kněží a měla by se dít také četnými dostatečně dlouhými a systematickými setkáními (PDV 76).

V brněnské diecézi tato oblast po nástupu nového biskupa prochází proměnou. Koordinuje ji moderátor pro formaci kněží a pro stálé jáhny. Kromě něj zde funguje Diecézní komise pro formaci kněží, jejímž předsedou je biskup. Její starostí je především formace novokněží.⁶⁹⁶ Celkově se tato formace dosud dělá na více úrovních: nejintenzivnější je formace kněží do pěti let od svěcení, jež měla systematictější podobu formačních setkání. Setkání obsahovala krátký duchovní program, ale hlavní důraz byl kladen na přednášky na různá aktuální témata a současné důrazy v pastoraci obecně.⁶⁹⁷ Zdá se však, že byly jen jednotlivými stavebními kameny, které mohly přispět, ale nezaručovaly organické pochopení této pastorace a jejich uvedení do praxe. To potvrzoval např. i výzkumný dotazník naší licenciátní práce⁶⁹⁸. V následujících letech se chystá formace kněží do pěti let jen na jedné úrovni méně častých, ale delších a intenzivnějších formačních setkání.

⁶⁹⁶ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 13, 22.

⁶⁹⁷ Ze zběžného prozkoumání proběhlých přednášek, které by byly více zaměřeny na eklesiologii i v synodální logice, můžeme jmenovat spíše jen přednášky *Pastorační obrácení – výzvy papeže Františka Vojtěcha Koukala a Kněz a diecéze Jiřího Kani* v r. 2017. Srov. CHYBA, Josef. *Formační...*

⁶⁹⁸ BRTNÍK, J. *Formace rodičů k předávání víry*. Např. kněží přiznávají, že i několik let po vydání exhortace *Amoris laetitia* u naprosté většiny z nich neovlivnila pastoraci.

V minulých letech se také ukázalo napětí mezi vyučováním na fakultě, které nebylo a pravděpodobně nemůže být schopno připravit klérus na veškerou pastorační praxi (v duchu dobových manuálů) tak, jak by si to někteří představovali. Tento rozměr se částečně začal doplňovat častější praxí bohoslovců v určité farnosti i během roku,⁶⁹⁹ ale je potřeba jej doplnit zejména skutečným uváděním do praxe v prvních letech klerické služby ze strany farářů, a zřejmě ještě systematictější uváděním při pětiletých formačních setkáváních.

Kněží po pěti letech od svěcení, kteří nemají účast na organizovaných setkáních pro trvalou formaci povinnou, se této společné formace účastní velmi malé procento. Proto byl z podnětu kněžské rady stanoven 1x za rok formační den pro trvalou formaci kněží, při kterém se dá zaměřit na určitá témata. Společnou organizovanou částí formace pro všechny kněze je též jednou za rok dvou- až třídní intenzivní setkání na Velehradě. Ve srovnání s celkovým počtem kněží se jej však účastní značná menšina. Podobně jako jsme to hodnotili výše, i zde jsou to různorodá aktuální témata.⁷⁰⁰ Jedním z úkolů je tedy motivace těchto (starších) kněží pro účast na důležitých součástech trvalé formace.

Pastorační rozměr je však v trvalé kněžské formaci jen jednou částí a nemůže nahradit diecézní recepci magisteriálního učení s jeho systematickým uváděním do farní praxe skrze rozlišování a pastorační plánování. Také je jasné, že sám kněz nemůže být jediným nositelem obnovy farní pastorace, ale že tímto nositelem je celé společenství se svými organizačními strukturami. Proto se nám ukazuje, že by se vzdělávání o současných modelech pastorace a rozlišování jejich uvádění do pastorace mělo dít také např. na rovině pastoračních rad. V poslední kapitole navrhneme jednu z možných cest.

Podstatnou výzvou *obsahu formace* v obecnější rovině farní pastorace již od seminárních let je schopnost spolupracovat, zapojovat laiky a využívat jejich participace také ve vedení farnosti (RF 119).⁷⁰¹ Současné *Ratio fundamentalis* i *Amoris laetitia* kladou ještě větší důraz nejenom na formaci lidskou a duchovní (např. rozlišování),⁷⁰² ale také na formaci na úrovni farností (AL 203; RF 124) již v této době přípravy na kněžství, což se děje např. zmíněnými praxemi ve farnostech.

⁶⁹⁹ Týdenní pastorační prázdninová praxe po 5. ročníku nedostačovala také proto, že se během prázdnin většina pastorační práce nekoná (zejm. setkání rad), nebo v jiném rozměru.

⁷⁰⁰ K tématu synodality byla v r. 2020 přednáška *Synodalita jako cesta řešení dnešních problémů církve* ThLic Jiřího Brtníka, v r. 2018 o byla témata o komunikaci ve farnosti a komunikaci farnosti.

⁷⁰¹ Srov. BRTNÍK, J. *Rozhovor s Romanem Kubínem z 27. 3. 2019: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor s tehdejší biskupským vikářem pro pastorační* [Příloha].

⁷⁰² Srov. AMBROS, P. *Congregazione per il clero: Il dono della vocazione presbiteriale (Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis)* 2017: recenze. *Studia theologica*, roč. 19, č. 4/2017. s. 323–327.

Laici jako subjekty poslání a jejich spolupráce s duchovními

Biskup by měl pobízet laiky, aby naplňovali církevní poslání (AS 108). Jejich hlavním úkolem bylo podle magisteria šíření křesťanského poselství do vztahů a struktur, ve kterých žijí (AS 109). Prioritou diecézního pastoračního plánování by měla být *formace* k tomuto apoštolátu, která by skrze diecézní struktury dosáhla na co největší počet věřících, jmenovitě také do farností (AS 116). Přesto je jejich poslání zaměřeno též dovnitř církevního společenství. Zvláštním úkolem pro laiky je spolupráce při katechezi (AS 111). Papež František mluví více o úkolu celého Božího lidu než o rozdělení úkolů hierarchie a laiků. Zdůrazňuje jejich zapojení v pastorační práci i v rozhodování a formaci laiků vidí jako důležitou pastorační výzvu (EG 102). Formace laiků – ač jen vybraných – je v brněnské diecézi na různých úrovních velmi rozvinutá, což je ukazatelem otevřenosti brněnské diecéze k poslání laiků: děje se vzdělávacími kurzy – zejm. Teologickým kurzem,⁷⁰³ kurzem Katecheta⁷⁰⁴ a kurzem Služba ve farnosti⁷⁰⁵. V některých děkanstvích občas probíhají krátkodobější kurzy se stejným záměrem. Zmínit bychom měli také animátorské kurzy, ve kterých jsou mladí formováni, aby nebyli jen příjemci církevního poslání, ale také jeho subjekty.⁷⁰⁶ Ve velké části diecézních orgánů je tým většinou složen z laiků. Zdá se však, že je třeba se zaměřit na to, aby tato formace dosáhla více do farností (či týmů pastorační skupin) jako společenství a aby měli laici více možností participace na pastoračním rozhodování farností i diecéze. Po začátku církevních restitucí se udělala jedna dobrá zkušenost při setkání ekonomických rad farností, jejímž smyslem bylo vzdělávání, a vedla se zde smysluplná diskuse.⁷⁰⁷

⁷⁰³ V současnosti 15 studijních dní, v nichž je nabízen „základní a ucelený vhled do teologických oborů“ jako je systematická teologie, úvod do Písma, liturgika, morálka, pastorálka, církevní dějiny a právo. Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Teologický kurz* [online].

⁷⁰⁴ Obsahoval 14 studijních dnů s cílem vzdělání a formace pro katechezi s předměty katechetiky, didaktiky, psychologie, katechetických metod, organizace katecheze v diecézi a spirituální teologie. Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Kurz katecheta, 2021* [online].

⁷⁰⁵ Také obsahuje přes deset studijních dnů se vzděláním a formací pro ty, kteří budou sloužit při podávání eucharistie (akolytátu), navštěvování nemocných, vedení bohoslužeb slov či Denní modlitby církve, společných modliteb, malých společenství apod. Tento kurz by měl do budoucna zahrnout přípravu na nově ustanovenou službu katechisty. Srov. *Kurz Služba ve farnosti* [online]. Oficiální stránky Pastoračního střediska brněnské diecéze [cit. 12. 9. 2022]. Dostupné na www...

⁷⁰⁶ Zde je stále výzvou přemýšlet nad tím, jak tyto formované mladé skutečně zapojit do služby ve farnosti tak, aby nebyli samostatnými jednotkami, které dělají to, co si samy myslí, že je dobré, ale byli skutečně propojeni s farním společenstvím a aby jim bylo skutečně nasloucháno (srov. EG 105; ČERNÝ, Jan – ŠUSTKOVÁ, Justina. *Příspěvky během fóra* [od 34:30]. In TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Národní synodální setkání: videozáznam...*) a byli bráni jako plnohodnotné subjekty pastorační. Kněží častěji zmiňují zkušenost, že se mladí ani po ukončení tohoto kurzu příliš nezapojují.

⁷⁰⁷ Srov. *Rozhovor s Romanem Kubínem z 27. 3. 2019* [Příloha].

Na farní či mezifarní úrovni se mají ustanovit rady, aby podporovaly apoštolskou práci církve. Mají koordinovat spolupráci všech složek (subjektů) přítomných ve farnosti (AA 26). Jedním z dobrých příkladů, jak se v brněnské diecézi jako subjekty poslání farnosti berou všichni lidé, může být zakotvení vizitace farností ve stanovách děkanství: jsou pozváni nejen „zaměstnanci“, ale kteříkoliv spolupracovníci faráře.⁷⁰⁸ V praxi se tak však až na výjimky neděje. Za důležitý článek stanov vedoucí k synodalitě považujeme, že členové farních ekonomických rad „jsou povinni“ „usilovat o vytvoření ducha spolupráce a vzájemné důvěry mezi farářem a farníky. Nezapomínají přitom na ducha křesťanské solidarity s jinými farnostmi, s diecézí a celou církví.“⁷⁰⁹ Tatáž „povinnost“ by ale měla platit i pro faráře.

Jedním ze 13 bodů *diecézní syntézy současné synody* je decentralizace, potřeba a umožnění, aby se věřící zapojili do života farnosti, aby byla uznána a více objevena jejich spoluzodpovědnost a spoluúčast na chodu celé farnosti, přenechání většího prostoru, a to také při liturgii Slova (EG 145, 154, 159). Podobně jako už v hlase Božího lidu při plenárním sněmu, i zde byla velmi vnímána potřeba lepších vztahů a komunikace mezi knězem a laiky, naslouchání, dialog, partnerský přístup a důvěra bez nadřazenosti, dále podpora charismat a aktivit laiků⁷¹⁰ včetně možnosti žen přijímat některé úlohy, které byly dosud vyhrazeny jen mužům.⁷¹¹ V syntéze je zmíněn problém tendence pěstovat ve farnosti elitu či „pevné jádro“, které se o všechno stará a do kterého je těžké proniknout“, lidi, kteří si myslí, že na nich „všechno stojí“ a „dělají to nejlépe“, na druhé straně ale i fakt, že je málo lidí, kteří se zapojují. Věřící také vyjadřovali potřebu, aby pastorační rady nebyly jen „komparz pro faráře“, ale zastupovaly „všechny“ skupiny ve farnosti, proto by o jejich členech měli věřící spolurozhodovat. Z vyjádření vyplývá, že v některých farnostech stále o všem rozhoduje kněz – to bychom mohli chápat ve smyslu nekonzultovaných či nevysvětlených rozhodnutí –⁷¹² a je nastavený takový model, že lidé „vše očekávají ‚svrchu‘“.⁷¹³

Lidé se vyslovovali také za potřebu větší komunikace a bližšího kontaktu s biskupem, který by jim skutečně naslouchal.⁷¹⁴ Podle Jiřího Kani je specifíkem brněnské diecéze schopnost a potřeba komunikace, dialogického řešení problémů, což vyžaduje

⁷⁰⁸ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Děkanství a jeho orgány...*, čl. 10. Striktně řečeno však pojmenování „spolupracovníci faráře“ může být zavádějící, neboť zde může být přítomno chápání faráře jako subjektu pastorační, kdežto ostatní mu „jen“ pomáhají. Subjektem pastorační je však každý věřící, i když je farář tím prvním zodpovědným.

⁷⁰⁹ BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy ekonomických rad farností brněnské diecéze* [online]. Brno, 11. 12. 2001. Na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/A200201a.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/A200201a.pdf), č. 2.2.

⁷¹⁰ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 5, 7, 9–10.

⁷¹¹ Srov. *Tamtéž*, s. 6, 10.

⁷¹² V synodální církvi i farnosti rozhoduje farář, ale ve spolupráci s celou farností.

⁷¹³ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 4.

⁷¹⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 6.

také potřebu se setkávat, a tak se poznávat a získávat vzájemnou důvěru. Lidé brněnské diecéze proto také víru potřebují prožívat v rámci nejrůznějších společenských aktivit. Tato otevřenost a potřeba komunikace se pak projevují i v rodinách nebo mezi věřícími a kněžími ve farnostech. Ukazuje, že musíme o tuto komunikaci bojovat i tam, kde se to zdá nesnadné – nebezpečím totiž je v ní přestat.⁷¹⁵

V našem výzkumu se zodpovědnost a účast věřících ukazuje jako slabá a nedaří se je příliš povzbuzovat. Jako důvody se ukazují malé vědomí věřících o ní, zmíněná duchovní nezralost a nedostatky na straně farářů, ale zejména nedostatečná komunikace. Ale jsou i zkušenosti, že to jde a že lidé nejsou vždy neochotní, zvláště když se k nim přistupuje osobně. Zapojení se celého společenství se ukazuje nutné také proto, že farář ani několik jeho spolupracovníků nemají všechny dary, jejichž nositelem je společenství.

Nový biskup Pavel i v návaznosti na synodu předkládá jako jednu ze tří současných priorit diecéze vztahy uvnitř církve: mezi biskupem, kněžími a farnostmi.⁷¹⁶ Když mluví o povolání, myslí jím nejen povolání ke kněžství a zasvěcenému životu, ale také k manželství a „dalším formám cesty k Bohu.“⁷¹⁷

2.2.5.5 Je brněnská diecéze církví misijní – vycházející a svědčící slovem i milosrdenstvím?

Chápe a naplňuje brněnská diecéze svoje hlavní poslání svědčit o Bohu všem lidem? Projevuje se to službou milosrdenství?

Právo a stanovy struktur a praxe: V různých stanovách a právu diecéze nenacházíme příliš konkrétních zmínek o prvenství poslání hlásat evangelium,⁷¹⁸ jak je to v současných magisteriálních dokumentech,⁷¹⁹ a texty se soustředí mnohem více na struktury a na vnitřní život církve než na tento jejich hlavní cíl, od kterého se vše odvíjí (EG 27), ač můžeme předpokládat, že předpokládají hlavní poslání církve, jak jej formuluje právo, totiž spásu duší. Konkrétně toto poslání zmiňují ve službě děkana,

⁷¹⁵ Srov. KAŇA, Jiří. *Pastorační svébytnost brněnské diecéze*. In NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007...*, s. 172–175.

⁷¹⁶ Srov. BISKUP PAVEL KONZBUL. *První pastýřský list ke 3. 7. 2022*.

⁷¹⁷ BISKUP PAVEL KONZBUL. *Pastýřský list k postní době z 20. 2. 2023*.

⁷¹⁸ Pro srovnání stanovy pastorační rady neapolské arcidiecéze mají v prioritách práce evangelizaci. Srov. CRESCENZIO Sepe, arcibiskup neapolský, kard. *Piano Pastorale Diocesano ze září 2008: Apendice: Statuto del Consiglio Pastorale Diocesano* [online]. Na www: <<https://www.chiesadina-poli.it/wp-content/uploads/sites/2/2019/05/PIANO-PASTORALE-LIBRO-1.pdf>>, s. 85.

⁷¹⁹ Srov. EG; FRANTIŠEK. *Praedicate evangelium: Apoštolská konstituce o římské kurii a její službě církvi ve světě z 19. 3. 2022*, I. 1. Zároveň jde také o dnešní pojetí evangelizace, jejímž lidským cílem – jak to vykládá Františkovo magisterium – nemusí být jednostranná snaha, abychom přivedli druhé do institucionální církve jako ti, kteří už „znají pravdu“, ale autentický dialog, který ukazuje druhému hodnotu, kterou má jako člověk v našich i Božího očích, a tak s ním vytvářet pravé lidské společenství, otevřené Bohu. Srov. JOIN-LAMBERT 2017.

který má „podněcovat evangelijní úsilí“, ⁷²⁰ nejvíce je to patrné v cíli „pastoračního střediska“, které „dále vykonává a podporuje evangelizační činnost“ ⁷²¹ a formuje laiky k evangelizaci. ⁷²² Ač i zde je to psáno obecně, praxe a aktivity, které rozjíždělo nejen toto středisko spolu s katechetickým – Noc kostelů či Vstupy do škol, ale i projekt Církevní turistiky ⁷²³ či projekty Vanoce.cz a Velikonoce.cz, ale také činnost Diecézního muzea –, jsou svým obsahem (pre)evangelizační, „vycházející“.

A pokud budeme s Františkovým magisteriem chápat jako podstatnou součást hlásání evangelia také službu milosrdenství (EG 176n), měli bychom mluvit také o mnohých dalších složkách diecéze jako Charita či Centrum pro rodinu a sociální péči. Ve stanovách toto propojení explicitně vyjádřeno není, ⁷²⁴ nicméně v praxi je každá upřímná služba ve prospěch skutečného dobra jakéhokoliv člověka svědectvím evangelia. Přesto vnímáme nebezpečí, že se služba lásky – a je to vidět ve stanovách a právu, když se o ní mluví v souvislosti s Charitou, ale ne v souvislosti s jinými orgány diecéze, jako např. pastorační radou – nemusí automaticky vnímat jako konstitutivní součást hlavního poslání církve, ale jako něco vedle něj. Nedá se to však říci absolutně. ⁷²⁵

Jedno ze třinácti témat *syntézy* je věnováno „předávání“ evangelia a víry. Je zde viděna potřeba svědčit zejména svým autentickým životem podle evangelia, srozumitelností, otevřeností v dialogu a přátelstvím. Ozývala se také potřeba vycházet k lidem. ⁷²⁶ Ale na to, že *missio* bylo součástí hlavního tématu celé synody – hodnotíme –, se věřící zaměřují více na vnitřní život církve než na misii. Možná je to však dáno tím, že pod pojmem „hlásání evangelia“ si lidé představí aktivismus, který je lidmi mimo viditelnou církev těžko přijímán, a proto spíše mluví o potřebě otevřenosti, spolupráce, dialogu, transparentnosti křesťanů a církve tak, jak to vyjadřuje národní syntéza:

„Církev ‚přijímá poslání hlásat království Kristovo a Boží a zakládat je u všech národů.‘ (LG 5). Téma poslání se oproti tématu společenství a spoluúčast ozývá méně často, zaznívá však s celou naléhavostí. Mnozí účastníci konstatují, že církev je spíše uzavřená [...]. Nemá jít o aktivismus za každou cenu, nýbrž o naplňování misijního poslání ve všem, co konáme [...]. Jádrem hlásání církve v jakékoli době a jakékoli formě je dle skupinek autentická radost z Boha, hlásání naděje a primátu

⁷²⁰ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Děkanství a jeho orgány...*, čl. 2; Ač je to vyjádření dost široké.

⁷²¹ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 9.2.1.

⁷²² Srov. PASTORAČNÍ STŘEDISKO BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉHO. *O nás* [online]. Oficiální stránky diecéze...

⁷²³ Srov. CÍRKEVNÍ TURISTIKA. *Cíle a teze* [online]. Oficiální stránky.

⁷²⁴ CENTRUM PRO RODINU A SOCIÁLNÍ PÉČI. *Stanovy z 1. 9. 2014* [online]. Oficiální stránky.

⁷²⁵ Např. v organizačním řádu je psáno: „Diecézní biskup zřizuje pro zajištění pastorační činnosti a výkonu správy diecéze tyto další právnické osoby: Centrum pro rodinu a sociální péči, Diecézní charitu Brno [...]“ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 4. Ve stanovách ekonomických rad je alespoň zmíněna sociální pomoc potřebným. Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy ekonomických rad farností brněnské diecéze...*, čl. 1.

⁷²⁶ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 6.

Boží lásky. Jako nezbytný předpoklad pro evangelizaci a hlásání je vnímáno vzdělávání ve víře, formace a osobní rozvoj, malá společenství ve farnostech. Je zmiňován nutný zřetel na lidi jakkoli marginalizované. Více než na veřejnou evangelizaci je kladen důraz na vztahy, na pozorný, naslouchající a láskyplný přístup k lidem, na osobní svědectví.⁷²⁷

Brněnská syntéza v bodu týkajícím se „předávání“ evangelia, cituje jeden z výstupů: „Nebát se vyjít ven mezi lidi, vědět, čím žijí, nebát se vstoupit do jejich utrpení“.⁷²⁸

V našem výzkumu zaznívalo téma poslání prvotně v otázce týkající se zodpovědnosti,⁷²⁹ ale odpovídající o něm mluvili dost málo. Také slabá zodpovědnost a účast obecně a neuzdravená spiritualita, zaměřující se hodně na sebe, nejsou dobrými předpoklady pro poslání svědectví všem lidem. A rovněž nyní zmíněná zkušenost malé otevřenosti k lidem na okraji nehovoří ve prospěch misijní církve. Úkol svědčit lidé nějak vnímají, ale spíše jako individuální úkol než jako úkol celého společenství.⁷³⁰ O službě církve potřebným také téměř nic nezaznívá.

I když to zatím nevyjádřil jasně pro své diecézany, *biskup Pavel* v jednom rozhovoru řekl, že vidí jako důležité pastorační více zaměřit na vycházení: službě lidem na okraji, nemocným, vězňům, vojákům apod.⁷³¹ To, že misie není mezi aktuálními prioritami diecéze podle biskupa, neznamená samo o sobě, že není prioritou.

2.2.5.6 Je brněnská diecéze církví, která s účastí celého Božího lidu podle jeho služeb neustále duchovně rozlišuje, jak má naplňovat své poslání?

Jak je úmyslem a praxí brněnské diecéze neustále naslouchat a rozlišovat, kam ji Pán volá, aby lépe plnila své poslání?

Právo a stanoviska struktur: Ač předpokládáme, že tento úmysl je v činnostech diecéze přítomen a promítá se v její praxi, v právu a stanovách diecézních nástrojů (kromě nynější synody) to není takto vyjádřeno, a to nejen v magisteriu celkem novým pojmem „rozlišování“, ale ani jinými pojmy.⁷³² Avšak už sama existence participačních orgánů je známkou praxe konzultace. Ale domníváme se, že bude potřeba formovat členy těchto organismů také k vědomí, že být zvolen či jmenován za lid znamená jeho živou reprezentaci, stálý dialog a konzultaci pro naslouchání *sensus fidei fidelium* na jedné straně

⁷²⁷ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Národní syntéza: Synoda o synodalitě* z 6. 7. 2022, s. 10.

⁷²⁸ *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 8.

⁷²⁹ „Kdo a jak u vás cítí zodpovědnost a podílí se na zodpovědnosti za to, co je církev poslána dělat, zejm. za její úkol svědčit o Bohu všem lidem?“

⁷³⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Poselství ke Světovému dni misí 2022* z 6. 1. 2022, č. 1.

⁷³¹ Srov. BARTONÍČEK, Radek – HROMKOVÁ, Dominika. *Rozhovor s b. Pavlem Konzblem* [online]. Aktuálně.cz. *Musíme vyrazit z kostelů za lidmi, říká nový biskup ...* Dostupné na www...

⁷³² Hledání Boží vůle, čtení znamení doby, naslouchání Bohu apod.

a církvi s její Tradicí na straně druhé. Stejně tak věřící lid bude třeba formovat ke komunikaci s těmi, kteří jej zastupují, k *parrhesii* mluvení, zároveň však vždy s vědomím, že se bude rozhodovat nejen na základě dílčích pohledů, ale i na základě celku.

V *syntéze* zaznívá zkušenost, že si v církvi neumíme naslouchat, a to ani věřící mezi sebou, ani kněží a věřící,⁷³³ ale ani Boží lid lidem mimo viditelné hranice církve.⁷³⁴ Nutnost toho, aby pastýři více naslouchali celému lidu, však neznamena, že nemá být autorita, který by rozhodla⁷³⁵ v souladu s Tradicí, kterou určitý počet výstupů také označoval jako důležitou.⁷³⁶ Věřící si však přejí, aby se farní rady skutečně podíleli na rozhodování,⁷³⁷ což má být ve smyslu *decision making* a odpovědnosti pastýřů považováno za nesoulad s vyjádřeními Božího lidu při *decision taking*. Setina věřících také vyjádřila obavu ze synodality, avšak zde to vykládáme jako chápání synodality ve smyslu demokracie.⁷³⁸

Věřící však nemají jen plnit úkoly, ale jsou obdarováni *sensus fidei fidelium*, aby přispívali k vytváření rozhodnutí církve a jeho společenství. *Výzkum* zde ještě více ukazuje malou funkčnost, alespoň ve většině zkoumaných farností. Některé důvody jsme uváděli již v souvislosti s kněžími. Jako další jsme analyzovali neexistenci či malou funkčnost nástrojů spolurozhodování (viz níže) nebo prostě nějakých možností setkávání farností, nedostatek v komunikaci a informovanosti, zmíněné nedostatky na straně farářů, ale také nesprávný přístup laiků, zejm. když prosazují své zájmy na úkor druhých. Pojem duchovního rozlišování v odpovědích nezazněl ani jednou, je stále málo znám. Zmíněná slabost duchovních předpokladů však také neukázala příliš velký základ pro duchovní rozlišování. Synoda i se svou metodou však na mnohých místech (konala se ve více než dvou třetinách zkoumaných farností) ukázala prospěšnost společného setkávání a práce.

Biskup Pavel v praxi ukázal otevřenost ke spolupráci, konzultacím a spolurozhodování laiků, když se svými spolupracovníky zve k pokračování synodního procesu a když obnovil pastorační radu diecéze (viz níže). O takovém společném pastoračním rozhodování mluví však spíše v lidské rovině než v rovině duchovního rozlišování. Jeho důraz na modlitbu však k tomu může implicitně vést.

⁷³³ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi...*, s. 3–5, 7, 9.

⁷³⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 6.

⁷³⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 6.

⁷³⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 7.

⁷³⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 4–5, 10.

⁷³⁸ Srov. *Tamtéž*. Na druhé straně se zase objevovala obava věřících, aby jejich hlasy – konkrétně ty řečené při synodě – byly brány v potaz. Srov. BRTNÍK, J. *Rozhovor s biskupem Vojtěchem Círklem...*

2.2.5.7 Jaké fungují v brněnské diecézi synodální nástroje a jak?

Současné magisterium usiluje o to, aby se církev obnovila do „synodální podoby“,⁷³⁹ tedy aby byla synodalita konstitutivním principem církve, aby církev žila a působila jako společenství, aby měl hlas každý věřící Božího lidu.⁷⁴⁰ K tomu, aby se tímto směrem církev vyvíjela, může být zvláště důležitý, jak píše papež František v nové konstituci o biskupských synodách, přínos církevních participativních orgánů, zvláště kněžské a pastorační rady. Podle CIC i podle upřesnění *partikulárního práva brněnské diecéze a stanov jejich struktur* je mnoho z nich, které mohou sloužit ke skutečné spolupráci celého Božího lidu. Jsou dány podmínky, kdy má biskup povinnost členy těchto nástrojů konzultovat, vyslechnout je a někdy si též vyžádat jejich souhlas. Povinnost vyslechnout však automaticky neznamená „naslouchat“ (EG 31).⁷⁴¹

Biskupská kurie

„Diecézní kurie⁷⁴² má pomáhat biskupovi v řízení celé diecéze, hlavně ve vedení pastorační činnosti, ve výkonu správy diecéze a ve výkonu moci soudní“ (CIC kán. 469). Je tvořena osobami, „které v ní obdržely úřad“ a „organizačními jednotkami (odbornými odděleními, centry...), které jsou v rámci kurie zřízeny“. Mezi ně patří sekretariát, vikáři, oddělení církevního školství, Katechetické centrum, Pastorační středisko a centra pastore mládeže, koordinátoři specifických forem pastore, ekonomický odbor, moderátoři pro formaci, zasvěcený život a sdružení křesťanů, koordinátoři charitativní činnosti, liturgie a kultury a ekumenismu, dále poradní orgány biskupa, komise ad.⁷⁴³ Zaměříme se na některé zvláště důležité pro synodalitu, zvláště na poradní orgány.

Biskupští vikáři: Vyžaduje-li to však řádná správa diecéze, může biskup ustanovit jednoho nebo více biskupských vikářů. Ti mají v určité oblasti záležitostí takovou moc, jakou všeobecné právo přiznává generálnímu vikáři (ChD 27). Biskupství brněnské má v současnosti dva biskupské: biskupského vikáře pro pastore a vzdělávání,⁷⁴⁴ který má řídit pastorační orgány biskupství a různé oblasti pastore (Pastorační středisko, centra pro mládež, Centrum pro rodinu a sociální péči, Oddělení církevní turistiky,

⁷³⁹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA: XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ. *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání: závěrečný dokument z 27. října 2018*, č. 120.

⁷⁴⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Episcopalis communio: apostolic constitution od The Synod of Bishops*. Řím: 15. 8. 2018, č. 6; JAN PAVEL II. *Pastores Gregis: Posynodální apoštolská exhortace o biskupu, služebníku evangelia Ježíše Krista pro naději světa*. Řím: 16. října 2003, č. 58.

⁷⁴¹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

⁷⁴² Takto je nazván orgán institucí a osob, kteří poskytují biskupovi pomoc při řízení diecéze (CIC kán. 469). Latinský pojem *curia* se používal pro dům, dvůr nějaké vysoce postavené osoby (papeže, krále), ve kterém pracovali jeho nejbližší pomocníci při jeho správě, odvozeně se tak mohl nazývat i senát. Kmen slova odkazuje také na slovo *cura*: péče, úřad, administrace.

⁷⁴³ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*

⁷⁴⁴ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 9.

církevní školství a katecheze ad.), a nově jmenovaného biskupského vikáře pro duchovní život kněží a jáhnů, jímž je emeritní biskup V. Cikrle.

Kněžská rada

Z podstaty kněžské služby vyplývá, že tato rada patří mezi nejdůležitější orgány spolupracující s biskupem na vedení diecéze (řízení, *munus regendi*)⁷⁴⁵ (ChD 27) tak, jak to odpovídá vztahu mezi biskupem a kněžími (viz výše). Reprezentuje celé kněžstvo, a zvláště v ní se projevuje hierarchické společenství mezi biskupem a kněžstvem. Alespoň polovina členů je volena kněžími (CIC kán. 497).⁷⁴⁶ Jejím úkolem je pomáhat biskupovi, aby se co nejvíce podporovalo pastorační dobro Božího lidu (CIC kán. 495). Má tedy pomáhat biskupovi lépe znát svůj lid, situaci diecéze, rozlišovat pobídky Ducha svatého projevované skrze lid nebo jeho skupiny, sdílet myšlenky a zkušenosti a pomáhat mu určovat jasné cíle v činnosti jednotlivých diecézních služeb, navrhopat priority a metody pastýřské lásky a celé diecézní pastorace⁷⁴⁷ (AS 182). Kněžská rada může být dobrým nástrojem participace, protože má biskup v určitých případech v souladu s CIC povinnost ji vyslechnout v důležitějších záležitostech (CIC kán. 500).⁷⁴⁸ Ač je rozhodnutí jeho úkolem, neměl by se „bezdůvodně vzdálit od shodného názoru svých poradců“ (AS 182). Z našeho zkoumání však vyplývá, že tato rada nemá být jen nástrojem komunikace mezi kněžími jakožto osobami a biskupem, ale nakolik pastýřský úkol vedení biskupa má být synodální, natolik má být i práce kněžské rady zároveň nástrojem synodality (SŽC 80; EC 7) farností s diecézí, *synodální kolegiality*⁷⁴⁹ (Lk 10, 1) v tom smyslu, že mu bude pomáhat být skutečně ve spojení s celým lidem Božím a s kněžími nebo jinými osobami pověřenými vedením jednotlivých farností a společenství v diecézi.⁷⁵⁰ Bude také potřeba zkoumat spolupráci kněžské rady s radou děkanů, protože ta v brněnské diecézi lépe reprezentuje kněze ze všech děkanství (AS 182),⁷⁵¹ a s radou pastorační.

Ve výzkumu se ukázalo, že dotazovaní kněží znají kněžskou radu jako nástroj spolupřihodování a volí do ní své zástupce. Avšak také zaznívala zkušenost, že dosud kněžská rada neměla příliš v rozhodování diecéze váhu. Podle kanonického práva proběhla po ustanovení nového biskupa i volba a jmenování nových členů do této rady.

⁷⁴⁵ Srov. DE CHINCHETRU 2019, s. 113.

⁷⁴⁶ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy Kněžské rady brněnské diecéze*. Brno, 2001 [online]. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/A200106f.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/A200106f.pdf), čl. II.

⁷⁴⁷ Srov. DE CHINCHETRU 2019, s. 103–114.

⁷⁴⁸ Co do pastoračních záležitostí zejm. ve svolání diecézní synody (CIC kán. 461), podstatných kanonických změnách farností (CIC kán. 515) či ustanovení farních pastoračních rad (kán. 536).

⁷⁴⁹ Srov. BORRAS 2016, s. 219–220; BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 287–288.

⁷⁵⁰ Srov. ORTEGA, Francisco Robles. kard. *La conversione sinodale nella vita delle chiese particolari*. In CONGREGAZIONE PER I VESCOVI (ed.). *Pastori di una chiesa sinodale*, s. 33.

⁷⁵¹ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Presbyteri Sacra: Okružní dopis o Kněžských radách z 11. 4. 1970*.

Biskup Pavel s touto radou od začátku úzce spolupracuje, ať už v synodálním procesu, tak při dalších záležitostech, např. při ustanovení pastoračních rad farností. Chápe ji jako orgán, který se má scházet pravidelně, aby mohl promýšlet, kudy se má diecéze „ubírat“, zejm. nad předem stanovenými tématy.⁷⁵²

Obnovení diecézní pastorační rady

„Je velmi žádoucí, aby se v každé diecézi ustanovila zvláštní pastorační rada.“ Jejím úkolem „je zkoumat vše, co souvisí s pastoračním působením, radit se o tom a vyvozovat praktické závěry“ (ChD 27). V AS se uvádí příklady rozlišovaných otázek: pastorační plán, diecézní misijní, apoštolské a katechetické aktivity, prostředky ke zlepšení naukové formace a svátostného života věřících, způsoby usnadňování služby kleriků apod. (č. 184). Pro široké pole působnosti se na více místech navrhuje rozdělení této rady do různých komisí.⁷⁵³

Pastorační rada se skládá také z laiků a představitelů různých institutů zasvěceného života. Členové mají být vybíráni biskupem tak, „aby skutečně reprezentovali celou část Božího lidu (...) se zřetelem na různé kraje, různé sociální podmínky“ (CIC kán. 512; AS 184), protože je výrazem společenství celého lidu, včetně různosti služeb v něm.⁷⁵⁴ Rozdílem od kněžské rady není jen složení, ale i obsah jednání, které se týká výhradně pastorační činnosti (PO 7, pozn. 41). Pastorační radu měla diecéze od r. 2007. Věta ze stanov, která ukazovala na synodální potenciál pastorační rady brněnské diecéze, zněla: „Přispívá k uskutečnění společenství v místní církvi a je nástrojem spoluúčasti všech věřících na jejím poslání.“⁷⁵⁵ Jestliže základem synodální diecéze je společenství, pak je to právě tato rada, která by k němu mohla přispívat. Za povšimnutí stojí i další věta ze stanov téže minulé rady, že návrh programu nesestavuje biskup, ale sekretář. V minulém období se však nedařilo pracovat s pastorační radou tak, aby přinášela nějaké jasnější plody,⁷⁵⁶ proto v minulých letech nebyla jmenována a ani nedávno vydaný organizační řád kurie s ní jako poradním orgánem biskupa nepočítal, nebyla v něm vůbec zmíněna. Několik týdnů po svém jmenování však nový biskup se svými spolupracovníky zveřejnil *nové stanov pastorační rady*: „má být prostředím otevřeného dialogu a jejím úkolem je pod vedením diecézního biskupa studovat, diskutovat a navrhnout praktické postupy a závěry o všem, co se týká pastorační činnosti v diecézi.“⁷⁵⁷

⁷⁵² Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbualem* [Příloha].

⁷⁵³ Srov. např. TONELLO, Livio. *Sinodalità e consigli pastorali diocesano e parrocchiale. Prospettiva teologica pastorale*. In BATTOCCHIO, R. – TONELLO, L. (ed.). *Sinodalità...*, s. 159.

⁷⁵⁴ Srov. *tamtéž*, s. 155–157. Subjektem pastorační rady není pastorační rada, ale celý Boží lid.

⁷⁵⁵ BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy pastorační rady brněnské diecéze*. Brno, 14. 9. 2007, čl. 1.

⁷⁵⁶ Srov. *Rozhovor s Romanem Kubínem* [Příloha].

⁷⁵⁷ BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy pastorační rady brněnské diecéze* [online]. Brno, 11. 9. 2022. Na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/stanovy-pastrada.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/stanovy-pastrada.pdf), č. I. 3.

Ač navazuje na CIC kán. 511, můžeme si všimnout některých prvků, které tyto stanovy obsahují: v citované větě je to otevřený dialog. Nové stanovy oproti předchozím zvyšují počet členů o tři, naopak tolik nespecifikují kritéria k výběru jejich členů, tak aby zastupovali různost diecéze. Sekretář nemá ve stanovách dānu takovou pravomoc, ale je členem organizačního výboru s dalšími dvěma členy a biskupem, příp. biskupským vikářem. Tento výbor „zajišťuje řádné fungování pastorační rady, dává podněty k její práci a koordinuje činnost jejích členů“. To by mohlo zajistit nejen větší synodalitu, ale také lepší funkčnost, protože rada nebude stát jen na schopnostech a možnostech biskupa či sekretáře.⁷⁵⁸ Za krok k synodalitě a fungování diecéze považujeme článek stanov o spolupráci této rady s radami na úrovni děkanství a farností.⁷⁵⁹ Od začátku roku 2023 biskup jmenoval dvanáct členů pastorační rady, a to generálního vikáře, biskupského vikáře pro pastorační, jednoho jáhna a devět laiků (5 žen a 4 muže), z nichž dva jsou z Brna, jedna laička z největší farnosti brněnské diecéze, jeden z pohraničí. Určitým způsobem mají a reprezentují různé oblasti diecéze,⁷⁶⁰ ale jsou tam dvě dvojice ze stejného děkanství, chybí naopak jihozápad diecéze.⁷⁶¹ To samo o sobě však nemusí být překážkou, pokud bude rada skutečně v živém kontaktu s oblastmi, které v radě nejsou zastoupeny.

Cesta k diecézní synodě?

Diecézní synoda je obecně shromážděním vybraných kněží a laiků, kteří „poskytují diecéznímu biskupovi pomoc k dobru celého diecézního společenství“ (CIC kán. 460). Je *nejvyšší z diecézních struktur participace*. Je úkonem správy a událostí setkání, biskupského řízení i událostí společenství, a tak vyjadřuje charakter společenství, jež patří k povaze církve (AS 166). Je vhodným prostředkem k uzpůsobení situace diecéze a k uvedení učení univerzální církve do praxe. Má ukazovat způsoby, které by bylo vhodné přijmout za své v apoštolské činnosti diecéze, řešit těžkosti, které v apoštolátu a řízení diecéze vyvstávají, inspirovat činnosti a iniciativy obecné povahy, předkládat spolehlivou nauku apod. (AS 168). Koná se, „když to podle úsudku diecézního biskupa po vyslechnutí kněžské rady doporučují okolnosti“ (CIC kán. 461). Podobnou povahu mohou mít i jiná diecézní setkání a shromáždění (AS 174).

⁷⁵⁸ Podobný výbor by mohl být prospěšný i pro pastorační rady farností. Srov. BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi... Příloha: Prováděcí pokyny ke Směrnici pro službu PRF v plzeňské diecézi*, ad 5.1.; *Statuto consiglio interparrocchiale pastorale nel territorio di Valle Mosso* z 18. 3. 2016 [online]. Oficiální web Parrocchie Vigarano Mainarda: Azione Cattolica Interparrocchiale. Dostupné na [www: http://www.parrocchievalle-mosso.it/wp-content/uploads/2016/05/CIP-STATUTO-DEFINITIVO-SAB-SE-CIM-con-lettera-di-presentazione.pdf](http://www.parrocchievalle-mosso.it/wp-content/uploads/2016/05/CIP-STATUTO-DEFINITIVO-SAB-SE-CIM-con-lettera-di-presentazione.pdf), Art. 9.

⁷⁵⁹ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy pastorační rady brněnské diecéze*. Brno, 11. 9. 2022, č. IV.

⁷⁶⁰ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

⁷⁶¹ Možná také zástupce Vysočiny mimo Velké meziříčí.

V brněnské diecézi *se* v poslední době synoda *nekonala*, konaly se spíše konference k prohloubení významu diecéze v aktuální situaci, a to např. konference u příležitosti výročí diecéze, která měla být dialogem o diecézi a o nových impulzech pro posílení její sounáležitosti a „k růstu její vzájemné spolupráce na společném díle“,⁷⁶² a u příležitosti Roku farností vícedenní konference o farnosti, jejímž cílem mělo být vzájemné předání zkušeností na toto téma, „nabídnout podněty pro život v našich farnostech a vytvořit prostor vzájemného dialogu o rozvoji našich farností“.⁷⁶³ Obsahem byly nejen odborné příspěvky, ale také panelové diskuse a diskuse ve skupinkách. Z obou konferencí vyšel sborník příspěvků. Obě by se v určitém smyslu mohly zařadit do zmiňovaných „jiných diecézních setkání“ s podobnou povahou jako synoda, ač neměly žádné stanovené cesty ani konkrétní závazné závěry pro praxi diecéze.

Důvodem, proč se zatím nekonala synoda, mohla být i zkušenost nesnadnosti celého procesu plenárního sněmu, včetně jeho uvedení do praxe. Přesto se ukazuje, že synoda je orgán, který by mohl být důležitým a účinným prostředkem pro participaci i v brněnské diecézi, pastorační dialog, rozlišování, recepci magisteriálních dokumentů posledních let a vytvoření pastorační vize diecéze a jejích částí. Posynodální exhortace papeže Františka *Evangelii gaudium* vyzývá k vytvoření těchto participativních orgánů (odkazuje na kánony Kodexu kanonického práva, které stanovují právě orgány diecézní synody, kněžské a pastorační rady, farních pastoračních rad). Jen tak se diecéze bude moci stávat dynamickým, otevřeným a misionářským společenstvím. Cílem je podpořit pastorační dialog (AS 165), naslouchání všem, aby pastore dosáhla ke všem (EG 31). Jak jsme pojednávali již v kapitole o plenárním sněmu, ten předpokládal, že se budou konat diecézní synody, což se ale až na určitou výjimku malé kněžské synody v ostravsko-opavské diecézi nepodařilo. Nedošlo k tomu však ani v brněnské diecézi. D. Němec dokonce ani na jaře 2021 nesdílel velký optimismus, že by tomu mohlo být v budoucnosti lépe.⁷⁶⁴ Velký zvrat v tomto však způsobila současná nová metoda biskupské synody, která diecéze učí procesu synody (synodálnímu procesu). Nebo se do budoucna bude moci diecézní synoda v pravém slova smyslu stát součástí této synody univerzální církve, zvláště tam, kde diecéze sama, nebo dokonce ani celá místní církve, nenalézala dost prostředků a neměla dost zkušeností na pořádání synody? V obnovené metodě biskupské synody vidíme cestu k synodě diecézní, která by byla součástí procesu synody univerzální církve. Zkušenost i pokračování synodního procesu v brněnské diecézi k tomu dávají naději.

⁷⁶² NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Diecéze: živý organismus? Sborník příspěvků z konference na Skalském Dvoře 15. 3. – 17. 3. 2007*. Brno: Biskupství brněnské, 2007, s. 5; srov. *Konference „Diecéze – živý organismus?“*: Aktuality: Stránky provozované ČBK [online]. 15. 2. 2007.

⁷⁶³ NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Farnost – místo pro každého?...*, s. 5.

⁷⁶⁴ NĚMEC, D. *Diocesan Synods...*, s. 29.

Biskup Pavel chápe smysl (konkrétně té současné) synody v potřebě rychleji reagovat na rychle se měnící společnost.⁷⁶⁵ Nevylučuje, že by do budoucna mohla v diecézi synoda proběhnout, ale nyní vidí jako důležité pracovat s tím, co přinesla současná celocírkevní synoda pro úroveň diecéze a místní církve.⁷⁶⁶

Pastorační plán

Důležitou pomocí pro dobrou organizaci diecézního apoštolátu je podle *Direktoria pro pastýřskou službu biskupů* program či pastorační plán, jehož cílem je vhodná koordinace rozličných pastoračních oblastí. K vytvoření tohoto plánu má biskup spolupracovat se svými participačními orgány. Má pomoci, aby církevní apoštolská činnost odpovídala na skutečné potřeby diecéze. Formulaci takového plánu, vznikající s pomocí Ducha, musí předcházet analýza sociologických podmínek, ve kterých věřící žijí (AS 164).

Kromě osobní vize biskupa, kterou předává v dílčích aspektech svým participativním strukturám, v brněnské diecézi takový plán dosud nemá. Jak jsme však již vícekrát viděli, církevní dokumenty předpokládají jeho existenci a důležitost na většině úrovní diecézních struktur, včetně farností, a vzájemný soulad. K tomu by mohla do budoucna přispět i spolupráce pastorační rady. Nicméně už i současné promyšlení závěrů diecézní etapy synody je v podstatě pastoračním plánováním.

Farnosti: církev uprostřed příbytků svých synů a dcer

Farnost je stále považována za jednoho z nejdůležitějších aktérů pastorace (AL 202; EG 28). *Když se podíváme do dějin*, v novozákonních textech se utvářely církevní struktury jako ostrovy, kde začínalo žít obrácené společenství a odkud církve pokračovala v *hlásání* nové víry, které bylo její prioritou. Tam, kde po konstantinovském obratu začínaly hrát církevní struktury čím dál tím více spíše správní roli, přestávala se pociťovat prvotní naléhavost misie.⁷⁶⁷ Ještě více toto vědomí upadalo kolem začátku moderní epochy, kdy byly na většině území světa vytvořeny církevní struktury. Doba přelomu 19. a 20. století s obrovským úpadkem počtu věřících přiměla církve také k promyšlení smyslu farností. Zvláště po druhé světové válce se začalo mluvit o farnosti spíše jako o misijně orientovaném společenství.⁷⁶⁸ Skutečnost, že se církve počtem lidí hlásících se k ní dostávala do menšiny, bylo pohnutkou obnovit prorocký úkol,

⁷⁶⁵ Srov. BARTONÍČEK, R. – HROMKOVÁ, D. *Rozhovor s pomocným biskupem Pavlem Konzbullem...*

⁷⁶⁶ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbullem* [Příloha].

⁷⁶⁷ Srov. OPATRŇÝ, A. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, kap. Pokoncilní eklesiologie na úrovni farnosti.

⁷⁶⁸ Srov. PETRÁČEK, Tomáš. *Církev, tradice, reforma: Odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2017, s. 120.

neuzavírat se do svých struktur, nezůstat na nich závislou, ale vyjít ven a hlásat evangelium v dialogu se světem.⁷⁶⁹ Koncilní obnova zpečetila pozvolnou proměnu důrazu v chápání podstaty farnosti: Předtím se dlouhou dobu považovala za jakousi miniaturu církve, jednostranně chápanou jako mystické tělo Kristovo, což vedlo mj. ke zdůrazňování svatosti hierarchie (klérus byl chápán jako jediný nositel pastorace) na úkor laiků.⁷⁷⁰ Od první pol. 20. stol. rostla tendence přeměny farnosti ve společenství, které by bylo více dynamickou strukturou než farnost jen jako instituce.⁷⁷¹ Cesta ke změně se otevřela také tím, že koncil definoval klíčovou skutečnost, že podstatou církve i místních církví je společenství (*communio, communitas*) věřících⁷⁷² (CIC kán. 515), uznal partikularitu různých společenství, kolegialitu a synodalitu a obnovil chápání církve jako Božího lidu. Společenství farnosti zůstává vymezeno územně, ale může být vymezeno i jinak. Základem není území, ale společenství, tedy všichni věřící či skupiny věřících sjednocovaných farností (EG 28), společenství, které je celé zodpovědné za celou pastoraci, a tedy rovněž za všechny obyvatele (nejen) svého území, protože farnost nežije jen „v kostele“, ale všude tam, kde působí Boží duch. Prvotním zájmem je člověk a jeho spása (ChD 32; AA 30, 32), a tomuto zákonu se musí přizpůsobit všechny struktury.

„Církev je opravu přítomna ve všech zákonitých místních shromážděních křesťanů [...] Jsou totiž, každá na svém místě, nový lid povoláný od Boha mocí Ducha svatého [...]. V nich se věřící shromažďují hlásáním Kristova evangelia a v nich se slaví tajemství večeře Páně.“ (LG 26)

„farnosti [...] představují do jisté míry celou viditelnou církev, žijící po celém světě [...]. Ať se usiluje o to, aby rostlo vědomí farního společenství.“ (SC 42)⁷⁷³

Farnost je tedy dnes vnímána jako jakási inkarnace církve, která činí církev viditelnou⁷⁷⁴; církev však spíše představuje (re-praesentat), než že by byla církví sama o sobě. Je církví tím více, čím více je spojená s Kristem – jen tam může být spása. Pán ji sdružuje skrze své pastýře, skrze hlásání evangelia a liturgii (LG 26) a je v ní přítomen skrze spolupráci Božího lidu na jeho poslání, zvláště na jeho hlásání

⁷⁶⁹ Srov. OPATRŇY, A. *Pastorační situace u nás...*, kap. Novozákonní ideál nebo prorocká dimenze.

⁷⁷⁰ Srov. CORIDEN, James A. *The Parish in Catholic Tradition: History, Theology and Canon Law*. New York: Paulist press, 1997, s. 42–43.

⁷⁷¹ Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 44.

⁷⁷² Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *List katolickým biskupům o některých aspektech církve pojímané jako communio z 28. 5. 1992*.

⁷⁷³ *Tentýž. Konstituce o posvátné liturgii z r. 1963*, dále SC.

⁷⁷⁴ Srov. GÓRECKI, Edward. *Církev se uskutečňuje ve farnosti: kanonicko-pastorační příručka pro duchovní i laiky*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.

evangelia (AG 15).⁷⁷⁵ S Kristem je pak farnost spojena skrze konkrétní společenství církve: diecézi a následně celou církev. Je tedy vázána na vztahy. Rozdělení partikulární církve do jednotlivých obcí se děje proto, že biskup jako první pastýř nemůže být všude osobně přítomen. Její jednotlivé části jsou církví natolik, nakolik jsou s ním v jednotě (ChD 11). Proto má být pouto s biskupem a celou partikulární církví pěstováno, a to včetně spolupráce, zvláště právě na hlásání evangelia všem (SC 41–42; AA 10). I služba kněze je v první řadě společenstvím a spoluprací se službou biskupa pro celou diecézi (PDV 17).⁷⁷⁶ Proto farář spravuje farnost pod jeho vedením tak, aby co nejvíce vyjadřovala jednotu s diecézí a celou církví (ChD 30). V našem výzkumu tuto jednotu ve farnostech a u farářů hodnotíme spíše jako slabou. Podle *Christifideles Laici* je farnost především „Boží rodina, společenství bratří“, „bratrský a pohostinný dům rodinného soužití“ (č. 19–23), ne struktura nebo budova, a podle toho má být obnovena. Konkrétní impulzy tohoto listu k obnově farnosti se týkají také podpory malých společenství a spolupráce s ostatními farnostmi (ChL 26). Jiné církevní dokumenty ukazují, že je třeba vytvořit takové farnosti, ve kterých budou fungovat základní funkce církve: *leitourgia*, *martyria*, *diakonia* a schopnost tvořit živé společenství vztahů, kde je nabízen prostor pro všechny (*Novo millennio ineunte* 43,⁷⁷⁷ DCE 25), má se stát pramenem pro žiznící (EG 28). Aleš Opatrný také v kontextu naší země zdůrazňuje, že farnosti nemohou být v první řadě technikou, strukturou, metodou, ale osobní skutečností, místem setkání s Bohem, s jeho slovem a jeho vnuknutími a s lidmi. Při střetávání s jejich nedokonalou realitou máme být podle Opatrného klidní vůči našim představám o fungování církve, ale neklidní vůči Božím představám, abychom je naplnili.⁷⁷⁸ Tento neklid nás pak může zachovávat v pravém pokoji, protože Bůh je dost mocný, aby z kamenů učinil děti Boží (Mt 3,9). Prioritou je podle něj výchova spolupracovníků.⁷⁷⁹ *Plenární sněm* pak definuje v našem prostředí farnost takto: místo, „kde se žije svátostným životem, kde se děje katecheze dětí, mládeže a dospělých a vykonává se diakonická služba. Toto společenství je schopno misijního působení a má přiměřený organizační i ekonomický potenciál pro svůj život“ (ŽiP 154).⁷⁸⁰ Jak uvidíme, je k naplňování tohoto ideálu v brněnské diecézi ještě daleká cesta. Velké rezervy se zdají být v katechezi dospělých a v tom nejdůležitějším – v misijním působení.

⁷⁷⁵ DRUHÝ Vatikánský koncil. *Dekret o misijní činnosti církve z r. 1965*, dále AG.

⁷⁷⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Posynodální apoštolská adhortace z 25. března 1992*, č. 81. Dále PDV.

⁷⁷⁷ JAN PAVEL II. *Apoštolský list papeže na závěr jubilejního roku 2000*. Praha: Sekretariát ČBK, 2001.

⁷⁷⁸ Srov. OPATRNÝ, A. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy...*, kap. Buňky růstu.

⁷⁷⁹ Srov. *tamtéž*, kap. Prioritní úkoly.

⁷⁸⁰ V naší zemi vzniklo více pastorálně-teologických prací zabývajících se pastoračními obecně a ve farnostech v naší společnosti, za teology Čech jsme již vícekrát citovali A. Opatrného (*Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy* z r. 1996 či *Cesty pastorační v pluralitní společnosti* z r. 2006), za moravské můžeme zmínit např. knihu P. Ambrose (*Základní služby církve v české sekulární společnosti* z r. 2013 či *Svátostná pastorační v českém sekulárním kontextu* z r. 2014).

Protože je farnost společenstvím církve, je nutná součinnost všech, tedy také *laiků* (AA 10). Již v předchozích podkapitolách jsme v souvislosti s *výzkumem* ukázali na mnoho rovin, které v našich farnostech málo fungují. Jednou z nich bylo, že je lidé málo vnímají farnost jako svoje společenství, „svoji rodinu“. Dále doposud obecně v mnohých českých farnostech přetrvává „systém jednoho muže“, a to v myslích kněží i laiků. Kněží sami jsou často velmi individualističtí a příliš neumí pracovat týmově.⁷⁸¹ Ve farnostech brněnské diecéze je např. zapojeno velmi málo manželských párů. Tato zjištění je potřeba zohlednit při formaci kněží. Na druhé straně bývá ve venkovských farnostech málo rodin, které jsou schopny se do nějaké služby zapojit,⁷⁸² nebo strach laiků – jak na to poukazuje papež František – ze závazku nějakého pastoračního úkolu (EG 81).

Jak vyplývá z řečeného, farnost nemůže být uzavřeným společenstvím, a zároveň se nemůže ani její pastore omezovat jen na vlastní hranice, což se v praxi často děje, ale musí *rozšiřovat* obzory,⁷⁸³ tvořit jednotu celé diecéze a snažit se nasadit síly do svého okolí (AA 10). Pokud její nosné „jádro“ nedosahuje „určitého počtu a překročí-li věk věřících určitý průměr, ubývá u ní zcela přirozeně vitality a misionářské síly“⁷⁸⁴ a potřebuje transformovat do většího pastoračního celku. Medard Kehl mluvil o tom, že také různé zájmy, různorodost a pluralita farních stylů vede k přesvědčení, že teritoriální farnost v současném světě nemůže být jediným místem pastore, vzhledem k tomu, že si lidé vybírají to, co jim nejlépe vyhovuje. Proto mluví o možnosti využití tzv. „profilovaných“ obcí, které mají např. vhodnou geografickou polohu. Hlavním cílem celého promýšlení je nacházet takový způsob organizace církve, který by odpovídal na potřeby lidí v dnešní pluralitní společnosti.⁷⁸⁵ Podle Kehla církev může žít také v takovýchto „krystalizačních bodech“ než jen v plošném systému farností. V naší oblasti mluví T. Halík o určitých „duchovních centrech“. Nevýhodou takového pojetí může být na druhou stranu víceznačnost a nejasnost, kterou taková pastore přináší. Jinou pastorační vizi, která reaguje na individualizaci volby farností dnešních lidí podle jejich preferencí a citění při možnostech, které dnes mají, nebo z důvodu úbytku věřících, volí podle P. Ambrose farní pastore, jež se odehrává ve větších celcích (tzv. farních obvodech či „sítích farností“), aby se pastore stávala více kooperativní.⁷⁸⁶

⁷⁸¹ Srov. OPATRNÝ 2021, s. 48.

⁷⁸² Srov. *Rozhovor s Romanem Kubínem* [Příloha].

⁷⁸³ Srov. OPATRNÝ 2001, s. 58-59.

⁷⁸⁴ KEHL, s. 96.

⁷⁸⁵ Srov. AMBROS. *Teologicky milovat církev: Vybrané statě z pastorální teologie*. Olomouc: Centrum Aletti, 2003, s. 249.

⁷⁸⁶ Srov. TENTÝŽ. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 46.

Tyto celky spravuje buď jeden farář, nebo tým kněží – tzv. kooperativní pastorační.⁷⁸⁷ Tyto pastorační návrhy jsou též v souladu s chápáním služby kněží. Dekret *Presbyterorum ordinis* vyzývá ke společnému životu kněží (č. 8; RF 83; LG 28; ChD 30)⁷⁸⁸. Tento způsob v sobě spojuje dvě stránky: společný život kněží, který nejen odpovídá podstatě církve, ale také kněze formuje a je odpovědí na možný problém kněžského osamocení na jedné straně, na druhé straně prospívá apoštolskému životu a jeho aktivitám, je svědectvím lásky a jednoty (PDV 81).⁷⁸⁹ V devadesátých letech diecéze viděla ve společné správě zmiňovaných farností v pohraničí dobrou cestu jejich pastorační. Ač se kněží sami mohli hlásit a navrhnout si způsob soužití v týmech, vytrval jen jeden⁷⁹⁰, později rozdělený na dva samostatné týmy, i když spolupracující: ve Vranově nad Dyjí a v Příměticích.⁷⁹¹ Takový tým mohou vytvářet lidé, kteří dokáží zrale vystupovat ze své individuality vstříc celku. V takovém případě společnou práci týmu (zejm. v oblastech s malým počtem aktivních věřících) Stanislava Ščotková ve své bakalářské práci hodnotí ze své vlastní zkušenosti jako zvláště vhodnou pro vytváření fungujících struktur farností a pro evangelizaci. Jak však podotýká, každá taková iniciativa bude originální a na každém místě bude mít rozdílnou podobu.⁷⁹² Jiným způsobem řešení je *slučování farností*, které se dělo již ve více diecézích české církve, např. v diecézi královéhradecké, podle hodnocení M. Hrdličky však ne vždy s výsledkem, který by pastorační nějak výrazně pomohl.⁷⁹³ Dalšími příklady jsou některé evropské, zejména západní země, např. Francie, kde se buď farnosti takto slučují do jedné, nebo se tvoří tzv. komunita farností. To podrobněji popisuje např. R. Tichý ve své diplomové práci.⁷⁹⁴ Ve Francii byl v souladu s akcenty současného magisteria kladen důraz na společenství,

⁷⁸⁷ Srov. TENTÝŽ. *Teologicky milovat církev...*, s. 242–243, 249; *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 46–47.

⁷⁸⁸ Srov. *Direktář pro pastorační službu biskupů Ecclesiae imago* z r. 1973; Kodex také zná formu společné správy farností kolektivem kněží (*in solidum*), kterou řídí a za kterou zodpovídá jeden z nich, tzv. moderátor (CIC kán. 280, 517, 550).

⁷⁸⁹ Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 46–47.

⁷⁹⁰ Srov. OPATRŇY 2001, s. 74.

⁷⁹¹ V přímětickém týmu byli v minulých letech jen cca 2 kněží spravující 10 farností, ve vranovském týmu fungují společně cca 3 kněží a jeden jáhen spravující 12 farností a jednu farnost v Čechách, ale také mnoho laických spolupracovníků, kteří žili na různých farech jednotlivých farností. Kromě pastorační v nich však tým vykonával mnoho aktivit, které přesahovaly jejich vlastní území. Srov. ŠČOTKOVÁ, S. *Farní tým Vranov nad Dyjí* [netištěná bakalářská práce]. Praha:

KTF UK, Katedra pastorálních oborů a právních věd, 2009, s. 15–16 ad.

⁷⁹² Srov. *Tamtéž...*, s. 52–54.

⁷⁹³ Srov. HRDLIČKA, Michal. *Plán reformy farností v Královéhradecké diecézi*. [diplomová práce]. Praha: KTF UK, 2008. Autor srovnává tento proces s podobným v plzeňské a pražské diecézi.

⁷⁹⁴ Srov. TICHÝ, Radek, *Slabá církev? Jeden pokus o obnovu katolických farností v Čechách*. [diplomová práce] Praha: FSV UK, 2011.

jeho misii a blízkost chudým jako určující podobu a teritorium farnosti. Nové společenství má být podle tohoto pojetí celkem schopným efektivně tvořit blízké vztahy, stát se komunitou živých společenství, a zároveň sloužit společenství diecéze. Má umožňovat aktivní participaci laiků, a jednotlivá základní společenství v takové farnosti (kterými mohou být také původní farnosti s vlastním týmem, jenž má na starosti pastorační život tohoto společenství) mají být schopná být blízko konkrétním lidem.⁷⁹⁵ Snahou však je, aby nedělní bohoslužby byly celofarní.⁷⁹⁶ V mnohých diecézích jsou tato společenství spravována týmem kněží v čele s moderátorem a pastoračním týmem, jehož členy jsou i pastorační asistenti. Členové pastoračního týmu mají zpravidla na starosti některou oblast pastorace a pod sebou další spolupracovníky. Výhodou tohoto projektu je – oproti podmínkám v brněnské diecézi – jasnější podoba participace a organizace těchto farností ze strany diecéze, schopnost či zběhlost laiků v participaci na organizaci a týmová správa, která umožňuje a vyžaduje větší organizovanost pastorace.

Vzhledem k tomu, že na většině míst *brněnské diecéze* zatím nefungovaly modely týmové správy, je třeba dobře hledat takové způsoby kooperativní pastorace, které by byly vhodné. Jiří Kaňa mluví o této potřebě větších pastoračních celků v brněnské diecézi také pro její rozlehlost a různorodosti, aby byla usnadněna komunikace. Jednou z možností tohoto rozčlenění zůstávají podle něj *děkanství*,⁷⁹⁷ u nichž partikulární právo předpokládá možnost stát se účinnými pastoračními činiteli. Zde však záleží na ochotě a předpokladech kněží. Zkušenost je, že každý farář je velmi zaměstnán svou vlastní farností a svými představami, které těžko opouští, a nemá tak dost motivace vytvářet pastorační společenství.⁷⁹⁸ I podle R. Kubína je vhodné takto kooperovat např. rodinnou pastorační – což v praxi na většině míst funguje –, např. odbornější část přípravy na manželství.⁷⁹⁹ Podobně se přemýšlí o pastorační mládeže, dětí, o laickém apoštolátu či o spolupráci s Charitou. Vzhledem k úbytku kněží se v současnosti s novým *biskupem* hledá řešení, které souvisí i s různě fungujícími farnostmi. Jsou určeny kategorie farností, kde se do budoucna nepočítá s přítomností faráře, a naopak přirozená centra, která by na sebe mohla navazovat méně fungující farnosti. U farností, které jsou příliš malé nebo nejsou schopny plnit všechny základní úkoly farnosti, se zdá spolupráce s další farností nezbytná. Vzhledem k tomu, že farnosti jsou velmi odlišné, základem synodality v nich by měl být každý člen Božího lidu s funkčními vztahy dovnitř i s diecézí a širší církví. Pokud nemá farnost jen pár desítek členů a má majetek, bude vždy nutná *ekonomická rada a pastorační struktura*, která bude zajišťovat, že v zodpovědnosti a tvoření rozhodnutí bude zapojeno celé společenství.

⁷⁹⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 45, 56–57.

⁷⁹⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 57–59.

⁷⁹⁷ Srov. KAŇA, Jiří. *Pastorační svébytnost brněnské diecéze...*, s. 174–175.

⁷⁹⁸ Srov. AMBROS, Pavel. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 47.

⁷⁹⁹ Srov. *Rozhovor s Romanem Kubínem* [Příloha].

Obecně je i v brněnské diecézi povinná *ekonomická rada farnosti*. Pro její vytvoření se doporučuje volba, avšak kněz může jmenovat členy i svobodně. Tak však může nastat to, na co stěžovali věřící (viz *syntéza*), totiž že se rada může stát jen „komparzem“ pro faráře a nebude ve skutečnosti zastupovat všechny farníky.⁸⁰⁰ Pokud rada je schopna skutečně věřící ve farnosti zastupovat, může se stát fungujícím synodálním orgánem, protože je stanoveno, kdy má farář povinnost radu vyslechnout nebo dokonce předložit její souhlas.⁸⁰¹

Pastorační rady jsou podle magisteria zatím nepovinné, ale žádoucí (AS 210). Podle dotazníku pastoračního centra byla potvrzena pastorační rada ve 160 farnostech. I kdybychom počítali, že některé farnosti neodpověděly a že někdy je farní rada potvrzena za jednu farnost, ale patří do ní i *excurrenta*,⁸⁰² nedostaneme se zřejmě ani k polovině farností, které by tuto radu měly zřízenou. A to ještě nevíme, jestli v nich zřízená rada skutečně funguje a jak. Roman Kubín se vyjádřil, že je mnoho farností, které pro existenci pastorační rady podmínky mají, ale tuto radu nemají.⁸⁰³ Brněnská diecéze oproti jiným dosud ani neměla stanovy pastoračních rad. Jedním z přání zaznívajících v *syntéze* je, aby ve farnostech tyto rady fungovaly.⁸⁰⁴ *Náš výzkum* výše řečené potvrzuje a ukazuje, že pastorační rady či jiné „trvalé či pravidelné nástroje, díky kterým se také všichni členové Božího lidu (přímo či zprostředkovaně skrze své zástupce) setkávají k promýšlení – rozlišování (vytváření rozhodnutí)⁸⁰⁵ toho, jak žít své poslání“, jsou nezbytné. Otázkou je, co prakticky udělat, aby se pastorační rady s farářem naučily správně pracovat. *Biskup* oznámil, že se pracuje na stanovách farních pastoračních rad, a i když to dříve nezamýšlel, po konzultaci s kněžskou radou se rozhodl zavést je povinně – stanovy by měly začít platit od na jaře roku 2023.⁸⁰⁶

⁸⁰⁰ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 4.

⁸⁰¹ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy ekonomických rad farností brněnské diecéze...*, č. 2.

⁸⁰² Což hodnotíme jako pozitivní.

⁸⁰³ Srov. *Rozhovor s Romanem Kubínem* [Příloha].

⁸⁰⁴ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 4, 10.

⁸⁰⁵ Srov. BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi...*, č. 1.1. Tyto směrnice jsou – hodnotíme – dobrým příkladem práce pastoračních rad v synodální farnosti (ač jsou hodně podrobné). Jako hlavní náplň předpokládají: formulaci současných i dlouhodobých pastoračních priorit, příp. praktických kroků k nim, konzultace důležitých služebníků farnosti, ale také hodnocení hospodaření farnosti, nakolik souvisí s pastorační (1.3–1.4, 5.4). (Předpokládáme, že je pomáhal utvářet P. Hruška, který v této diecézi působí. Srov. HRUŠKA 2009, s. 680n.)

⁸⁰⁶ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

Děkanství jako synodální nástroj brněnské diecéze?

Zvláštní důležitost může mít podle direktáře také služba děkana jako blízkého spolupracovníka biskupa a pozorného staršího bratra vůči kněžím svého děkanství. Posláním děkanství je „napomáhat k podpoře a koordinaci pastorační činnosti,“ mj. také „pečovat o pokojné společenství věřících různých kultur, sociálních a duchovních skupin, a dalších jiných společenství na svém území“,⁸⁰⁷ tedy podstatná věc pro to, aby se v diecézi tvořilo skutečné společenství na různých úrovních, počínaje farnostmi.⁸⁰⁸ Poradním orgánem děkana může být děkanská rada.

Děkani tvoří také jeden z poradních orgánů biskupa.⁸⁰⁹ Ten se s nimi pravidelně setkává a informuje je o problémech diecéze, a naopak se s ním děkani mohou v důvěře radit o starostech děkanství a biskup se může náležitě dozvídat o situaci ve farnostech (AS 217–218).⁸¹⁰ Děkan má bdít nad tím, aby duchovní svědomitě plnili své povinnosti (CIC kán. 555). Česká církev i brněnská diecéze tuto službu považuje za důležitou. Partikulární zákon brněnské diecéze dokonce uvádí, že děkan pro kněze zastupuje nejen biskupa, ale také samého ‚dobrého Pastýře‘. Má podle něj dále podněcovat evangelijní úsilí ve své oblasti, vyhodnocovat pastorační situaci farností či vytvářet pastorační záměr pro děkanství v souladu s pastoračním plánem celé diecéze. Orgány děkanství mají v diecézi napomáhat komunikaci mezi kurií a jednotlivými farnostmi a dohlížet nad dodržováním církevního práva (čl. 2).⁸¹¹ Děkan má povinnost vizitovat farnosti svého děkanství jménem biskupa a způsobem od biskupa určeným, v čemž tedy zastupuje jeho úkol vizitací. Vizitace má být především setkáním bratří. Děkan má konzultovat s farářem a podává zprávu biskupovi ve věcech života kněze (příp. dalších duchovních a hlavních pastoračních pracovníků), plnění norem církevního práva, administrace i pastorace (čl. 4 a 10).⁸¹²

Přes silný význam, který službě děkana partikulární zákon brněnské diecéze dává, nemůže nahradit autoritu biskupa, a tak nemusí mít v praxi takový vliv na farní pastoraci. Proto měly v praxi vizitace často spíše informativní a administrativní charakter a často chybělo jejich pojetí jako rozhovoru o pastoračních otázkách a povzbuzení k apoštolátu (AS, zejm. č. 77 a 210), a v naprosté většině případů i setkání s participativními orgány farnosti, jak to direktář předpokládá u vizitace biskupa. Často se nedařilo vytvářet

⁸⁰⁷ BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Děkanství a jeho orgány...*, čl. 2.

⁸⁰⁸ Srov. *tamtéž*, čl. 6, § 3.

⁸⁰⁹ Srov. TENTÝŽ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 22.

⁸¹⁰ Srov. TENTÝŽ. *Děkanství a jeho orgány...*, čl. 2.

⁸¹¹ *Tamtéž...*, čl. 2.

⁸¹² Srov. TENTÝŽ. *Zpráva o kanonické vizitaci* [online]. Dostupné na www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/frm_01_08p.zip>.

ani pastorační záměr děkanství. Celé fungování děkanů a rady děkanů⁸¹³ ještě v nedávné minulosti mělo prakticky spíše administrativní než pastorační charakter. I této struktury by se proto měla týkat misijní a synodální konverze (EG 31). Nový biskup se svými spolupracovníky se nyní snaží o dialog s jednotlivými děkany o inspiracích fungování děkanství (např. jak zde budují společenství) a jejich farností, aby se jimi mohly příp. inspirovat i ostatní děkanství. Mluvil také o možném posílení práv děkanů k blahodárné efektivitě decentralizace.⁸¹⁴ Považujeme za potřebné také formovat synodální povědomí kněží v tom smyslu, že reprezentují svoje farnosti, tedy že nemluví jen sami za sebe, ale za Boží lid jim svěřený. To by se prakticky mělo projevovat také v kolegiální práci třeba právě na úrovni děkanství. Znamená to, že také farnost by měla být dobře informována o tom, o čem se jedná na vyšších úrovních. A věřící by měli být formováni k větší zodpovědnosti za celou diecézi.

Ekonomické struktury ve službě synodální církve?

Ekonomická rada diecéze je důležitým synodálním orgánem diecéze také v tom, že v některých případech biskup potřebuje její souhlas.⁸¹⁵ V posledních letech se lépe strukturalizoval systém spolupráce hospodaření v diecézi a jejích farnostech, je zaveden systém techniků stavebních investic, kteří mají na starosti jednotlivá děkanství, je praktikována větší kontrola nad hospodařením jednotlivých farností a farářů. V mnohých případech potřebuje farnost a farář nejen schválení diecézních orgánů – což by mohlo působit i jako centralizace –, ale také farář potřebuje v závažnějších rozhodnutích vyjádření souhlasu ekonomické rady farnosti, což zabraňuje tomu, aby ekonomika byla „nesynodální“.

Po restitucích vznikl v diecézi *fond PULS*, jehož cílem není jenom financování diecéze, její pastorační a zejm. platu kněží,⁸¹⁶ ale také „vytvořit Velkou rodinu malých dárců“⁸¹⁷ a povzbuzovat vědomí příslušnosti a duchovní i praktické zodpovědnosti za diecézi, ale také solidaritu za jiné části a farnosti diecéze. Věřící jsou povzbuzováni, aby přešli od mentality povinných „desátků“ pro „cizí“ strukturu k mentalitě spoluzodpovědnosti za něco, co je našim společným zájmem, a svobodně se zavázali k pravidelnému a dobrovolnému příspěvku pro svoji diecézi a její poslání a pro své kněze, který nahradí povinný příspěvek farnosti. V současnosti je zaregistrována cca. desetina

⁸¹³ Také práce naráz v tak velkém počtu děkanů ji činila méně efektivní. Srov. *Rozhovor s Romanem Kubínem* [Příloha].

⁸¹⁴ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

⁸¹⁵ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Partikulární zákon – O správě diecézního majetku*. Brno, 3. 3. 2014, čl. 2.

⁸¹⁶ Srov. TENTÝŽ. *Stanovy diecézního fondu na podporu kněží a pastorační brněnské diecéze*. Brno, 7. 12. 2016. Dostupné na [www: <https://donator.cz/files/stanovyFond.pdf?v=2>](https://donator.cz/files/stanovyFond.pdf?v=2).

⁸¹⁷ Srov. DONÁTOR.CZ: Oficiální stránky [online]. Biskupství brněnské. [www: <https://donator.cz/>](https://donator.cz/).

pravidelných „návštěvníků bohoslužeb“. Hodnotíme to jako strukturu, která je skutečně ve službě synodální diecéze.

Další pomocné a poradní orgány

Z povinných orgánů jsou pro synodální fungování důležité ještě *Sbor poradců*, jehož souhlas v některých případech biskup potřebuje – biskup ho chápe jako nástroj, když je třeba řešit či odsouhlasit konkrétní, především hospodářské otázky v jejich pastorační souvislosti⁸¹⁸ – a *Smírcí rada*, která má za úkol přispět k řešení problémů ve vztazích biskupa a kněží a chránit nositele autority na více úrovních před zneužitím nebo nerespektováním.

K poradním orgánům biskupa patří dále Diecézní komise pro formaci kněží, Diecézní liturgická komise, Školská komise brněnské diecéze a Diecézní komise pro sdělovací prostředky. Biskup může strukturu kurie doplnit *dalšími činiteli* (úřady), zvláště pro apoštolskou práci. Ty mají za úkol uskutečňovat diecézní programy a prověřovat různé pastorační a apoštolské iniciativy (např. v oblasti rodiny, vzdělávání nebo sociálního apoštolátu). S pomocí kněžské a pastorační rady diecéze biskup zkoumá návrhy těchto center a činí potřebná rozhodnutí (AS 181). Takto biskup zřídil několik orgánů jako součást kurie. Jmenujeme z nich ty, které mají přímější vztah k pastoraci obecně nebo v naší otázce:

- *Diecézní katechetické centrum*: Jejím prostřednictvím, jak to předpokládá *Všeobecné katechetické direktorium* (č. 265), biskup řídí a usměrňuje všechny katechetické činnosti v diecézi, má analyzovat situaci diecéze vzhledem k výchově a katolické víře, zpracovávat program katecheze pro diecézi, potřebné pomůcky, podporovat formaci katechetů. Diecézní katechetické centrum brněnské diecéze je velmi aktivní v podpoře náboženského vzdělávání a katecheze v naší diecézi. V poslední době se také věnovalo péči o náboženské vzdělávání dospělých, nabízí mnoho praktických pomůcek ke katechezím ve farnostech. Velmi úspěšný a oslovující pro první evangelizaci je projekt *Vstupy do škol*.⁸¹⁹
- *Pastorační středisko brněnské diecéze*: Má podporovat, rozvíjet a prostřednictvím pastoračních asistentů v děkanstvích koordinovat pastorační práci, také evangelizační činnost a formaci a vzdělávání laiků, zejm. těch, kteří jsou pověřeni službou ve farnostech.⁸²⁰ Úkolem střediska je zejm. přenášet podněty, např. z kněžské rady, do praxe.⁸²¹ V posledních letech se hodně transformovalo,

⁸¹⁸ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

⁸¹⁹ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Výroční zpráva 2016* [online].

⁸²⁰ Srov. *tamtéž*; PASTORAČNÍ STŘEDISKO BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉHO. *O nás...*; BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 9.

⁸²¹ Srov. *Rozhovor Romanem Kubínem* [Příloha].

dává nyní větší důraz na děkanské pastorační asistenty. Organizuje přednášky na duchovní témata a katechetické programy, formační kurz Služba ve farnosti pro spolupracovníky ve farnostech a organizuje evangelizační akci Noc kostelů. Také ono po nástupu nového biskupa prochází proměnou.

- *Diecézní centrum pro mládež a Diecézní centrum života mládeže*: Společně vykonávají a koordinují pastorační činnost pro mládež.⁸²² Otázkou je, zda by nemohl být kladen větší důraz těchto center na podporu pastorace mládeže ve farnostech.

Biskup zřídil ještě některé další instituce jako právnické osoby, které mu pomáhají ve specifických oblastech, jako církevní školy, školská zařízení a další.⁸²³

2.2.5.8 *Jak se projevuje synodalita brněnské diecéze s ostatními partikulárními církvemi a církví univerzální?*

Tak jak to stanovuje koncil a CIC z něj vycházející, biskup se spojuje s ostatními biskupy a de facto partikulární církve mezi sebou (CIC kán. 431), což správně vyjadřuje synodalitu, v níž biskup zastupuje celou svoji diecézi a kolegialita je tak nástrojem synodality partikulárních církví. Pro brněnskou diecézi to konkrétně znamená spojení v provincii moravskou, spojení v místní církve českou a dále spojení partikulárních církví v rámci Evropy. Tato dvě poslední spojení jsou nyní oživována také v rámci synody. Ve stanovách ČBK se však příliš o vzájemném propojení biskupa s celým Božím lidem jeho diecéze, o jeho závazku k tomu, ale i opačně o závazku Božího lidu diecéze „společně kráčet“ s ostatními církvemi, nemluví. Bude věcí synody a magisteria toto postupně více osvětlovat.⁸²⁴ Avšak na druhé straně v organizačním řádu, ale i v praxi je nastavena spolupráce různých diecézních orgánů s jinými diecézemi, zejm. pastoračního střediska,⁸²⁵ katechetického centra, a velmi silně pak center mládeže či charity.

Synodální skupinky byly výrazněji orientovány na svou farnost či nejnižší úroveň synodality než na úroveň diecézní a vyšší. Také *výzkum* nám ukázal, že dotazovaní byli výrazně orientováni na svoji farnost, ale necítili tolik zodpovědnost za celou církev. Byla by třeba větší formace pro chápání, jak diecéze a služba biskupa potřebuje zapojení

⁸²² Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 9.

⁸²³ K nim patří i právnická osoba *Akademie kanonického práva*: Jejím hlavním cílem je spása duší Božího lidu, dalším je lepší uvádění kanonického práva do praxe (Srov. *Revue církevního práva*. 53, 3/2012, s. 110; AKADEMIE KANONICKÉHO PRÁVA. *Stanovy Akademie kanonického práva* [online]. 2013; *O nás: Akademie kanonického práva* [online]. 2012)

⁸²⁴ Toto začalo zejm. konstitucí *Episcopalis communio* (např. č. 6) a *Praedicate evangelium* (I. 6). Závazek věřících je prakticky vyjádřen např. v dokumentech současné synody přispět k cestě univerzální církve (viz níže).

⁸²⁵ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 9.2.1.

každého člena Božího lidu, a na druhé straně, jak farnosti potřebují čerpat z darů ostatních částí církve, autority a služby biskupů, učitelského úřadu, synod atd.

2.2.5.9 *Jak se Boží lid brněnské diecéze formuje být synodální církví?*

Už jsme zmínili formaci vybraných spolupracovníků (nejčastěji akolytů, katechetů, animátorů) ve farnostech, kteří dostávají od biskupa pověření k určitým službám.⁸²⁶ Katecheté mají závazek účastnit se permanentní formace.⁸²⁷ Pastoračnímu středisku biskup svěřuje odpovědnost za formaci a vzdělávání laiků v diecézi obecně.⁸²⁸ Za formaci kněží a jáhnů je zodpovědný moderátor a diecézní komise pro formaci kněží a pro stálé jáhny a zároveň jsou kněží formováni v rámci děkanských rekolekcí.⁸²⁹ Je určen také moderátor pro ekumenismus, který má na starosti i formaci kněží a laiků k ekumenismu.⁸³⁰ Formace věřících má být také jedním z cílů náboženských sdělovacích prostředků, k čemuž má pomáhat vytvářet prostor diecézní komise pro sdělovací prostředky.⁸³¹

Formací je dále jakákoliv dobrá účast na poslání církve, ale také modlitba. Synoda byla už jedním z podstatných kroků synodální formace v praxi. *Syntéza* na více místech zmiňuje, že je možné se učit dovednostem, jako jsou otevřenost či naslouchání.⁸³² *Biskup Pavel* dobře ví, že se změnila mentalita dnešních lidí i kněží, např. právě v potřebě více se rozhodovat a přijímat rozhodnutí na základě svobody, proto také vidí potřebu biskupa vést s kněžími dialog a dialog v církvi obecně.⁸³³ Jedna z hlavních cest, kterou vnímá biskup (na základě hlavního motto synody), je skrze farnost: „Jaké budou naše farnosti, taková bude celá církev.“ Je také třeba ještě zlepšit vzdělávání víry, aby lépe oslovovalo mladou generaci.⁸³⁴

⁸²⁶ Kurzy však nejsou určeny jen pro ty, kteří dostávají tyto zvláštní úkoly, ale k jakýmkoliv službám ve farnosti, např. moderaci základních společenství.

⁸²⁷ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Organizační řád kurie Biskupství brněnského...*, čl. 9.1.2.

⁸²⁸ Srov. *tamtéž*, čl. 9.2.1.

⁸²⁹ Srov. *tamtéž*, čl. 7 § 3.

⁸³⁰ Srov. *tamtéž*, čl. 20.

⁸³¹ Srov. TENTÝŽ. *Stanovy Diecézní komise pro sdělovací prostředky*, č. V.

⁸³² Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 4, 9.

⁸³³ Srov. BARTONÍČEK, R. – HROMKOVÁ, D. *Rozhovor s pomocným biskupem Pavlem Konzbullem...*

⁸³⁴ Srov. *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi*, s. 10.

2.3 Závěr: Výzvy a odpovědi brněnské diecéze

V celé této druhé kapitole jsme dospěli především k těmto čtyřem *nejvýraznějším charakteristikám kontextu života a religiozity společnosti* (o kterých se mluví již delší dobu), v níž se nachází brněnská diecéze. Můžeme je vztáhnout i na *církev samotnou*: individualizace a relativismus, pluralita a subjektivizace, která se projevuje také ve svých extrémních formách. Papež tyto charakteristiky zahrnuje do pojmu „změna epochy“. Církev přestala hrát tak zásadní roli, kterou po mnoho století měla (sekularizace). V Čechách i na Moravě církev charakterizuje úbytek těch, kteří cítí přináležet k institucionální církvi, a výrazný úbytek kněží.

Podívejme se nyní na *českou církev a brněnskou diecézi a na to, jak plní svoje poslání být církvi synodální*, jak nám ji ukázala 1. a 3. kapitola:

- Když sledujeme nejprve *v jejích dějinách* její výraznou postupnou proměnu, kterou od církve tridentské a josefínské postupně procházela koncilní obnovou celá světová církev a církev „evropská“, která ji formovala. Vývoj v církvi Evropy bývalého sovětského bloku se v druhé polovině 20. století ubíral pod výrazným vlivem této totality. Hodnotíme, že to však paradoxně pomáhalo církvi „reformovat se“ k podstatnému, což mohlo vést k podobě církve blízké podobě synodální. Bohužel však tento potenciál byl po pádu totality využit spíše málo. Na magisteriální úrovni udělala česká církev velký krok v recepci koncilu při procesu plenárního sněmu – ač více strukturálně než Duchem a stylem. Ani závěrečný magisteriální dokument tohoto sněmu se spíše nepodařilo uvést do života dobrou recepcí. Strukturálně byl tento úkol asi nad síly české církve, avšak právě stylem a Duchem mohla udělat více. Co se nepodařilo tehdy, může se zřejmě dařit – i když zřejmě také postupně – nyní během synody o synodalitě, a díky synodální pomoci celé církve, která udává tón: synodální metody. Jeden z prvních plodů této synody v české církvi i brněnské diecézi je pokračování procesu, v brněnské diecézi také uvádění mnoha jejích volání již nyní do života.
- *Když se díváme na její současnou realitu pohledem farářů a laiků jejich farností v našem kvalitativním výzkumu*, ukazuje se velká slabost její synodality:
 - mezi farnostmi a „vyššími úrovněmi“ (též diecézí jako základním církevním společenstvím) a mezi farnostmi navzájem⁸³⁵ – což ale hodnotíme v kontextu brněnské diecéze jako potřebné; ukazuje to na malou synodalitu v diecézi jako takové;

⁸³⁵ Příp. mezi dvěma a více farnostmi, z nichž některé již nejsou schopny plnit úlohu farnosti a potřebují se nějakým způsobem spojit s jinou. Je třeba takové kroky dělat spolu s celým Božím lidem těchto farností. Nesmí však přestat plnit svoje poslání být blízko lidem (EG 28).

- v realitě uplatňování zodpovědnosti všemi členy Božího lidu;
- v možnostech jejich spolurozhodování;
- v možnostech jejich duchovních a teologických základů: spirituality a božsko-lidské reality společenství (*communio*). Ty právě hodnotíme jako ta místa, kterými bude třeba začít (od očišťování neevangelijního zahledění na sebe a své skupiny více než na druhé) spolu s praktickými nástroji jeho setkávání jako nástroje růstu společenství i rozlišování lepšího naplňování jeho poslání a komunikace.
- *Když analyzujeme obecné rysy i mnohé konkrétnosti reality celé diecéze a jejich struktur, zjišťujeme:*
 - slabost takového praktického vztahu (alespoň zřejmě značné části Božího lidu) s Pánem, který by se projevoval skutky (Jk 2,17) ve vztazích, evangelijní službě a v celém poslání. Nicméně vidíme, že se touha po tom – minimálně u účastníků nynější synody a biskupů diecéze – projevuje. V našem výzkumu se ukazuje, že cestou k růstu duchovního života i synodální zodpovědnosti může být samo zapojení do služby;
 - touhu po *společenství*, a to snad v nejširším smyslu – s důrazem na lidi na okraji (včetně lidí bojujících s hříchem = opce pro „chudé“) i mimo viditelné hranice církve, což je zároveň v souladu s misí církve slovem i skutkem –, a po tom, aby se projevovalo také při bohoslužbách. Nedostatky vidíme v ekumenické synodalitě, která – zdá se – je na úrovni oficiálních vztahů farností spíše výjimkou;
 - potřebu překonávat *nedostatečně rozvinutou zodpovědnost* celého Božího lidu na jedné straně, na straně druhé klerikalismus kněží, na nichž stojí často velmi mnoho;
 - potřebu formovat kněze k identitě, kterou v Božích darech křtu a svátosti kněžství přijali, totiž k identitě mužů, budujících společenství, služebníků nositelů všeobecného kněžství, se kterými sdílejí rovnost na základě darů, přijatých ve křtu; k identitě a poslání „reprezentovat“ nejen diecézi, svého biskupa a celou církev, ale také sobě svěřené společenství. Musí také docenit úkol, plnou zodpovědnost a účast tohoto jemu svěřenému společenství. To všechno vyžaduje lepší komunikaci, která je v diecézi a jejích farnostech nedostatečná. Formy formace mladých kněží však dosud – hodnotíme – nebyly dostatečně systematické a efektivní ani při společných setkáních, a často ani u farářů, ke kterým byli přiděleni, a nefungovala dostatečně trvalá formace. Kněží však udělali dobrou zkušenost s jednodenním formačním dnem (ten se však bohužel podařil jen jednou), nebo čerstvě se setkáním s biskupem v říjnu r. 2022.

Pro pastorační obnovu však nestačí formace kněží, zřejmě ani jen formace vybraných spolupracovníků, protože nést odpovědnost a účastnit se pastoračního rozlišování zatím pastorační rady a jiné týmy spíše neumí, nebo takové ani neexistovaly na rovině farní ani na rovinách vyšších. V tomto smyslu se na druhou stranu udělala dobrá zkušenost např. se setkáním ekonomických rad farností po začátku restitucí, ale také s poslední synodou. Ze závěrů synody však vyplývá, že mnoho členů farností o své zodpovědnosti ví;

- poslání celého Božího lidu *svědčit o evangeliu* není v diecézi, jejích strukturách a farnostech jasně na prvním místě, ať už jakoukoli formou, slovem i milosrdenstvím, tak jak to ukazuje současné magisterium. Je to dost svázáno s žitým „společenstvím“ a evangelijní spiritualitou, o nichž jsme již hovořili. K tomu považujeme za důležitou tu část národní syntézy k tomuto tématu, která charakterizuje do velké míry i brněnskou *syntézu a náš výzkum*:

„Téma poslání se oproti tématu společenství a spoluúčast ozývá méně často [...]. Mnozí účastníci konstatují, že církev je spíše uzavřená [...]. Nemá jít o aktivismus za každou cenu, nýbrž o naplňování misijního poslání ve všem, co konáme [...]. Jádrem hlásání církve v jakékoli době a jakékoli formě je dle skupinek autentická radost z Boha, hlásání naděje a primátu Boží lásky. Jako nezbytný předpoklad pro evangelizaci a hlásání je vnímáno vzdělávání ve víře, formace a osobní rozvoj, malá společenství ve farnostech. Je zmiňován nutný zřetel na lidi jakkoli marginalizované. Více než na veřejnou evangelizaci je kladen důraz na vztahy, na pozorný, naslouchající a láskyplný přístup k lidem, na osobní svědectví“⁸³⁶;

- deficit v *rozlišování*, nedostatek naslouchání, možností dialogu a společného rozlišování. Synoda – ač se při ní ukazovalo také mnoho nezralostí kněží, farností a jejich členů – byla často dobrou zkušeností. Opět to ale vyžaduje zdravou spiritualitu kněží i laiků, ale i docenění kompetencí laiků;
- *Synoda* se v novodobých dějinách diecéze nekonala. Současná synoda, a v budoucnosti další synody vedené touto metodou, by ji však mohly do značné míry nahradit. Brněnská diecéze a česká církev se však musí učit na prvotní konzultace navázat skutečným komunitním rozlišováním, ve kterém by se vyváženě a s důvěrou a vírou využívalo vlastního úkolu různých členů Božího lidu: pastýřů (biskupa, biskupů s kněžstvem), kteří vedou proces k rozhodování, ale zároveň s jasnou návazností na

⁸³⁶ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Národní syntéza: Synoda o synodalitě z 6. 7. 2022*, s. 10.

proběhlé konzultace, které berou vážně, a s dialogickým pokračováním dalších fází konzultace a (reprezentativním) zapojením dalších členů Božího lidu v přípravě těchto rozhodnutí. Přitom bude potřeba dát větší vážnost duchovnímu a liturgickému rozměru procesu.

- *Pastorační rada diecéze* nebyla v minulých letech funkční, její obnovení a nové stanovy dávají naději, že by se mohla stát dobrým synodálním orgánem. Ve stanovách je také zakotven důležitý prvek spolupráce s radami na úrovni děkanství a farností.
- V diecézi funguje také kněžská rada a rada děkanů, bude však záležet na tom, jak se podaří nastavit úkoly jednotlivých *rad* a jejich poměr a spolupráci s radami dalšími na různých úrovních i se „synodou“ tak, aby byly skutečně synodálními nástroji zastupujícími celý Boží lid a vedly k dobrému rozlišování a plánování naplňování jeho poslání.
- *Pastorační rady na úrovni farností* by (alespoň v nějaké formě, ideálně i s volenou částí) měly být povinné, aby bylo zajištěno, že bude Boží lid brán vážně, a byla zajištěna lepší kontinuita farnosti při změnách farářů. Každopádně by měla ve farnosti fungovat nějaká forma setkávání farnosti (či jejich skutečných zástupců) k pastoračnímu rozlišování.
- Značný potenciál v brněnské diecézi mají *děkanství*, které mohou hrát roli vyšších pastoračních celků tam, kde toho samy farnosti zatím – nebo už – nejsou schopné. Vyžadovalo by to ale lépe zapojit celý Boží lid (jeho zástupce) a posílit více funkci pastorační než jen administrativní.

Na základě našeho zkoumání kontextu a situace v církvi a brněnské diecézi, které jsme hodnotili eklesiologickými kritérii, potvrzujeme naši hypotézu a **rozlišujeme synodalitu církve** tak, jak ji dnešní magisterium představuje, skutečně **jako základní výzvu**. Přesnější cestu k ní na tomtéž základě načrtáváme takovouto (tato teze bude základem pro pokračování naší práce):

Dnešní křesťan potřebuje

- obrátit se ze svého přílišného zahledění do sebe (EG 2, 131);
- uvědomit si svoji identitu, že je součástí „rodiny“, „my“ církve – farnosti, diecéze i celé církve –, která potřebuje jeho samého s dary a charismaty, které mu Bůh svěřil pro společné poslání, ale zároveň s uznáním darů a charismat autorit;
- pravidelně se setkávat s Boží láskou v odpuštění, modlitbě a Slově (EG 3, 7), individuálně i ve společenství, aby pak mohl sám sloužit (EG 8) a začínat nejprve od těch, kteří jsou „dál“;

- opustit iluze o *societas perfecta* a přijmout realitu stálého zrání hříšníků v církvi.

Dnešní kněz a biskup potřebuje

- vrátit se ke své identitě, že je synem Otce, synem, který dělá chyby a potřebuje odpuštění;
- vrátit se ke své identitě, že je synem Matky církve, která je Božím lidem:
 - jako taková zná pravdu;
 - na ní stojí pyramida církve – ne na pastýři samotném;
 - součástí tohoto jejího lidu je on sám i každý jemu svěřený věřící;
- obnovit důvěru v působení Ducha svatého ve všech pokřtěných, kteří mají účast na pastorační péči církve a na jejím hledání pravdy a bez nichž on není schopen dobře plnit svoji službu, proto se učí s nimi s úctou vést dialog;
- obnovit svoji zodpovědnost za společenství své partikulární církve, za službu svého biskupa, papeže a za společenství celé církve.

Dnešní společenství brněnské diecéze a každé její farnosti, jehož součástí je každý člen Božího lidu od kněze po nejposlednějšího člověka, naléhavě potřebuje:

- obnovit kulturu setkávání,⁸³⁷ která mu je vlastní – potřebuje se setkávat, aby si mohlo naslouchat, vést spolu dialog a sloužit si blízkostí a něhou, a tak tvořit reálné *communio* všech bratří a sester (AL 100);
- sjednotit se (s celou farností – a pokud nemá dost darů, s okolními farnostmi, s diecézí se svým biskupem a s univerzální církví a dary, které přicházejí skrze synodální službu sboru biskupů s papežem) v obnově svého nejdůležitějšího úkolu misijního svědectví;
- stát se církví vycházející (Lk 15,20) a nabízet lidem to, co sama žije (vztahy mezi sebou a s Pánem), aby je dokázala oslovovat;
- lépe doprovázet ty, kteří k ní přicházejí;
- iniciovat či rozvíjet trvalé či pravidelné nástroje setkávání společenství (či jejích zástupců) ke společnému dialogu a skutečnému duchovnímu rozlišování svého poslání (pastorační rady, kněžské a děkanské rady, započatou synodu a její logiku, děkanství a vizitace apod.);
- lépe a osobněji komunikovat;
- spojovat se s křesťanskými společenstvími ostatních vyznání a s bratry a sestrami mimo viditelnou hranici církve k lepšímu naplňování svého poslání;

⁸³⁷ Srov. FRANTIŠEK. *Rozhovor s irskými studenty z 25. 4. 2022* [online]. In Web české sekce vatikánského rozhlasu. Dostupné na www v českém překladu: <<https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-04/papez-vyzval-irske-studenty-k-sireni-kultury-setkavani.html>>.

- rozvinout formaci všech (kleriků i laiků) k výše řečenému, diecéze proto potřebuje hledat způsoby formace nejen vybraných spolupracovníků, ale zástupců farností, nejlépe participačních organismů.

Na závěr se ještě jako dodatek vrátíme k myšlence promyšlet rysy „české synodality“ či podmínky, podle kterých je třeba synodalitu v naší zemi inkulturovat. Její hlavní rysy můžeme načrtnout takto:

- Protože jsou česká církev a její diecéze malé, mají relativně malý počet věřících, tedy malý počet lidských, ale i jiných „zdrojů“ k soběstačnosti, je tu podle nás na prvním místě vůbec zvláštní potřeba synodality ve všech jejích rovinách – neuzavírání se našich církví do sebe samých, ale potřeba spolupráce mezi sebou, s ostatními místními a konečně i s celou církví, ale také potřeba otevírat se ekumenické spolupráci a spolupráci s ostatními lidmi, společností.⁸³⁸
- Skupina lidí nehlásících se k církvi je pro synodalitu důležitá nejen pro dary, které dostali tito lidé mimo viditelné hranice církve k tomu, aby s námi mohli bojovat za společné dobro, ale také pro víru v působení Ducha svatého v nich, které je potřeba jim pomoci odkrývat.⁸³⁹
- Synodalita se projevuje v institucích, které dávají prvenství vztahům (ve vertikální i horizontální rovině).
- Schopnost odkrývat to, co je skutečně podstatné, je v lidech žijících v českých zemích (v církvi i mimo ni) přítomná. Využívají ji zvláště v těžkých situacích a krizích. Před českou synodalitou stojí výzva hledat, jak ji v lidech nezhasět, ale naopak živit i po tom, co prožitek krizí ustupuje.⁸⁴⁰

⁸³⁸ Tuto potřebu ještě více zesiluje historie různých rozdělení v české společnosti i rozdělení mezi křesťany navzájem.

⁸³⁹ Srov. BENEDIKT XVI. Zmínka o návštěvě ČR In: *Promluva při předvánočním setkání se členy římské kurie z 21. 12. 2009*. Část v českém překladu [online].

⁸⁴⁰ Více viz oddíl 2.2.1.3.

3 Obnova synodality v učení papeže Františka

Pro Františka je synodalita nezbytnou cestou k obnově církve a jejího poslání. Teologie se svým nasloucháním Tradici propojené s praxí (DV 8) je pro učitelský úřad církve nepostradatelná.⁸⁴¹ Budeme se ptát: je skutečně synodalita zásadním prvkem jeho učení? Jak ji chápe? Je současné pojetí synodality v souladu s učením Písma a Tradice a s předchozím magisteriem? Proč je pro papeže Františka synodalita pro současnou dobu aktuální?

Naše hypotéza je tato: Jak vyplývá už z obsahu i metody magisteriálních dokumentů papeže, jsou synodalita a synodální proces základním tématem eklesiologie v rovině teoretické i praktické (s mimořádným důrazem na organicky pojímanou participaci na různých úrovních). Týká se proměn struktur a stylu (např. naslouchání, dialog, společné rozlišování či participace). Východiskem je pojetí církve jako putujícího a svatého Božího lidu v dějinách, jenž zahrnuje jednotu církve s uznáním partikularit. Je návratem k recepci koncilu v základním smyslu a ke zkušenosti tohoto sněmu i plodů z něj vycházejících (např. synody na různých úrovních), ale zároveň jde dál do podstaty synodality v souladu s evangelijní eklesiologií. Finální rozhodnutí papeže Františka nejde proti kolegialitě biskupů. Právě naopak ji do svého učení zahrnuje. Papež František vidí synodalitu jako cestu k řešení dnešních problémů, protože vyvažuje tendence k extrémům – ke zúžení pojímané podstatě církve z hlediska eklesiologie (např. neognosticismus). Je pro něj i nejlepší odpovědí na dnešní individualismus.

Součástí magisteria jsou nejen dokumenty nejvyšší právní závaznosti (konstituce, encykliky či exhortace), ale také papežské homilie,⁸⁴² konkrétní rozhodnutí, zvolené kanonické postupy, kterých udělal ve směru synodality mnoho,⁸⁴³ ba i celá řada pro něj příznačných symbolických gest.⁸⁴⁴ František zároveň ukazuje, že učitelský úřad

⁸⁴¹ Srov. AMBROS, P. *Úvod k českému vydání: Pastorální teologie...*, s. 62; POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mysteria...*, s. 85–89, 99–106; FRANTIŠEK. *Promluva na zahájení prvního generálního shromáždění řádné synody biskupů o rodině z 5. 10. 2015.*

⁸⁴² Srov. PIQÉ, Elisabetta. Interview s papežem Františkem pro argentinský deník La Nación z 4. 12. 2014. Část dostupná na www v českém překladu: <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21202>>.

⁸⁴³ Decentralizující kroky jako ustanovení rady kardinálů k posílení synodální kolegiality, rozhodnutí o předávání pallia v místních církvích pro vyjádření synodality místních církví, rozhodnutí o souzení biskupů z konce dubna 2021, rozhodnutí o možnosti udílení lektorátu a akolytátu ženám (motu proprio *Spiritus Domini* z 11. 1. 2021), ustanovení laických katechistů (Motu proprio *Antiquum ministerium* z 10. 5. 2021), motu proprio z 11. 2. 2022, reforma římské kurie konstitucí *Praedicate evangelium* z 19. 3. 2022 ad. Srov. MORALES 2018, s. 50n; FAGGIOLI. *The liminal papacy 2020*, s. 115n.

⁸⁴⁴ Gesta u něj přecházela slova. Už první gesta (např. žehnání lidu papeži) byla synodální. Srov. FAGGIOLI. *Synod and synodality 2020*; BALÍK 2014.

není primárně učením pocházejícím z charismatu římského biskupa a nezávislého na ostatních nástupcích apoštolů, ale učením jednotícím rozlišování celého sboru biskupů, který reprezentuje celý Boží lid,⁸⁴⁵ tedy všechny místní a partikulární církve.⁸⁴⁶ Již v tomto je základ synodality.

Budeme vycházet ze *status quaestionis* k této otázce, z myšlenek, které se nejvíce objevují v literatuře zabývající se Františkovým magisteriem při pojednávání tématu synodality, a z vlastní četby tohoto tématu v magisteriu. V posledních desetiletích se mnozí autoři významně podíleli či podílejí na prohloubení teologické reflexe synodality v kontextu současného učení církve (S. T. Madrigal, M. Faggioli, D. Vitali, C. M. Galli, R. Repole). K pochopení synodality v magisteriu papeže Františka jsme dále čerpali z příspěvků Luca Forestiera a C. M. Oliverase. Opět konstatujeme, že v obecně dostupné vědecké teologické literatuře nacházíme jen minimálně Kritika tématu synodality čistě z odborného pohledu se objevuje opět spíše okrajově.

Nyní nejprve představíme místo tématu synodality v magisteriu papeže, jeho časový vývoj a texty či události, v nichž se objevuje (3.1), následně budeme sledovat jeho základní myšlenky (3.2). Kapitola navazuje na předchozí dvě – 1. kapitolu s jejím zkoumáním základních rysů synodality v Písmu, Tradici a magisteriu v dějinách církve (jsou zde již také zmínky o souvztažnosti se současným) a 2. kapitolu se zkoumáním vztahu synodality a současné situace (také se zkoumáním magisteria papeže Františka) – a prolíná se s nimi.

⁸⁴⁵ Dianich zároveň říká, že toto magisterium je „plurální“, tedy jeho subjektem je (v odlišnosti rolí) celý Boží lid. Souvisí to také s chápáním pravdy, která není něčím, co se dá ve všem uzavřít do určitých definic, ale co je dialogické. Srov. DIANICH, S. *Magistero in movimento: Il caso papa Francesco* [e-kniha]. Tolino IBS. Bari: Edizioni dehoniane Bologna, 2016, s. 63; ČESKÁ SEKCE Vatikánského rozhlasu. Zveřejněna druhá encyklika papeže Františka z 18. 6. 2015. Dostupná na www v českém překladu: <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21202>>.

⁸⁴⁶ DOKOUI 2018, s. 79n; ad.

3.1 Místo tématu synodality v magisteriu Františka a jeho vývoj

Mnozí teologové oprávněně tvrdí, že synodalita je spolu s misí církve základní, centrální ideou Františkova učitelského úřadu.⁸⁴⁷ Pokud ji chápeme jako něco, co patřilo k církvi od počátku, pak můžeme spolu s mnohými teology říci, že se k ní současný učitelský úřad důsledně vrací,⁸⁴⁸ ale zároveň je něčím novým:⁸⁴⁹ jednak ve smyslu určité diskontinuity s předchozími magisterii jeho dvou předchůdců,⁸⁵⁰ a jednak pokud jde o přijetí koncilu, který se sám vrací svojí zkušeností i teologií k synodalitě a její potřebě⁸⁵¹ (viz 1. kap.).

3.1.1 Předpoklady synodality v současném magisteriu: koncilní zkušenost jihoamerické církve a synodalita s východními církvemi

Františkovo pojetí synodality nevychází primárně z teologických východisek,⁸⁵² nýbrž ze synodálních zkušeností jihoamerické církve v čele s jejím episkopátem (CELAM⁸⁵³). Tato zkušenost byla součástí recepce 2. vatikánského koncilu: zkušeností, jak se učit žít kolegiální, jak nacházet nové projevy synodality, totiž spolupráci celého Božího lidu⁸⁵⁴ a nové formy účasti laiků.⁸⁵⁵ Rázné vykročení na cestu,

⁸⁴⁷ MASCIARELLI 2018, s. 14–14; REPOLE. Quale sinodalità per quale Chiesa: Rassegna bibliografica su un tema neto in sordina e oggi centrale nel magistero di Francesco. *Il Regno*, 14/2018; MADRIGAL. Sinodalidad e Iglesia sinodal 2019; SARTORIO 2021, s. 7, CANOBBIO 2016; FAGGIOLI. Synod and synodality 2020; ad.

⁸⁴⁸ FORESTIER – WAYMEL 2018; SPADARO – GALLI 2018; ad.

⁸⁴⁹ MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; FAGGIOLI. Synod and synodality 2020; ad.

⁸⁵⁰ FAGGIOLI. Dalla collegialità 2019. O osobě Wojtyły naopak Sławomir Oder a Saverio Gaeta svědčí, že byl člověkem, teologem a pastýřem značně koncilním a synodálním: byl to také on, kdo na koncilu navrhol předsunout kapitolu o Božím lidu na začátek konstituce, který se snažil o decentralizaci církve, podporu laiků apod. Srov. ODER, S. – GAETA, S. *Proč svatý? Zákulisí procesu blahověčení Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 44n; Stejně tak J. Ratzinger rozvíjel teologii, která měla mnoho synodálních prvků, i když s větším důrazem na jednotu v univerzální církvi, zřejmě také pod vlivem zkušenosti s Německou církví. Např. RATZINGER, J. *Úvod do křesťanství*. Řím: Křesťanská akademie, 1978, s. 241; *Církev jako společenství*. Praha: Zvon – České katolické nakladatelství, 1995, s. 63–69. Sklon jejich magisterií k centralismu byl dán asi více kontextem a vývojem, jak jsme na to poukázali v oddílu 1.3.4.2.

⁸⁵¹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

⁸⁵² Ač podle Repoleho jsou teologická pojednání jedním z jeho zdrojů (Srov. REPOLE. *Quale sinodalità...* 2018, s. 6). Zároveň pojmu synodalita v teologii dodal nové impulzy a vzbudil o ni nový zájem. Srov. TERRACCIANO 2020.

⁸⁵³ Luciani vidí začátek na konferenci v Meddelínu v r. 1968, Souza považuje za jednu z nejdůležitějších v tomto smyslu konferenci v Pueblu.

⁸⁵⁴ SCATENA 2016; LUCIANI 2019; SOUZA 2019; SOUZA 2018; ad.

⁸⁵⁵ De ALMEIDA 2020.

konverze dnešní církve k synodalitě je návratem, pokračováním či dokonce novou fází recepce toho, co jí bylo darováno při koncilu. Toto tvrzení, že je synodální obnova papeže Františka novým přijetím darů, které přinesl koncil, je velmi silně přítomné v teologické literatuře.⁸⁵⁶ Je to právě koncil, odkud jihoamerická teologie a později papež František čerpají pojetí a eklesiologií Božího lidu (a s ní také logiku obrácené pyramidy),⁸⁵⁷ pastorační chápání autority⁸⁵⁸ či vizi synodálních procesů.⁸⁵⁹

Dalším kořenem Františkova magisteria je synodální praxe, uchovávaná zejm. církvemi východní tradice, zvláště pravoslavnými. Téma synodality posiluje ochotu nechat se vzájemně obohacovat a učit se jedni od druhých (EG 246).⁸⁶⁰ Proto je synodalita na druhou stranu zároveň důležitou cestou k ekumenismu.⁸⁶¹

3.1.2 Vývoj synodality v současném magisteriu: *Evangelii gaudium*, promluva při výročí 50 let ustanovení Synody biskupů a „synodální synody“

Poprvé o synodalitě František promluvil k delegaci ekumenického patriarchátu Konstantinopole 28. 6. 2013, následně v srpnu v rozhovoru s A. Spadarem.⁸⁶² A. Vitali tvrdí – a není sám –, že již *Evangelii gaudium* obsahuje obraz církve, který je obrazem církve synodální, že obsahuje „semena synodality“⁸⁶³ – zejm. čtyři principy (EG 222n), mezi nimiž je pro synodalitu důležitý zvláště princip, že „čas je nadřazen prostoru“, což odkazuje na „cestu“ církve ve smyslu procesu,⁸⁶⁴ a že „celek je nadřazen části“,⁸⁶⁵ ale zároveň „je víc než pouhý součet jeho částí (EG 235)⁸⁶⁶, což znamená také

⁸⁵⁶ Jiní používají výraz aktualizace, „vtělení“ či prohlubování ducha koncilu. Srov. FRANTIŠEK. *Putujícím Božím lidu v Německu* z 29. 6. 2019; FORESTIER 2015; RUSH 2017; SPADARO – GALLI 2018; GALLI 2019; MADRIGAL 2017; MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; MADRIGAL. *¿Una nueva fase* 2020; MADRIGAL. *La «relevancia»* 2020; LUCIANI. *La reforma como conversión* 2020; SALATO. *I fondamenti teoretici* 2020; NOCETI. *La sinodalità* 2020; OLIVERAS 2021, s. 9n; ad.

⁸⁵⁷ MADRIGAL 2017, s. 304; MADRIGAL. *Sinodalidad e Iglesia sinodal* 2019; ad.

⁸⁵⁸ LAFONT 2017, s. 190.

⁸⁵⁹ NOCETI. *La sinodalità* 2020.

⁸⁶⁰ MIELE 2015; MIELE 2020; MADRIGAL 2017, s. 392; FAGGIOLI. *Synod and synodality* 2020; ad.

⁸⁶¹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; FAGGIOLI. *The liminal papacy* 2020, s. 144.

⁸⁶² SPADARO, A. Rozhovor s papežem Františkem. *Civiltà Cattolica* 9. 8. 2013. Překlad In Web české sekce vatikánského rozhlasu: <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18878>>. Zde slovo „sinodalità“ překládá pojmem „kolegialita“. Na tom je vidět, že tehdy byl pojem „synodalita“ ještě málo znám.

⁸⁶³ VITALI. *Un popolo* 2018, IV.; MASCIARELLI 2016, s. 13n ad. Také však o *Laudato si'* se mluví jako o dokumentu, který předpokládá synodální reformu církve uskutečňující dialog a který předpokládá synodální recepci. Srov. CHAROY – FORESTIER 2016; FAGGIOLI. *The liminal papacy* 2020, s. 142.

⁸⁶⁴ Např. v porozumění. Srov. FITZGIBBON 2017.

⁸⁶⁵ FRANTIŠEK. *Putujícím Božím lidu v Německu* z 29. 6. 2019.

⁸⁶⁶ Třetí a čtvrtý princip: „Jednota má převahu nad konfliktem“ a „Realita je důležitější než idea“ ve smyslu toho, že cílem synodálního uvažování nad ideou je správné uchopení reality.

rozlišování mezi univerzální církví a partikulárními církvemi. Také výzva k zapojení všech a celého Božího lidu je synodální podle vize koncilu.⁸⁶⁷ Vitali tvrdí, že dokument udává budoucí směr právě i pro budoucí praxi synodality.⁸⁶⁸ Podle Masciarelliho je synodalita vůdčí nití této exhortace.⁸⁶⁹

Ale stěžejní pro chápání synodality – jak sám papež František odkazuje⁸⁷⁰ – je jeho promluva u příležitosti 50. výročí ustanovení Synody biskupů,⁸⁷¹ který se stal největším „veřejným posvěcením“ synodality. Faggioli ji dokonce nazývá „Magnou chartou“ synodality. Borrás si všímá, že zde hojně používá pojem „synodální církev“, dokonce „úplně synodální církev“.⁸⁷² Terracciano vykládá, že kolegialita je zde chápána právě v logice této „synodální církve“. Je zde také zdůrazněno naslouchání, mluví se o úrovních synodality a je zde naznačena synodalita s lidstvem.⁸⁷³

Mnozí autoři poukazují na to, že jsou to právě synody, od nichž se začala dít (nejen) současná synodální reforma církve a konverze k synodálnímu stylu,⁸⁷⁴ přestože původně nesloužily jako synodální instituce.⁸⁷⁵ Dnes se jimi však staly, protože začaly fungovat jako proces účasti a naslouchání,⁸⁷⁶ a také proto, že vzaly vážně kolegialitu a správně chápané *communio* koncilu.⁸⁷⁷ Začalo to „dvoj-synodou“ o rodině⁸⁷⁸ s její exhortací *Amoris laetitia*, nabídnutou k synodální recepci.⁸⁷⁹

Po menší „odmlce“⁸⁸⁰ byla zásadním právním krokem pro tento synodální nástroj nová konstituce synody *Episcopalis communio*⁸⁸¹, která synodu – jak to komentuje Borrás – přetvořila a začlenila v perspektivě synodality a tak, aby mohla být nástrojem tzv.

⁸⁶⁷ Srov. FORESTIER 2015. Dále je to obraz společného kráčení (EG 33) lidu na cestě, princip „vycházení“ církve, naslouchání Duchu, a to také skrze lidi (EG 259, 268 ad.), docenění místních církví. Také BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 283–295.

⁸⁶⁸ Srov. GALLI 2019.

⁸⁶⁹ Srov. MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019.

⁸⁷⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva k radě kardinálů z 20. 9. 2021*; VATICAN NEWS. *Council of Cardinals meets to discuss next Synod of Bishops* [online]. 22. 9. 2021. Dostupné na www: <<https://www.vatican-news.va/en/pope/news/2021-09/council-cardinals-meeting-pope-francis-synod-bishops.html>>.

⁸⁷¹ MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; FAGGIOLI 2018, s. 283; Dalla collegialità 2019; Synod and synodality 2020; ad. Podle Vitaliho vychází ze základů *Evangelii gaudium*; VITALI: *Più sinodalità* 2016

⁸⁷² BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 275–276.

⁸⁷³ TERRACCIANO 2020.

⁸⁷⁴ BECQUART 2018; FAGGIOLI. *Synod and synodality* 2020; SARTORIO 2021, s. 20n.

⁸⁷⁵ FAGGIOLI. *Dalla collegialità* 2019.

⁸⁷⁶ GALLI 2019.

⁸⁷⁷ CODA. *Préface*. In HERIVONJILALAINA 2015.

⁸⁷⁸ FAGGIOLI. *Synod and synodality* 2020; MIELE 2015; MIELE 2020; ad.

⁸⁷⁹ CIBELLI 2020; FAGGIOLI. *The liminal papacy* 2020, s. 31–32.

⁸⁸⁰ FAGGIOLI. *Synod and synodality* 2020.

⁸⁸¹ VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020; SPADARO – GALLI 2018; SARTORIO 2021, s. 23n; ad.

„synodalizace“ celé církve: vzala vážně Boží lid a místní církve s jejich organismy participace, jež propojuje mezi sebou.⁸⁸² Synoda se tak má stát ústředním nástrojem synodality.⁸⁸³

To se ukazovalo i při následujících synodách, např. při synodě o Amazonii.⁸⁸⁴ Synoda „mladých lidí“ o mladých lidech probíhala synodálně již od začátku: svým dialogem s mladými, začleňováním, důrazem na spoluzodpovědnost a zapojení mladých. Sestra N. Becquart ji nazývá „laboratoří synodality“.⁸⁸⁵ Jedním ze závěrů synody o mladých lidech byl důraz na synodalitu jako cestu rozvíjení misie.⁸⁸⁶ Synoda vyzývá k synodální pastoraci (ChV 202n). Je jasné, že zcela zásadní pro synodalitu nejen co do metody, ale i co do obsahu, je synoda, probíhající od září roku 2021,⁸⁸⁷ která se snaží zapojit celý Boží lid. Kříšťan komentuje, že jejím prvotním cílem je změna postojů.⁸⁸⁸

3.1.3 Závěrečné shrnutí: Návrat k synodalitě a její růst

Téma synodality se pro magisterium papeže Františka ukazuje jako centrální. Je navýsost koncilní, což ale znamená i určitou diskontinuitu co do recepce koncilu, která se nebojí oproti magisteriím dvou Františkových předchůdců koncil ještě důsledněji přijmout a dotahovat všechny jeho principy. To vychází také z Františkovy zkušenosti plodů koncilu na partikulární úrovni a z poctivého ekumenismu. Zároveň je ale možné sledovat určitý vývoj – růst – chápání synodality v magisteriu Františka: od implicitní synodality v jeho programové exhortaci, přes promluvu při výročí 50 let ustanovení Synody biskupů, proměnu metod této synody až po současnou synodu o synodalitě, která se ale také sama vyvíjí. Zde je vidět naživo princip, že čas je nadřazený prostoru (EG 223).

⁸⁸² BORRAS. *Episcopalis communio* 2019. Upozorňuje na nebezpečí, aby se synoda nevědomky nestala pro místní církve nástrojem větší centralizace.

⁸⁸³ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; VITALI: *Più sinodalità* 2016; VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020, s. 305n; BORRAS. *Episcopalis communio* 2019; ad.

⁸⁸⁴ FAGGIOLY. *Synod and synodality* 2020.

⁸⁸⁵ BECQUART 2020.

⁸⁸⁶ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA: XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ. *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání: závěrečný dokument...*, č. 118, 121, 123; Tento dokument přebírá některé úvahy dokumentu MTK o synodalitě. Dále MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; ad.

⁸⁸⁷ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při reflexi před zahájením synodního procesu z 9. 10. 2021*; ad.

⁸⁸⁸ KŘIŠŤAN 2021.

3.2 Co nás učitelský úřad doby Františka učí o tom, jakou jsme a máme být synodální církví?

Na prvním místě je to právě učitelský úřad doby Františka, který synodalitu ukazuje jako nutnou odpověď na dnešní dobu⁸⁸⁹ (jak jsme to viděli ve 2. kapitole), na *kairos* od Boha,⁸⁹⁰ který ji očekává.⁸⁹¹ Zároveň jasně mluví o tom, že je toto „společné kráčení“⁸⁹² (EG 33) církvi už od počátku⁸⁹³ konstitutivní („synoda“ je synonymum církve), je její první charakteristikou⁸⁹⁴ (EC 6).

3.2.1 Reforma církve k pravému uskutečňování jejího poslání vede skrze synodalitu

Současné magisterium se důsledně vrací k zásadě, připomenuté koncilem, že církve se musí neustále reformovat (EG 26), obnovovat a procházet „pastorační konverzí“ tak, aby byla ve shodě s Kristem a jeho evangeliem a sloužila tomu, čím je povolána být, tedy zejm. ke svému poslání – misii: to je „směrem“ veškerého jejího „kráčení“,⁸⁹⁵ protože nežije sama pro sebe, ale pro lidstvo,⁸⁹⁶ se kterým kráčí,⁸⁹⁷ milosrdenstvím vůči němu.⁸⁹⁸ Avšak pravá reforma podle Františka může být úspěšná, právě jen když bude synodální:⁸⁹⁹ synodalita je podle něj utvářejícím rozměrem církve (EC 6).⁹⁰⁰ A totéž platí o misii: ta je ze své podstaty synodální, protože je sdílením víry,

⁸⁸⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; Promluva při zahájení 73. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 25. 5. 2019; Vademecum*, 1.2; ad.

⁸⁹⁰ TERRACCIANO 2020; ad.

⁸⁹¹ SPADARO – GALLI 2018; ad.

⁸⁹² Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; Promluva při zahájení 73. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 25. 5. 2019.*

⁸⁹³ Srov. TENTÝŽ. *Promluva k věřícím římské diecéze z 18. 9. 2021.*

⁸⁹⁴ Srov. TENTÝŽ. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; Promluva při zahájení 73. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 25. 5. 2019; Promluva na zahájení 70. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 22. 5. 2017; Promluva k věřícím římské diecéze z 18. 9. 2021; MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; VITALI. *Più sinodalità* 2016; VITALI. *Un popolo* 2018, III.; VITALI. *Sinodalità della chiesa* 2020; OLIVERAS 2021, s. 9n; ad.*

⁸⁹⁵ MASCIARELLI 2016, s. 25n; MADRIGAL. *¿Una nueva fase* 2020; ad.

⁸⁹⁶ Také jako příklad pro „společnou cestu“ lidstva. Srov. FRANTIŠEK. *Láska k Písmu svatému u příležitosti 1600 let od smrti svatého Jeronýma: Apoštolský list ze 30. 9. 2020.*

⁸⁹⁷ Srov. FRANTIŠEK. *Homilie při mši svaté na zahájení synody z 10. 10. 2021; MASCIARELLI 2016, s. 53.*

⁸⁹⁸ ALBANO 2020.

⁸⁹⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva na zahájení 70. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 22. 5. 2017; GALLI 2016; GALLI 2019; GALLI. *Revolución de la ternura y reforma* 2020, s. 87n.; OLIVERAS 2021, s. 35, MELLONI 2015; ad.*

⁹⁰⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

k čemuž je potřeba každého.⁹⁰¹ A naopak: synodalita je misijní,⁹⁰² synodální církev je ve vizi Františkova učení církví vycházející, a to ke všem, až na periferie.

3.2.2 Pokud jsme Božím lidem, musíme být synodální církví, na jejímž poslání participuje každý

Pojem Božího lidu – kromě toho, co bylo řečeno v 1. kapitole – byl blízký teologii církve Jižní Ameriky (Teologie Božího lidu). I proto má Františkovo magisterium předpoklad se k němu důsledně vrátit.⁹⁰³ Mluví o něm jako o „svatém, putujícím, věřícím“ Božím lidu.⁹⁰⁴ To znamená na prvním místě, že synodální církev má za subjekty všechny místní církve a všechny pokřtěné,⁹⁰⁵ protože ti se stali Kristovým tělem, a tak dostávají spoluzodpovědnost, účast a mají při vzájemné spolupráci⁹⁰⁶ aktivně participovat na jeho kněžském a prorockém poslání (EG 24, 120).⁹⁰⁷

To předpokládá také to, co pojetí synodality také umožní: správně chápat hierarchii v církvi („svatá matka hierarchická“), službu těch, kteří jsou povoláni církev vést, a jejich vztah k Božímu lidu: jsou součástí Božího „stáda“ a jejich úkol je v pravém smyslu služebný. Proto současný učitelství úřad používá obraz obrácené pyramidy.⁹⁰⁸ Veškerá služba vedení je v pravém smyslu služebná a musí se v ní projevovat synodalita. Synodalita se tak stává praxí, stylem, způsobem, duchem i realizací Božího lidu⁹⁰⁹ a jeho *communio* (*koinonia*), pokud má být pravé.⁹¹⁰

⁹⁰¹ DIANICH. *Magistero* 2016, s. 15; REPOLE 2017, s. 84n.

⁹⁰² MADRIGAL. *El enraizamiento* 2019; FAGGIOLI. *The liminal papacy* 2020, s. 142.

⁹⁰³ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; DIANICH. *Magistero* 2016, s. 70n; REPOLE 2017, s. 49n; FAGGIOLI. *Synod and synodality* 2020; GALLI. *Revolución de la ternura y reforma* 2020; OLIVERAS 2021, s. 47n; FORESTIER – WAYMEL 2018 ad.

⁹⁰⁴ GALLI 2016; GALLI 2019, s. 112n; GALLI. *Revolución de la ternura y reforma* 2020, s. 78n; ad.

⁹⁰⁵ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při reflexi před zahájením synodního procesu z 9. 10. 2021*; SPADARO. A. *Rozhovor s papežem Františkem pro časopis Civiltà Cattolica z 9. 8. 2013...*; MIELE 2015; MIELE 2020; SPADARO – GALLI 2018; OLIVERAS 2021, s. 47n; DIANICH. *Magistero* 2016, s. 70n; ad.; zároveň pojem Božího lidu nestaví na právně – viditelně – rozpoznatelných hranicích toho, kdo je jeho součástí a kdo ne. MASCIARELLI 2016, s. 53n.

⁹⁰⁶ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

⁹⁰⁷ GALLI. *Revolución de la ternura y reforma* 2020; OLIVERAS 2021, s. 80; LAFONT 2017, s. 193n; HINZE 2016; ad.

⁹⁰⁸ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; GALLI 2016; ad. Františkův učitelství úřad ukazuje, že předsedající nemá nahrazovat, ale má „moderovat“, dávat řád charismatům, aby církev dobře plnila své poslání. LAFONT 2017, s. 155. Jeho úkolem a darem je také rozhodování (SŽC 67). Ani oni ani teologové, se však nemají oddělovat od lidu. FAGGIOLI. *The liminal papacy* 2020, s. 146.

⁹⁰⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Pozdrav na prvním zasedání mimořádného shromáždění synody o rodině z 6. 10. 2014*; *Promluva ke členům Mezinárodní teologické komise z 29. 11. 2019*; RENKEN 2018.

⁹¹⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při reflexi před zahájením synodního procesu z 9. 10. 2021*; OLIVERAS 2021, s. 57n; DOKOUI 2018, s. 227n; ad.

3.2.3 Synodální církev není parlament, ale spolupráce s Duchem svatým

Taková slova o podstatě synody slyšíme z úst papeže Františka často, což vyplývá z toho, čím je církev. Bez Boha, bez Ducha svatého (ten umožňuje takový kvalitativní skok)⁹¹¹ a bez Krista⁹¹² by nebyla církví, natož pravou synodální církví. Vyrůstá z tajemství Trojičního společenství, Pán je přítomný v putujícím lidu (LG 6; EG 23).⁹¹³ František dokonce říká, že je synodální církev svátostí přítomnosti Ducha. Proto je jejím základem i plodem zkušenost víry s Pánem, který je přítomný a mluví k nám, zkušenost milosrdné Boží lásky (EG 87),⁹¹⁴ úžas a klanění.⁹¹⁵

„Synodální“ cesta církve je cestou pod vedením Ducha svatého.⁹¹⁶ Křišťan hodnotí jako důvod povzbuzování k synodalitě právě potřebu vystavit se „napětí“, které působí Duch svatý.⁹¹⁷ Proto bere vážně konflikt.⁹¹⁸ Je to Duch svatý, který křestním pomazáním obdarovává každého věřícího svými originálními charismaty (EG 130), jež má církev rozpoznávat.⁹¹⁹ Tak synodalita a její participace všech podle současného učitelského úřadu vychází ze smyslu pro víru Božího lidu (*sensus fidei*), základního daru daného každému pokřtěnému („*fidelium*“)⁹²⁰ a v plnosti celku věřících (EG 119).⁹²¹ Obdarování je spirituální a přetváří se do kultur partikulárních církví.⁹²² Skutečnost jednoty církve v mnohosti vyjadřuje papež obrazem mnohostěnu.⁹²³ S tím souvisí i zvláštní otevřenost současného magisteria navenek: k synodalitě ekumenické (která vede k jednotě)⁹²⁴

⁹¹¹ Srov. např. FRANTIŠEK. *Promluva ke členům Mezinárodní teologické komise z 29. 11. 2019; Homilie při mši svaté v Domu sv. Marty z 28. 4. 2016.*

⁹¹² Synodální lid je společenstvím učedníků, následujících Krista a učících se žít podle jeho evangelia.

⁹¹³ MASCIARELLI 2016, s. 38n.

⁹¹⁴ LAFONT 2017, s. 138, 202.

⁹¹⁵ Srov. FRANTIŠEK. *Homilie při mši svaté o slavnosti Těla a Krve Páně z 6. 6. 2021; FORESTIER 2015; ad.*

⁹¹⁶ FRANTIŠEK. *Putujícímu Božímu lidu v Německu z 29. 6. 2019; ad.*

⁹¹⁷ KŘIŠŤAN 2021.

⁹¹⁸ HINZE 2016, Introduction: Pope Francis and a Prophetic People of God, s. 67n, 124n.

⁹¹⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; LAFONT 2017; FAGGIOLI. The liminal papacy 2020, s. 142.*

⁹²⁰ Podle Dianiche z charismatu víry vychází všechna ostatní charismata, plynoucí ze křtu i ostatních svátostí. DIANICH. *Magistero* 2016, s. 84–85. Také autorita (Od slova *auctor* – *iniciátor*) má svůj základ v charismatu. Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; Zvláštní obdarování dostávají „chudí“.* BRUNINI 2018. *Sensus fidei* je rozpoznáváním pravdy i praxe víry.

⁹²¹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; Promluva na zahájení 74. plenárního zasedání Italské biskupské konference z 27. 5. 2021; CHIRON 2016; MADRIGAL 2017, s. 320, 393; MADRIGAL. Sinodalidad e Iglesia sinodal 2019; MADRIGAL. *La «relevancia» 2020; Sinodalidad y colegialidad; MADRIGAL. ¿Una nueva fase 2020; REPOLE 2017, s. 71n; ad.**

⁹²² BRUNINI 2018.

⁹²³ MASCIARELLI 2016, s. 47n.

⁹²⁴ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; FAGGIOLI. The liminal papacy 2020, s. 77n, 113, 124n, 140n, 165n, 171n.*

a k synodalitě univerzálního bratrství, protože všichni „jsme na jedné lodi“ a „nikdo se nezachrání sám.“⁹²⁵

3.2.4 Synodální církev je církví naslouchající a rozlišující

Vzájemné naslouchání, počínaje od naslouchání *sensus fidei*,⁹²⁶ tedy celému Božímu lidu (ChV 205),⁹²⁷ a zároveň jeho magisteriu⁹²⁸ vychází z předpokladu, že Duch svatý promlouvá ke každému člověku a že jeho slovo je možné v plnosti postihnout jen společně.⁹²⁹ Stává se kritériem uschopnění k synodalitě. To však vyžaduje institucionalizovaný proces vyjadřování se a dialogu.⁹³⁰ Všichni jsou ale proto zavázáni ve správný čas promluvit to, co cítí v Duchu, totiž že vedeni Duchem, co mají říci. Tak k synodalitě podstatně patří rada – konzultace (EC 7; EG)⁹³¹ a projevuje se komunikací, dialogem.⁹³² Toto naslouchání je a musí být duchovním rozlišováním: rozpoznáváním pravdy, toho, co říká Bůh,⁹³³ a to umožňuje také synodalitu rozvíjet. Proto je synodální církev církví pokornou a „otevřenou“.⁹³⁴

3.2.5 Jak se synodalita prakticky na všech úrovních uskutečňuje v životě církve a co pro ni udělat?

„Reforma církve... se nevyčerpává v x-tém plánu na změnu struktur. Místo toho znamená naroubovat se a zakořenit v Kristu a nechat se vést Duchem.“⁹³⁵

Nejlepší cestou k obnově synodality v církvi je nejprve skutečné obrácení k tomu, čím církev a každý její člen je, což s sebou následně nese synodální konverzi a reformu

⁹²⁵ FRANTIŠEK. *Meditace při mimořádné pobožnosti Urbi et Orbi z 27. 3. 2020.*

⁹²⁶ VITALI. *Un popolo 2018*; ad.

⁹²⁷ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; Pozdrav na prvním zasedání mimořádného shromáždění synody o rodině z 6. 10. 2014*; CLIFFORD. *A dialogic Church 2016*; *Pope Francis' Call 2016*; OLIVERAS 2021, s. 36n; BARNÉRIAS – FORESTIER – MOREL 2021, s. 111; ad.

⁹²⁸ MORALES 2018, s. 52n.

⁹²⁹ LAFONT 2017, s. 11, 97, 141, 216n; ad.

⁹³⁰ CHIRON 2016; FAGGIOLI. *The liminal papacy 2020*, s. 141.

⁹³¹ CHIRON 2016; CLIFFORD. *A dialogic Church 2016*; *Pope Francis' Call 2016*; ad.

⁹³² Srov. *Vademecum*, 5.1, Dodatek B; ad.

⁹³³ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...; Vademecum*; MORALES 2018, s. 52n; CLIFFORD. *A dialogic Church 2016*; ad.

⁹³⁴ Srov. FRANTIŠEK. *Pozdrav na prvním zasedání mimořádného shromáždění synody o rodině z 6. 10. 2014*; FITZGIBBON 2017; ad.

⁹³⁵ FRANTIŠEK. *Promluva na V. národním kongresu italské církve z 10. 11. 2015 ve Florencii* [Vlastní překlad].

(EG 25n),⁹³⁶ a učení se žít synodalitu⁹³⁷ na všech třech úrovních⁹³⁸ a dimenzích: ve vyváženosti na jedné straně „všech“ a na druhé straně „některých“ a „jednoho“, kteří je zastupují.⁹³⁹ Je třeba se zejm. naučit dialogu, naslouchání jako mentalitě všech⁹⁴⁰ a rozlišování⁹⁴¹ (EG 30, 33); dále rozvíjet kontemplativní spiritualitu, vycházející ze zkušenosti s Bohem,⁹⁴² a spirituality bratrství a sesterství (EG 87); konečně projít proměnou založenou na zmíněných čtyřech principech *Evangelii gaudium* (viz 3.1.2).⁹⁴³ Brunini dále mluví o potřebě „duchovní chuti“ být Božím lidem, putujícím k eschatologickému dovršení.⁹⁴⁴ To všechno vyžaduje čas a modlitbu a je už samo cestou.⁹⁴⁵

Synodalita se projevuje také institucionálně, komunitně a reálným setkáváním.⁹⁴⁶ Všechno institucionální (včetně církevního práva) má sloužit participaci⁹⁴⁷: Kromě synody jsou podle současného magisteria základními nástroji participativní orgány, zejm. na úrovni partikulární církve, diecéze (EC 7).⁹⁴⁸ Ta je dle Františka první úrovní synodality, protože v ní se „uskutečňuje církev“.⁹⁴⁹ Synodalita univerzální církve

⁹³⁶ Srov. FRANTIŠEK. *Putujícím Božím lidu v Německu z 29. 6. 2019*; FAGGIOLI 2018; FAGGIOLI. *The liminal papacy* 2020, s. 140n, 147n. Podle Bruniniho se synodální konverze týká zvláště postojů, beroucích vážně vztahovost. BRUNINI 2018. Reforma se má týkat také kanonického práva, což papež již začal, jak jsme zmínili výše. MANTINEO 2017. Dokoui zmiňuje potřebu dynamizace synodálních institucí. Viz níže. DOKOUI 2018, s. 246n.

⁹³⁷ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při setkání hnutí Fokoláre z 10. 5. 2018 v Loppianu*.

⁹³⁸ RENKEN 2018; Schickendantz 2015; ad. Ty musí být propojeny vzájemnými vztahy. Zvláště prakticky se to projevuje na synodě biskupů. BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 279–299.

⁹³⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Pozdrav na prvním zasedání mimořádného shromáždění synody o rodině z 6. 10. 2014*; *Promluva k Saint Irenaeus Joint orthodox-catholic working group ze 7. 10. 2021*; *Promluva při audienci pro zástupce Katolické akce z 30. 4. 2021*. Výběr těch, kterým bude svěřeno vedení, autorita, by měl být také plodem synodálního rozlišování. LAFONT 2017, s. 146. Srov. ČESKÁ SEKCE Vatikánského rozhlasu. *Za hradbami Vatikánu – úřady Svatého stolce se představují: Část 2: Vybírat biskupy – muže pro církev, nikoli kariéristy* [online]. Dostupné na [www.<https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2021-07/za-hradbami-vatikanu-urady-svateho-stolce-se-predstavuji.html>](https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2021-07/za-hradbami-vatikanu-urady-svateho-stolce-se-predstavuji.html).

⁹⁴⁰ FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; VITALI. *Un popolo* 2018, III.1, IV.1,2; ad.

⁹⁴¹ Brunini rozvádí vlastnosti a podmínky tohoto rozlišování: je evangelní a pastorální, beroucí vážně *sensus fidei*, je skutečně věcí všech, ale je třeba, aby vycházelo z poznání a interpretované situace. Je darem. BRUNINI 2018.

⁹⁴² FORESTIER 2015.

⁹⁴³ BRUNINI 2018.

⁹⁴⁴ *Tamtéž*.

⁹⁴⁵ *Tamtéž*.

⁹⁴⁶ Srov. FRANTIŠEK. *Homilie při mši svaté v Domu sv. Marty z 28. 4. 2016*.

⁹⁴⁷ MATARAZZO 2020; FORESTIER 2015.

⁹⁴⁸ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; *Vademecum*, 4,3; BORRAS. *La synodalité ecclésiale* 2019, s. 283–294; ad. Ty však musí být – zdůrazňuje František – ve skutečném kontaktu s Božím lidem.

⁹⁴⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; VITALI. *Un popolo* 2018, I,3; ad.

proto musí růst zesponu, z reálných zkušeností a života všech členů Božího lidu⁹⁵⁰ (dokonce od těch posledních – od periferií), od místních církví,⁹⁵¹ protože je *communio ecclesiarum*,⁹⁵² ale také proto, že Boží lid (což je další věc, která vyplývá z Františkem zdůrazňovaného teologického pojmu „Božího lidu“)⁹⁵³ není odtržený od dějin, dějinné konkrétnosti, kultury, kráčí s dějinami a jejich lidem (EG 111).⁹⁵⁴ Pro synodalitu je tedy blahodárná decentralizace a navrácení váhy místním církvím (EG 16).⁹⁵⁵

Partikulární církve však může existovat jen ve společenství s ostatními. Službou pro církve jako *communio ecclesiarum* – pro synodalitu „církví“ – je kolegiální služba biskupů.⁹⁵⁶ Proto druhou úrovní jsou skupiny (*coetus*) partikulárních církví v regionech, provinciích („místní církve“ – např. partikulární – plenární koncily)⁹⁵⁷ a kontinentech. Na úrovni místních církví jsou v tomto smyslu praktickým nástrojem synodality podle Františkova magisteria biskupské konference.⁹⁵⁸ To – jak už jsme uvedli – směřuje k tomu, aby měly větší svobodu a pravomoc (EG 16).⁹⁵⁹ Třetí úrovní je péče všech biskupů o celé univerzální *communio ecclesiarum* (EC).⁹⁶⁰

Jak vidíme na probíhající synodním procesu, synoda biskupů se stává ústředním projevem, bodem, nástrojem či dokonce „laboratoří“, příkladem synodality celé církve na všech úrovních. Skrze rozsáhlý proces konzultace Božího lidu je podstatným pomocníkem jejího společnému rozlišování.⁹⁶¹ Služba papeže (a jeho kurie) se má reformovat – a jak vidíme, tak se reformuje – též podle synodality. V její logice obrácené pyramidy není papež „největší“, ale má hlavní zodpovědnost za synodalitu celé církve.⁹⁶²

⁹⁵⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; MORRA 2018; MARMION 2021.

⁹⁵¹ *Vademecum pro synodu*, 1.5; ad.

⁹⁵² REPOLE 2017, s. 112; ad.

⁹⁵³ MATARAZZO 2020.

⁹⁵⁴ MASCIARELLI 2016, s. 49n.

⁹⁵⁵ MADRIGAL 2017, s. 348, 392; FAGGIOLI. *Dalla collegialità 2020*; DOKOUI 2018, s. 19n; ad.

⁹⁵⁶ To je pro kolegiální první *locus theologicus*. Srov. *Promluva při zahájení 73. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 25. 5. 2019*; REPOLE 2017, s. 116n; MADRIGAL. *La «relevancia 2020*. Synodalita obsahuje a přesahuje kolegiální, ta ji zprostředkovává. FAGGIOLI. *Dalla collegialità 2020*. To je třeba se ještě naučit (EG 32).

⁹⁵⁷ DOKOUI 2018, s. 129n.

⁹⁵⁸ MADRIGAL. *La «relevancia 2020*.

⁹⁵⁹ Dokoui 2018, s. 132n.

⁹⁶⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

⁹⁶¹ Srov. *Tamtéž*; VITALI. *Più sinodalità 2016*; VITALI. *Un popolo 2018*, I.3; VITALI. *Sinodalità della chiesa 2020*, s. 305n; BORRAS. *Episcopalis communio 2019*; GRAULICH 2020; ad.

⁹⁶² MADRIGAL 2017, s. 347n; VITALI. *Un popolo 2018*, I.3, *Conclusioni aperte: L'esercizio del primato*; ad.

3.3 Stálá „společná cesta“ církve s Pánem k její obnově v dnešním světě a s ním

Na závěr této kapitoly můžeme říci, že synodalita je pro papeže Františka centrální z jednoho zásadního důvodu, protože je evangelijní. Je v souladu s posledním koncillem odvážnějším návratem (ve srovnání s magisteriem jeho dvou předchůdců) k podstatě prvotní církve, ale zároveň reakcí na současnou situaci, charakterizovanou akcelerující změnou epochy, která se projevuje krizí snad ve všech oblastech, nejvíce nárůstem nespravedlnosti a utrpení. Je také doba extrémního individualismu (EG 2, 131), na druhé straně se čím dál tím více podle Františka ukazuje, že nikdo se nezachrání sám.⁹⁶³ To vidí také jako výzvu k větší synodalitě. Ta též odpovídá na rostoucí potřebu lidí spolurozhodovat o společných dobrech. To vše ukazuje na nutnost více si naslouchat. Církev sama se musí změnit (ChV 102) podle toho, co je podstatné (EG 27), aby byla „rodinným“ místem lásky, osobních vztahů, naslouchání a dialogu, blízkosti a něhy (EG 88, 139–140).

Synodalitu vidí papež František jako cestu reformy církve a jejího poslání. Synodalita pro něj není jenom strukturou, ale na prvním místě stylem. Poslední synoda dobře ukazuje v praxi, jakou chce mít František církev: takovou,

- která se jako společenství v Kristově jménu setkává spolu i se všemi, protože tam je on přítomný (Mt 18,20; EG 87);
- do jejíhož poslání a jeho rozlišování je zapojen úplně každý, Bohem různě obdarovaný, dokonce i lidé mimo její viditelnou hranici;
- v níž je základem vertikální synodalita s Pánem;
- v níž fungují participativní orgány;
- která je jednotou v mnohosti.

Synodalita podle současného magisteria není jen věcí vnitřního života církve, ale věcí celé Boží rodiny i v jejím jednání navenek. Tato současná cesta k synodalitě pod vedením Františka je také příkladem synodality samotné, tedy společné cesty postupného rozlišování a proměny.

⁹⁶³ Srov. FRANTIŠEK. *Poselství k 16. světovému dni míru 2023 z 8. 12. 2022.*

4 Epoque změn, nebo změna epochy? Pastorační imperativy pro Boží lid

Prošli jsme cestou naslouchání Božím slovu i lidem, zkoumání situace, ve které se nacházíme, srovnáváním a rozlišováním. V této části budeme formulovat, co je pro nás stěžejním bodem pastorační situace brněnské diecéze. Hovoříme o pastoračních imperativech⁹⁶⁴ pro naše jednání v nejbližší budoucnosti. Ač můžeme po našem zkoumání spolu s papežem Františkem konstatovat, že dnešní svět, jehož je brněnská diecéze součástí, prochází nejen epochou změn, ale skutečně změnou epochy a tato změna se urychluje, na základě našeho zkoumání nyní vidíme detailnější, ale pro pastorační konkrétnější kritéria utvářející podobu odpovědi Božího lidu: Změna epochy je totiž otázkou více desetiletí a je postupná, a cesty, jak se v ní přizpůsobovat a jak na ni reagovat, hledáme spolu s celou univerzální církví. Zásadní je pro nás praktický stav společenství církve a jejího poslání. Konstatujeme zde malou plodnost svědectví církve, ať už na rovině svědectví křesťanského společenství, které nežije jako jeden Boží lid v lásce, tak na rovině samotného nasazení pro hlásání evangelia slovem i milosrdenstvím, dále individualismus a klerikalismus v církvi či fakt výrazného úbytku kněží. Proto bychom mohli poopravit nadpis celé práce na „Synodalita a misijní poslání Božího lidu: proměna pastorační v brněnské diecézi jako odpověď na **slabost jejího svědectví**“, avšak název práce necháme původní, aby byla lépe vidět odpověď na naši hypotézu.

Tato kapitola nastiňuje výhled. Na základě dosavadní reflexe i hodnocení situace a praxe církve podle daných kritérií se budeme snažit definovat vizi a volit⁹⁶⁵ prostředky pro praxi brněnské diecéze, pro stanovení jejích bližších i vzdálenějších pastoračních priorit. Kromě již citovaných pramenů budeme precizovat formulaci pastoračních imperativů s pomocí další teologické literatury, konzultací se zodpovědnými za pastorační diecéze, a to vždy na základě aktualizující interpretace učení církve.⁹⁶⁶ Takto definujeme čtyři základní imperativy, či přesněji skupiny imperativů (každé se bude věnovat jeden oddíl této kapitoly). Pátou by měla být formace jednotlivých osob i participačních orgánů či celých komunit (její rozpracování bude součástí 5. kapitoly). U čtyřech skupin, které zde představíme, vycházíme ze zpřesnění duchovního základu jako pramene obnovy a směřujeme k praktickým formám života diecéze. Námí zvolený postup však nesleduje lineární či chronologickou logiku jednotlivých kroků, nýbrž ohniska, která se vzájemně prolínají na základě vnitřní souvztažnosti.

⁹⁶⁴ V pastorační teologii zkoumáme nejen určité „principy“ toho, jak církev podle své podstaty jedná, ale při zkoumání dějinné situace, ve které církev žije, a naslouchání Bohu, jak nás v ní povolává, se snažíme určit, co mám dělat tady a teď: to nazýváme imperativy.

⁹⁶⁵ Srov. FRANTIŠEK. *Let us Dream* 2020.

⁹⁶⁶ Srov. AMBROS, P. AMBROS, P. *Úvod k českému vydání: Pastorační teologie...*, s. 60–62.

Jednotící obnovnou silou je vždy událost konverze, která zahrnuje všechny lidské dimenze: duchovní, pastorační a misijní (EG 25), osobní i společnou, spirituální i strukturní (SŽC 104).⁹⁶⁷

4.1 Konverze – obnova víry a zdravé spirituality

Chceme-li jako Boží lid oživit svoje svědectví, musíme obnovit nejen svoje chápání, ale na prvním místě „plamen Božího daru“, který nám byl dán (2 Tim 1,6). Duchovním základem (SŽC 107), kterým začíná cesta Kristova učedníka misionáře – každého člena Božího lidu – i každého společenství církve brněnské diecéze, ale zároveň základem, který se musí neustále obnovovat a prohlubovat (jako proces),⁹⁶⁸ je obrácení duchovní, spirituální, jež začíná obnovou víry v Pána a jeho slovo a pokračuje obnovou vlastní identity, proměnou mentality, obnovou „skutků“ víry a růstem ke svatosti. Tato křesťanská zkušenost se následně stává formativní.⁹⁶⁹ I zde je všechno propojeno a navzájem se potřebuje: očistění od nesprávného i lepší žití Božího, spiritualita i poslání – neboť „život sílí, když se daruje“ (EG 10) –, dále individuální i společný rozměr identity a spirituality, a konečně konverze laiků i kleriků. Podle těchto dvou „skupin“ Božího lidu rozdělíme tento oddíl. Těch, kteří v Božím lidu obdrželi nějakou formu služebného kněžství, se týkají oba oddíly,⁹⁷⁰ avšak jejich víra a spiritualita vyžaduje ještě více.

4.1.1 Obnova „synodality“ členů Božího lidu s Pánem

Synodální církvi se nestaneme bez „vertikální synodality“ s Pánem, tedy bez mystického vztahu s ním,⁹⁷¹ vztahu, který vyrůstá ze setkání s Boží láskou, s jeho milosrdenstvím (EG 7) a který žiji prakticky tím, že investuje do setkávání s ním („že se s ním chce setkat a že ho bude každý den bez ustání hledat“ v modlitbě, ve svátostech; EG 3, srov. EG 8; 259nn),⁹⁷² do naslouchání jemu v Božím slově,

⁹⁶⁷ Srov. STECCANELLA, Assunta. *Formare a una „mentalità sinodale“*. In BATTOCCHIO, R. – TONELLO, L. (ed.). *Sinodalità...*, s. 366–367.

⁹⁶⁸ Srov. *tamtéž*, s. 366.

⁹⁶⁹ Srov. *tamtéž*, s. 372.

⁹⁷⁰ Srov. AUGUSTIN. *Sermo 340*, 1.

⁹⁷¹ Srov. RAHNER, K. *Frömmigkeit früher und heute*. In *Schriften zur Theologie*, VII. 1966, s. 22.

⁹⁷² R. Cantalamessa si všímá, že zde je to poprvé, co se v papežském magisteriu mluví o osobním setkání s Kristem, otevřeném pro každého člověka. Cestou k němu je podle něj touha člověka, svědectví jiného křesťana, který to sám zažil, a dar Ducha svatého. Srov. CANTALAMESSA, Raniero, kard. *Druhé postní kázání pro papeže a jeho spolupracovníky z 10. 3. 2023* [online]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/sk/vatikan/news/2023-03/druha-postna-kazen-kard-cantalamesse-osobny-vztah-s-kristom.html>>.

v druhých lidech apod. Má vyrůst ve vztah, který se projevuje odevzdáním se a podřízením se lásky Pánu ve všem. Je tím vztahem, tou vírou, kterou katechumen vyznává při křtu a kterou v něm přijímá.⁹⁷³ Tento vztah musí být žit individuálně, ale nutně i ve společenství (EG 87; GEx 142) tak, jako je osobní křestní víra závislá na víře Kristova společenství – církve.⁹⁷⁴

A právě tento posledně jmenovaný rozměr je potřeba obnovit zvláštním způsobem: církevní „rodinnou“ identitu v Kristu, v „rodině“, „my“, *communio* Božího lidu církve (SŽC 108),⁹⁷⁵ která se musí projevovat také v realitě farnosti, diecéze i celé církve, jež se však skládají a nutně potřebují každého s jeho originálními dary a charismaty – potřebují zodpovědnost celého Božího lidu. Je to nejen vyznávána, ale i žitá víra v „jednu“ (SŽC 45) církev: Bůh působí v celku Božího lidu (vždy v širším smyslu) a církev tak může být plodná jen ve svém celku (spíše než jako skupina aktivních či profesionálů)!

Plodem obnovy pravé víry a zakoušením milosrdenství, ale i tohoto rozměr celku církve – církevní rodiny –, by pak mělo být také očišťování od přílišného upřednostňování sebe, svých skupin a svých zájmů, které se mají pod vedením Ducha zaměřit na službu celku (EG 131), ale také vést k přijetí reality hříšnosti každého člověka, který potřebuje ke své svatosti dorůstat. Přestože je člověk slabý, nebo možná právě proto, že je slabý, je třeba jej integrovat.⁹⁷⁶

Dalším plodem obnovy víry a přijetí milosrdenství, lásky a služby Boží a praktickým vyjádřením našeho vztahu k Pánu pak musí být podobně naše láska a služba (DCE 1 a 17) – „*kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí*“ (1 Jan 4,20), počínaje těmi vzdálenějšími bratry a sestrami (fyzicky, duševně i duchovně). Takový život pak sám o sobě je už svědectvím.

4.1.2 Obnova zralosti identity nositelů služebního kněžství

Jestliže je církev „postavená na apoštolech“, na těch, kteří jsou posvěceni pro zvláštní službu Božímu lidu, jsou zváni, aby byli těmi prvními, kteří se stanou synodálními. Platí pro ně nejprve stejné výzvy, jako pro každého pokřtěného, avšak jejich služba vyžaduje zároveň zvláštní zralost jejich církevní víry, identity a vědomí služby:

Proto u nich rozlišujeme jako imperativ obnovu víry, že Bůh působí v každém pokřtěném (a dokonce určitým způsobem v každém člověku), dává mu originální, nenahraditelné dary a charismata ke službě v církvi, k její pastorační službě i k jejímu hledání

⁹⁷³ Srov. CAMPATELLI, M. *Křest: Každý den u pramenů nového života*. Refugium, 2010, s. 44–45.

⁹⁷⁴ Srov. *tamtéž*, s. 45–46.

⁹⁷⁵ Srov. BRTNÍK, J. *Konverze ke spiritualitě společenství jako základ pro synodální církev*. In STUŠKA, Pavel (ed.) A KOL. *Spiritualita diecézního kněze: Reflexe nad darem kněžského povolání a jeho prožívání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022; STECCANELLA, A. *Formare a una „mentalità sinodale“...*, s. 373.

⁹⁷⁶ Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 17, 84n. Viz také oddíl 4.3.

pravdy. Zde platí, že každý má svoji nezastupitelnou důstojnost a místo v Božím plánu spásy. I kdyby ztratil pastýř byt' jediného člověka či část jemu svěřeného lidu, svoji službu nenaplní beze zbytku. Z toho plyne, že hlas každého má svoji důležitost. Proto také je třeba, aby každému z nich naslouchal a s úctou s ním vedl dialog. Má se stát mužem naslouchání a člověkem dialogu.

Kněz (biskup) ve své identitě potřebuje obnovit zvláštním způsobem identitu syna Otce,⁹⁷⁷ jehož milosrdenství přijímá, ale také syna „matky“ církve (EG 139) – nestává se církví (ve smyslu „Wir sind Kirche“ – že on sám je církví), ale je stále synem „obecné a apoštolské“ církve, která poznává, vykládá a střeží pravdu víry (SŽC 45), Božího lidu, na kterém stojí „pyramida“ církve.⁹⁷⁸ Kněz je na prvním místě jejím „synem“, synem tohoto lidu stejně jako ostatní křesťané. Služba jeho – kněze – pak čerpá nejen z daru přijatého ze svátosti kněžství, ale zároveň z darů tohoto Božího lidu celé církve. Obnova synovství – že je synem Otce a synem jeho lidu – musí být také obnovou bratrství a sesterství: je také členem Božího lidu a bratrem svých bratří a sester.⁹⁷⁹

Jeho identita – i když sama nese svoji originalitu – vždy vyrůstá z celku (EG 237) svaté matky hierarchické.⁹⁸⁰ Proto je třeba, aby kněz (biskup) proti individualismu obnovil také identitu, že je nejprve spolupracovníkem sboru biskupů v čele s biskupem římským, a kněz pak spolupracovníkem svého biskupa⁹⁸¹ a členem kněžského sboru poslaného církví do celého světa,⁹⁸² a až následně farářem. Proto má zodpovědnost za celou diecézi, nejen za jemu svěřenou farnost (SŽC 81) – v ní pak má „reprezentovat“ celé toto Kristovo tělo.

Je však potřeba také obnovit to, co je na „služebném kněžství“ specifické, a to je právě jeho služebnost: vůči svým bratřím a sestrám – ale následně také i svým duchovním dětem⁹⁸³ – je zvláštním způsobem služebníkem⁹⁸⁴: „*kdo by chtěl být mezi vámi veliký, ať je vaším služebníkem [...]. Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za všechny*“ (Mk 10,43.45).

Jednou z forem jeho služby je také být svátostí Krista-hlavy, tj. pramenem milosti, který „má moc dávat plynout milosti na všechny“, zvláště v eucharistii či smíření (QA 87), být služebníkem všeobecného kněžství. Nestojí nad ostatními, ale jeho služba z Božího daru je „úplně zaměřena na svatost Kristových údů“. Být hlavou církevního

⁹⁷⁷ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží...*, č. 3.

⁹⁷⁸ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

⁹⁷⁹ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Dopis kněžím z 19. 3. 2022*; LEGRAND, H. La sinodalità è di ordine practico: Un appello a dare apprendistato. *Concilium*, 57 (2/2021), s. 151–156

⁹⁸⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Katecheze při generální audienci z 5. 11. 2014*.

⁹⁸¹ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží...*, č. 31.

⁹⁸² Srov. *tamtéž*, č. 15.

⁹⁸³ Srov. *tamtéž*, č. 24.

⁹⁸⁴ Srov. *tamtéž*, č. 25.

communio Božího lidu zároveň znamená střežit a shromažďovat všechny dary v něm – v jeho členech – a být jakousi „svátostí synodality“⁹⁸⁵ – společného putování. V jeho službě autority to také pak konkrétně znamená, že shromažďuje dary jemu svěřené části Božího lidu ve smyslu *sensus fidei* (schopnosti přispívat k vidění pravdy; EG 139; RF 120), ale zároveň celého univerzálního Božího lidu, jeho Tradice, vykládané církvi, a že poznanou pravdu hlásá.

4.2 Od spirituality „otevřeného“ *communio* Božího lidu k jeho praxi

Cílem směřování, tedy zároveň i přítomného směřování společenství církve je společenství všech povoláných ke spáse s Bohem. Nestací jej tedy jen chápat a vnitřně zakoušet. Pochopení a zkušenost přináležitosti k církvi dozrává do spirituality každého člena Božího lidu, projevující se praktickým životem společně s ostatními, jednáním a ctnostem celých církevních společenství (vždy v otevřenosti pro všechny, kteří do nich mohou patřit, ač se zatím nevejdou do jejích „viditelných“ hranic). Brněnská partikulární církev bude církví dobře naplňující své poslání až tehdy, když bude žít a naplňovat jej „společně“. Toto společně znamená dvojí: konkrétní život dovnitř každého společenství v církvi a nové otevření se druhým, rozšíření pohledu nad jednotlivá lokální společenství ke společenství univerzálnímu. Plodem je praxe širšího synodálního společenství.

4.2.1 Praktické žití společenství v církvi

Communio není „pouhým“ eklesiologický konceptem, ale musí se stát eklesiální skutečností: to znamená, že vytváří takové postoje a následně praktické formy jednání, které budou neustále na všech úrovních spolupracovat: s „univerzální“ církví a jejím magisteriem, konkrétně také mezi různými partikulárními církvemi (zvláště to má být vidět na úrovni místních církví či i v určitých regionech), a s diecézí, tedy také s různými farnostmi mezi sebou. Nezbytná forma spolupráce („sloučení“, i když ne nezbytně kano-nické sloučení, ale např. sloučení konzultativních nástrojů) s jinou farností či farnostmi je tam, kde některá z nich není schopna naplňovat všechny základní církevní úkoly.

Žité společenství dále předpokládá funkční komunikaci uvnitř, a to co nejosobnější, a kulturu setkávání (EG 87; ChV 169). Nevyčerpává se slavením bohoslužeb, ale nabývá mnohých dalších forem (společně či i individuálně, příp. i zástupně, ale tak, aby se alespoň skrze zástupce takto setkávala v Kristově jménu⁹⁸⁶ co nejvíce „celá“ farnost,

⁹⁸⁵ Srov. FROSINI 2014, s. 147.

⁹⁸⁶ Srov. FRANTIŠEK. *Rozhovor s irskými studenty z 25. 4. 2022.*

včetně nejposlednějších), je lidskou zkušeností, kulturou, schopností naslouchat, vést spolu dialog,⁹⁸⁷ sloužit si životní blízkostí a něhou (EG 88), a tak vytvářet reálné společenství všech bratří a sester (EG 88; AL 100).⁹⁸⁸ Tehdy bude schopno držet se pravdy a dobře plnit své poslání. Z toho hlediska je i farnost „rodinou“. Je však rodinou analogicky, ne ve smyslu intimity osobních vztahů každého s každým jako v pokrevní rodině. Farnosti jsou spíše společenství mnoha společenství (analogicky: rodinami rodin; AL 202), jež se neuzavírají celku a neupadají.⁹⁸⁹ Příkladem může být koncept, jímž J. Zeman rozvíjí další „rodinné“ prvky, jimž bychom se měli ve farnosti učit: hlavním prostředkem výchovy jsou vztahy a povzbuzení, nikoliv zákazy a tresty, potřeba obohacování mužským i ženským prvkem, podřízenost a nadřízenost vyrůstající z lásky a vztahy, které jsou nadřazeny funkcím a jejich úspěšnosti. Cílem pastorače je duchovně dospělý jedinec a jeho svobodná rozhodnutí, nikoliv pouhá znalost pravidel a sankcí, která se vynucují.⁹⁹⁰

4.2.2 Nové otevření praxe širšího synodálního společenství

Pro některé je i 60 let po koncilu těžké přijmout tajemství, že kráčet s Božím lidem jsou už nyní pozváni i ti, kteří nesplňují všechny vnější známky jeho členů (Ef 3,3-6). Přesto je možné zaznamenat posun, jak katoličtí křesťané uvažují. „Novým otevřením“ narážíme na fakt, že církev v podobě synodálního společenství na mnoha místech fungovala, zejm. v ekumenismu, ale v posledních letech (alespoň nakolik jsme to mohli pozorovat v brněnské diecézi) spíše stagnovala. Nové vykročení je úkolem (FT 77–78) nejen na osobní rovině a na rovině různých hnutí v církvi – na této rovině ekumenismus mnohde funguje –, ale také na rovině strukturální formou iniciativy jednotlivých farností i diecéze. Spolupráce s jinými náboženstvími se to v brněnské diecézi v současnosti týká spíše okrajová, protože počet náboženských komunit zde není velký. Specifická je otázka vztahu k židovské komunitě (EG 248–251). Tzv. rozšířenou či širší synodalitu můžeme chápat z hlediska touhy všech křesťanů po jednotě, ekumenicky (EG 244, 246),⁹⁹¹ či jako spolupráci se společnostmi a všemi jejich členy,⁹⁹² občanskými spolky a zastupitelskými orgány jednotlivých měst a obcí (EG 239; FT 151–152, 180–182, 199, 217).

⁹⁸⁷ Srov. STECCANELLA, A. *Formare a una „mentalità sinodale...“*, s. 380.

⁹⁸⁸ Srov. BRTNÍK, J. *Konverze ke spiritualitě společenství...“*, s. 93–94, 96.

⁹⁸⁹ OPATRŇY 2001, s. 67.

⁹⁹⁰ Srov. ZEMAN, Josef. *Farnost – opora a povzbuzení našeho lepšího já*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Farnost – místo pro každého?...*, s. 9–22.

⁹⁹¹ Srov. GALGANO, Mario. *Rozhovor s kard. Kochem: Deset let pontifikátu: kardinál Koch vzdává hold „ekumenismu lásky“* [online]. 10. 3. 2023. www: <<https://www.vaticannews.va/cs/vatican/news/2023-03/deset-let-pontifikatu-kardinal-koch-vzdava-hold-ekumenismu-las.html>>.

⁹⁹² Srov. BISKUPSKÁ SYNODA: XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ. *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání: závěrečný dokument...*, č. 125–126. O. Caro si všímá, že články, týkající se synodality – nemluví o „širší synodalitě“, měly při hlasování nejvíce hlasů proti. CARO, Olga Consuelo Vélez.

4.3 Vykročení na cestu misie – církev „přijímající“ a „vycházející“

Synodální proces v pojetí papeže Františka je misijní. Jestliže je tu církev právě proto, aby hlásala evangelium, pak je to i její hlavní náplní, a to nejen v dalekých zemích, ale i vůči těm, kteří stojí před naším prahem. Definovali jsme si, že Kristova církev je společenstvím, kde lidé nežijí sami pro sebe, ale společenstvím, které žije podstatně pro všechny národy, pro lidi od „Jeruzaléma až na konec země“ (Sk 1,8), pro všechno tvorstvo“ (srov. Mk 16,15; ChL 55, 64), společenství, které se rozšiřuje, které má jako svůj první cíl eschatologické *communio*. To by se mělo projevat: určitě lepším přijetím a doprovázením těch, kteří z jakýchkoli motivací přicházejí,⁹⁹³ a to se co největším zapojením celého společenství, pokud to jde (tedy nejen kněze, např. v přípravách na svátosti), což je katechumenální model prvotní církve. Cílem přijetí pak je integrace (AL 312):⁹⁹⁴ plné začlenění do vztahu s Bohem⁹⁹⁵ a do Kristova těla, církve, a následně také do církevního, Kristova smýšlení (Flp 2,15), bytí „pro“ druhé, do „církevnosti“.

Ale nutností je také nacházet cesty hledání a vycházení k těm, kteří nepřicházejí sami (Ez 34,11-12; EG 24), počínaje třeba jen mentalitou, která vyhledává a vytváří kontakt se všemi bez rozdílu. Ti pak mohou vidět svědectví života církevního společenství.

Conclusión abierta: desafíos para la vivencia de una Iglesia sinodal. In LUCIANI, R. – SILVEIRA, Maria del Pilar (ed.). *La sinodalidad en la vida de la Iglesia: Reflexiones para contribuir a la reforma eclesial* [e-kniha]. Madrid: San Pablo, 2020, kap. *Tropiezos reales en el ejercicio de la sinodalidad a modo de conclusión*, zejm. poslední odstavec; FRANTIŠEK, např. *Promluva k delegaci United Association of Humanistic Buddhism z 16. 3. 2023* [online]. Dostupné na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/march/documents/20230316-buddismo-taiwan.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/march/documents/20230316-buddismo-taiwan.html).

⁹⁹³ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva k věřícím farností regionu Rho v milánské arcidiecézi z 25. 3. 2023*.

⁹⁹⁴ Pojem „integrovat“ vychází z latinského slova „integrare“, které původně znamená prostě obecně uvést do bývalého stavu, napravit, obnovit. Dnes tento pojem chápeme – a papež jej používá většinou zejména takto – ve smyslu obnovy vztahových celků – sjednocení, splynutí, proces spojování, začlenění, zapojení. Tedy v církevním smyslu to může znamenat také začlenění do církve, „zcírkevnění“. Avšak myslíme si, že můžeme říci, že integrace v tom druhém smyslu – do církve – je začátkem cesty k celkové integraci lidské slabosti a celého života člověka ve smyslu obnovy až k dovršení, a to i v myšlení papeže – proto používá termín „integrovat slabosti“.

⁹⁹⁵ Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat...*, s. 16.

4.4 *Obnova nástrojů participace a komunitního rozlišování*

V pohledu papeže Františka je východiskem synodality pojetí církve (eklesiologické modely) a vzrůstající vědomí jejího misijního poslání. Obsahuje však i konkrétní kroky. Hovoří o služebnosti, jež je jí vlastní. Na rozlišování (v procesu rozhodování) i na následném poslání se podílí celý Boží lid v různosti svých služeb.⁹⁹⁶ Tento úkol vyžaduje dobré organizační struktury. Jejich existence musí navazovat na výše popsanou obnovu identity členů a služebníků Božího lidu a je třeba tak iniciovat či rozvíjet konkrétní trvalé a dostatečně pravidelné nástroje k setkávání společenství (či jeho zástupců) ke společnému pastoračnímu dialogu a rozlišování a také dobré metody. Mezi nejdůležitější patří umění do tohoto dialogu, ale i praktického naplňování poslání zapojovat co možno největší počet lidí (ChV 102; SŽC 73) ve společenstvích a na jejich okraji či za jejich viditelným okrajem (v návaznosti na metodu poslední synody např. žádat zpětnou vazbu též od ostatních křesťanů a lidí věřících i od lidí dobré vůle), pro práci pastoračního rozhodování pak uplatňovat metodu „duchovního rozlišování“, což vyžaduje opravdovou společnou modlitbu⁹⁹⁷ a naslouchání Božímu slovu i sobě navzájem. Ač má být snaha rozlišovat se všemi, z konkrétních nástrojů k tomu je třeba obnovit či rozvíjet zejm. metodu diecézní synody, synodální kněžskou radu, diecézní pastorační radu, děkanské struktury a konečně synodální struktury a styl farností.

4.4.1 **Metoda diecézní synody**

Donedávna se v české církvi zdálo, že konat diecézní synodu je iluze. Teoreticky však víme, že diecézní synoda je první ze struktur rozlišování. Podpora těchto struktur, směřování k nim, je proto prvořadým imperativem. V současné situaci se nabízí možnost navazovat na současnou synodu a její logiku, zejm. v očekávané fázi implementace jejích plodů. První fáze synodálního procesu může být v brněnské diecézi zkušeností, že je synoda možná a žádoucí. Proto bude třeba hledat, jak zúročit tuto zkušenost na cestě duchovního rozlišování za účasti celého Božího lidu.

4.4.2 **Na cestě k synodální kněžské radě**

Kněžská rady v brněnské diecézi dlouhodobě fungují. Je zde potřeba ve způsobu práce kněžské rady něco v ní posunout? Synodalita v diecézi začíná od biskupovy spolupráce s kněžstvem, které je zvláštním způsobem v Božím lidu brněnské diecéze povoláno k účasti na plnosti jeho služebného kněžství, a tak i na jeho úkolu

⁹⁹⁶ Srov. BISKUP PAVEL KONZBUL. *Synoda: videopozvánka*, říjen 2022...

⁹⁹⁷ Srov. BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi... Příloha: Prováděcí pokyny ke Směrnici pro službu PRF v plzeňské diecézi*, ad 5.2.

vedení. Ač je biskup v partikulární církvi zodpovědný a obdarovaný autoritou k rozhodování, plnost kněžství neznamena, že je knězem jenom on sám. Brát své kněžstvo vážně a svá rozhodnutí provázat s jejich nasloucháním a dialogem s nimi, patří ontologicky k jedinému kněžství Kristovu a k různým podobám účasti na něm. Kněžská rada by neměla být jen radou „kněží odborníků“, ale měla by se snažit být skutečně zástupcem celého kněžstva, a proto orgánem dialogu zejm. mezi biskupem a kněžími (pokud možno všemi), příp. mezi ním a jeho dalšími participativními orgány: pastorační radou, radou děkanů apod. Kněží v této radě nezastupují sebe jako stav, reprezentují celý Boží lid, jehož jsou součástí. Proto i kněžská rada je součástí reálné synodality, formou, v ní se uskutečňuje pomoc biskupovi. Jeho služba totiž vyrůstá ze synodálního propojení s celým Božím lidem⁹⁹⁸ prostřednictvím komunikace služebného a všeobecného kněžství v jejich komplementaritě.

4.4.3 Na cestě k synodální diecézní pastorační radě

Co se týká existence pastorační rady v brněnské diecézi, slovo „obnova“ je zcela na místě. Tento orgán propojuje biskupa s celým Božím lidem vědomím spoluzodpovědnosti za pastorační, protože nositelem pastorační je celá církev. I když to není v současných stanovách této instituce určeno tak jasně jako v předchozích, poradní charakter neznamena, že rada je jen „radou odborníků“. Má reprezentativní charakter. Její členové zejména z řad laiků tvoří živé pojítko s celým Božím lidem v různých částech diecéze.⁹⁹⁹ Z tohoto pojetí vyrůstá kvalitativně nová podoba komunikace s děkanskými¹⁰⁰⁰ a farními pastoračními radami,¹⁰⁰¹ a to nejen ve smyslu metodologické či funkční podřízenosti formou pro ně zpracovávaných dokumentů či vydávaných doporučení, ale i formou dialogu pastoračně zaměřeného, pokud nebude veden s biskupem na

⁹⁹⁸ Ve stanovách kněžské rady neapolské arcidiecéze se počítá s dvěma kněžími za děkanát. Srov. CRESCENZIO SEPE, ARCIBISKUP NEAPOLSKÝ, Kard. *Piano Pastorale Diocesano ze září 2008: Apendice: Statuto del Consiglio Presbyterale Diocesano: natura e finalita* [online]. Na [www: <https://www.chiesadinapoli.it/wp-content/uploads/sites/2/2019/05/PIANO-PASTORALE-LIBRO-1.pdf>](https://www.chiesadinapoli.it/wp-content/uploads/sites/2/2019/05/PIANO-PASTORALE-LIBRO-1.pdf), s. 80.

⁹⁹⁹ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Stanovy pastorační rady brněnské diecéze*. Brno, 11. 9. 2022, II. 3.

¹⁰⁰⁰ Např. v neapolské arcidiecézi byl v této radě jeden laik a jedna laička z děkanské rady každého děkanství. Pro svou velikost se rada následně dělí na komise. Zde je však situace děkanských rad a velikosti pastorační rady dána velikostí děkanství (12–30 farností) a diecéze. Srov. CRESCENZIO SEPE, ARCIBISKUP NEAPOLSKÝ, Kard. *Piano Pastorale Diocesano ze září 2008: Apendice: Statuto del Consiglio Pastorale Diocesano...*, s. 86.

¹⁰⁰¹ Srov. *tamtéž*, IV. 4; *Ecclesiae imago*, č. 204. Tento direktář dokonce navrhoval sdružovat pastorační rady podle oblastí, které by pak vybíraly své zástupce do diecézní pastorační rady, ač pastorační rada není zastupitelským orgánem ve smyslu doslovném, že by muselo být určeno, kdo které osoby a společenství diecéze zastupuje; TONELLO, L. *Sinodalità e consigli pastorali diocesano e parrocchiale...*, s. 163.

jiné úrovni. Vztah mezi prací této rady a rady kněžské není nyní striktně určen, spíše je jejich vzájemné doplňování a spolupráce žádoucí.¹⁰⁰²

4.4.4 Na cestě k synodálním strukturám na úrovni děkanství

Proč je pro nás obnova stávajících děkansky struktur pastoračním imperativem? Protože v současnosti hrají děkanství v brněnské diecézi nejen důležitou praktickou roli v komunikaci mezi biskupem a diecézí a ve sdílení života kněží, ale také právně se předpokládá jejich důležitá úloha v koordinaci pastorace¹⁰⁰³ v jejich regionech, vidíme jejich značný potenciál i do budoucna. Je proto třeba je obnovovat a rozvíjet, zvláště jejich schopnost komunikace a reprezentace kněží a jim svěřených částí Božího lidu ve vztahu s biskupem, ale také mezi sebou navzájem. Proto je nezbytná ještě lepší spolupráce mezi radou děkanů, kněžskou radou a pastorační radou. V současném oslabování jednotlivých existujících farností a jejich schopnosti samostatného naplňování všech pastoračních úkolů bude vhodné pokračovat v růstu spolupráce mezi farnostmi navzájem a farnostmi s děkanstvím,¹⁰⁰⁴ v růstu pastorační funkce děkanství, v růstu zapojování laiků, aby i děkanství fungovalo synodálně, a v proměně vizitací, aby i ony byly více synodální a pastorační. Vhodná může být obnova děkansky rad i se zástupci laiků farností.¹⁰⁰⁵

4.4.5 Na cestě k synodální struktuře a stylu farností

Nejbližší jsou každému věřícímu farnosti, protože v nich většinou nejintenzivněji prožívá radost z plodné spolupráce, či bolest z obtíže Božího lidu společně kráčet. Jako poslední imperativy, které z naší práce vzešly, chceme uvést formaci farářů a farností k synodálnímu fungování a iniciaci či proměnu synodálních struktur a služeb na rovině farností či jiných nejnižších pastoračních celků, pokud jsou (např. když nějaká farnost potřebuje být v něčem sloučená s jinou). Můžeme krátce shrnout jejich výsledky:

- Ustanovení a doprovázení fungování *pastoračních rad*, protože ekonomické už by měly fungovat v každé farnosti (či jiném základním pastoračním celku). K tomu bude dobré dokončit diecézní návrh jejich stanov, které budou obsahovat způsob spolupráce s vyššími pastoračními celky, zejm. s pastorační radou diecéze. Jako potřebnou vidíme formační či praktickou podporu či spolupráci

¹⁰⁰² Srov. TONELLO, L. *Sinodalità e consigli pastorali diocesano e parrocchiale...*, s. 167–168.

¹⁰⁰³ V kategoriální pastoraci manželství, mládeže, dětí, v apoštolátu, ve formaci, ve spolupráci s charitou apod.

¹⁰⁰⁴ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva k seminaristům k diecéze Calabria z 27. 3. 2023*; MONTAN, Agostino. *La sinodalità diocesana e la guida del vescovo. Orientamenti Pastoralis*, 1-2/2005, s. 67–68.

¹⁰⁰⁵ Srov. CHIESA DI ASSISI – UMBRA, Nocera – TADION, Gualdo. *Tu sei la nostra Gioia! Libro del Sinodo z r. 2016* [online]. Dostupné na www: < <http://www.diocesiassisi.it/wp-content/uploads/sites/2/2017/08/24/LIBRO-CORRETTO-sinodo.pdf>>, č. 32–33.

s vyššími, nejspíše diecézními formátory (či formačními týmy), které by pomáhaly kněžím a radám vzniknout, učit se pracovat¹⁰⁰⁶ a spolupracovat s diecézí. Součástí formace by měla být i učení praxe duchovního a pastoračního rozlišování.

- Nejenom proto, že faráři budou mít více farností a nebudou schopni být v nich kromě udílení svátostí dostatečně přítomní nebo budou potřebovat alespoň v některých oblastech delegovat moderaci farnosti, je třeba rozlišovat, k jakým různým službám ve farnostech Bůh obdarovává a povolává. Kromě struktur – jako je pastorační rada – poroste význam trvalých či dočasných služeb (*servitio*) a úkolů (*munera*) svěřovaných mužům a ženám v církevním *communio* (v širokém smyslu) a pro něj, zejm. dnes již tradičních služeb lektorů a akolytů, ale i nově zřizovaných katechistů.¹⁰⁰⁷ Biskup Pavel se vyjádřil v tom smyslu, že by se mohlo do budoucna ve farnostech posledně jmenované služby katechistů využít, ať už by se svěřila osvědčeným jednotlivcům nebo i manželským párům, kteří už třeba podobnou službu vykonávají.¹⁰⁰⁸ Tyto struktury (služby) by mohly hrát roli i jakési koordinace pastorační synodální spolupráce ve farnosti (či jiného pastoračních celků), jako např. dělali koordinátoři při farní fázi současné synody). Všechny by se měly vzájemně doplňovat, aby sloužily synodální církvi.¹⁰⁰⁹
- Silně zaznívá také požadavek pravidelné a trvalé komunikace, synodálního pouta nejen mezi biskupem (potažmo diecézí) a faráři, ale také mezi diecézí a celým Božím lidem farností (či podobné jednotky). Služba tohoto propojení by se mohla svěřit např. pastorační radě či katechistům (pokud se někde pastorační rada nepodaří ustavit), může mu sloužit také vizitace. Plodem takového „povinného“ komunikačního pouta by měla být i pomoc faráři v tomto synodálním propojení (zejm. když toho sám není schopen) a ochrana Božího lidu před nebezpečím zneužívání moci a autority faráře, kdyby prvenství v rozhodování ve farnosti (které mu náleží) využíval neoprávněně proti celku Božího lidu.

¹⁰⁰⁶ Vycházíme ze zkušenosti, že farnost v tom často nemůže být ponechána sama, protože když farář nemá schopnosti nebo dovednosti v práci s radami, nemusí být rada vůbec schopna fungovat.

¹⁰⁰⁷ Toto slovo se někdy do češtiny překládá i jako „katecheta“, ale tato služba není službou katechety v úzkém slova smyslu toho, kdo poskytuje katechetickou službu, ale v širším smyslu toho, kdo se podílí na různých formách hlavního poslání církve. Po vydání *Motu proprio Antiquum ministerium* z 10. 5. 2021 (v české verzi vydáno v Aktech ČBK 2021) a latinské verze liturgického ustanovení k této službě (*Ritus De Institutione Catechistarum*) je využívání této služby v místních církvích připravováno synodálním dialogem s celou církví i v místní církvi.

¹⁰⁰⁸ BISKUP PAVEL KONZBUL. *Reflexe výstupů diecézní a národní synody: příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů...*

¹⁰⁰⁹ Srov. FRANTIŠEK. *Poselství u příležitosti 50. výročí apoštolského listu sv. Pavla VI. Ministeria quedam z 24. 8. 2022.*

5 Cesty obnovy synodality v brněnské diecézi

Shrnuli jsme nejdůležitější cíle, které vyplývají z našeho procesu rozlišování pro brněnskou diecézi. Jak je však uvést do života? Tato kapitola má být strategická: navrhujeme zde program, který by pomohl brněnské diecézi dosahovat vytčených imperativů a obnovovat její praxi. Popisujeme úlohy různých členů Božího lidu s jejich službami. Rozdělili jsme je do tří okruhů: formace postoje a jednání různých členů Božího lidu (5.1), obnova struktur (5.2) (ty jsou zároveň místem „praktické“ synodální formace) aktivizace „nadkatolické“ spolupráce (5.3). V jádru těchto cest je proto především formace, a to integrální. A. Steccanella v ní připomíná důležitost zkušenostního rozměru formace (RF 50–52).¹⁰¹⁰

Součástí vytváření tohoto projektu byly také kroky popisné, kritické a kriteriologické ve smyslu ověřování orientací s učením církve,¹⁰¹¹ konkrétně také s brněnským diecézním biskupem.

5.1 Formace Božího lidu a jeho členů k synodálním prioritám

Jak a k čemu formovat věřící, ale i pastýře? Je formace vůbec vhodným pojmem? „*Formaci*“ rozumíme duchovně spirituální a výchovné působení na člověka, jehož cílem je postupný růst zralosti jeho jedinečné identity a způsobilosti jeho stavu nebo úlohy.¹⁰¹² Formace proto vyžaduje osobní přístup rozvíjející nejen individualitu, ale také vztahovost. *Subjektem* formace se má stávat kromě Pána sám člověk, který má být formován a chce se formovat. Proto ostatní aktéři formace jsou spíše doprovázející (EG 171). Mezi ně patří nejen k tomu poslaní „formátoři“ jednotlivci či týmy, ale celý Boží lid se má vědomě zapojovat do tohoto formačního doprovázení, které je proto komunitní, tedy vytvářeno různými částmi Božího lidu, formačního společenství.¹⁰¹³ Ač je formace každého vždy jedinečná, obecnějším předmětem formace zde myslíme to, co jsme pojmenovali v oddílu 4.1. Kromě toho je třeba také formace k ekumenické citlivosti. Nyní upřesníme některé prvky formace pro její různé adresáty.

¹⁰¹⁰ Srov. STECCANELLA, A. *Formare a una „mentalità sinodale“* ..., s. 367, 371–372.

¹⁰¹¹ Srov. AMBROS, P. *Úvod k českému vydání: Pastorální teologie...*, s. 60–62.

¹⁰¹² Srov. CHEVIGNARD, Bernard-Marie. *Formation*. In CAVALLERA, Ferdinand – DE GUIBERT, Joseph – VILLER, Marcel. *Dictionnaire de spiritualité: ascétique et mystique doctrine et histoire*. Tome IV. 1. Paris: Beauchesne, 1960, s. 697.

¹⁰¹³ Srov. RF Úvod, s. 7–8, dále č. 125–127, 148, 150–151. Obecné principy vztahujeme na formaci všech členů Božího lidu.

5.1.1 Formace kněží a spolupracovníků k synodální službě vedení

Pro obnovu brněnské diecéze synodalitou (skrže synodální „proces“) jsou důležité obsah, metoda i cíl formace budoucích kněží (bohoslovců a dočasných jáhnů), budoucích farářů (v prvních letech kněžství) i trvalé formace stávajících farářů a administrátorů, ale i jáhnů, katechistů či jiných zástupců farních společenství (viz níže), kteří na službě vedení dostávají nějakou účast. Prioritou procesu formačního doprovázení je:

- společně sdílené vědomí prvenství misijního poslání¹⁰¹⁴;
- chápání toho, že subjektem pastorační práce je celý Boží lid, tedy ne sám kněz či jiný člen nebo část Božího lidu, a schopnost být služebníkem – nástrojem – participace tohoto lidu jak na úrovni jemu svěřené farnosti (či společenství)¹⁰¹⁵ a každého jejího člena s jeho charismaty, ale i v propojování činnosti farností s vyšším subjektem poslání, tedy s diecézí a celou církví;
- rozvíjet schopnost práce s pastoračními radami v místě (evangelizační a misijní ohniska);
- ostatní cíle jmenované v oddílu 4.1.

5.1.2 Formace všech laiků v Božím lidu a celých (farních) společenství

V době, kdy už lidé často nepřijímají vědomosti, motivy či zkušenosti automaticky v rodinách, ve výuce, ba mnohdy ani v církevních společenstvích, již nestačí formace vybraných spolupracovníků, ale měla by se dostat co nejvíce lidem, a dokonce i celým společenstvím. Pro synodální obnovu vidíme jako potřebné především tyto programové nástroje a obsahové předměty formace:

- iniciovat ve farnosti nabídky společného učení se chápání a rozjímání Písma a doprovázet společenství ve farnosti k tomu, aby rozjímání Písma tvořilo jejich základní součást. Pomocí k tomu může být i neděle Božího slova s návrhy iniciativ z ní vyrůstajících;
- zapojovat členy společenství do pastoračních, evangelizačních a jiných farních akcí, sloužících druhých (dětem a mládeži, v přípravách na svátosti, na biřmování, v Alfa kurzech a podobných nabídkách, farních setkáních, péči o společné prostory atd.); (EG 120)¹⁰¹⁶
- formovat k chápání a praxi setkávání ve společenství (nějaká forma, zmíněná v oddíle 4.2.1), jeho rozšiřování, přijímání všech, priority hledání

¹⁰¹⁴ Srov. RF Úvod, s. 7, dále č. 91.

¹⁰¹⁵ Když mluvíme o základních společenstvích církve – farnostech –, jsme si zároveň vědomi, že to nemusí být jen farnost jako společenství na určitém území, ale i personální farnost či jiné společenství na její úrovni.

¹⁰¹⁶ Srov. STECCANELLA, A. *Formare a una „mentalità sinodale“*..., s. 368.

cest k těm, kteří jsou dál, kteří nepřicházejí do farností, a rozvíjení širšího společenství se všemi mimo farnost (FT 151), zejm. s ostatními křesťany;

- formovat k ostatním cílům jmenovaným v oddílech 4.1, 4.2 a 4.3.

5.2 Iniclace, rozvoj a formace synodálních orgánů (proměna institucionálních struktur)

Jakým způsobem se dají posunout synodální instituce brněnské diecéze? Konkrétními a nepostradatelnými kroky na cestě obnovy diecéze je vznik – pokud neexistují –, rozvíjení a formování orgánů, které zajišťují participaci a moderaci participace celého Božího lidu na svém poslání. Nenahrazují celek Božího lidu, který je subjektem poslání, včetně vytváření pastoračních rozhodnutí, ale slouží mu komunikací¹⁰¹⁷ – dialogem – či iniciací konkrétních kroků pastorační praxe Božího lidu na různých úrovních. Proto také by měly vznikat a utvářet se synodálně: na diecézní úrovni (i pro obecnou iniciaci farních rad) ve spolupráci biskupa s jeho spolupracovníky, zejm. kněžskou či pastorační radou zastupujícími celý Boží lid diecéze, na farní úrovni ve spolupráci faráře s laiky farnosti.

Nejprve zde zkusíme pojmenovat *základy, které jsou společně většinou pro všechny typy (zejm. pastoračních) participačních organismů*: Základními metodami jejich práce má být modlitba a naslouchání Božímu slovu pro duchovní rozlišování, ale také naslouchání všech členů navzájem a naslouchání všem lidem v Božím lidu (SŽC 109c; je doporučováno využívat metodu, která byla pro rozlišování ve skupinách na probíhající synodě) se zvláštním důrazem na periferie (nepraktikující pokřtěné, lidi mimo viditelné hranice církve, nekatolická společenství, lidi sociálně na okraji apod.), včetně naslouchání ostatním církevním společenstvím (v případě diecéze ostatním partikulárním církvím, v případě farnosti ostatním farnostem či podobným společenstvím), a nakonec čerpání z darů magisteria.¹⁰¹⁸ Práce těchto orgánů se má nést v chápání církve jako jednoty v různosti.¹⁰¹⁹ Jejich prvním cílem je misie celého Božího lidu vydávat svědectví evangelia všem lidem jako cesta k eschatologickému communio, s čímž souvisí pozornost k integraci všech, zvláště lidí na okraji (fyzicky, sociálně, duševně i duchovně).

Týká se to zejména: synody a její metody, diecézních rad zaměřených na pastorační, synodálních děkanských struktur a farních synodálních orgánů.

¹⁰¹⁷ Srov. BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi... Příloha: Prováděcí pokyny ke Směrnici pro službu PRF v plzeňské diecézi*, ad 1.1.

¹⁰¹⁸ Srov. BORRAS, A. La sinodalidad como elaboración conjunta de decisiones: salir del punto muerto del *votum tantum consultivum*. *Teología*, Tome 58, n. 138/ 2021, s. 109.

¹⁰¹⁹ SŽC 114 mluví také o potřebné reflexi a studiu.

5.2.1 Synoda a její metoda

I kdyby se nedařilo iniciovat diecézní synodu v plném slova smyslu, současná synoda o synodalitě nás už k ní posunuje velmi blízko. Bude dobré, aby Boží lid brněnské diecéze pokračoval v práci se závěry diecézních konzultací, ale s větším důrazem na to, aby:

- nezůstalo jen u konzultací s laiky (kteří sami nemusí správně rozlišit některé věci), ale aby na tuto práci navázala skutečná snaha o komunitní rozlišování i se zapojením kněží;
- rostla schopnost rozlišovat a následně reagovat na vyslovená přání a výzvy z těchto konzultací Božího lidu, vést s ním o tom dialog, až na základě společného rozlišování rozhodnout a informovat o rozhodnutích, včetně věcí odlišných od některých pohledů členů Božího lidu.

Doporučujeme počítat s potřebou synodního setkání po závěru současné biskupské synody v rámci implementační fáze (pravděpodobně v r. 2025) a co nejdříve a ve spolupráci s místní českou církví začít připravovat diecézní metodiku, aby se tato etapa co nejvíce blížila skutečné diecézní synodě,¹⁰²⁰ aby se podařila včas nachystat, zvolit termíny, informovat a znovu a lépe zapojit co nejvíce lidí, ještě lépe lidi na okraji, včetně kněží.

5.2.2 Diecézní rady, zaměřené na pastorační

Co můžeme jako první konkrétně udělat pro konverzi diecézních rad? Bude třeba, aby se diecézní rady, zejm. ty, které jsou zaměřené hlavně na pastorační (diecézní pastorační rada, kněžská rada, rada děkanů)¹⁰²¹ učily synodálnímu fungování

¹⁰²⁰ Např. neapolská diecéze, která již měla zkušenost s diecézní synodou, využila univerzální synodu k synodě diecézní v plném slova smyslu. Zasadili ji do širšího kontextu, který otevřela exhortace *Evangelii gaudium*. Velký důraz kladou na duchovní rozměr synody (modlitba osobní i společná na úrovni farní i na úrovních vyšších). Počítá také s ekumenickým rozměrem, s katechetickou formací (v homiliích a katechezích na úrovni diecézní, farní i děkanské) a studiem. Zvláštní důraz na formaci je u delegátů diecézní synody. Do synodálního procesu jsou zapojeny také děkanské rady. Synoda se v základu řídí podle konstitucí o diecézních synodách z r. 1997 a CIC, ale zároveň je přesahuje v souladu s univerzální synodou. Podle nich je účast na samotném diecézním setkání povinná mj. pro děkany. Rozčlenili synodu do tří fází: narativní (naslouchání příběhům při vzájemném setkávání celého Božího lidu; to se však uplatňuje i v dalších fázích), sapienciální (předsynodální sněmy v regionech, které připraví témata, která z konzultační fáze vyrůstají) a prorocké (zasedání synody k naslouchání Duchu). Srov. MIMMO BATTAGLIA, ARCIBISKUP NEAPOLSKÝ. *Orientamenti e norme del XXXI Sinodo della Chiesa di Napoli* z 2. 3. 2023 [online]. Oficiální web neapolské synody. Dostupné na www: <<https://camminosinodale.chiesadina-poli.it/wp-content/uploads/sites/6/2022/04/2022.03.02-Orientamenti-e-norme-sinodali.pdf>>.

¹⁰²¹ Ekonomické rady diecéze a farností jsou v současnosti dle našeho názoru nastaveny tak, že mohou fungovat synodálně. I když možná bude dobré ještě více dbát na to, aby nejen velká ekonomická rozhodnutí, ale i každoroční hospodářský provoz a plány byly skutečně konzultovány

ať už v jednotlivých radách samotných, ve spolupráci mezi nimi navzájem, nebo mezi nimi, děkanství a farnostmi. Bylo by dobré se učit zapojovat diecézní rady do spolupráce biskupa s ostatními diecézemi (a exarchátem) české místní církve a s jejími radami.

- *Pastorační rada* ať především dbá nejen o úzkou spolupráci s kněžskou radou, ale zvláště o živý kontakt s celým Božím lidem diecéze, což se může konkretizovat v dialogu s farními pastoračními radami.
- Členové *kněžské rady* se mají formovat ve vědomí, že jsou tam nejen jako spolupracovníci biskupa na jeho službě vedení Božího lidu diecéze, ale zároveň Boží lid potřebují k lepšímu poznávání Božího hlasu (EG 31), proto dbají o kontakt s ostatními kněžími, zastupujícími Boží lid, a přímo s laiky (zejm. skrze pastorační radu). Kněžská rada by se měla stávat orgánem dialogu, zejm. usnadňovat dialog mezi biskupem a kněžími a mezi biskupem a laiky.

5.2.3 Synodální děkanské struktury

Děkanské struktury budou mít podle nás stále větší potenciál. Navrhujeme je také formovat k synodálnímu fungování, zejm. by k tomu měly sloužit děkanské rady¹⁰²² s účastí laiků, zástupců jednotlivých farností¹⁰²³ (nebo alespoň blízkých pastoračních celků spravovaných knězem); doporučujeme změnit jejich stanovy tak, aby se členy mohli stávat i laici, kteří nejsou ve služebním poměru vůči biskupství brněnskému, a aby jejich počet mohl být i nadpoloviční.¹⁰²⁴ Taková děkanská rada má a může ještě lépe sloužit pro koordinaci aktivit (poslání) společných pro děkanství, zvláště aktivit, které jednotlivé farnosti nejsou schopny dělat samy; to ale ideálně vyžaduje, aby na úrovni všech děkanství fungoval pastorační asistent,¹⁰²⁵ který by vypomáhal tam, kde to děkan nezvládne. Této rady by se příp. také mohla týkat část vizitace.¹⁰²⁶ Vzhledem k tomu, že tato rada v mnohých děkanstvích nefunguje, doporučujeme (např. pro děkany) uspořádat školení s předáním zkušeností a inspirací pro její fungování.

s celou farností, aby byli všichni dobře informováni a bylo jim nasloucháno, aby ekonomická rada nebyla jen radou odborníků, ale aby byla zastupitelskou radou farnosti, aby členové Božího lidu farnosti měli možnost vznášet připomínky.

¹⁰²² Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Omnes christifideles: Oběžník z 25. 1. 1973*, č. 12.

¹⁰²³ V olomoucké a pražské arcidiecézi měli zástupce pastoračních rad ve vikariátní, resp. děkanské radě, ale později tento bod vypustili. Srov. HRUŠKA 2009, s. 136–137. Později to udělala i plzeňská diecéze. Bylo by dobré vyzkoumat, proč. Ve velkých děkanátech jistě nemůže být zástupce za každou farnost, ale spíše za několik spolupracujících (oblast), aby děkanská rada měla jen tolik členů, s kolika je možné efektivně pracovat.

¹⁰²⁴ Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Děkanství a jeho orgány*, čl. 6, § 2.

¹⁰²⁵ Srov. *tamtéž*, čl. 6, § 1.

¹⁰²⁶ V plzeňské diecézi se vyslovují k pastorační situaci. Srov. BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi...*, č. 1.5.

5.2.4 Farní synodální orgány

I ve farnostech brněnské diecéze je velký prostor pro novost. Bylo by dobré udělat všechno pro to, aby v každé farnosti či pastoračním celku úzce spolupracujících farností s jedním farářem¹⁰²⁷ byla ustanovena pastorační rada. Pokud by některý farář nebyl ochotný tento krok udělat, doporučujeme povinně jmenovat alespoň jednu,¹⁰²⁸ lépe dvě osoby¹⁰²⁹ (např. katechisty), kteří budou kromě faráře zastupovat farnost, zejm. v komunikaci navenek, ve zpětné vazbě o fungování farnosti (vizitace), v důležitých rozhodnutích či v případných konfliktech.¹⁰³⁰ Pro tuto radu (příp. pověřené osoby) navrhuje:

- aby byla minimálně z poloviny volená, a tak se zajistilo reálnější zastupování různých částí Božího lidu;
- aby se stala synodálním orgánem i ve smyslu propojení farnosti s ostatními farnostmi jí nejbližšími, v děkanství (např. skrze zástupce pastorační rady v děkan-ské radě)¹⁰³¹ i v celé diecézi,¹⁰³² dále s biskupem a diecézí¹⁰³³ (prakticky zejm. s diecézní pastorační radou), celou církví, aby byla v kontaktu s celým Božím lidem farnosti (členové nejsou na prvním místě zástupci jednotlivých skupin a názorů, ale společně s celou radou jsou zástupci celého Božího lidu);
- aby byla iniciátorkou setkávání a formace Božího lidu (viz výše), aby hledala s farářem charismata, pomáhala věřícím v jejich hledání a dávala prostor pro jejich uplatňování v životě církve;¹⁰³⁴
- aby se nabídla pomoc s naučením principů a fungování této rady – biskup mluví o vydání nějaké metodiky či o nějakém kurzu (i online).¹⁰³⁵ Mohl by k tomu být jmenován člověk (tým či několik týmů pro různé regiony) a realizovat i celodenní

¹⁰²⁷ Zejm. tam, kde nějaká farnost není soběstačná a kanonicky se nesloučí s jinou – což nemusí být vždy nutně nejlepší řešení, jestliže zde alespoň nějaké společenství je a některé funkce farnosti fungují. Taková farnost by se měla s jinou/ými propojit alespoň jedním či více členy, aby byla reálnější spolupráce s ní/nimi.

¹⁰²⁸ Podobně jako byl jmenován koordinátor synody.

¹⁰²⁹ Je třeba, aby to bylo vyvážené zastoupení: nemělo by dojít k situaci, kdy bude laik „dosazený“ farářem jako jeho „oblíbenec“, nebo kdy si kněz bude připadat na druhé koleji, když dotyčný bude na kněze žalovat – měl by to být člověk, který bude mít zároveň důvěru faráře a bude schopný s ním spolupracovat.

¹⁰³⁰ Podobně jako u ekonomické rady, kde je v některých záležitostech vyžadován postoj členů.

¹⁰³¹ Alespoň jednoho za spolupracující farnosti.

¹⁰³² Při diecézním pokračování synodálního procesu bylo navrhováno vytvořit platformu pro předávání zkušeností a osvědčených iniciativ – vybrané by mohly být prezentovány např. ve workshopech při regionálních setkáních pastoračních rad.

¹⁰³³ Srov. BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi...*, č. 1.1.

¹⁰³⁴ K některým inspiracím k náplni její práce viz opět 2.2.5.7.

¹⁰³⁵ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

kurz či lépe pravidelná setkání (např. 1x za 2 roky) pro jednu či lépe více pastoračních rad (podobně jako bylo diecézní setkání ekonomických rad), kde uslyší zkušenosti fungujících rad a kde se zároveň seznámí s vizí diecéze – biskupa.

Také vizitaci farností navrhujeme pozměnit, aby byla nejen více pastorační, ale také více synodální. Podle biskupa se bude dít v děkanstvích za osobní účasti biskupa, generálního vikáře či vikáře pro pastorační a budou na ni nějakým způsobem přizváni i laici. Považujeme však za potřebné, aby i tak zůstala zároveň vizitací každé farnosti (příp. celku fungujícího dohromady) zvlášť. Navrhujeme – podobně jako biskup –, aby byl přizván jeden až dva laici (standardně zástupci pastorační rady; viz výše), aby proběhla alespoň část rozhovoru (příp. psané zprávy) zvlášť s farářem a zvlášť s laiky, protože by laik mohl mít zábranu mluvit upřímně před farářem. Bylo by třeba mít předem připravené zadání,¹⁰³⁶ aby se farnosti na vizitaci připravily, aby to nebylo jen zdvořilostní setkání.¹⁰³⁷ Pokud by probíhaly konzultace po farnostech, bylo by dobré, aby ostatní zástupci farností,¹⁰³⁸ pokud by zde již byli shromážděni, měli mezitím další součást programu.¹⁰³⁹

5.3 Podpora praxe širší synodality (synodální přesahy)

Podle nového vademecum o ekumenismu je tato oblast jednou z konstitutivních.¹⁰⁴⁰ Stejně tak se v magisteriu mluví, a hlavně skutky dosvědčuje nutnost „spojenectví“ se všemi lidmi dobré vůle. Jednou z neopomenutelných praktických cest k obnově pastorace diecéze je proto iniciace a rozvíjení spolupráce mimo římskokatolické společenství:

- ekumenismus na oficiální úrovni, a to nejen v modlitebním úsilí o jednotu či někdy jen splněním povinnosti či zdvořilosti při ekumenických bohoslužbách „jednou do roka“, ale i v živení skutečné touhy a vnitřního směřování k jednotě, kterou chtěl Kristus,¹⁰⁴¹ a hledáním příležitostí se skutečně setkat, vést dialog, rozlišovat společnou cestu, která bude spočívat také ve spolupráci¹⁰⁴² při modlitbě

¹⁰³⁶ Např. ve stylu *Hlášení o úkonech duchovní správy*, ale lépe detailněji zaměřené na vybrané oblasti, což se může měnit podle potřeby. Farnosti by jej mohly připravit také při práci pastorační rady.

¹⁰³⁷ Ve stylu otázky: „Jak se vám daří“, a odpovědi: „dobře“.

¹⁰³⁸ Srov. *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem* [Příloha].

¹⁰³⁹ Kromě přátelského setkání by mohla být setkání s dalšími osobami v diecézi zodpovědnými za určité oblasti (ve stylu návštěvy kongregací při „Ad limina apostolorum“): se zástupcem katechetického centra, pastoračního centra, centra pro rodinu, charity apod.

¹⁰⁴⁰ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Biskup a jednota křesťanů: Ekumenické vademecum z 5. 6. 2020*, Předmluva.

¹⁰⁴¹ Srov. SVATOŇ, R. *We do not walk alone on the Path to God's Kingdom...*, s. 138–153.

¹⁰⁴² Srov. AMBROS, P. Pastorační služba biskupa jednotě Božího lidu: Perspektivy aplikace nového ekumenického direktáře pro biskupy. *Studia theologica*, 23, č. 3/2021, s. 1–17.

za ostatní občany a svět (*leitourgia*), ve spolupráci na misi (martyria), včetně služby křesťanské lásky potřebným (*diakonia*);¹⁰⁴³

- dialog a spolupráce s jinými věřícími a s civilní společností (sociální diakonie; SŽC 4.5; FT 152, 203, 271), která však opět začíná vnitřní jednotou se všemi lidmi, na které je třeba pracovat (FT 104, 287).

¹⁰⁴³ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Biskup a jednota křesťanů...*, č. 4, 32–34, 38–39.

Závěr: Synodalitou k obnově misijní pastorace

V naší pastorálně-teologické práci jsme potvrdili *naši hypotézu*, že proměna pastorace brněnské diecéze – aby směřovala k naplňování poslání (misie), které jí Pán svěřuje – vyžaduje růst synodality celého Božího lidu. Nestačí tedy jen vyvíjet ještě větší duchovní úsilí o to, aby Pán poslal kněze na svou vinici, ale je třeba vyvíjet duchovní i strukturální kroky k tomu, aby všichni členové Božího lidu rozpoznali a mohli uplatňovat své povolání¹⁰⁴⁴ a svá charismata. Nestačí, aby pastýři nebo osvícení jednotlivci či skupiny přicházeli s lepšími iniciativami pro obnovu víry a hlásání evangelia, ale je třeba, aby všichni společně (v respektu a důvěře v dary, které každému z nich Duch svatý pro službu uděluje) rozlišovali a podnikali kroky, které k tomu ukazuje Bůh.

Naše zkoumání nám v jednotě se současným církevním magisteriem, dovršujícím koncilní obnovu, také ukázalo, že je to *současná situace* ve světě i v církvi, na niž je synodalita vhodnou odpovědí: akcelerující změna epochy, kdy na jedné straně každý člověk (ale i mnohá společenská jednotka) roste ve své individualitě a odděluje se ve svém individualismu, ale na druhé straně roste závislost lidí i společností ve světě na sobě navzájem. O to více – a to je to největší nebezpečí – se pak projevuje slabost svědectví Božího lidu na všech úrovních, pokud ani on neumí mezi svými členy spolupracovat a nestává se svátostí „vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva“ (LG 1).

Dnes se proto i v české církvi musíme znovu učit tomu, co v nás rostlo zvláštním způsobem v době nesvobody a pronásledování, že totiž *synodalita* není jen o konání synod a o zlepšování struktur církve, ale že v ní jde na prvním místě o autentické bytí *ekklésia tú Kyriú* – církve Pána, který z ní tvoří společenství všech členů Božího lidu, v němž je on sám uprostřed a jež posílá svědčit milosrdenstvím i slovy všem lidem, které povolává, aby společně putovali ke spáse. Synodalita je vírou v Boží obdarování pro každého povoláního, ale zároveň neoddělitelně od obdarování celku církve. Dokonce můžeme říci, že synodalita je teologickou podmínkou plné přítomnosti Pána v církvi (Mt 18,20)¹⁰⁴⁵ a v jejím pastoračním, misijním jednání. Jestli chce česká církev sílit ve svém svědectví, nemohou pastýři mít konzultace se všemi ostatními členy Božího lidu, kteří je mohou pro svůj smysl víry mnohému naučit. Pak i všichni věřící se budou moci s důvěrou učit od svých pastýřů i od sebe navzájem a důvěřovat, že rozhodnutí, na jehož rozlišování se účastnili, s pomocí Ducha svatého¹⁰⁴⁶ pastýři správně dokončí.

¹⁰⁴⁴ Srov. BISKUP PAVEL KONZBUL. *Pastýřský list k postní době z 20. 2. 2023*.

¹⁰⁴⁵ Teologii Boží přítomnosti v církvi a skrze církve jako „representatio“ by bylo dobré prohloubit. Viz např. SARTORIO 2021.

¹⁰⁴⁶ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

Díky nové metodě biskupské synody univerzální církve se i *brněnská partikulární církev* vydala na tuto cestu proměny. S novým biskupem diecéze se také touhy Božího lidu, vyjádřené (nejen) v diecézní etapě synody, postupně proměňují v život. Tím ale synodalita nemůže skončit, protože její podstatou je neustálá „reforma“ (EG 30n) v běhu dějin až do eschatologického naplnění.

Co jsme v naší práci s pomocí synodální metody rozlišili jako imperativy a cesty, potřebné pro nejbližší budoucnost diecéze? Každá reforma musí vždy začínat a stále čerpat z duchovní konverze, „vertikální“ synodalita s Trojjediným Bohem, která se pak projevuje v reálných vztazích bratří a sester a ve společenství v církvi, které se setkává a společně duchovně rozlišuje, jak se má stát nástrojem misie k růstu Pánova společenství. Dnes se ukazuje jako neopomenutelné, aby církev na svém poslání už nyní spolupracovala s ostatními křesťany a lidmi, i když nejsou uvnitř viditelných hranic církve. Toto všechno se také musí stát podstatnou součástí formace pastýřů, všech věřících i jejich participativních orgánů. Růst těchto nástrojů – pokračování synody, fungování diecézních, děkanských i farních rad tak, aby skutečně zastupovali celý Boží lid – je nezbytný.

Téma synodalita je přítomné v celém životě církve, proto není možné v jedné práci prozkoumat a obsáhnout všechny její aspekty a projevy; také proto, že její rozvoj je úkolem celého Božího lidu s jeho pastýři. Proto v naší práci předkládáme jen stručné teologické základy a chápání současného magisteria s širokými odkazy na další literaturu a dokumenty a rozlišené směry a návrhy, které bude třeba dále rozvíjet. Z dalších témat, která by zasloužila větší pozornost, zmíníme liturgii jako vzor a formativní událost synodalita¹⁰⁴⁷ či teologii a praxi jáhenské služby. Věříme, že tato práce bude ve většině věcí prospěšná i jiným diecézím české církve.

Na závěr zopakujeme již „okřídlenou“ větu papeže Františka pravdivou i pro církev v brněnské diecézi a České republice, že „synodalita je tím, co Bůh očekává od církve třetího tisíciletí“.¹⁰⁴⁸

¹⁰⁴⁷ Srov. BRTNÍK, J. *Konverze ke spiritualitě společenství...*, s. 95, dále např. lepší promyšlení textů přímluv či využívání eucharistických modliteb, které podle nás dobře vyjadřují synodální povahu církve (Liturgická komise ČBK. *Eucharistické modlitby*. Matice cyrilometodějská: Olomouc, 1993, nyní také v *Missale Romanum* (ed. 2008).

¹⁰⁴⁸ Srov. FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

Anotace

V pastorálně-teologické práci autor hledá, jak má církev (a konkrétně brněnská diecéze) reagovat na velké změny, kterými prochází celá společnost ve všech oblastech (papež František používá pojem změna epochy), ale zvláště na slabost svého svědectví. Autor se ptá, zda nejlepší odpovědí může být synodální obnova církve. Synodalitu v souladu s dokumentem Mezinárodní teologické komise *Synodalita v životě a poslání církve* představuje jako bytí církví Pána, který z ní tvoří společenství všech členů Božího lidu, povoláného k misii svědčit všem lidem, aby společně putovali ke spáse. Práce ukazuje synodalitu jako něco, co bylo v církvi přítomné už od počátku a k čemu církev znovu nasměroval 2. vatikánský koncil, ale zároveň jako koncept, který se do světové teologie dostává až v posledních desetiletích (do české až v posledních letech). Magisterium papeže Františka tento eklesiologický koncept postupně přijalo svojí teologií i praxí jako základ pro reformu církve.

Následně práce rozlišuje a navrhuje pastorační imperativy a cesty k synodální obnově brněnské diecéze: jednak konverzi ke zdravé spiritualitě všech členů Božího lidu, která je vede nejen ke spojení s Pánem, ale také ke zralému přijetí obdarování ostatních a k reálnému společenství mezi sebou navzájem; jednak tvoření širšího společenství s ostatními křesťany a společností; dále obnovu misie ke všem lidem; a konečně synodální obnovu nástrojů participace a komunitního rozlišování všech členů Božího lidu podle jejich služeb (rozvíjení synody, diecézní rady, děkanské struktury, farní rady).

In this pastoral-theological work, the author is searching for how the Church (concretely the Diocese of Brno) should respond to big changes, touching all areas of society (Pope Francis is using the term Change of Epoch), and especially to the weakness of its testimony. The author asks whether a synodal renewal can be a good answer. In accordance with the document *The Synodality in the life and mission of the Church* of the International Theological Commission, the synodality is shown to be something present since the beginning of the Church and something to which the Second Vatican Council directed the Church again. However, it is a concept that has not been received to the theological reflection until last few decades (among Czech theologians, not until recent years). The Magisterium of Pope Francis received it by its theology and praxis step by step as a ground for the Church's reform.

The aim of the theses is to discern and suggest pastoral imperatives and ways for the synodal renewal of the Brno diocese: conversion to a healthy spirituality of all members of the People of God that leads them not only to the union with the Lord, but also to a mature reception of the gifts of others and to real communion among them; opening a broader fellowship with other Christians and society; renewal of the mission to all the people; synodal renewal of the participative organs and communal discernment (development of the Synod, the diocesan councils, regional pastoral structures, parish councils).

Použité zdroje

Dokumenty magisteria všech úrovní a spisy otců

- AUGUSTIN. *Sermo 340*. PL 38, s. 1483-1484.
- BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika o křesťanské lásce z 25. 12. 2005*
 - *Poselství ke 44. světovému dni míru 1. 1. 2011 z 8. 12. 2010*
 - *Promluva při předvánočním setkání se členy římské kurie z 21. 12. 2009* [online]. In Web české sekce Vatikánského rozhlasu [cit. 28. 2. 2023]. Část v českém překladu dostupná na www: <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=12202>>
 - *Verbum Domini: Posynodální apoštolská exhortace o Božím slově v životě a poslání církve z 30. 9. 2010*
- BISKUP PAVEL KONZBUL. *Pastýřský list biskupa k postní době z 20. 2. 2023* [online]. Oficiální stránky brněnské diecéze. 23. 2. 2023 [cit. 23. 2. 2023]. 1 s. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13678.pdf>>
 - *Priority biskupa Konzbula: Povolání, vztahy, modlitba* [online]. Oficiální stránky brněnské diecéze. 31. 5. 2022. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/2022-05-26-priority-biskupa-konzbula>>
 - *První pastýřský list ke 3. 7. 2022* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze, 4. 7. 2022 [cit. 26. 7. 2022]. 1 s. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13377.pdf>>
 - *Reflexe výstupů diecézní a národní synody: příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů a osob zapojených do synodu 19. 11. 2022* [osobní poznámky].
 - *Synoda: videopozvánka* [online]. YouTube channel Pavel Konzbul, říjen 2022 [cit. 27. 10. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.youtube.com/watch?v=S8ZDSQ-F1T0>>
- BISKUPSKÁ SYNODA: XIII. ŘÁDNÉ SHROMÁŽDĚNÍ SYNODY BISKUPŮ. *The new evangelisation for the transmission of the christian faith: Instrumentum laboris* [online]. Vatikán, 2012 [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na www: <http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20120619_instrumentum-xiii_en.html>
 - XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ. *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání: Instrumentum laboris*. Vatikán: 8. 5. 2018 [online]. Oficiální český překlad z 2. 1. 2019 [cit. 18. 3. 2023]. Dostupné na www: <https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf>
 - *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání: závěrečný dokument*. Vatikán: 27. října 2018 [online]. Oficiální český překlad z 6. 9. 2018. Dostupné na www: <https://www.cirkev.cz/public/media/cp_news_archive/instrumentum-laboris.pdf>

- BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Děkanství a jeho orgány: partikulární zákon 2. 6* [online]. Brno, 2016. [cit. 24. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/PZ-2-6.pdf>>
 - *Organizační řád kurie Biskupství brněnského*. Brno: leden 2019 (s účinností od února 2019; s dodatkem z 19. 9. 2022 a 22.12.2022) [online]. [cit. 24. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/organizacni-rad-kurie-2023.pdf>>
 - *Partikulární zákon – O správě diecézního majetku* [online]. Brno, 3. 3. 2014. [cit. 1. 9. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/PZ-5-2.pdf>>
 - *Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi* [online]. Brno, 16. 5. 2022. [cit. 30. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/2022-05-16-vystupy-ze-synodalniho-procesu>>
 - *Stanovy Diecézní komise pro sdělovací prostředky* [online]. Brno, 22. 3. 1998. [cit. 2. 9. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/stanovysdelprost.pdf>>
 - *Stanovy diecézního fondu na podporu kněží a pastorače brněnské diecéze* [online]. Brno, 7. 12. 2016. [cit. 28. 9. 2022]. Dostupné na www: <<https://donator.cz/files/stanovyFond.pdf?v=2>>
 - *Stanovy ekonomických rad farností brněnské diecéze* [online]. Brno, 11. 12. 2001. [cit. 30. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/A200201a.pdf>>
 - *Stanovy Kněžské rady brněnské diecéze*. Brno, 2001 [online]. [cit. 15. 12. 2018]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/A200106f.pdf>>
 - *Stanovy Pastorační rady brněnské diecéze* [online]. Brno, 14. 9. 2007. [cit. 30. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/stanovydpr.pdf>>
 - *Stanovy pastorační rady brněnské diecéze* [online]. Brno, 11. 9. 2022. [cit. 24. 3. 2023]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/stanovy-pastrada.pdf>>
 - *Zpráva o kanonické vizitaci*. Brno, 15. 11. 2018 [online]. [cit. 18. 1. 2018]. Dostupné na www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/frm_01_08p.zip>
- BISKUPSTVÍ PLZEŇSKÉ. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi z 20. 12. 2019* [online]. Oficiální stránky Diecéze plzeňské. [cit. 13. 3. 2023]. Dostupné na www: <https://biskupstviplzen.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/4935_04935/2020-01-smernice-pro-sluzbu-prf-v-plzenske-diecezi-a-provadeci-pokyny_2.pdf>
- CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA. *Síntesis sobre la fase diocesana del sínodo sobre la sinodalidad de la iglesia que peregrina en España z června 2022*. 22. 6. 2022, 19 s. [online]. [cit. 1. 3. 2023]. Dostupné na www: <<https://laicos.conferenciaepiscopal.es/wp-content/uploads/2022/06/SINTESIS-FINAL-FASE-DIOCESANA-DEL-SINODO.pdf>>

- *Corpus Iuris Canonici: Kodex kanonického práva z r. 1917*
- CRESCENZIO SEPE, ARCIBISKUP NEAPOLSKÝ, Kard. *Piano Pastorale Diocesano ze září 2008: Appendice: Statuto del Consiglio Pastorale Diocesano* [online]. Oficiální web neapolské diecéze, 2019 [cit. 17. 3. 2023]. Dostupné na [www: <https://www.chiesadinapoli.it/wp-content/uploads/sites/2/2019/05/PIANO-PASTORALE-LIBRO-1.pdf>](https://www.chiesadinapoli.it/wp-content/uploads/sites/2/2019/05/PIANO-PASTORALE-LIBRO-1.pdf), 91 s.
- ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dekret o svolání plenárního sněmu z 5. 7. 1997* [online]. [cit. 15. 12. 2018]. Dostupné na [www: <http://snem.cirkev.cz/indexfb31.html?menu=16>](http://snem.cirkev.cz/indexfb31.html?menu=16)
 - *Národní syntéza: Synoda o synodalitě z 6. 7. 2022* (vydáno 22. 7. 2022)
 - *Odpověď na dotazník Lineamenta synody 2014* [archiv ČBK]
- EPISCOPALIS CONSISTORII BRUNENSIS. *Prima Brunensis Synodus Diocesana*. Brno: Monasterii Rajhradensis, 1909. 614 s.
 - *Synodus Diocesana Brunensis II*. Brno: Občanská tiskárna, 1935. 262 s.
- EKUMENICKÁ RADA CÍRKVÍ – ČBK. *Smlouva o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu ministerstva obrany z 3. 6. 1998* [online] [cit. 30. 8. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/09_Dohoda_duchovni_sluzba.pdf>](https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/09_Dohoda_duchovni_sluzba.pdf)
- THE FIFTH GENERAL CONFERENCE OF THE LATIN AMERICAN AND CARIBBEAN BISHOPS' CONFERENCES. *Concluding Document*. Aparecida, 2007 [online]. In Oficiální web Biskupské latinskoamerické rady (CELAM) [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.celam.org/aparecida/Ingles.pdf>](https://www.celam.org/aparecida/Ingles.pdf), 165 s.
- FRANTIŠEK. *Episcopalis communio: apostolic constitution od The Synod of Bishops*. Řím: 15. 8. 2018
 - *Evangelii gaudium: apoštolská exhortace z 24. 11. 2013*
 - *Homilie při mši svaté na zahájení synody z 10. 10. 2021*
 - *Homilie při mši svaté o slavnost Těla a Krve Páně z 6. 6. 2021* [online]. Část dostupná na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2021/documents/papa-francesco_20210606_omelia-corpusdomini.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2021/documents/papa-francesco_20210606_omelia-corpusdomini.html)
 - *Homilie při mši svaté v Domu sv. Marty z 28. 4. 2016* [online]. Část dostupná na [www v českém překladu: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=23674>](https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=23674)
 - *Christus Vivit: Kristus žije: Posynodální apoštolská exhortace k mladým lidem i k celému Božímu lidu z 25. 3. 2019*
 - *Katecheze při generální audienci z 5. 11. 2014*
 - *Láska k Písmu svatému u příležitosti 1600 let od smrti svatého Jeronýma: Apoštolský list ze 30. 9. 2020*. V českém překladu In ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *ACTA*, roč. 2020
 - *Meditace při mimořádné pobožnosti Urbi et Orbi z 27. 3. 2020* [online]. In Web české sekce Vatikánského rozhlasu [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2020-03/pannas-vola-ze-sveho-krize-abychom-opet-nalezli-zivot.html>](https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2020-03/pannas-vola-ze-sveho-krize-abychom-opet-nalezli-zivot.html)

- *Misericordiae vultus: bula k vyhlášení mimořádného Svatého roku milosrdenství z 11. 4. 2015*
- *Poselství k 16. světovému dni míru 2023 z 8. 12. 2022.*
- *Poselství ke Světovému dni misí 2022 z 6. 1. 2022*
- *Pozdrav na prvním zasedání 3. mimořádné synody z 6. 10. 2014 [online]. In Web Svatého stolce [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/october/documents/papa-francesco_20141006_padri-sinodali.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/october/documents/papa-francesco_20141006_padri-sinodali.html)*
- *Poselství u příležitosti 50. výročí apoštolského listu sv. Pavla VI. Ministeria quedam z 24. 8. 2022*
- *Praedicate evangelium: Apoštolská konstituce o římské kurii a její službě církvi ve světě z 19. 3. 2022*
- *Promluva k biskupům Brazílie v Rio de Janeiro z 27. 7. 2013 [online]. Česká sekce Vatikánského rozhlasu [cit. 17. 8. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18622>](https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18622)*
- *Promluva k členům hnutí Comunione e liberazione z 15. 10. 2022 [online]. Dostupné na [www: <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-10/papez-zada-o-konkretni-podporu-miru-dnesni-stale-nasilnejsi-a.html>](https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-10/papez-zada-o-konkretni-podporu-miru-dnesni-stale-nasilnejsi-a.html)*
- *Promluva k delegaci United Association of Humanistic Buddhism z 16. 3. 2023 [online]. In Web Svatého stolce [cit. 17. 3. 2023]. Dostupné na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/march/documents/20230316-buddismo-taiwan.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/march/documents/20230316-buddismo-taiwan.html)*
- *Promluva k římské kurii z 21. 12. 2020 [online]. In Web Svatého stolce [cit. 17. 8. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2020/december/documents/papa-francesco_20201221_curia-romana.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2020/december/documents/papa-francesco_20201221_curia-romana.html)*
- *Promluva k Saint Irenaeus Joint orthodox-catholic working group ze 7. 10. 2021 [online]. In Web Svatého stolce [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2021/october/documents/20211007-gruppo-ortodossocattolico-santireneo.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2021/october/documents/20211007-gruppo-ortodossocattolico-santireneo.html)*
- *Promluva k seminaristům k diecéze Calabria z 27. 3. 2023.*
- *Promluva k věřícím farností regionu Rho v milánské arcidiecézi z 25. 3. 2023.*
- *Promluva k věřícím římské diecéze z 18. 9. 2021 [online]. In Web Svatého stolce [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html)*
- *Promluva ke členům Mezinárodní teologické komise z 29. 11. 2019 [online]. In Web Svatého stolce [cit. 25. 10. 2021]. Dostupné na [www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/november/documents/papa-francesco_20191129_commissione-teologica.html>](https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/november/documents/papa-francesco_20191129_commissione-teologica.html)*

- *Promluva na V. národním kongresu italské církve ve Florencii z 10. 11. 2015* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 25. 10. 2021]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/november/documents/papa-francesco_20151110_firenze-convegno-chiesa-italiana.html>
- *Promluva na videokonferenci o globálně vzdělávacím paktu z 15. 10. 2020* [online]. Česká sekce Vatikánského rozhlasu [cit. 18. 8. 2022]. Část dostupná v českém překladu na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2020-10/papez-vzdelavani-je-setbou-na-deje.html>>
- *Promluva na zahájení 70. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 22. 5. 2017* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2017/may/documents/papa-francesco_20170522_70assemblea-cei.html>
- *Promluva na zahájení prvního generálního shromáždění 14. řádné synody biskupů o rodině z 5. 10. 2015* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/october/documents/20151005-apertura-camminosinodale.html>>
- *Promluva při audienci pro zástupce Katolické akce z 30. 4. 2021* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2021/april/documents/papa-francesco_20210430_azione-cattolica.html>
- *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody biskupů ze 17. října 2015* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 31. 10. 2022]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html>
- *Promluva při reflexi před zahájením synodního procesu z 9. 10. 2021* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2019/may/documents/papa-francesco_20190520_cei.html>
- *Promluva při setkání hnutí Fokoláre z 10. 5. 2018 v Lippianu* [online]. In Web české sekce Vatikánského rozhlasu [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2018-05/jezisovi-ucednici-kontemplativni-loppiano.html>>
- *Promluva při zahájení 73. generálního shromáždění Italské biskupské konference z 25. 5. 2019* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2019/may/documents/papa-francesco_20190520_cei.html>

- *Putujícím Božím lidu v Německu z 29. 6. 2019* [online]. In Web české sekce vatikánského rozhlasu [cit. 22. 3. 2023]. Dostupné v českém překladu na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/october/documents/papa-francesco_20141006_padri-sinodali.html>
- *Rozhovor s irskými studenty z 25. 4. 2022* [online]. In Web české sekce vatikánského rozhlasu. [cit. 27. 10. 2022]. Dostupné celé na www v českém překladu: <<https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-04/papez-vyzval-irske-studenty-k-sireni-kultury-setkavani.html>>
- *Rozhovor se studenty, učiteli a rodiči milánské školy San Carlo z 6. 4. 2019*
- *Veritatis gaudium: Apoštolská konstituce o církevních univerzitách a fakultách z 8. 12. 2017*
- *Videoposelství pro konferenci americké neziskové organizace TED z 10. 10. 2020* [online]. In Web Svatého stolce [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné na www: <https://www.vatican.va/content/francesco/fr/messages/pont-messages/2020/documents/papa-francesco_20201010_videomessaggio-ted-clima.html>
- *Videoposelství pro plenární shromáždění Papežské komise pro Latinskou Ameriku z 27. 5. 2022* [online]. In YouTube channel Vatican News – Español [cit. 31. 10. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.youtube.com/watch?v=U0oInZTNKRI>>
- GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY. *Discerning the path for your diocese. Verze 2 z 26. 12. 2021* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va [cit. 27. 7. 2022]. Dostupné na www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/en/EN_Step_3_Discerning.pdf>
 - *Dopis diecézním biskupům, eparchiálním biskupům z 26. 1. 2023* [online]. Vatikán, Generální sekretariát Synody biskupů: HOLLERICH, C., kard. – GRECH, M. [cit. 16. 3. 2022]. V českém překladu dostupné na www: <https://www.cirkev.cz/public/uploads/cp/20395_2023-01-26-synoda-dopis-biskupum-grech-hollerich.pdf>
 - *How to prepare the synthesis* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.synod.va/en/highlights/how-to-prepare-the-synthesis.html>>
 - *Note of the Synod of Bishops z 21. 5. 2021* [online]. Dostupné na www: <<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2021/05/21/210521b.html>>
 - *Planning the participatory process* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va. Dostupné na www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/en/EN_Step_4_Planning.pdf>
 - *Spiritual and liturgical resources: úvod* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.synod.va/en/resources/spiritual-and-liturgical-resources.html>>

- *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va [cit. 27. 7. 2022]. Dostupné na www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/document/notes_for_reports/220066_SuggSintesi_ENG.pdf>
- *Suggestions pour la Célébration liturgique lors de l'ouverture du Synode dans les Églises locales pro neděli 17. října 2021 z 24. 9. 2021* [online]. Dostupné na www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/other_lang/FRA_Step_8_Liturgy.pdf>
- *The Synodal Process: an initial assessment ze 7. 2. 2022* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.synod.va/en/news/the-synodal-process-an-initial-assessment.html>>
- *Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání: Vademecum k synodě o synodalitě: Oficiální příručka k naslouchání a rozlišování v místních církvích ze 7. 9. 2021*
- *Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání: přípravný dokument ze 7. 9. 2021* [online]. In Oficiální web České biskupské konference. Synoda 2021–2023 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné na www: <https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/32503_32503/pripravny-dokument-synoda-2021-2023.pdf>, 14 s.
- GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY: KOMISE PRO SPIRITUALITU. *Towards a spirituality for synodality*. Verze, upravená 14. 6. 2022 [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.synod.va/en/highlights/towards-a-spirituality-for-synodality.html>>
- GRAUBNER, J. – BISKUPOVÉ ČR. *Povzbuzení a výzva k pokračování synodálního procesu v ČR z 21. 7. 2022* [online]. Tiskové středisko ČBK. 21. 7. 2022 [cit. 29. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220721povzbuzeni-a-vyzva-k-pokracovani-synodalniho-procesu-v-ceske-republice>>
- GRECH, M., kard. – KOCH, K., kard. *Dopis To the Bishops responsible for ecumenism in the Episcopal conferences and Synods z 28. 10. 2021* [online]. Generální sekretariát Synody biskupů. Synod.va [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné na www: <https://www.synod.va/content/dam/synod/news/2021-10-29_ecumenism/EN-Ecumenism.pdf>
- CHIESA DI ASSISI – UMBRA, Nocera – TADION, Gualdo. *Tu sei la nostra Gioia! Libro del Sinodo z r. 2016* [online]. Domenico Sorrentino [cit. 14. 3. 2023]. Dostupné na www: <<http://www.diocesiassisi.it/wp-content/uploads/sites/2/2017/08/24/LIBRO-CORRETTO-sinodo.pdf>>, 200 s.
- JAN PAVEL II. *Ecclesia in Europa: Posynodální apoštolská exhortace o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu z 28. 6. 2003*. V českém překladu Praha: ČBK, 2003. 84 s.

- *Christifideles laici: posynodální apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. 2. vyd. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1996
- *Novo millennio ineunte: Apoštolský list papeže na závěr jubilejního roku 2000*. Praha: Sekretariát ČBK, 2001
- *Pastores dabo vobis: Posynodální apoštolská adhortace z 25. března 1992*
- *Pastores Gregis: Posynodální apoštolská exhortace o biskupu, služebníku evangelia Ježíše Krista pro naději světa*. Řím: 16. října 2003
- JAN ZLATOÚSTÝ. *Explicatio In Psalmum 149*. PG 55, 493
- *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994
- KONGREGACE PRO BISKUPY. *Apostolorum successores: Direktorium pro pastýřskou službu biskupů*. Řím: 22. 2. 2004. [on-line] [cit. 17. 1. 2019]. Dostupné na www: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_en.html
- *Ecclesiae imago: Direktář pro pastorační službu biskupů*. Řím: 22. 2. 1973
- KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Dar kněžského povolání: Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis z 8. 12. 2016*. V českém překladu Praha: Sekretariát ČBK, 2017, 107 s.
 - *Direktář pro službu a život kněží ze 14. 1. 2013*
 - *Instrukce Pastorační konverze farního společenství ve službách evangelizačního poslání církve z 20. 7. 2020*
 - *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství ze 4. srpna 2002*
 - *Omnes christifideles: Oběžník z 25. 1. 1973*
- KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *List katolickým biskupům o některých aspektech církve pojmáné jako communio z 28. 5. 1992*
- LIERDE, Van Emmanuel. *Rozhovor s papežem Františkem pro vlámský katolický týdeník „Tertio“ z února 2023* [online]. In Web české sekce Vatikánského rozhlasu: *Papež pro belgický katolický týdeník: Sněme odvážně o jiné ekonomice, která by sloužila všem* [cit. 14. 3. 2023]. Dostupné na www v českém překladu: <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2023-02/papez-pro-vlamsky-katolicky-tydenik-potrebujeme-odvazne-snit-o.html>
- PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘEŠŤANŮ. *Biskup a jednota křesťanů: Ekumenické vademecum z 5. 6. 2020*
- PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR. *Stručná analýza roku 1999* [online] Oficiální stránky plenárního sněmu katolické církve v ČR: Statistiky a analýzy: Analýza zápisů ze sněmovních kroužků [cit. 14. 7. 2022] http://snem.cirkev.cz/download/Strucna_analyza_1999.htm
 - *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě: Závěrečný dokument plenárního sněmu katolické církve v ČR*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 123 s. ISBN 978-80-7195162-9

- MIMMO BATTAGLIA, ARCIBISKUP NEAPOLSKÝ. *Orientamenti e norme del XXXI Sinodo della Chiesa di Napoli z 2. 3. 2023* [online]. Oficiální web neapolské synody: Documenti, 2022 [cit. 17. 3. 2023]. Dostupné na www: < <https://cammino-sinodale.chiesadinapoli.it/wp-content/uploads/sites/6/2022/04/2022.03.02-Orientamenti-e-norme-sinodali.pdf>>, 14 s.

Monografie

- ASOLAN, Paolo. *Il pastore in una chiesa sinodale: Una ricerca odegetica*. Lateran university press, 2017. 151 s. ISBN 978-88-4651151-5
- AMBROS, Pavel. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat: uvedení do pastorální antropologie*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2016, 286 s. Studijní texty Centra Aletti, LXIX. ISBN 978-80-7412-255-2
 - *Laik a jeho poslání: mučednictví – svědectví*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2011, 231 s. ISBN 978-80-7412089-3
 - *Rodina – světlo v temnotě světa: Eschatologická východiska k četbě současné diskuze o manželství*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., 2015. Edice Současné otázky. 381 s. ISBN 978-80-7412-232-3
 - *Setkávejte se a nechte se poslat: Kde se nacházíme? Co máme dělat? Jakou budoucnost připravujeme? Nad úkoly a vyhlídkami Plenárního sněmu Katolické církve v ČR*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2004. 387 s. ISBN 978-80-8671530-8
 - *Svátostná pastorec v českém sekulárním kontextu*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2014. 406 s. Studijní texty, LXV. ISBN 978-80-7412-189-0
 - *Svoboda k alternativám: Kontinuita a diskontinuita křesťanských tradic*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, 854 s. ISBN 978-80-7412017-6
 - *Teologicky milovat církve: Vybrané statě z pastorální teologie*. Olomouc: Centrum Aletti & Refugium Velehrad-Roma, 2003. 459 s. ISBN 978-80-8671511-7
 - *Základní služby církve v české sekulární společnosti: kerygma/martyria, leiturgia, diakonia*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013, 222 s. Studijní texty. ISBN 978-80-7412-141-8
- BARNÉRIAS, Dominique – FORESTIER, L. – MOREL, Isabelle. *Petite manuel de synodalité*. Paris: Salvator, 2021. 142 s. ISBN 973-27-0672121-2
- BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2004. 230 s. ISBN 80-7021709-X
- CAMPATELLI, Maria. *Křest: Každý den u pramenů nového života*. Olomouc: Refugium, 2010. 155 s. ISBN 978-80-7412055-8
- COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. *Il sensus fidei nella vita della chiesa z listopadu 2014*

- *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa* z 2. 3. 2018
- CORIDEN, James A. *The Parish in Catholic Tradition: History, Theology and Canon Law*. New York: Paulist press, 1997. 133 s. ISBN 0-8091-3685-6
- DIANICH, S. *Diritto e teologia: Ecclesiologia e canonistica per una riforma della Chiesa* [e-kniha – Adobe]. Bologna: Edizioni dehoniane Bologna, 2016. 359 s. ISBN 978-88-1096854-3
 - *Magistero in movimento: Il caso papa Francesco* [e-kniha – Tolino IBS]. Bari: Edizioni dehoniane Bologna, 2016. ISBN 978-88-1096261-9
- DOKOUI, É. *L'exercice du gouvernement épiscopal dans l'Église : Cinq ans d'orientations canoniques et pastorales à partir de la vision du pape François* [Netištěná disertační práce]. Ottawa: Faculté de droit canonique de l'Université Saint-Paul, 2018 [online]. 315 s. Dostupné na www: <<https://ruor.uottawa.ca/handle/10393/37758>>
- DURA, Nicolas. *Le régime de la synodalité canonique conciliaire, oecuménique, du 1er millénaire*. Bukurešť: Ametist, 1999. 1023 s. ISBN 973-99039-3-2
- FAGGIOLI, M. *The Liminal Papacy of Pope Francis: Moving toward Global Catholicity* [e-kniha – Kindle]. Maryknoll, NY: Orbis books, 2020. 193 s. ISBN 978-16-0833832-0
- FRANTIŠEK. *Let us Dream: The Path to a better Future* [e-kniha – Kobo]. New York: Simon & Schuster, 2020. ISBN 978-1-98217188-9
- FROSINI, Giordano. *Una Chiesa di tutti: Sinodalità, partecipazione e corresponsabilità* [e-kniha – Google Play]. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2014. 165 s. ISBN 978-88-1096578-8
- GÓRECKI, Edward. *Církev se uskutečňuje ve farnosti: kanonicko-pastorační příručka pro duchovní i laiky*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 178 s.
- HAMPLOVÁ, Dana. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*. Praha: Karolinum, 2013. 152 s. ISBN 978-80-246-2244-6
- HAVLÍČEK, Tomáš – KLINGROVÁ, K. – LYSÁK, J. A KOL. *Atlas náboženství Česka*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017. 223 s. ISBN 978-80-2463794-5
- HERIVONJILALAINA, Orthasie Marcellin. *La synodalité du et dans le Peuple de Dieu aujourd'hui: Conscience, spiritualité et praxis dans l'Église-Famille et Fihavanana à Madagascar*. Bruyère-le-Châtel: Nouvelle Cité, 2015. 410 s. ISBN 978-28-5313819-2
- HINZE, Bradford E. *Prophetic Obedience: Ecclesiology for a Dialogical Church* [e-kniha]. Maryknoll: Orbis Books, 2016. 251 s. ISBN 978-1-62698167-6
- HÖHNE, Sylva – KUCHAROVÁ, Věra – POLONCYOVÁ, Jana. *Rodina s dětmi v České republice: Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*. Praha: Výzkum. ústav práce a sociálních věcí, 2016. ISBN 978-80-7416246-6. 144 s.
- HRDLIČKA, Michal. *Plán reformy farností v Královohradecké diecézi*. [diplomová práce]. Praha: KTF UK, 2008. 88 s

- HRUŠKA, Petr. *Pastorační rady farností v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi* [Disertační práce]. Olomouc, Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2009. 683 s.
- KANDĚROVÁ, Anna. *Analýza závěrečného dokumentu plenárního sněmu katolické církve* [Netištěná bakalářská práce]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2013 [online]. 80 s.
- KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže: studijní text pro pracovníky s mládeží*. Praha: Salesiánská provincie, 1999. 125 s.
 - *Znamení naděje: Česká církev ve světle závěrečného dokumentu plenárního sněmu – kritická analýza*. Brno: CDK, 2016. 319 s. ISBN 978-80-7325416-2
- KEHL, Medard. *Kam kráčí církev? Diagnóza doby*. Brno: CDK, 2000 (z německého originálu *Wohin geht die Kirche* z r. 1996 přeložili P. Kolmačka a P. Slouk). 129 s. ISBN 80-8595965-8
- KUCHAROVÁ A KOL. *Zpráva o rodině*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2017. 245 s. [online]. Oficiální webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí [cit. 10. 8. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/578124/Zprava_o_rodine.pdf/7e790f82-3a57-f621-09b5-80e52aa59c31>](https://www.mpsv.cz/documents/20142/578124/Zprava_o_rodine.pdf/7e790f82-3a57-f621-09b5-80e52aa59c31)
- LAFONT, Ghislain. *Petit essai sur le temps du pape François: Polyèdre émergent et pyramide renversée* [e-kniha – Kindle]. Paris: Les éditions du Cerf, 2017. 268 s. ISBN 978-2-20412248-1
- LUCIANI, Rafael. *Pope Francis and the theology of the people*. [e-kniha – Kindle]. Maryknoll: Orbis Books, 2017. 199 s. ISBN 978-16-0833717-0
- MADRIGAL, S. T. *El giro eclesiológico en la recepción del Vaticano II* [e-kniha – PDF]. Maliaño: Sal Terrae, 2017. 420 s. ISBN 978-84-2932663-5
- MÁDR, Oto. *Slovo o této době*. Praha: Zvon, 1992. 319 s. ISBN 80-7113063-X
- MASCIARELLI, Michele Giulio. *Le radici del Concilio: Per una teologia della sinodalità*. Bologna: Edizione Dehoniane, 2018. 104 s. ISBN 978-88-1041302-9
 - *Parrocchia sinodale : Casa del popolo di Dio*. Todi: Tau Editrice, 2016. 85 s. ISBN 978-88-6244520-7
- MAYRING, Philipp. *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. Basel: Beltz, 2022. 11., aktualisierte und überarbeitete Auflage. 144 s. ISBN 978-3-40725533-4
- MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Synodalita v životě a poslání církve*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021. 136 s. ISBN 978-80-7566233-0
- MORALES, Darsving Omar Ehrenzweig. *Una Iglesia sinodal, propuesta eclesial del papa Francisco* [Netištěná licenciátní práce]. Monterrey: Instituto de la Arcidiócesis, 2018 [online]. 69 s. Dostupné na [www: <https://www.academia.edu/41160444/Una_Iglesia_sinodal_propuesta_eclesial_del_papa_Francisco>](https://www.academia.edu/41160444/Una_Iglesia_sinodal_propuesta_eclesial_del_papa_Francisco)
- ODER, Slavomir – GAETA, Saverio. *Proč svatý? Zákulisí procesu blahorečení Jana Pavla II*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010 (z italského

- originálu *Perché è Santo: Il vero Giovanni Paolo II raccontato dal postulatore della causa di beatificazione* přel. C. V. Pospíšil). 174 s. ISBN 978-80-7195476-7
- OLIVERAS, Carlos Martínez. *Dies cosas que el papa Francisco quiere que sepas sobre la sinodalidad*. Madrid: Publicaciones Claretianas, 2021. 109 s. ISBN 978-84-7966749-8
 - OPATRŇY, Aleř. *Cesty pastorage v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydřĩ: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 231 s. ISBN 80-7192930-1
 - *Pastorage v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydřĩ: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 150 s. ISBN 978-80-7192557-6
 - *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydřĩ: Karmelitánské nakladatelství, 1996. 102 s. ISBN 807-19-20-924
 - OUJEZDSKÁ, Marie. *Rodičovské dovednosti jako předpoklad pravdivého a srozumitelného svědectví víry v rodině* [Rigoróznĩ práce]. Olomouc: Katedra křesťanské výchovy CMTF UP, 2008. 113 s.
 - PETRÁČEK, Tomáš. *Církev, tradice, reforma: Odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2017. [e-kniha] 246 s. ISBN 978-80-7429-853-0
 - PIÉ-NINOT, Salvador. *La sinodalidad como el «caminar juntos» en la iglesia*. Barcelona: CPL, 2021. 61 s. ISBN 978-84-9165476-6
 - POSPÍřIL, Ctirad, Václav. *Hermeneutika mystéria: struktury myřlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP a Kostelní Vydřĩ: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 242 s. ISBN 80-85929-77-5 a 80-7195-001-7
 - RABAN, M. *Sněm české katolické církve: Obnova synodality*. Praha: Vyšehrad, 2000. 199 s. ISBN 978-80-7021322-3.
 - RÄDIKER, Stefan – KUCKARTZ, Udo. *Focused Analysis of Qualitative Interviews with MAXQDA: Step by Step*. Berlin: Macqda Press, 2020. ISBN: 978-39-4876807-2
 - RATZINGER, Josef. *Církev jako společenství*. Praha: Zvon – České katolické nakladatelství, 1995. 113 s. Přel. z: Zur Gemeinschaft gerufen. ISBN 80-7113102-4
 - *Úvod do křesťanství*. Řĩm: Křesťanská akademie, 1978. 255 s. Přel. z: Einführung In das Christentum
 - REPOLE, Roberto. *Église synodale et démocratie: Quelles institutions ecclésiales pour aujourd'hui?*. Paris: Éditions jésuites, 2016. 134 s. Přel. z italské: La Chiesa nell'epoca della secolarizzazione. 2012 (a aktualizován úvod). ISBN 978-28-7299301-7
 - *Il sogno di una Chiesa evangelica: L'ecclesiologie di papa Francesco*. Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 2017. 133 s. ISBN 978-88-2660034-5
 - ROUTHIER, Gilles. *Le défi de la communion. Une relecture de Vatican II*. Médeaspaul: Montréal/Paris, 1994. 307 s. ISBN 978-28-9420248-7
 - RUGGIERI, Giuseppe. *Chiesa sinodale* [e-kniha]. Tolino IBS. Bari: Laterza, 2016. 270 s. ISBN 978-88-5812838-1

- RUPNIK, Ivan Marco. *O duchovním otcovství a rozlišování*. Olomouc – Velehrad: Centrum Aletti, 2001. 114 s. ISBN 978-80-8604595-1
- SARTORIO, Ugo. *Sinodalità: Vers un nuovo stile di Chiesa*. Milano: Ancora, 2021. 185 s. ISBN 978-88-5142370-4
- SERRES, Michel. *Palečka: Esej o digitální revoluci* [e-kniha – PDF]. Milano: Karolinum, 2020. 51 s. ISBN 978-88-9220612-0
- SPALOVÁ, Barbora a KOL. *Laici a klerici v České katolické církvi: Na cestě ke spiritualitě spolupráce?* Brno: CDK, 2018. 228 s. ISBN 978-80-7325456-8
- ŠČOTKOVÁ, Stanislava. *Farní tým Vranov nad Dyjí*. [netištěná bakalářská práce] Praha: KTF UK, Katedra pastorálních oborů a právních věd, 2009. 63 s.
- TICHÝ, Radek, *Slabá církev? Jeden pokus o obnovu katolických farností v Čechách*. [elektronická verze disertační práce] Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, Institut sociálních studií, 2011. 216 s.
- TREMOLADA, Pierantonio. *L'arte del camminare insieme: Riflessioni sulla sinodalità e il consigliare nella chiesa*. Brescia: Edizioni Opera diocesana san Francesco di Sales, 2018. 33 s. ISBN 978-88-6146086-7
- VÁCLAVÍK, David – HAMPLOVÁ, Dana – NEŠPOR, Zdeněk. R. Religious Situation in Contemporary Czech Society. *Central european journal of contemporary religion*, 2 (2018). e-ISSN 2570-4893, s. 99–122. Dostupné na [www: <https://cejcr.com/2018-02-templeton.html>](http://www.cejcr.com/2018-02-templeton.html)
 - *Současná náboženská situace v České republice: White paper*. 2016 [online]. The Future of Religious Faith from Central European Perspective: International Research Project supported by Templeton Foundation [cit. 25. 3. 2019]. Dostupné na [www: <http://www.budoucnostnabozenstvi.cz/wp-content/uploads/2016/10/WhitePaper_SoucasnaNabozenskaSituaceCR.pdf>](http://www.budoucnostnabozenstvi.cz/wp-content/uploads/2016/10/WhitePaper_SoucasnaNabozenskaSituaceCR.pdf). 24 s.
- VITALI, D. *«Un popolo in cammino verso Dio»: La sinodalità in Evangelii gaudium* [e-kniha – Kindle]. Praha: San Paolo, 2019 (z francouz. originálu *Petite Poucette* z r. 2012 přeložila M. Otterová). 51 s. ISBN 978-80-2464302-1
- ŽŮREK, Petr. *Indagine sulla sinodalità: la riflessione cattolica dopo il Concilio Vaticano II con alcuni risvolti ekumenici* [Akademická práce]. Itálie. 51 s.
 - *Znovuobjevená synodalita* [Rigorózní práce]. Olomouc: CMTF UP, 2022. 109 s.

Pro dnes akcelerující digitalizaci je pro rychlý a dlouhodobější přístup k (zejm. k cizojazyčným) knihám, které nejsou běžně v knihovnách dostupné, mnohdy nepřístupnější používat digitalizované prameny. Označujeme je štítkem [e-kniha], příp. upřesňujeme formát, ve kterém jsme z díla čerpali. Protože všichni distributoři neposkytují k těmto elektronickým pramenům klasické stránkování, používáme v tom případě název či číslo kapitoly, aby se dalo odkazované či citované místo vyhledat i v jiném formátu díla.

Články ve sbornících, časopisech a dalších nosičích

- *Akční program Díla koncilové obnovy (3. verze)*. In OPATRŇY. *Kardinál Tomášek a koncil: Sborník ze sympozia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002. 218 s. ISBN 80-2390306-3, s. 206–214
- ALBANO, Guliana. *La sinodalità: Per un bilancio critico-ermeneutico*. In SALATO, Nicola (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1: Una chiave di lettura storico-dogmatica*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2020. 198 s. ISBN 978-88-1041246-6, s. 183–191
- DE ALMEIDA, Antonio José. *Laicos y laicas en la práctica de la sinodalidad*. In LUCIANI, R., SILVEIRA, Maria del Pilar. (ed.). *La sinodalidad en la vida de la Iglesia: Reflexiones para contribuir a la reforma eclesial*. [e-kniha – Kindle]. Madrid: San Pablo, 2020. ISBN 978-84-2855946-1
- AMBROS, Pavel. *Congregazione per il clero: Il dono della vocazione presbiteriale (Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis) 2017: recenze*. *Studia theologica*, roč. 19, č. 4/2017. e-ISSN 2570-9798, s. 323–327
 - Pastorační rozlišování – reformní vize papeže Františka pro církev 21. století v kontextu recepce pojmu znamení doby. *Studia theologica*, 19, č. 1/2017, s. 1–20
 - Pastorační služba biskupa jednotě Božího lidu: Perspektivy aplikace nového ekumenického direktáře pro biskupy. *Studia theologica*, 23, č. 3/2021, s. 1–17
 - *Počátky recepce Druhého vatikánského koncilu v českých zemích a vznik Homiletických směrnic*. In NOVOTNÝ, Vojtěch (ed.). *Česká katolická ekleziologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-802461493-9, 280 s., s. 254–263
 - *Uchováme si lidskou tvář v době sociální nákazy?* [online]. Česká sekce Vatikánského rozhlasu. Komentáře „Církev a svět“, 20. 12. 2020 [cit. 16. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=32083>>
 - *Úvod k českému vydání: Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice*. In ŠPIDLÍK, Tomáš – RUPNIK, Marko Ivan – CAMPATELLI, M. – TENACE, Michelina a ŽUST – Milan. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. ISBN 978-80-86715-97-1. 656 s., s. 5–70
- ANGELINI, Giuseppe. *Sinodalità e forme della coscienza credente*. In ASSOZIAZIONE TEOLOGICA ITALIANA. *Chiesa e sinodalità: Coscienza, forme, processi*. Milano: Glossa, 2007. 350 s. ISBN 978-88-7105225-0, s. 3–29
- ARROYO, Raymond. *Cardinal Müller on Synod on Synodality: 'A Hostile Takeover of the Church of Jesus Christ... We Must Resist': Interview s kard. Gerhardem Müllerem (přepis TV rozhovoru)*. [online]. National Catholic Register, 7. 10. 2022 [cit. 22. 3. 2023]. Dostupné na www: <<https://www.ncregister.com/interview/cardinal-mueller-on-synod-on-synodality-a-hostile-takeover-of-the-church-of-jesus-christ-we-must-resist>>

- ASTI, Francesco. *I fondamenti spirituali per una chiesa tutta sinodale*. In ASTI, F. – CIBELLI, Edoardo. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 2: Una chiave di lettura sistematica e pastorale*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2020. ISBN 978-88-1041247-3, s. 61–91
- BALÍK, Jan. Synodalita pohledem papeže Františka. *Teologické texty*, 2014/1. ISSN 0029-3903, s. 19–39 [online]. Dostupné na www: <<https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-1/Synodalita-pohledem-papeze-Františka.html>>
- BALÍK, Stanislav. *Brněnská diecéze v čase komunistické totality*. In NEŠPOR, Petr, DOLEŽELOVÁ, Jaroslava (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007: Historie a současnost*. Brno: Biskupství brněn., 2007. 199 s. ISBN 978-80-8666504-7, s. 59–82
- BARRUFFO, A. *Rozlišování*. In DE FIORES, Stefano – GOFFI, Tullo (ed.). *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. Z italského origin. *Nuovo Dizionario di Spiritualità* z r. 1994. ISBN 80-7192-338-9, s. 816–817
- BARTOŠOVÁ, M. – KIRCHNER, F. *Sociologický kontext pastorační práce v diecézi*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Farnost – místo pro každého? Sborník příspěvků z konference na Skalském dvoře*. Brno: Biskupství brněnské, 2005. 99 s. ISBN 80-2397040-2, s. 61–70
- BASSETTI, Gualtero, kard. *Prefazione*. In CODA, Piero. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento a più voci al Documento della Commissione teologica internazionale*. Bologna: Edizioni dehoniane, 2019. 175 s. ISBN 978-88-1041240-4, s. 5–8.
- BATTOCCHIO, Riccardo. *Sul paragrafo 1.3 del documento La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: «Lo sviluppo della prassi sinodale nel II millennio» (nn. 31-41)*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento... 2019...*, s. 39–48
- BECQUART, Nathalie. Il Sinodo dei giovani, laboratorio di sinodalità: Una riflessione sul testo chiave di Papa Francesco sulla sinodalità nell'ultimo Sinodo dei Vescovi. *Note di pastorale giovanile*, n. 1, Gennaio 2020. ISSN 0029-3903. Dossier, s. 19–39
- BELLIA, Giuseppe. Spiritualità e, quindi, sinodalità: sul senso di un documento ecclesiale. *Ho Theologòs*, XXXVII (1/2019). ISSN 0392-1484, s. 145–151
- BERGOGLIO, Jorge Maria. Carta del Srov. Azzobispo a los Catequistas z 21. 8. 2008. *Boletín eclesiástico del Arzobispado de Buenos Aires*, Setiembre 2008, Año L, n. 499, s. 385–386
- BORRAS, Alphonse. *Episcopalis communio, mérites et limites d'une réforme institutionnelle*. *Nouvelle revue théologique*, 1/2019, Tome 141. ISSN 0029-4845, s. 66–88
 - La sinodalidad como elaboración conjunta de decisiones: salir del punto muerto del *votum tantum consultivum*. *Teología*, Tome 58, n. 138/ 2021. ISSN 2683-7307, s. 93–111
 - La sinodalità formale in atto: Al di là del divario tra consultivo e deliberativo. *Concilium*, 57 (2/2021). ISSN 1125-7164, s. 99–110

- La synodalité ecclésiale: Diversité de lieux et interactions mutuelles. *Recherches de Science Religieuse*, 2/2019, Tome 107, Dossier. ISBN 978-29-1313383-9, s. 275–299
- *Sinodalità ecclesiale, processi partecipativi e modalità decisionali: Il punto di vista di un canonista*. In GALLI, Carlos María – SPADARO, Antonio (ed.). *La riforma e le riforme nella chiesa*. Brescia: Queriana, 2016. ISBN 978-88-3990477-5, s. 206–232
- BRONKOVÁ, Johana. *Rozhovor s arcibiskupem Janem Graubnerem, předsedou ČBK z 11. 11. 2021* [online]. Česká sekce Vatikánského rozhlasu [cit. 29. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2021-11/graubner-setkani-s-papezem-pastyr-kteremu-jde-o-kazdeho-cloveka.html>>
- BRTNÍK, Jiří. *Formace rodičů k předávání víry: Nové imperativy pro rodinnou pastorece venkovských farností brněnské diecéze – příspěvek k recepci apoštolské exhortace papeže Františka Radost z lásky v ČR* [Licenciátní práce]. CMTF UP, 2019
 - *Konverze ke spiritualitě společenství jako základ pro synodální církev*. In STUŠKA, Pavel (ed.) a kol. *Spiritualita diecézního kněze: Reflexe nad darem kněžského povolání a jeho prožívání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. ISSN 978-80-2446212-7. 322 s., s. 87–97
- BRUNINI, Marcello. *Il cammino verso la sinodalità ecclesiale sospinti da papa Francesco*. *Rasegna di Teologia*, Studi 59 (2018). ISSN 033-9644, s. 419–440
- CALABRESE, Gianfranco. *Il «significato» teologico-ecclesiale della sinodalità: Punti fermi e questioni aperte*. *Prospettiva cattolica*. *Path* (Pontificia Academia Theologiae), vol. 13 (1/2014). ISSN 2310-4430, s. 157–181
- CANOBBIO, Giacomo. *Chiesa e sinodalità: Coscienza, forme, processi : Sintesi e prospettive - I*. In ASSOZIAZIONE TEOLOGICA ITALIANA. *Chiesa e sinodalità... 2007...*, s. 315–322
 - Sulla Sinodalità. *Teologia* (Brescia Italia settentrionale), 41 (2/2016). ISSN 1120-267X, s. 249–273
- CANTALAMESSA, Raniero, kard. *Druhé postní kázání pro papeže a jeho spolupracovníky z 10. 3. 2023* [online]. Slovenská sekce Vatikánského rozhlasu, 10. 3. 2023 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/sk/vatikan/news/2023-03/druha-postna-kazen-kard-cantalamessu-osobny-vztah-s-kristom.html>>
- CARO, Olga Consuelo Vélez. *Conclusión abierta: desafíos para la vivencia de una Iglesia sinodal*. In LUCIANI, R. – SILVEIRA, M. del P. (ed.). *La sinodalidad en la vida de la Iglesia... 2020...*
- CLEMENZIA, Alessandro. *La sinodalità come espressione delle koinonia trinitaria*. In ASTI, F. – CIBELLI, E. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 2... 2020...*, s. 23–44
 - *Sinodalità e discernimento comunitario*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento... 2019...*, s. 107–115

- CLIFFORD, Catherine E. *A dialogical Church*. In RAUTSCH, Thomas, P. – GAILLARD, Richard R. (ed.). *Go into the Streets! The Welcoming Church of Pope Francis* [e-kniha – Kindle]. New York: Paulist Press, 2016. ISSN 978-15-8768550-7, 6. kap.
 - *Pope Francis' Call for Conversion of the Church in Our Time*. In SCHELKENS, Karim. – VAN ERP, Stephan. (ed.). *Conversion and Church: The Challenge of Ecclesial Renewal* [e-kniha – PDF]. New York: Paulist Press, 2016. ISSN 978-15-8768550-7, s. 147–178
- CODA, Piero. Coscienza sinodale del popolo di Dio: Rinnovamento a cinquant'anni dal Vaticano II. *Il Regno*, 59 (12/2014). ISSN 0034-3498, s. 429-434
 - *La sinodalidad como oportunidad ecuménica*. In MADRIGAL TERRAZAS, Santiago (ed.). *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia: Texto y comentario del documento de la Comisión Teológica Internacional*. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2019. ISSN 978-84-2202106-3. 210 s., s. 175–205
 - *Il cammino della chiesa del terzo millennio*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento...* 2019..., s. 9–28
 - *La sinodalità esercizio di Chiesa. A proposito del documento della CTI*. *Sophia*, XI (2019-2). ISSN 0038-1527, s. 171–185
 - *Préface*. In HERIVONJILALAINA, O. M. *La synodalité...*, s. 11–14.
- CORECCO, Eugenio. *Articolazione della sinodalità nelle Chiese particolari*. In INSTITUT CATHOLIQUE DE PARIS. FACULTÉ DE DROIT CANONIQUE (ed.). *La Synodalité. La participation au gouvernement dans l'Église. Actes du VIIe Congrès international de Droit canonique, 1992*, s. 861–868 [online]. Dostupné na [www: <http://www.eugenio-corecco.ch/scritti/scritti-scientifici/ius-et-communio/ius-et-communio-17/>](http://www.eugenio-corecco.ch/scritti/scritti-scientifici/ius-et-communio/ius-et-communio-17/)
 - *Sinodalità*. In BARBAGLIO, Giuseppe – DIANICH, Severino (ed.). *Nuovo Dizionario di Teologia*. Milano: Paoline, 1982. ISBN 978-88-2150477-8, 2118 s., s. 1644–1673 [online]. Dostupné na [www: tamtéž](http://www.tamtéž)
 - *Struttura sinodale o democratica della Chiesa particolare?* In SANTIAGO OTERO, Horacio (ed.). *Miscelánea en honor de Juan Becerril y Antón Miralles II*. Madrid, 1974, s. 269–299. Dostupné na [www: tamtéž](http://www.tamtéž)
- CZERNY, M. *The Church becoming synodal, part I: Lumen gentium and the inverted pyramid* [online]. 2021 [cit. 25. 1. 2021]. Dostupné na [www: <http://www.thinkingfaith.org/sites/default/files/pdf/20210106_1_0.pdf>](http://www.thinkingfaith.org/sites/default/files/pdf/20210106_1_0.pdf)
- DIANICH, S. *Carismi e sinodalità*. In BATTOCCHIO, Riccardo – TONELLO, Livio (ed.). *Synodalità: Dimensione della Chiesa, pratiche nella Chiesa*. Sophia: Epistème – Studi e ricerche, 2020. 409 s. ISBN 978-88-2504587-1, s. 17–33.
 - *Dalla teologia della sinodalità alla riforma della normativa canonica*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa...* 2019..., s. 71–82

- DUKA, Dominik. *Pocťa Oto Mádrovi*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007...*, s. 240–245
- FAGGIOLI, Massimo. Dalla collegialità episcopale del Vaticano II alla sinodalità della Chiesa per papa Francesco. *Studi Ecumenici*, 3–4/2019. ISSN 0393-3687, s. 423–434
 - Institutions of Episcopal Collegiality-Synodality after Vatican II: The Decree *Christus Dominus* and the Agenda for Collegiality-Synodality in the 21st century. *The Jurist*, 64 (2004). ISSN 0022-6858, s. 224–246
 - Synod and Synodality in Pope Francis's words. *The Way*, Vol. 59, n. 4/2020. ISSN 0043-1575, s. 89–100
 - *The Running of a Multicultural World Church in Global Times*. In HELLEMANS, Stad – JONKERS, Peter. *Envisioning Futures for the Catholic Church* [e-kniha – PDF]. Washington: The Council for Research in Values and Philosophy, 2018. 365 s., s. 281–300
- FIER. *Interview With Cardinal Burke... Be Transformed And Put On The Mind Of Christ* [online]. The Wanderer, 10. 11. 2019 [cit. 22. 3. 2023]. Dostupné na www: <<https://thewandererpress.com/catholic/news/frontpage/interview-with-cardinal-burke-be-transformed-and-put-on-the-mind-of-christ/>>
- FITZGIBBON, Éamonn. Together on the Way – Pope Francis and Synodality. *The Furrow*, October 2017. ISSN 0016-3120, s. 532–539
- FORESTIER, Luc. Le pape François et la synodalité. *Evangelii gaudium*, nouvelle étape dans la réception de Vatican II. *Nouvelle revue théologique*, 2015/4, Tome 137. ISSN 0029-4845, s. 597–614
- FORESTIER, L. – WAYMEL, Dominique. Les laïcs dans l'Église aujourd'hui: Benoît ou François ?. *Nouvelle revue théologique*, 2018/4, Tome 140, s. 554–571
- GAILLARDEZ, R. R. Il modelo sinodale della ministerialità e dell'ordine nella chiesa. *Concilium*, 57 (2/2021)..., s. 122–134
- GALGANO, Mario. *Rozhovor s kard. Kochem: Deset let pontifikátu: kardinál Koch vzdává hold „ekumenismu lásky“* [online]. Česká sekce Vatikánského rozhlasu, 10. 3. 2023 [cit. 17. 3. 2023]. Dostupné na www: <<https://www.vatican-news.va/cs/vatikan/news/2023-03/deset-let-pontifikatu-kardinal-koch-vzdava-hold-ekumenismu-las.html>>
- GALLI, Carlos María. *Iglesia sinodal y sinodalidad de la iglesia: fundamentos teologales y teológicos*. In MADRIGAL TERRAZAS, S. (ed.). *La sinodalidad en la vida...* 2019..., s. 111–139.
 - *La figura sinodal de la Iglesia según la Comisión teológica internacional*. In LUCIANI, Rafael – COMPTE, M.ª Teresa. *En camino hacia una Iglesia sinodal: De Pablo VI a Francisco*. Madrid: Fundación Pablo VI, 2020. ISBN 978-84-2883568-8. 405 s., s. 111–132
 - *La riforma missionaria della Chiesa secondo Francesco: L'ecclesiologia del popolo di Dio evangelizzatore*. In GALLI, C. M. – SPADARO, Antonio (ed.). *La riforma...* 2016..., s. 37–65

- *Revolución de la ternura y reforma de la iglesia*. In LUCIANI, R. – SCHICKENDANTZ, Carlos. (ed.). *Reforma de estructuras y conversión de mentalidades: Retos y desafíos para una Iglesia Sinodal*, Madrid: Khaf, 2020. ISBN 978-84-1599536-4, s. 55–92
- GAUCHET, Marcel. À la découverte de la société des individus. *Le Débat*, 2020/3, n. 210. ISSN 0246-2346, s. 155–168
- GRAULICH, Markus. *Die Bischofssynode – Experimentierfeld und Beispiel der Synodalität*. In GRAULICH, M. – RAHNER, Johanna. (ed.). *Synodalität in der katholischen Kirche: Die Studie der Internationalen Theologischen Kommission im Diskurs*. Basel: Herder, 2020, 389 s. ISBN 978-34-5102311-8, s. 243–273
- HERIVONJILALAINA, O. M. Per un'ontologia trinitaria della sinodalità: Coscienza, spiritualità e prasse nel Popolo di Dio. *Sophia*, 7 (2016-1), s. 87–102
- HÜNERMANN, Peter. Synodalität: Philosophische Überlegung zum „Weg“ der Kirche in der Zeit. *Theologische Quartalschrift*, 192 (2012). ISSN 0342-1430, s. 149–168
- CHAROY, F. – FORESTIER, L. *Réception et synodalité. Laudato si' comme seuil dans l'enseignement social de l'Église. Transversalités*, 2016/4, n. 139. ISSN 2259-3799, s. 39–51
- CHEVIGNARD, Bernard-Marie. *Formation*. In CAVALLERA, Ferdinand – DE GUIBERT, Joseph – VILLER, Marcel. *Dictionnaire de spiritualité: ascétique et mystique: doctrine et histoire*. Tome IV. 1. Paris: Beauchesne, 1960
- DE CHINCHETRU, Juan Ignacio Arrieta Ochoa. *L'esperienza canonica per la gestione sinodale di una diocesi*. In CONGREGAZIONE PER I VESCOVI (ed.). *Pastori di una chiesa sinodale: Atti del corso annuale di formazione per i nuovi Vescovi*. Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2019. ISBN 978-88-2660369-8, s. 99–117
- CHIRON, Jean-François. Synodalité et ecclésiologie de l'Église universelle. *Recherches de Science Religieuse*, 2018/3, Tome 106..., s. 383–401
 - La synodalité de l'Église, réalités et perspectives. *Tamtéž*, s. 187–206
 - *Sensus fidei* et vision de l'Église chez le pape François. *Recherches de Science Religieuse*, 2016/2, Tome 104, Dossier. ISBN 978-29-1313371-6, s. 187–205
- JOIN-LAMBERT, Arnaud. De la consultation à l'*Instrumentum laboris* dans les synodes diocésains. Typologie des processus et perspectives. *Nouvelle revue théologique*, 2022/2, Tome 144, s. 247–257
 - La mission chrétienne en modernité liquide: Une pluralité nécessaire. *Études*, 2017/9 Septembre. ISSN 0014-1941, s. 73–82
- KAŇA, Jiří. *Pastorační svébytnost brněnské diecéze*. In JANDLOVÁ, Martina (ed.). *Biskupství brněnské*. Brno : Biskupství brněnské, 2000, s. 172–175
- KNOP, Julia. *Communio hierarchica – communicatio hierarchica: Synodalität nach römisch-katholischer Façon*. In GRAULICH, M. – RAHNER, J. (ed.). *Synodalität in der katholischen Kirche...* 2020..., s. 153–169
- KOHUT, Vojtěch. *Sborový charakter služebného kněžství*. In HOJDA, Jan (ed.). *O služebném kněžství*. Svitavy: Trinitas, 2006. 211 s. ISBN 978-80-8688510-0

- KONZAL, Jan. *Cesta ke komunální eklesiologii ve skryté církvi*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007...*, s. 217–232
- KOUKAL, Petr. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě: Pastorálně teologické hodnocení sněmovního procesu 2003–2005* [Netištěná bakalářská práce]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2016. 48 s.
- KRBEČ, Jan. *Rozhovor s koordinátorem synody brněnské diecéze, pomocným biskupem Pavlem Konzbulem* [online]. Radio Proglas. Web www.proglas.cz: Dopoledne s Proglasem [cit. 30. 7. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.proglas.cz/program/detail-poradu/2021-11-30-09-00-00/?play=1>](http://www.proglas.cz/program/detail-poradu/2021-11-30-09-00-00/?play=1)
- KŘIŠŤAN, Alois. *Za synodální církev – změna postoje, nebo splnění pokynu?* *Universum*, 3/2021. ISSN 0862-8238, s. 16–18 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné na [www: <https://www.christnet.eu/clanky/6610/za_synodalni_cirkev_zmena_postoje_nebo_splneni_pokynu.url>](http://www.christnet.eu/clanky/6610/za_synodalni_cirkev_zmena_postoje_nebo_splneni_pokynu.url)
- LAVEZZI, Francesco. *Úvaha o probíhající synodě katolické církve, 2022* [online]. Oficiální web Parrocchie Vigarano Mainarda: Azione Cattolica Interparrocchiale [cit. 14. 3. 2023]. Dostupné na [www: <http://www.parrocchiainarda.it/azione-cattolica-interparrocchiale.html>](http://www.parrocchiainarda.it/azione-cattolica-interparrocchiale.html), 6 s.
- LEGRAND, Hervé. *La sinodalità, dimensione inerente alla vita ecclesiale: fondamenti e attualità*. *Vivens Homo*, 16/1 (2005), ISSN 1123-5470, s. 6–42
 - *La sinodalità al Vaticano e dopo il Vaticano II. Un'indagine e una riflessione teologica e istituzionale*. In ASSOZIAZIONE TEOLOGICA ITALIANA. *Chiesa e sinodalità... 2007...*, s. 67–108
 - *La sinodalità è di ordine pratico: Un appello a dare apprendistato*. *Concilium*, 57 (2/2021)..., s. 147–180
- LUCIANI, Rafael. *De Iquitos a Roma: Una nueva estructura eclesial en clave sinodal*. *Clar*, No. 3/2020. ISSN 2464-3726, s. 32–40
 - *La reforma como conversión pastoral y sinodal. Eclesiogénesis de una recepción conciliar*. In LUCIANI, R. – SCHICKENDANTZ, Carlos. (ed.). *Reforma de estructuras y conversión de mentalidades... 2020...*, s. 173–202
 - *Medellín as synodal Event: the Genesis and Development of a collegial Ecclesiality*. *Studia canonica*, 53, 2019. ISSN 2295-3019, s. 183–208
 - *Reforma, conversión pastoral y sinodalidad. Un nuevo modo eclesial de proceder*. In LUCIANI, R. – COMPTE, Teresa, M. (ed.). *En camino hacia una iglesia sinodal... 2020...*, s. 165–188
- MACEK, Jaroslav. *Nástin dějin brněnské diecéze 1777–1990*. In JANDLOVÁ, Martina (ed.). *Biskupství brněnské*. Brno: Biskupství brněnské, 2000, s. 14–39
- MADRIGAL TERRAZAS, S. *¿Una nueva fase en la recepción del concilio?* In LUCIANI, Rafael – COMPTE, M.ª Teresa. *En camino hacia una Iglesia sinodal... 2020...*, s. 49–76
 - *El enraizamiento de la figura sinodal de la iglesia en el desarrollo histórico de la revelación*. In MADRIGAL TERRAZAS, S. (ed.). *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia: Texto y comentari... 2019...*, s. 81–109

- *La «relevancia eclesiológica» de las conferencias episcopales en una Iglesia sinodal.* In LUCIANI, R. – SILVEIRA, M. del P. (ed.). *La sinodalidad en la vida de la Iglesia...* 2020.
- Sinodalidad e Iglesia sinodal: sus fundamentos teológicos a la luz del Concilio Vaticano II. *Sal Terrae*, 107 (2019). ISSN 1138–1094, s. 871–885
- MACHÁLEK, Miroslav. Plenární sněm, ztracená šance. *Teologické texty*, 2014/2... Dostupné také na www [online] [cit. 14. 7. 2022] <<https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-2/Plenarni-snem-ztracena-sance.html>>
- MANTINEO, Antonino. Il ritorno al Concilio Vaticano II e l'„aggiornamento“ del diritto ecclesiale nel tempo di Papa Francesco. *Stato, Chiese e pluralismo confessionale*, n. 27/ 2017. ISSN 1971-8543, 48 s. Dostupné na www: <<https://www.statoechiese.it/it/contributi/il-ritorno-al-concilio-vaticano-ii-e-laggiornamento-del-diritto-ecclesiale>>
- MARMION, Declan. *Una chiesa che ascolta.* In MELLONI, Alberto (ed.). *Sinodalità: Istruzioni per l'uso.* Bologna: EDB, 2021. ISBN 978-88-1041316-6. 143 s., s. 83–106
- MARTIN, Aldo. *Appunti per un'ecceologia biblica a carattere sinodale. L'utilizzo della sacra scriptura nella sinodalità nella vita e nella missione della chiesa.* In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento...* 2019..., s. 93–105
- MASCIARELLI, Michele Giulio. La synodalità, eredità conciliare. *Osservatore Romano*, 12. 10. 2020, CLX, n. 235 (48/559) ISSN 1563–6178, s. 6
- MATARAZZO, Carmine. *La sinodalità nell'insegnamento di papa Francesco e le dinamiche di rinnovamento della teologie pastorale.* In ASTI, F. – CIBELLI, Edoardo. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 2...*, 2020, s. 115–135
- MAZANEC, Jan. Anketa s účastníky druhého zasedání plenárního sněmu. *Katolický týdeník*, 2005/30. Dostupné též [online] 18. 7. 2005. Na www: <<https://www.katyd.cz/clanky/anketa-s-ucastniky-druheho-zasedani-plenarniho-snemu.html>>
- MELLONI, A. Pour une géopolitique du pape François [přel. z italského originálu]. *Outre-Terre*, n. 45, 4/2015. ISSN 1636-3671, s. 118–126
- MERCIER, Joël J. E., Mons. *Přednáška v Aule Papežské univerzity Urbaniana 19. 11. 2015 „Povolání, formace, poslání“: Cesta kněze jako učedníka při 50. výročí Optatam Totius a Presbyterium Ordinis.* In *Acta České biskupské konference.* Praha: Česká biskupská konference, 2016
- MIELE, Manlio. La sinodalità nell'ecceologia di Papa Francesco. *Scientia Canonica*, v. 3, n. 6/2020. ISSN 2595-1165, s. 159–188
 - Papa Francesco e gli sviluppi recenti del metodo sinodale. *Jus-online*, n. 1/2015. ISSN 1827-7942 [online]. In Vita e Pensiero – Pubblicazioni dell'Università Cattolica del Sacro Cuore. [4. 2. 2022] Dostupné na www: <<https://jusvitaepensiero.mediabiblos.it/news/allegati/Manlio%20Miele%20-%20Jus%20Online%201-2015%20ed%20%205%20agosto.pdf>>

- MIGLIORE, Celestino. Évangélisation et promotion humains. La conversion pastorale selon le pape François. *Nouvelle revue théologique*, 2021/2, Tome 143, s. 246–255
- MIKULÁŠEK, Jiří. *Věrnost Bohu a církvi ve chvílích triumfujícího zla*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007... 2007...*, s. 59–82
- MILTOS, Amphilochos. Vers une théologie de « La synodalité de l'Église »: Une relecture orthodoxe. *Recherches de Science Religieuse*, 2019/2, Tome 107..., s. 327–335
- MODA, Aldo. *Sulla sinodalità. Per un percorso bibliografico*. In ANCONA, Giovanni (ed.). *Dossier Chiesa e sinodalità*. Bergamo: Velar, 2005. 340 s. ISBN T001419945, s. 205–329
- MONTAN, Agostino. La sinodalità diocesana e la guida del vescovo. *Orientamenti Pastoralì*, 1-2/2005. ISSN 0472-0784, s. 61–68
- MOOG, François. La recherche sur l'éducation catholique au service de l'éducation morale. *Revue d'éthique et de théologie morale*, 2019/HS (mimo sérii). ISSN 1266-0078, s. 61–75
- MORANDINI, Simone. *Un dinamismo ecumenico*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento...* 2019..., s. 83–92
- MORRA, Stella. *Per una sinodalità praticabile. Prospettive da Evangelii Gaudium*. In ARCIDIOCESI DI MILANO: VICARIATO PER LA FORMAZIONE PERMANENTE DEL CLERO (ed.). *La sinodalità nella Chiesa...* 2018..., s. 51–68
- TERRACCIANO, Simone. *Un dinamismo ecumenico*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento...* 2019..., s. 83–92
- MOURELO, Santiago García. Sinodalidad: estolo de vida eclesial y de acción pastoral. *Misión Joven: Revista de Pastoral Juvenil*, Separata MJ n. 510–511 (Julio/Agosto 2019). Estudios. ISSN 1696-6430, s. 57–68
- NĚMEC, Damián. Diocesan Synods in the Czech Lands – an Unused Instrument? *Revue církevního práva*, 2/2021, č. 83, roč. XXVII. e-ISSN 2336-5609, s. 11–31
- NEŠPOR, P. – DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Diecéze: živý organismus? Sborník příspěvků z konference na Skalském Dvoře 15. 3. – 17. 3. 2007*. Brno: Biskupství brněnské, 2007
 - *Farnost – místo pro každého? Sborník příspěvků z konference na Skalském dvoře*. Brno: Biskupství brněnské, 2005. 99 s. ISBN 80-2397040-2
- NOCETI, Serena. *La sinodalità: una riflessione ecclesiologicala*. In SALATO, Nicola (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1...* 2020, s. 153–169
 - *Laici e sinodalità: una parola necessaria*. In CODA, P. – REPOLE, R. (ed.). *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento...* 2019..., s. 93–105
- NOVOTNÝ, Vojtěch. *Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie...* 2007..., s. 9–46

- *Eklesiologie Antonína Mandla*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007...*, s. 107–130
- NUGNES, A. *L'Unità attraverso la diversità riconciliata. Un cammino «sinodale» di riforma e autoconsapevolezza della chiesa*. In SALATO, N. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1... 2020...*, s. 135–150
- OPATRŇNÝ, A. *Eklesiologie Oty Mádra*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007...*, s. 177–182
 - *Poučení z Plenárního sněmu: příspěvek na KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UK. Konference o synodalitě z 12. 10. 2021* [online]. YouTube channel KTF UK, 7. 5. 2022 [cit. 22. 3. 2023]. Dostupné na [www: <https://www.youtube.com/watch?v=ORpEFQ3OCUI>](https://www.youtube.com/watch?v=ORpEFQ3OCUI)
 - *Rodina a krize*. In AMBROS, P. (ed.). *Evangelium pro rodinu dnešní doby: Pastorační výzvy v podmínkách evangelizace*. Olomouc: Refugium, 2014. 283 s. ISBN 978-80-7412166-1, s. 152–174
- ORTEGA, Francisco Robles, kard. *La conversione sinodale nella vita delle chiese particolari*. In CONGREGAZIONE PER I VESCOVI (ed.). *Pastori di una chiesa sinodale: Atti del corso annuale di formazione per i nuovi Vescovi... 2019...* s. 25–38
- PEÑA, Carmen. Sinodalidad y laicado. Corresponsabilidad y participación de los laicos en la vocación sinodal de la Iglesia. *Ius Canonicum*, Vol. 59/2019. ISSN 0021-325X, s. 731–765
- PIQÉ, Elisabetta. *Interview s papežem Františkem pro argentinský deník La Nación z 4. 12. 2014* [online]. In Web české sekce Vatikánského rozhlasu [cit. 31. 1. 2022]. Část dostupná na [www v českém překladu: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21202>](https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21202)
- PIŤHA, Petr. *Spor o skrytou církev*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007...*, s. 267–273
- POSPÍŠIL, Ctirad, Václav. Bud' me už konečně doopravdy církví! Synodalita jako strach nahánějící riziko a zároveň jako jedinečná šance. *Živá teologie*, 1 (1/2022), Stálá příloha časopisu Fermentum, s. 67–71.
 - Některé otázky spojené s eklesiologií společenství (3). *Teologické texty*, 1997/3, s. 91–94
- POSPÍŠIL, C. V. – ŘEHÁKOVÁ, Veronika. *Synodálně být, či asynodálně nebýt, to je, oč tu běží*. In MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Synodalita v životě a poslání církve...*, s. 9–38.
- PRISCO, José San José. *Las estrucuras de la sinodalidad en la iglesia local: consideraciones canónicas*. In MADRIGAL TERRAZAS, S. (ed.). *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia: Texto y comentari...* 2019..., s. 141–174
 - *Las converencias episcopales en una iglesia sinodal*. In NÚÑEZ REGODÓN, Jacinto – TEJERINA ARIAS, Gonzalo (ed.). *Conferencias episcopales: orígenes, presente y perspectivas: A los 50 años de la creación de la Conferencia Episcopal Española: Actas del Congreso (Salamanca, 2-6 de junio de 2016)*, Madrid: Biblioteca Autores Cricianos 2017. ISBN 978-84-2201999-2, 432 s., s. 386–404

- *Sinodalidad en la Iglesia particular*. In BALDISSERI, Lorenzo (ed.). *Il Sinodo dei vescovi al servizio di una Chiesa sinodale. A cinquant'anni dall'Apostolica sollicitudo*. Roma: Libreria Editrice Vaticana, 2016. ISBN 978-88-2099887-5, s. 77–88
- PŘÍHODA, Petr. Rozhovor s kard. Vlkem. *Katolický týdeník: Perspektivy*, 2005/33. Dostupné též [online] 10. 8. 2005. Na www.katyd.cz/clanky/kardinal-vlk-jak-dal-po-snemu.html
- RAHNER, Karl. *Frömmigkeit früher und heute*. In *Schriften zur Theologie*, VII. Einsiedeln, 1966, s. 11–31
 - Praktická teologie a církevní sociální práce. *Caritas et veritas*, roč. 3, č. 1/2013. Přeložil A. Křišťan. ISBN 1805-0948. s. 74–84
- REID, Barbara E. Il pensare e l'agire sinodale e collegiale nel Nuovo Testamento. *Concilium*, 57 (2/2021)..., s. 111–121
- REDAKČNÍ RADA. Hořčičné zrno – Programový úvodník. *Živá teologie*, 1 (1/2022), Stálá příloha časopisu Fermentum, s. 56–61.
- RENKEN, John A. Synodality: A constitutive Element of the Church: Reflections on Pope Francis and Synodality. *Studia canonica*, 52, 2018. ISSN 2295-3019, s. 5–44
- REPOLE, R. *Il sinodo diocesano. Una prospettiva teologica*. In BATTOCCHIO, R. – TONELLO, L. (ed.). *Sinodalità... 2020...*, s. 97–119
 - Quale sinodalità per quale Chiesa: Rassegna bibliografica su un tema neto in sordina e oggi centrale nel magistero di Francesco. *Il Regno*, 14/2018. ISSN 0034-3498, s. 411–415
 - *Sinodalità-collegialità: quali circolarità possibili e quali indicazioni per il cammino*. In ARCIDIOCESI DI MILANO: VICARIATO PER LA FORMAZIONE PERMANENTE DEL CLERO (ed.). *La sinodalità nella Chiesa: Un approccio multidisciplinare*. Milano: Centro Ambrosiano, 2018, s. 69–94
- *Revue církevního práva*. 53, 3/2012
- ROUTHIER, G. *Il rinnovamento della vita sinodale nelle chiese locali*. In GALLI, Carlos María – SPADARO, Antonio (ed.). *La riforma...*, 2016, s. 233–247
 - La sinodalità: dimensione costitutiva della chiesa ed espressione del vangelo. *Concilium*, 57 (2/2021)..., s. 111–121
 - La synodalité dans l'Église locale. *Scripta theologica*, 2016, vol. 48. ISSN 0036-9761, s. 687–706
 - *Marcher ensemble et vivre la synodalité*. In ROUTHIER, G. – VIAU, Marcel (ed.). *Précis de théologie pratique*. 2. vyd. Paris: Lumen vitae, 2017. 891 s. ISBN 978-28-7324293-0, s. 723–736
 - *Perspectives et dimensions d'une recherche sur la synodalité de l'Église*. In MELLONI, Alberto – SCATENA, Silvia (ed.). *Synod and Synodality: Theology, History, Canon Law and Ecumenism in new contact: international Colloquium Bruges 2003*. Münster: Lit 2005. 720 s. ISBN 382-58-7437-0, s. 91–105

- RÜCKL, Jan. *Eklesiologie Felixe Maria Davidka*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007 ...*, s. 183–201
- RUSSO, Adolfo. *Per una chiesa sinodale: Attese del passato e promesse per il futuro*. In SALATO, N. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1...*, s. 53–70
- RUSH, Ormond. *Plenary Council Participation and Reception: Synodality and Discerning the Sensus Fidelium* [online]. In PlenaryCouncil. Austrálie: Australian Catholic Bishops Conference, 2016 [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné na [www: <https://plenarycouncil.catholic.org.au/wp-content/uploads/2018/05/OrmRushParticipationReception.pdf>](https://plenarycouncil.catholic.org.au/wp-content/uploads/2018/05/OrmRushParticipationReception.pdf)
 - Inverting the Pyramid: The *Sensus Fidelium* in a Synodal Church. *Theological Studies*, 2017, Vol. 78(2). ISSN 0040-5639, s. 299–325
- RUTA, Simona Segoloni. *Chiesa e sinodalità*. In BORDELLO, Emanuele – MIGNOZZI, Vito – MORETTO, Daniele (ed.). *Il discernimento: Significati, modelli, processi*. Verucchio: Camaldoli, 2018. ISBN 978-88-9426476-0, s. 163–196
- RÜCKL, Jan. *Eklesiologie Bonaventury Bouše OFM*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007 ...*, s. 131–167
- RYŠKOVÁ, Mireia. *Eklesiologie Josefa Zvěřiny*. In *tamtéž*, s. 168–176
- SALATO, Nicola. *I fondamenti teoretici del camminare insieme*. In SALATO, Nicola (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1... 2020*, s. 5–11
 - L'eclesiologia in una visione sinodale: una rilettura trinitaria. In ASTI, F. – CIBELLI, E. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 2... 2020*, s. 45–58
 - *Per una chiesa sinodale: Il sentiero interrotto del Consensus fidelium*. In SALATO, Nicola (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1... 2020*, s. 171–182
- SARTORIO, Ugo. Sinodalità per una chiesa in riforma. *Studia Patavina*, 66 (2019). ISSN 0039-3304, s. 279–292
- SCANZIANI, Francesco. *Ecclesiologia in evoluzione. Tracce di una Chiesa sinodale nel postconcilio*. In ARCIDIOCESI DI MILANO: VICARIATO PER LA FORMAZIONE PERMANENTE DEL CLERO (ed.). *La sinodalità nella Chiesa...*, 2018, s. 9–49
- SCATENA, S. *Da Medellín ad Aparecida: La "Lezione" di un'esperienza regionale per un ricerca di forma e stili di collegialità effettiva*. In GALLI, C. M. – SPADARO, A. (ed.). *La riforma e le riforme nella chiesa...* 2016..., s. 248–267
- SEMERARO, Marcello. *Sinodalità*. In AIME, Oreste a kol. (ed.). *Nuovo Dizionario Teologico Interdisciplinare*. Bologna: EDB, 2020. 856 s. ISBN 978-88-1023116-6, s. 653–658
- SCHICKENDANTZ, Carlos. *Elitismo y clericalismo. La conversión sinodal y la crisis de los abusos*. In LUCIANI, R. – SCHICKENDANTZ, C. (ed.). *Reforma de estructuras y conversión de mentalidades... 2020...*, s. 231–258
 - La reforma de la Iglesia en clave sinodal. Una agenda compleja y articulada. *Teología y Vida*, 58, 1/2017 [e-kniha] ISSN 0717-6295, s. 36–60
 - *Sinodalidad en todos los niveles: Teología, diagnóstico y propuestas para una reforma institucional*. In CAAMAÑO, J. C. – AZCUY, V. R. – GALLI, C. M.

- (ed.). *La eclesiología del Concilio Vaticano II: memoria, reforma y profecía*. Ciudad Autónoma de Buenos Aires: Agape Libros, 2015. 684 s. ISBN 978-98-7640407-5, s. 513–534
- SKALICKÝ, Karel. *Kolegialita a spoluodpovědnost*. In NOVOTNÝ, Vojtěch (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století... 2007...*, s. 264–266
 - SKOBLÍK, Jiří. *Česká eklesiologie padesátých let v teorii a praxi (Reminiscence, nikoliv reflexe)*. In *tamtéž*, s. 47–72
 - SMÉKAL, Vladimír. *Osobnosti tvoří dějiny – psychologie a antropologie*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007... 2007...*, s. 184–191
 - SOLIGNAC, Aimé – DUMEIGE, Gervais. *Tradice*. In: AMBROS, P. *Svoboda k alternativám...*, s. 401–425
 - SOUZA, Alzirinha. La forace de la « collégialité » aux conférences du CELAM: Une route historique et théologique qui commence lors de la conférence de Medellín (1968). *Recherches de Science Religieuse*, 2019/2, Tome 107..., s. 245–257
 - *Puebla: resistencia y colegialidad sinodal en América Latina*. In LUCIANI, R. – SILVEIRA, Maria del Pilar. (ed.). *La sinodalidad en la vida de la Iglesia...* 2020.
 - SPADARO, Antonio. Rozhovor s papežem Františkem [online]. *Civiltà Cattolica* 9. 8. 2013 [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.laciviltacattolica.it/wp-content/uploads/2013/09/SPADARO-INTERVISTA-PAPA-PP.-449-477.pdf>>
 - SPADARO, A. – GALLI, C. The Synodal Church [online]. *Civiltà Cattolica* 26. 10. 2018 (aktualizováno 4. 3. 2021) [cit. 6. 8. 2021]. Dostupné na www: <<https://www.laciviltacattolica.com/the-synodal-church/>>
 - SVATOŇ, Robert. We do not walk alone on the Path to God's Kingdom: The Synodal process as a Challenge to deepen the Ecumenical Fellowship. *Acta Missiologica*, Vol. 16, 1/2022. ISSN 1453-7160, s. 138–153
 - STECCANELLA, Assunta. *Formare a una „mentalità sinodale“*. In BATTOCCHIO, R. – TONELLO, L. (ed.). *Sinodalità... 2020...*, s. 365–374
 - ŠEBEK, Jaroslav. *Němečtí katolíci v brněnské diecézi v době před odsunem*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007... 2007...*, s. 45–58
 - ŠLECHTOVÁ, Hana. *Fenomén sociálního vyloučení jako výzva pro pastorační praxi*. In *tamtéž*, s. 159–165
 - ŠPLÍCHAL, Josef. *Mé chápání a prožívání Církve*. In NOVOTNÝ, Vojtěch (ed.). *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století... 2007...*, s. 246–249
 - TAMARUT, Anton. Crkva u nauku pape Franje. *Bogoslovska smotra*, 87 (2017), n. 1. ISSN 1848-9648, s. 59–78
 - TERRACCIANO, Antonio. *La sinodalità nella ricerca teologica temi e sfide più rilevanti*. In SALATO, N. (ed.). *La sinodalità al tempo di papa Francesco 1... 2020*, s. 15–36

- THEOBALD, Christoph. Faire de la théologie au service d'un christianisme en diaspora: Pour un pragmatisme éclairé. *Recherches de Science Religieuse*, 2019/3, Tome 107, s. 497–523
 - La recomposition du catholicisme européen en débat: Perspective d'un théologien. *Revue théologique de Louvain*, 44, 2013. ISSN 1783-8401, s. 481–517
 - Urgences théologiques et pastorales: Á propos du « mode de vie » du Christ Jésus aujourd'hui. *Lumen Vitae*, 2020/1, vol. LXXV. ISSN 0024-7324, s. 97–112
- TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Grech: Církev je synodální, protože je společenstvím: Rozhovor s Mario Grechem*. Přel. z Vatican News – italské sekce, 22. 7. 2021. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/210722grech-cirkev-je-synodalni-protoze-je-spolecenstvim>>
- TONELLO, L. *Sinodalità e consigli pastorali diocesano e parrocchiale. Prospettiva teologico pastorale*. In BATTOCCHIO, R. – TONELLO, L. (ed.). *Sinodalità... 2020...*, s. 153–169
- TORCIVIA, Carmelo. *Per una chiesa sinodale di fratelli e sorelle: stili, luoghi, dinamiche*. In BATTOCCHIO, R. – TONELLO, L. (ed.). *Sinodalità... 2020...* s. 201–223
- VACLÍK, Petr. *Rozhovor s arcibiskupem Janem Graubnerem, předsedou ČBK* [online]. Tiskové středisko ČBK. 1. 10. 2021 [cit. 30. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/211001arcibiskup-graubner-ulohou-evropske-cirkve-je-predani-viry-nasledujicim-generacim>>
- VALDRINI, Patrick. Promotion et limites de l'exercice de la synodalité dans l'Église catholique. *Quaderni di diritto e politica ecclesiastica*, n. 1, aprile 2017. ISSN 1122-0392, s. 127–139
- VENTURA, Václav. *Eklesiologie Jana Evangelisty Urbana OFM*. In NOVOTNÝ, V. (ed.). *Česká katolická eklesiologie... 2007...*, s. 84–106
- VIAN, Giovanni. *Le pape François et la mondialisation: Un pontificat pour un christianisme global?* In VIAN, G. (ed.). *Le pontificat romain dans l'époque contemporaine*. Studi di storia, 5. Venezia: Ca'Foscari, 2018. 252 s. ISBN 978-88-6969239-0, s. 215–236
 - *The papacy in the Current Age: Between Modernity and Globalisation*. In tamtéž, s. 237–242
- VIDO, Roman. *Křesťanství v hodnotové orientaci současné české společnosti*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Brněnská diecéze 1777–2007... 2007...*, s. 166–170
- VITALI, Dario. *La circolarità tra sensus fidei e magistero come criterio per l'esercizio della sinodalità nella chiesa*. In GALLI, C. M. – SPADARO, A. (ed.). *La riforma e le riforme nella chiesa... 2016...*, s. 189–206
 - Più sinodalità: La Chiesa di papa Francesco. *La Rivista del Clero italiano*, 97 (1/2016), s. 21–36
 - *Sinodalidad. De Apostolica sollicitudo a Episcopalis communio*. In LUCIANI, Rafael – COMPTE, M.ª Teresa. *En camino hacia una Iglesia sinodal... 2020...*, s. 25–48

- *Sinodalità della chiesa e collegialità episcopale*. In BATTOCCHIO, R. – TONELLO, L. (ed.). *Sinodalità... 2020...*, s. 265–322
- ZAMBON, G. *La synodalità nella struttura ministeriale*. In *tamtéž*, s. 36–56
- ZEMAN, Josef. *Farnost – opora a povzbuzení našeho lepšího já*. In NEŠPOR, P., DOLEŽELOVÁ, J. (ed.). *Farnost – místo pro každého?...* 2005..., s. 9–22

Další elektronické zdroje

- AKADEMIE KANONICKÉHO PRÁVA. *Stanovy Akademie kanonického práva* [online]. 2013 [cit. 21. 1. 2019]. Dostupné na www: <<http://akademie.biskupstvi.cz/index.php?page=akademicka-rada>>
- BARTONÍČEK, Radek – HROMKOVÁ, Dominika. *Rozhovor s b. Pavlem Konzbualem* [online]. Aktuálně.cz. 5. 7. 2022. *Musíme vyrazit z kostelů za lidmi, říká nový biskup. A celibát může být nepovinný* [cit. 8. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/biskup-brno-rozhovor/r~ef0dd9bef8fb11eca9eeac1f6b220ee8/>>
- BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Kontakty* [online]. Brno: *Oficiální stránky brněnské diecéze* [cit. 19. 1. 2019]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/kontakty>>
 - *Kurz katecheta*, 2021 [online] [cit. 12. 9. 2022]. Dostupné na www: <<https://kc.biskupstvi.cz/kurz-katecheta/>>
 - *Kurz Služba ve farnosti* [online]. Oficiální stránky Pastoračního střediska brněnské diecéze [cit. 12. 9. 2022]. Dostupné na www: <<https://pastorace.biskupstvi.cz/kurz-sluzba-ve-farnosti/>>
 - *P. Šikula: Víc hlav víc ví* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze: Synoda, 28. 11. 2022 [cit. 29. 11. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/2022-11-28-vic-hlav-vic-vi>>
 - *Sčítání účastníků bohoslužeb 2019*. [Interní dokument]. Brno: Biskupství brněnské, 3. 2. 2020
 - *Teologický kurz* [online]. Oficiální stránky Diecézního katechetického centra Biskupství brněnského, 2022 [cit. 12. 9. 2022]. Dostupné na www: <<https://kc.biskupstvi.cz/teologicky-kurz/>>
 - *Výroční zpráva 2014* [online]. Brno: Biskupství brněnské, březen 2015 [cit. 8. 3. 2018]. Dostupné na www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/vyrocní_zprava_2014.pdf>
 - *Výroční zpráva 2016* [online]. Brno: Biskupství brněnské, 2016 [cit. 19. 3. 2018]. Dostupné na www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/vyrocní_zprava_2016.pdf>
 - *Výstupy ze synodálních skupinek Diecézního synodního setkání* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze [Výstupy ze synodních skupinek 19.11.2022.pdf], 28. 11. 2022 [cit. 29. 11. 2022]. 4 s. Dostupné na www: <<https://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13559.pdf>>

- Zpráva o kanonické vizitaci. Brno, 15. 11. 2018 [cit. 18. 1. 2018]. Dostupné na www: <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/frm_01_08p.zip>
- BREINDL, Filip. *Arcibiskup Graubner: Návštěva Ad limina proběhla v atmosféře synodality* [online]. Radio Proglas. Web www.proglas.cz: Události [cit. 29. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://zpravy.proglas.cz/udalosti/arcibiskup-graubner-navsteva-ad-limina-probehla-v-atmosfere-synodality/>>
- CENTRUM PRO RODINU A SOCIÁLNÍ PÉČI. *Stanovy Centra pro rodinu a sociální péči z 1. 9. 2014* [online]. Oficiální stránky [cit. 31. 8. 2022]. Dostupné na www: <https://www.crsp.cz/wp-content/uploads/2018/04/Stanovy_CRSP.pdf>
- CÍRKEVNÍ TURISTIKA. *Cíle a teze* [online]. Oficiální stránky [cit. 31. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.cirkevnuturistika.cz/o-nas/cile?lang=cs>>
- LA CIVILTÀ CATTOLICA. Sinodalità effettiva e affettiva nella «Christifideles laici»: Editoriale. *Civiltà Cattolica*, Quaderna 3330, I 1989, s. 521–532
- ČESKÁ SEKCE Vatikánského rozhlasu. *Papež: Zasedání synody o synodalitě budou dvě* [online]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-10/papez-dve-zasedani-synody-o-synodalite-konstitutivni-dimenzi-c.html>>
 - *Za hradbami Vatikánu – úřady Svatého stolce se představují: Část 2: Vybírat biskupy – muže pro církev, nikoli kariéristy* [online]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2021-07/za-hradbami-vatikanu-urady-svateho-stolce-se-predstavuji.html>>
 - Část 5: *Kongregace pro klérus* [online]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2021-11/za-hradbami-vatikanu-urady-svateho-stolce-se-predstavuji.html>>
 - *Zveřejněna druhá encyklika papeže Františka z 18. 6. 2015* [online]. In Web české sekce vatikánského rozhlasu. [31. 1. 2021] Dostupná na www v českém překladu: <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21202>>
- DONÁTOR.CZ: Oficiální stránky [online]. Biskupství brněnské [cit. 31. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://donator.cz/>>
- DUKA, Dominik, kard. *Poznámky při dotazech z publika v návaznosti na proběhlou reflexi* [online]. YouTube channel Dominikánské 8: Místa vzdělání a kultury při klášteře sv. Jiljí v Praze. *Joseph Ratzinger: Pancéřový nebo uměřený papež? z 16. 2. 2023* [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné na www: <<https://www.youtube.com/watch?v=cPtSUuNDGoE>>
- HLÁVKOVÁ, Anežka. *Rozhovor se Stanislavem Přibylem* [online]. Radio Proglas. Web www.proglas.cz. *Národní syntéza synody vzniká na Velehradě* [cit. 30. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://zpravy.proglas.cz/udalosti/narodni-syn-teza-synody-vznika-na-velehrade/>>
- HRUŠKA, Petr. *Příspěvek českých delegátů na Kontinentálním synodálním setkání v Praze*, 8. 2. 2023 [online]. Osobní stránky autora [cit. 15. 3. 2023]. Dostupné na www: <https://agas.cz/blog_clanek.php?clanek=4000>

- CHYBA, Josef. *Formační setkání* [online]. Oficiální webové stránky Biskupství brněnského, únor 2018 [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné na www: <<http://formace.biskupstvi.cz/index.php?page=formacni-setkani>>
- KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UK. *Konference o synodalitě z 12. 10. 2021...*
- *Konference „Diecéze – živý organismus?“: Aktuality: Stránky provozované Českou biskupskou konferencí* [online]. 15. 2. 2007 [cit. 21. 1. 2019]. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/archiv/070215-konference-dieceze-zivy-organismus>>
- KONZBUL, P., pomocný biskup, koordinátor synody brněnské diecéze. *Slovo při bohoslužbě na zahájení synodálního procesu v brněnské diecézi 17. 10. 2021* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze: Synoda, 22. 10. 2021 [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné na www: <<http://www.biskupstvi.cz/storage/akt/13046.pdf>>.
- MALIŇÁKOVÁ, Klára. *Reflexe výstupů diecézní a národní synody: příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů a osob zapojených do synodu 19. 11. 2022* [osobní poznámky]
- *Mše svatá – Diecézní synodální setkání* [online]. YouTube channel Katedrála Petrov, 7. 5. 2022 [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.youtube.com/watch?v=I53p8WeQ1ms>>
- *Národní synodální setkání: V synodálním procesu budeme pokračovat* [online]. Tiskové středisko ČBK. 6. 7. 2022 [cit. 28. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220706narodni-synodalni-setkani-v-synodalnim-procesu-budeme-pokracovat>>
- *O nás: Akademie kanonického práva* [online]. 2012 [cit. 10. 9. 2018]. Dostupné na www: <<https://akademie.biskupstvi.cz/index.php?page=o-nas>>
- PASTORAČNÍ STŘEDISKO BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉHO. *O nás* [online]. Brno: Oficiální stránky brněnské diecéze [cit. 19. 1. 2019]. Dostupné na www: <<https://pastorace.biskupstvi.cz/>>
- RADIO PROGLAS. *Mše svatá ze 17. 10. 2021* [online] [cit. 25. 7. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.proglas.cz/program/detail-poradu/2021-10-17-16-00-00/>>
- SLOUK, Václav. *Dopis animátorům z 18. 3. 2002* [osobní archiv]
 - *Zpráva o sněmovním procesu v brněnské diecézi na konci roku 2000. 16. 11. 2000* [osobní archiv]
 - *Zpráva o sněmovním procesu v brněnské diecézi na jaře roku 2000. 14. 3. 2000* [osobní archiv]
 - *Zpráva o sněmovním procesu v brněnské diecézi na konci roku 2001. 12. 12. 2001* [osobní archiv]
- *Statuto consiglio interparrocchiale pastorale nel territorio di Valle Mosso z 18. 3. 2016* [online]. Oficiální stránky farností Valle Mosso [cit. 14. 3. 2023]. Dostupné na www: <<http://www.parrocchievallemosso.it/wp-content/uploads/2016/05/CIP-STATUTO-DEFINITIVO-SAB-SE-CIM-con-lettera-di-presentazione.pdf>>

- *Synodální cesta ve farnostech brněnské diecéze* [online]. Biskupství brněnské: oficiální stránky brněnské diecéze: Synoda, 18. 4. 2022 [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné na www: <<http://www.biskupstvi.cz/2022-03-04-synodalni-cesta-ve-farnostech>>
- TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Apoštolský nuncius v Německu ke kauze zřizování „synodální rady“ a svěcení žen* [online]. Tiskové středisko ČBK. 1. 3. 2023 [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné na www: <https://www.cirkev.cz/apostolsky-nuncius-v-nemecku-ke-kauze-zrizovani-synodalni-rady-a-sveceni-zen_21740>
 - *Národní synodální setkání (odpolední část): videozáznam* [online]. Oficiální YouTube channel domény Cirkev.cz. 6. 7. 2022 [cit. 31. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220706narodni-synodni-setkani-na-velehrade>>
- VATICAN NEWS. *Council of Cardinals meets to discuss next Synod of Bishops* [online]. 22. 9. 2021 [cit. 31. 1. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2021-09/council-cardinals-meeting-pope-francis-synod-bishops.html>>
- VOLKOVÁ, Magdalena. *Příspěvek při diecézním synodálním setkání*. In *Mše svatá – Diecézní synodální setkání* [online]. YouTube channel Katedrála Petrov, 7. 5. 2022 [cit. 30. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://www.youtube.com/watch?v=I53p8WeQ1ms>>
- WACHTARZOVÁ, Adéla. *Telefonní rozhovor s pomocným biskupem P. Konzbulem*, 15. 2. 2022 [online]. Radio Proglas. Web www.proglas.cz. *Jistá míra zvědavosti ve mně klíčí, přiznal biskup Konzbul* [cit. 6. 8. 2022]. Dostupné na www: <<https://zpravy.proglas.cz/udalosti/jista-mira-zvedavosti-ve-mne-klici-priznal-biskup-konzbul/>>

Seznam příloh:

Tištěné přílohy:

- *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor z 13. 2. 2023*

I. Synodalita o synodalitě v brněnské diecézi a na úrovni české místní církve

1. *Pokus o náčrt – shrnutí kroků (etap) synodního procesu*
2. *Rozhovor s Klárou Maliňákovou: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor z 5. 12. 2022*

II. Synodalita v brněnské diecézi – kvalitativní výzkum

- *Podrobné výzkumné otázky s jejich teoretickými, kriteriologickými východisky, popisem a případným hodnocením*

Elektronické přílohy:

- *Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor – teorie a dotazník*

I. Synodalita o synodalitě v brněnské diecézi a na úrovni české místní církve

1. KONZBUL P., pomocný biskup, koordinátor synody v brněnské diecézi.
E-mail z 12. 10. 2021
 2. *E-mail z 5. 11. 2021*
 3. *Slovo k synodálnímu procesu. In Acta Curiae Episcopalis Brunensis, 10/2021*
4. POSPÍŠILOVÁ, Marie – ŠIKULA, Petr. *E-mail ze synodalita@dieceze.cz z 8. 7. 2022*
5. MALIŇÁKOVÁ, Klára – ŠIKULA, Petr. *Synoda v procesu: Pracovní materiál pro prezentaci průběhu vyhodnocení synodálních farních výstupů, 25. 4. 2022*
6. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Synoda o synodalitě 2021-2023: Dotazník*
 7. *Program pro účastníky Diecézního setkání koordinátorů diecézních skupin a osob aktivně zapojených do synodu [v e-mailu účastníkům 17. 11. 2022]*
8. VOLKOVÁ, Magdalena. *Ohlédnutí se za sobotním synodním setkáním [v e-mailu účastníkům 21. 11. 2022]*
9. *Rozhovor s emeritním biskupem Vojtěchem Cikrlem: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor z 20. 2. 2023*

II. Synodalita v brněnské diecézi – kvalitativní výzkum

1. *Přepisy rozhovorů s kódováním a popisem respondenta a průběhu (19 souborů)*
2. *Detaily k metodě, respondentům a jejich skupinám, k rozhovorům, k práci s nimi a jejich analýze a limity výzkumu (5 s.)*
3. *Systém kategorií (kódů) s definicemi a příklady (8 s.)*
4. *Sumáře hodnocení pro každou farnost*
5. *Tabulka všech sumářů*
6. *Tabulka (matice) počtu kódovaných míst ve všech rozhovorech podle kategorií (kódů)*

III. Hodnocení stavu synodality v brněnské diecézi

- *Rozhovor s Romanem Kubínem z 27. 3. 2019: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor s tehdejší biskupským vikářem pro pastorační*

Přílohy – tištěné

Rozhovor s diecézním biskupem Pavlem Konzbulem:

Polostandardizovaný výzkumný rozhovor z 13. 2. 2023

Otázky vycházeli z připraveného dotazníku (na základě teorie) – viz Přílohy – elektronické.

I.

Tázající: *Nejprve bych se zeptal na diecézní fázi synody – to jsi byl ještě jako pomocný biskup koordinátorem?*

Odpovídající: Ano.

a) T: *Dokumenty synody předpokládaly, že syntézy budou vznikat nejenom jako souhrn práce všech těch synodálních skupinek, ale také jako následný proces diecézního duchovního rozlišování. Konkrétně se tam mluvilo o tom, že to mohly být práce synodálních týmů, biskupa, kněžské rady, diecézního předsynodálního shromáždění... Zhodnotil bys nějakou fázi vzniku syntézy jako diecézní komunitní rozlišování?*

O: Asi bych možná to vzal jako od „Adama“, protože když mě Vojtěch [biskup] jmenoval tím diecézním *koordinátorem*, tak to vyvolalo u některých lidí – takových citlivějších na klerikalismus – pocit, že to je vrchol klerikalismu. Ale ono to bylo spíš z důvodů organizačních, což se ukázalo, že každá diecéze k tomu přistupovala trochu jinak, mechanismus byl jiný: zatímco třeba v Hradci Králové oslovili [diecézní] koordinátoři [myslí laici] vikáře a ti jim přes svoje kněze dodali lidi, kteří byli kontaktní „šéfové“ těch synodálních skupin, my jsme postupovali tak, že jsme oslovili přímo kněze bez toho jednoho stupně. V Praze třeba oslovili přímo lidi – tam do toho systému kněží nebyli moc v integrování, protože tomu kněží nebyli nakloněni. Takže každá ta diecéze si to dělala trochu jinak. [...] Zde byli primárně kněží se sekretářkou, a až potom byli ti tři [jmenování tři laici odborníci...]. Tam, kde to vedl laik, musel jít za kancléřem a ten musel jít za generálním vikářem, jestli mohou tyto jednotlivé kroky udělat. V tomto případě [systém v naší diecézi] se to ukázalo jako mnohem jednodušší, takže já jsem viděl svou úlohu spíše v té organizaci než v zasahování do těch výstupů, protože někteří byli přesvědčeni, že potom ti „klerikálové“ to upraví tak, aby to dopadlo podle jejich přání. [...] Takže my jsme postupovali tak, že já jsem s Maruškou Pospíšilovou, která mi dělala takovou sekretářku synody, oslovil ty kněze, oni dodali jména zástupců z farností, kteří měli tu synodalitu na starosti (ať už byli vedoucí té skupiny, nebo když bylo více těch skupin, tak měli na starosti šéfy těch skupin), a potom jsme komunikovali s těmi lidmi napřímo. Ale všechno dostávali jejich kněží na vědomí, to jsi asi sám zažil, že nebyla žádná informace, kterou by ten farář nedostal. Někde tomu nevěnoval moc pozornosti, někde tomu pozornost věnoval.

A tak se nastavil ten systém, potom se na úrovni všech diecézí začal sestavovat nějaký ten *dotazník* nebo vlastně to vlastní šetření. Víceméně jsme se více sdružili Hradec Králové, Olomouc, Ostrava a Brno, a trochu České Budějovice. Litoměřice si řekli, že si to udělají po svém. Plzeň byla dokonce časově rychlejší, protože mezitím se ten časový harmonogram posunul, ale oni si nechali ten původní, takže oni si jeli jiným způsobem. Takže my jsme vlastně spíš modifikovali to, co si sestavily dohromady, tady ty diecéze. Modifikace spočívala spíše v technických věcech, ne tolik v obsahových, ale v technických. [...] Bylo to pro ty skupinky náročné, ten dotazník, ale byl už vlastně v těch diecézích sestavovaný tak, aby se dal vyhodnotit systematickým způsobem, aby to nebyl jenom text bez žádných klíčových slov, z kterého by se museli vypreparovávat stěžejní témata, takže pokud si někdo stěžoval, že bylo náročné vyplňování, tak bych řekl, že měl pravdu.

T: *Za nás bych řekl, že to bylo náročné v tom smyslu, že jsme nevěděli dopředu, na co budeme odpovídat, pokud si to někdo neprošel dopředu [...].*

O: Potom, až se posbíraly ze všech skupin materiály, jsem se pokusil sestavit tým lidí, kteří umí tyto věci *zpracovávat*, což byla Klára Maliňáková, která to učí v Olomouci, pak Magdaléna Volková, která pracuje v nějaké firmě, kde řeší tady tu komunikaci s klienty, zákazníky a tak podobně. A do třetice to byl František Černín, který vystudoval sociologii [...]. A celé to „koučoval“ Petr Šikula, takový nadšenec do synody. A v podstatě tady tito lidé udělali celé to zpracování, podle určitých předpisů, kde se sledují četnosti apod. A oni vlastně byli autory té zprávy. Ten rozsah zprávy byl definován deseti stranami pro všechny diecéze. Takže co považuji za méně šťastné, byla prezentace té závěrečné zprávy. Oni odevzdali tu zprávu, pak jsme se nad tím společně sešli a pak jsme to společně rozlišovali a upravovali, měli jsme k tomu různé připomínky. Trochu se to vypilovalo, pak jsem to dal panu biskupovi Vojtěchovi, ten nezměnil ani čárku, přečetl si to a zprávu jsme odeslali.

Potom [...] se to liturgicky uchopilo a tvůrci prezentovali v katedrále tu zprávu. Nebyl tam moc prostor na diskusi, byla to spíš prezentace, nebyla to panelová diskuse – ta proběhla na podzim [po skončení oficiální diecézní fáze] na Biskupském gymnáziu. Nevím, jestli to bylo dobře nebo špatně, ale nakonec [...] jsem z toho měl celkem dobrý pocit, možná už to bylo takové usazenější, zatímco v té katedrále [...] někteří čekali, že tam bude diskuse, ale na to už tam nebyl časový prostor, takže to mělo plus i mínus.

b) T: *Ač tato nějaká diecézní konzultační fáze té biskupské synody a pravděpodobně také nějaká budoucí realizační fáze na diecézní úrovni není pojímána jako diecézní synoda v pravém slova smyslu, myslím, že by se jí do budoucna mohla stát. To by vyžadovalo motivaci, čas a metodiku, které by umožnily třeba více promyšlený výběr zástupců různých částí diecéze, systematictější práci toho společného rozlišování, třeba jak to bylo teď na té fázi kontinentální v Praze. Dovedeš si představit do budoucna takový proces v naší diecézi, pokud ano, jak?*

O: Já teď nedokážu odpovědět, jestli by měla být v blízké době nějaká diecézní synoda, spíš se můžeme „odpíchnout“ z toho výstupu z naší diecéze (z těch deseti stránek), případně tam můžeme dát nějaké váhové koeficienty podle toho, jaký byl výstup za českomoravské provincie (nemyslím si, že by to ta kontinentální fáze už posunula někam jinam). Celkem se z toho našeho závěru ty některé věci dají realizovat. Nemám tím na mysli učení církve, jestli pro LGBT+ se bude měnit katechismus nebo ne [...], ale myslím si, že je tam dost prostor, aby tam zaznívaly ty věci ohledně komunikace, řízení farností a podobně, že není potřeba čekat až skončí příští rok celá biskupská synoda ve Vatikánu, my se můžeme pustit do práce teď.

II.

4. Nechci, aby to nevyznělo, že jsem udělal něco nového, ale že jsem se podíval na některé věci třeba jinak. Pan biskup s *diecézní pastorační radou*, která není podle kodexu povinná (je jenom doporučena), měl asi takovou zkušenost, že když to bylo takové rozpačité nebo možná chybělo zadání..., tak ji asi před patnácti lety neobnovil, když skončila její platnost. A mně tady ten synodální proces [...] řekl, že by to byl důvod tady tím začít. Tedy nic nového jsem nevymyslel, spíše [...] to by byla jedna věc: zřízení pastorační rady diecéze

1. Také jsem jako farář zažil, že jsem měl nějakou farní radu, která měla stanovy [...] z devadesátých let [...]. I z toho setkání na Biskupském gymnáziu [se ozývalo] takovéto volání, aby ty *pastorační rady [farností]* v diecézi byly, aby měly jednotné předpisy.

b) Protože když si je vytvořil farář, tak když přijde jiný farář, tak už ho to právně nezavazuje [...]; aby byl nějaký dokument, který by byl pro všechny farnosti stejný. Aby nebyl příliš dlouhý a precizní (protože některé ty dokumenty, inspirované někdy Německem, byly tak precizní, že se v malých farnostech nedaly vůbec realizovat), aby měl trochu variabilitu (Ale [...] ne v tom, aby tam byl jenom kaplan, kostelník a farář, v té radě) [...].

a) A vedla se diskuse, jestli [mají být rady] povinné nebo nepovinné – to mně pomohla nová kněžská rada, která se kupodivu jednohlasně přiklonila k tomu, že budou povinné. Já jsem v tom váhal, ale [její členové] říkali, že bude lepší, když budou povinné (a tam kde to nejde, [tak se to dá] dispenzovat než říct, že je to hodně doporučené, ale...).

b) Teď, když se to zveřejní a stane se to platným, tak bych chtěl udělat takové setkání nebo kurz – třeba i [...] online, – jak to uvést v život (protože jedna věc je dokument a druhá věc je, jak to uchopit, jak to uvést do toho života). Ty stanovy jsou jakoby učebnice a ještě [bude dobré] k tomu vytvořit metodiku (ale ne takovým způsobem, že by to bylo zase padesát papírů, které by se musely nastudovat, ale třeba i online pro faráře i členy pastorační rady, aby se vyhnuli extrémům: aby na jedné straně farář nerozdal jen úkoly

a neodešel a na druhé straně naopak aby pastorační rada nezaúkolovala faráře a neodešla.

T: *A jakým způsobem uvažujete postupovat v případě, že nějaká farnost (nebo celek farností, který spravuje nějaký farář) neustanoví pastorační radu – aby v nich komunikace a ta zpětná vazba z diecéze kromě kněze byla oficiálně zajištěna?*

O: Jednak ty směrnice počítají s tím, že kněz může mít jednu pastorační radu, pokud spravuje více farností, pokud ty farnosti nejsou tak silné, že by nedokázali pastorační radu poskládat sami – což může pomoci ty lidi z jednotlivých farností spojit dohromady (Myslím si, že by to bylo takovou výjimkou, že by byl někdo v takových farnostech, že by to vůbec nešlo poskládat); potom by to měl [ten kněz] řešit po poradě s děkanem proč to nejde (obávám se, že v takovém případě by to mohla být osobnost toho faráře, že je takový autoritativní. Pastorační rada je něco jiného než ekonomická. Pastorační je spíše takovou radou, souhlas ekonomické rady je potřeba právně k některým úkonům). Spíše bych to řešil operativně, kdyby to nastalo (spíš by to bylo v nějakých oblastech Znojemska nebo nějakého pohraničí – ale tam to spíše nenastane – nebo někde tam kde je „FATYM“ [...], mohou mít všichni dohromady pastorační radu pro celý ten „fatym“ [...]).

T: *Máte připravený konkrétně nějaký nástroj, metodu propojení pastorační rad s tebou jako biskupem či s tvými spolupracovníky?*

O: Zatím ne.

Máme domluveno s týmem synody, že udělají nějaký podklad, že by ta synodalita pokračovala v naší diecézi. A s tímto podkladem já půjdu do té pastorační rady diecéze, abychom si to tam prodiskutovali. [...] Měli by to rozpracovávat a snažit se přijít s nějakým návrhem, jaké kroky dělat. A to bych chtěl právě probírat s pastorační radou diecéze, která byla vybraná, tak, aby tam byli zástupci z různých koutů diecéze [...].

2. T: *Důležitou strukturou naší diecéze je děkanství. Do současnosti fungovalo převážně jako administrativně komunikační orgán pro předávání informací. Můžeme předpokládat, že bude nabývat čím dál tím větší pastorační důležitost, když budou jednotlivé farnosti nějak ztrácet schopnost – třeba úbytkem věřících a farářů – plnit všechny úkoly? Co vidíš jako potřebný krok, aby děkanství fungovala do budoucna více synodálně, pastoračně?*

O: Jsem ve fázi omlazování děkanského sboru, což je dobrá věc, která by měla probíhat kontinuálně, ne, že se najednou změní všichni děkani, aby byli o generaci mladší, protože „starého psa novým kouskům nenaučíš“ [...] (Když je někomu kolem sedmdesátky, tak už nezmění to uvažování, ani není potřeba ho k tomu nutit), takže to je proces takového toho omlazování.

Teď během postní doby, já, Pavel Kafka [generální vikář] a Pavel Šenkeřík [biskupský vikář pro pastorační] *navštívíme všechny děkany*, rozdělili jsme si je na třetiny, abychom to nějakým způsobem zvládli. Zkusíme se s nimi vrátit k tomu pastoračnímu plánu – jak bylo to pastorační mapování [budoucnost rozložení farností] a současně (jenom s děkanem osobně, ne se skupinou farníků nebo lidí z děkanátů) k tomu, co by viděli [jako potřebné]: třeba [jak řešit] komunikaci [...] mezi farnostmi a faráři (abychom se mohli inspirovat. Třeba pěkná věc byla v blanenském děkanství, že dělali jednou za rok sraz lidí – všech spolupracovníků ve farnostech: ministrantů, varhaníků, květinářek – udělali jim nějaký program...) – tak to je jedna věc, která by se tady z toho mohla vyloupnout.

Někde funguje ten děkan tak, že někde když má [některý] farář v té *komunikaci* nějaké problémy, to bude řešit asi nejlépe, protože do té situace vidí lépe, než když to bude řešit generální vikář, který v tom děkanství nežije a nevidí do všech těch souvislostí. Na druhou stranu si děkani někdy stěžují, že oni nemají žádný nástroj nebo právní ukotvení (že jsou mezi dvěma nebo třemi mlýnskými kameny: jeden kámen je biskupství, druhý kámen jsou věřící a třetí kámen jsou faráři. A oni ho „šrotují“ a jemu, „chudákovi“, když nemá žádné *rozhodovací pravomoci*, nezbyvá, než by trpěl) – ono je to i o nějakém partikulárním zákonu. Současně probíhá revize partikulárních zákonů v naší diecézi [...], ty pravomoci děkanů jsou věc, která je potřeba posílit na té diecézní úrovni.

3. T: *Na podzimní setkání koordinátorů jsi mluvil o vizitaci farností, které by se děly v rámci děkanátů, měli by být pozváni i laici farností a byly by i více pastorační – jak se to vyvíjí, aby se nestaly jenom zdvořilostní návštěvou, ale aby byly zpětnou vazbou mezi biskupem a spolupracovníkem farností?*

O: To se má „narodit“ teď z těch rozhovorů s těmi děkany, proto já teď nedokážu říci přesnou představu, jak by to mělo vypadat. Určitě by na takovém setkání měly být dvě skupiny lidí (to neznamená, že by tam měli být všichni po celou dobu setkání společně pořád) – Toto setkání by nemělo mít charakter kontroly dokumentů – to se může dít úplně jiným člověkem, to může být úředník, který to zkontroluje, to bych úplně oddělil

(jestli má [farnost] dobře napsané matriky [...] – Měli by tam být kněží děkanátů, zaměstnanci děkanství nebo farností, pokud si je farnost platí na nějakou smlouvu, a třetí jsou zástupci pastoračních rad (nebo skupin pastoračních rad, pokud jsou nějak sloučeni dohromady – asi by tam nemuseli být všichni [...]), ale nějací zástupci těch pastoračních rad. Nemám ještě úplně namyšlené jak by to mělo být, myslím si, že by to mělo být víc dialogické, než vypisování formuláře [...]. Spíše by tam měly být tematické okruhy: bolesti, radosti... Ale to je teď ve fázi přípravy.

4. a) T: Ještě se vrátím k pastorační radě diecéze nebo kněžské radě: máte připravenou nějakou metodu, aby [pastorační rada] nebyla jenom týmem odborníků nebo osvědčených lidí, ale aby byla co nejmíc v kontaktu s Božím lidem, s farnostmi, nebo kněžská rada zase s kněžími?

O: Oddělme od toho ještě *sbor poradců*: sbor poradců já osobně chápu jako v režimu ekonomické rady diecéze – ekonomická rada diecéze má jasně dané, co má dělat, schvaluje určitý projekty, které jsou přesně definované peněžním rozsahem apod., může se podílet určitým způsobem na nějaké strategii ekonomiky. Ona [ale] není tou, která to má vytvořit, ona to má spíše oponovat nebo shazovat ze stolu, může pochopitelně přijít se svou trochou do mlýna. Schází se, když se najde dost bodů programu k tomu, aby se sešla – tak funguje ekonomická rada diecéze –, musí každý rok schválit rozpočet, nebo je nějaký projekt apod., takže je to spíš konzultačně schvalovací orgán – podobně je na tom sbor poradců, protože většinou věci, které projdou přes ekonomickou radou jdou zase přes sbor poradců. Když se nashromáždí ty věci, které se musí řešit ve sboru poradců, tak se svolá. Práce těchto dvou je dost podobná, i když sbor poradců by měl koukat na ty pastorační věci a ekonomická rada na ty ekonomické (takže např. převod kaple v Křoví nebo v Jívoví na obec: ekonomická rada řekne, že kaple padá, že je zátěžovým majetkem, že je to v pořádku), ale sbor poradců řekne, že to není dobré, že má pro lidi zůstat. A musí se shodnou oba, jinak já nemohu jednat.

Zatímco *kněžská rada a pastorační rada*: ta má trošku jiný charakter – ta by se neměla scházet až už je tolik problémů, že je třeba ji svolat, ale měla by se scházet pravidelně a měla by být nějakým způsobem úkolovaná, aby dostávala nějaké zadání, s kterým pracuje, a měla by být prostředím, kde se něco vymyslí. Tak jako na té kněžské radě se vymyslelo, že ty stanovky budou povinné, protože jsem si nebyl jist a oni mně ujistili, že to bude lepší; nebo jsme se bavili o LGBT, že by bylo lepší, kdybychom měli kněze pro pastorační LGBT+. Je to pro mě ujištění, že nejsem „mimo mísu“. Neboť si myslím, že tyhle dvě rady by měly fungovat nejenom na schvalování něčeho, ale i jako diskusní fórum, kde se ty věci mohou určitým způsobem posunout. Ony sami mohou přijít s nějakými podněty. Ale vždycky je důležité, aby ty podněty byly pro ně nachystané, aby je dostaly nějakým způsobem dopředu, mohli nad tím uvažovat a pak bychom se sešli.

Já spíš počítám, že tyto dvě skupiny se budou scházet během roku pravidelně, zatímco ty první dvě ad hoc, když je potřeba, a spíše ty věci schvalují.

I.

a) T: *Ještě dvě otázky k národní fázi synody, předpokládám, že jsi tam byl součástí biskupů?*

O: Nebyl, tam byli diecézní biskupové. A to ještě jsem nebyl. Ale mohl jsem tam jet, ale já jsem měl něco jiného, takže jsem tam nejel. Neměl jsem povinnost tam jet, takže ti k tomu nedokážu nic říct. [...] Jinak můj pocit – [...] nebyl jsem na tom setkání, kde se z těch podkladů vytvořila ta finální verze –, když jsem si finální verzi přečetl, tak bych ji dal dvě „plus“ a jedno „mínus“: plus, že se tam promítalo, to co jsme měli my v naší syntéze, že se to tam dalo najít, že byla napsaná tak otevřeně, ale ten závěr se mně moc nelíbil, já jsem proti němu tak „poloveřejně“ protestoval u té skupiny co to tvořila, přišlo mi to „přelité svěcenou vodou“ tak moc, že se to „rozpustilo“; čekal jsem jasnější závěr.

b) T: *Nebyl tam čas pro nějaké komunitní rozlišování. Co si myslíš, že by se dalo udělat do příště?*

O: Na Velehradě to bylo už takové přestavení závěrečné zprávy, už se do toho moc nezasahovalo. Já jsem z toho setkání neměl špatný pocit, nezdálo se mně to špatný.

Je fakt, že *synoda* vyvolala různé emoce: mně psala jedna paní „hlavně abychom nehradili víru.“ Někteří lidé se bojí, že když se o těch věcech mluví, tak se to změní v tom katechismu, nebo opačně [...].

Synoda o synodalitě v brněnské diecézi a na úrovni české místní církve

1. Pokus o náčrt – shrnutí kroků (etap) synodního procesu

Vychází z dostupných informací o diecézní fáze, fáze národní a kontinentální:

Rozlišujeme kroky, kde převažuje naslouchání celému Božímu lidu či jeho zástupcům (a) a kde převažuje rozlišování či rozhodování pastýřů (b), a na konci se pokoušíme určit systém dialogičnosti kroků navzájem. Šedě jsou zaznačeny fáze, které se předpokládaly dokumenty, ale nepodařily se zrealizovat.

1. Diecézní fáze (brněnská diecéze)

- 1.a) Naslouchání všem skrze práci v základních synodálních skupinkách
- 1.b) Společné rozlišování zástupců (synodálního týmu) s pastýřem (biskupem)
- 1.a) (Možnost lidí reagovat – ač navržena v představení syntézy k reakci lidí či na synodálním setkání – v podstatě nebyla)
- 1.b) Závěr jako zodpovědnost pastýře – finální rozlišování a dopracování syntézy

2. Fáze místní církve

- 2.a) Rozlišování zástupců Božího lidu – synodální tým
- 2.b) Rozlišování biskupů
- 2.a) (Možnost reakcí – pro neveřejnost konceptu syntézy a malý čas pro zástupce na synodálním setkání a pro synodální dialog na synodálním setkání, který by umožnil reakce zástupců do syntézy zapracovat – byla minimální)
- 2.a) Závěr – závěrečná podoba syntézy jako odpovědnost rozlišování biskupů (nejasnost)

3. Fáze kontinentální

Příprava (všichni):

- 3.a),,Syntéza syntéz“ k seznámení se závěry všech – *Instrumentum laboris* celosvětové

- 3.a) Možnost každého je připomínkovat – zasláno do diecézí

Samotný průběh na setkání (delegáti):

- 3.a) Naslouchání závěrům jednotlivých skupin (místních církví)
- 3.a) Skupinové rozlišování nad danými otázkami
- 3.a) Prezentace rozlišovaného ze skupinek
- 3.a) Možnost dalšího dialogu nad prezentovaným
- 3.a) Redakční skupina závěrů jako shrnutí slyšeného a napsaného – zpracování návrhu závěrečného dokumentu (jen ve stručné verzi)

3.a) Možnost o něm (o stručné verzi) vést dialog a schvalování

Práce po setkání:

3.a) Delší část na pročtení a reakce (delegáti) – zpracování

3.b) Rozlišování biskupů – komentář k závěrečnému dokumentu

4. Fáze univerzální (předpokládané)

4.b) Rozlišování biskupů

4.a) Naslouchání zástupcům (delegátům dalších členů Božího lidu)

4.b) Rozhodnutí biskupů

(Díky dvěma etapám budou etapy ještě rozšířené)

Shrnutí:

Naslouchání Božímu lidu (tvoření rozhodnutí) vs. rozhodnutí pastýřů –
poměr etap cca. 14 vs. 7

Dialog („Ping-pong“), daný jednotlivými etapami (kroky) – cca. 6x

2. Rozhovor s Klárou Maliňákovou: Polostandardizovaný výzkumný rozhovor z 5. 12. 2022

Respondentka je členkou týmu, který zpracovával brněnskou synodní syntézu, členkou národního synodálního týmu a členkou týmu, spolupracujícího na pokračování synodální cesty brněnské diecéze.

Podklady a metoda: Otázky vycházejí ze zkoumání průběhu synody o synodalitě 2021/23, kap. 2.2.3. Níže předpokládáme předpřipravenou teorii a otázky. V rozhovoru samotném byly částečně přeformulovány či doplňovány vzhledem k odpovědím respondentky. Rozhovor probíhal z nedostatku času respondentky po telefonu a nepodařilo se ho nahrávat, proto jsou odpovědi formulovány volně – kurzivou – a schváleny respondentkou.

Připravená teorie a otázky a shrnutí odpovědí:

1. Tázající: *Při diecézním synodálním setkání jste říkala, že jste syntézu nezpracovávaly jen kvantitativní a kvalitativní analýzou, ale že hrálo – v souladu s tím, k čemu vybízeli synodní dokumenty – roli také duchovní rozlišování. Dokumenty o tom mluví tak, že syntéza měla být psána z pohledu víry, v prostředí modlitby a cílem syntézy nebylo „obecné shrnutí všeho, co bylo řečeno“, ale melo být aktem „rozlišování“¹⁰⁴⁹. Jak se to ve vaší práci konkrétně projevovalo?*

Odpovídající: Největší důraz na rozlišování byl při práci samotných synodálních skupinek, bylo ale přítomné také při zpracovávání těchto výstupů. Práci jsme začínali modlitbou a celkově jsme se jí snažili jsme se nedělat jen jako vědecký, statistický či kvalitativní výzkum, ale s nejlepším vědomím a svědomím vnímat nejen ty výpovědi jako celek, ale i osamocené hlasy, které mohly přinést nějaký nový úhel pohledu.

2. T: *Syntéza měla být podle synodních předloh¹⁰⁵⁰ „vyústěním společného komunitního rozlišování“ o hlavní otázce synody a v synodálním procesu diecézního rozlišování, co Duch skrze Boží lid říká, měl být nepostradatelnou osobou biskup – příp. i se svým týmem, se kterým se mělo spolupracovat. Pan F. Černín při diecézním před-synodálním setkání řekl, že do procesu kromě vás tří nikdo další nezasahoval. Bylo tomu skutečně tak, nebo v procesu tvorby syntézy byl biskup či další lidé, kteří spolupracovali?*

O: Není tomu úplně tak. František Černín tím myslel to, že výstupy nikdo nefiltroval. Setkávali jsme se ale pravidelně v rámci celého synodálního týmu, tedy s o. bisku-

¹⁰⁴⁹ Srov. JOIN-LAMBERT, A. De la consultation à l'*Instrumentum laboris* dans les synodes..., s. 247–257.

¹⁰⁵⁰ *Suggestions for Dioceses and Episcopal Conferences on the preparation of the synthesis.*

pem Pavlem Konzulem, kněžími Petrem Šikulou a Pavlem Kafkou a společně jsme plánovali jednotlivé kroky. Samotné analýzy jsme zpracovávali ve trojici s Magdalénou Volkovou a Františkem Černínem, zbytek týmu jsme pravidelně informovali o průběžných výstupech, oni připravili úvod syntézy a podíleli se na její celkové formě. O. biskup Vojtěch se přímo nezúčastňoval.

Doplňující otázky:

T: Pokud ne, kdo to rozhodl?

*Nebylo by pak vhodnější říci, že syntéza byla plodem ne diecézního komunitního rozlišování, ale plodem rozlišování malé skupinky odborníků?*¹⁰⁵¹

3. T: Byla jste také členkou českého synodálního týmu. Ten dostal do rukou syntézu diecézní a syntézu exarchátní. Jak práce na vzniku národní syntézy postupovala?

O: Proběhlo setkání s koordinátory diecézí, kteří představili výstupy. Po přečtení syntéz jednotliví členové navrhovali nejdůležitější témata – zastřešující kategorie. Národní tým následně strávil zpracováním národní syntézy tři dny na Velehradě, a ještě několik následujících dní. Nejprve jsme si na základě navržených kategorií stanovili hrubou osnovu. Potom jsme rozstříhali se texty všech syntéz a přiřazovali jsme je k vybraným kategoriím. Texty jsme následně zhušťovali, aby zůstala jejich podstata.

Doplňující otázka:

T: Měla být v základu plodem rozlišování biskupů.¹⁰⁵² Jaké konkrétní místo v procesu biskupové měli (na začátku, v průběhu a v závěru)?

O: Během vzniku národní syntézy část synodálního týmu představila náčrt výsledků jejich práce na zasedání ČBK. Biskupové pak na to reagovali a vytvořili komentář, který se snažil dát syntézu do širšího kontextu, takže zahrnoval i odkazy na církevní dokumenty. Národní synodální tým pak včlenil tento komentář do úvodu a závěru národní syntézy. Přitom jsme ovšem brali ohled na to, aby základem národní syntézy byly stále syntézy diecézní, a ne mnoho teorie navíc. Ve finále se tedy práce biskupů nejvíce promítla do úvodu a závěru syntézy.¹⁰⁵³

T: Kdo jsou zástupci naší české církve na budoucích shromážděních Biskupské synody? Jak oni byli do procesu zapojeni?

O: Zatím nevím, kdo bude zástupcem na biskupské synodě v Římě. Delegáti pro kontinentální setkání jsou arcibiskup Jan Graubner, kněz Prokop Brož a Josef Mikulášek a Hana Pohořalá.

¹⁰⁵¹ Nebyly použity.

¹⁰⁵² Srov. *Note of the Synod of Bishops...; Vademecum*, 3.2.

¹⁰⁵³ *Náš dodatečný teologický komentář: Otázkou je, jak v tom napříště hledat vyváženost, tak aby se neodchýlili od hlasu Božího lidu příliš, ale zároveň aby jej mohli uvést v soulad s Tradicí a celocírkevním chápáním. Nebo je to až práce užší biskupské synody?*

T: *Jaké jste používali prvky či metody duchovního rozlišování, vyhodnocování z pohledu víry?*

O: Nespěchali jsme, ale nechávali jsme si čas na reflexi, modlitbu, slavení eucharistie, sdílení toho, co v nás rezonuje. Vybrali jsme k tomu Velehrad jako symbolické poutní místo.

T: *Na národním setkání zaznělo, že finální verzi – podle dokumentů synody – mohl zpracovat někdo externí, což bylo využito. Kdo to byl a v čem závěrečnou verzi ovlivnil?*

O: To nebylo úplně dobře vysvětleno. Je to tak, jak jsme řekli výše ke spolupráci s biskupy – do textu úvodu a závěru byly začleněny jejich komentáře. Kromě toho jsme využili návrhu synodálního dokumentů požádat o zpětnou vazbu někoho, kdo se nepodílel přímo na psaní národní syntézy. Poprosili jsme tedy Petra Šikulu, který se nakonec podílel i na úpravách textu.

T: *Na národním synodálním setkání byla k dispozici předpřipravená verze syntézy. K ní zaznělo ještě dost připomínek (např. dialog s hledajícími či primát evangelizace). Jak se ve skutečnosti práce při tomto setkání promítla do konečné verze národní syntézy?*

O: Brali jsme je v potaz podle typů připomínek. Některé komentáře se týkaly toho, že určitá témata, např. mládež, nemají v národní syntéze dostatečný prostor. To ovšem nebylo důsledkem toho, že by hlasy k této tematice nebyly zohledněné, ale že se tato témata v diecézních syntézách téměř neobjevovala. Pak samozřejmě nebylo z čeho čerpat pro národní syntézu. Celkově už se po synodálním setkání udělaly v syntéze jen drobné úpravy.¹⁰⁵⁴

T: *Promítla se nějak do zpracování během procesu či na národním synodálním setkání ekumenická spolupráce?*

O: Nepromítla se do zpracování syntézy, ale např. na národním synodálním setkání na Velehradě byla za Ekumenickou radu církví přítomna Mgr. Ivana Procházková ThD., superintendentka Evangelické církve metodistické.

Doplňující otázka:

T: *Co vám při celém procesu chybělo?*

O: Centrální metodika – chodila pozdě a nebylo v ní dostatečně zřejmé, jak přistoupit ke sběru práce skupinek. Na národní úrovni to chtělo více času na tvorbu syntézy.

¹⁰⁵⁴ *Náš dodatečný teologický komentář: To je otázka, nakolik je to správně, protože synodální setkání mělo být rozlišováním na základě tohoto textu a mělo právo spolu s biskupy do textu zasahovat. Na druhé straně mohlo být nebezpečí, že jejich připomínky nebyly synodální.*

4. T: *Nedávno proběhlo diecézní synodální setkání – nebo ve skutečnosti to bylo nakonec setkání koordinátorů farním synodálních skupinek a dalších zájemců –, kde jste měla také důležitou úlohu v rámci diecézního týmu. Znáte nějaké své konkrétní úkoly v pokračování diecézní synodality? Pokud ano, jaké? Jak celý tento proces v diecézi hodnotíte?*

O: Chystáme kroky pro zpracování připomínek k Pracovnímu dokumentu pro kontinentální fázi – diecéze se má vyjádřit k dokumentu vyjádřit a říci, co rezonuje, kde vnímá napětí a s čím je třeba pracovat na kontinentální fázi. V minimalistickém pojetí by to v každé diecézi měla být alespoň práce biskupa s pastorační radou, v brněnské diecézi chystáme malou konzultaci i s koordinátory farních skupin. Celkově proces v diecézi hodnotím velmi pozitivně, mám radost, že si uvědomujeme, že synodální proces pro nás neskončil odesláním diecézní syntézy, ale je potřeba začít konkrétní témata převádět do života.

Konkrétní otázky k farní fázi synody:

5. T: *Velký důraz synoda kladla na zapojení lidí na okraji či i mimo viditelnou církev.¹⁰⁵⁵ Biskup Pavel na posledním listopadovém synodálním setkání řekl, že se to v naší diecézi moc nepodařilo. Vy byste si vzpomněla na nějaké konkrétní zkušenosti, jestli a jak se dařilo zvát či vycházet k těmto lidem?*

O: Ne.

6. Máte nějaké zpětné vazby, nakolik se dařilo se modlit a naslouchat Písmu svatému?

O: Máme zpětné vazby ze skupin, kde jsme se, alespoň v rámci brněnské diecéze, ptali, nakolik se jim dařilo pracovat v atmosféře modlitby a rozlišování. Většina skupin se opravdu poctivě snažila tímto způsobem pracovat.

7. T: *Máte k dispozici statistiku otázek v dotazníku, směřujících na práci ve skupinách?¹⁰⁵⁶*

Kolikrát se v dotaznících objevovalo, že byli ve skupince křesťané nekatolíci a spirituálně založení lidé bez církevní příslušnosti nebo „jiné“ (otázka v dotazníku č. 8)? – Skupinek alespoň s jedním nekatolíkem bylo 9 (1x pravoslavného vyznání, 4x evangelického, 4x letničního), skupinek s účastní lidmi bez církevní příslušnosti bylo 18.

Kolikrát se objevilo, že byla skupinka setkání různých lidí bez předešlé vazby (otázka č. 11)? – 29 skupin.

¹⁰⁵⁵ Viz oddíl 2.2.3.1.

¹⁰⁵⁶ Viz Předloha dotazníku v příloze. Z nich můžeme vyčíst přítomnost některých důležitých prvků synodality. Dostali jsme k dispozici statistiku odpovědí na tyto otázky.

Nakolik účastníci spolupracovali (č. 15)? – Závěry byly převážně plodem sdílení, naslouchání a spolupráce (průměr odpovědí je 8, 99¹⁰⁵⁷).

Jak si dávali prostor (č. 16)? – Většinou se dařilo, aby se všichni rovnoměrně sdíleli (průměr 8, 54).

Jak byli otevření procesu rozlišování¹⁰⁵⁸ (č. 17)? – Spíše byl čas na rozlišování, proces (průměr odpovědí 7, 62).

Jak byli otevření rozlišování, vedení Ducha svatého (č. 19)? – Závěry spíše byly plodem společného rozlišování (průměr odpovědí 8, 28).

Nakolik se snažili si naslouchat a porozumět (č. 21)?¹⁰⁵⁹ – Spíše se snažili si porozumět, otevřeně naslouchat a chápat se navzájem (průměr odpovědí 8, 51).

Nakolik se zaměřovali na celek církve (č. 18)? – Převážně se zaměřovali na místní církve (společenství, farnost, diecéze).

Nakolik panovala ve skupinkách atmosféra důvěry (č. 23)?¹⁰⁶⁰ – V naprosté většině ano (Jen asi ve třech skupinkách se vyjádřili negativně).

Mohl se ve skupince někdo cítit vyloučený, nepřijatý se svým pohledem a prožíváním (č. 24)? – V drtivé většině ne, jiná odpověď se objevila jen ve 13 skupinách.

¹⁰⁵⁷ Uvádíme zde aritmetický průměr ze škály odpovědí 1–10 bodů (Viz BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Synoda o synodalitě 2021-2023: Dotazník* [Příloha]), který nám zde stačí pro orientační obecný pohled.

¹⁰⁵⁸ Není zde z toho nutně myšleno duchovní rozlišování.

¹⁰⁵⁹ Naslouchání Duchu svatému vyžaduje mj. modlitbu a naslouchání Písmu. Srov. oddíl 2.2.3.1.

¹⁰⁶⁰ Je také předpokladem, viz. oddíl 2.2.3.1.

Synodalita v brněnské diecézi – kvalitativní výzkum

Podrobné výzkumné otázky s jejich teoretickými, kriteriologickými východisky, popisem a případným hodnocením

Nejprve představíme cíl výzkumu, výzkumné otázky s jejich teoretickými, kriteriologickými východisky a stručným popisem a také z nich vyplývající otázky pro rozhovor (textový průvodce k rozhovorům). Do poznámek uvádíme kromě odkazů také některá zpětná hodnocení správnosti obsahu otázek a dotazníkových otázek. *Výzkumné otázky* jsme stanovili tyto:

1. Otázka: Synodalita farnosti s širší církví – zda a jak funguje synodální propojení mezi farnostmi a farníky na jedné straně, a ostatními farnostmi, a mezi diecézí a celou církví na straně druhé

a) Teorie: Služba papeže a sboru biskupů vychází nejen z darů, které jim dává Bůh osobně, ale je neoddělitelně spojena také s posláním celého Božího lidu církve, a také každá partikulární církev nutně potřebuje žít v napojení na ostatní partikulární církve (**církev univerzální**).¹⁰⁶¹

Chceme zjistit: Ví členové Božího lidu, že církve (a služebníci jako papež a biskupové) nemůže bez jejich zapojení dobře plnit svou službu (např. vést k dobrému cíli synodu), a že jejich diecéze nebude schopná být dobrou církví bez čerpání z pohledu a darů¹⁰⁶² církve univerzální (konkrétně magisteria a jejích dokumentů a toho, co rozlišili biskupové na úrovni místních církví, příp. regionů)? Projevuje se to prakticky? Jak (zapojením při synodě, zájmem o její výsledky na všech úrovních, o to, co nám říkají papež a biskupové¹⁰⁶³)? Pokud tomu tak moc není, jaké jsou toho důvody?

b) Teorie: Církev žije a plní své poslání na prvním místě v každé jednotlivé **diecézi**.¹⁰⁶⁴

Chceme zjistit: Chápe Boží lid toto prvenství své přináležitosti k diecézi (ve smyslu toho, že jednotliví věřící, ani farnost či nějaké společenství nemohou být skutečně církví bez diecéze a jejího biskupa)? Projevuje se to nějak prakticky? Jak (zájmem o dění v diecézi a o to, co jim říká biskup, zapojením se do tohoto dění a snahou o realizaci

¹⁰⁶¹ Vychází z kap. 1.5 Synodalita na všech úrovních, ale také z „*communio* všech partikulárních církví“ v 1.4.3.

¹⁰⁶² EC 7.

¹⁰⁶³ Na tento aspekt jsme nedostali žádnou odpověď. Musela by se jinak formulovat nebo přidat otázka rozhovoru, avšak jeden kvalitativní rozhovor neumožňuje jít příliš do detailů jako expertní rozhovor.

¹⁰⁶⁴ Vychází z kap. 1.5 Synodalita na všech úrovních.

výzev biskupa, ochotou ke spolupráci s ostatními farnostmi a na úrovni děkanátu)? Pokud tomu tak moc není, jaké jsou toho důvody?

Otázka dotazníku: Všichni věřící byli pozváni a stále mají možnost zapojit se do synody. Jaký přínos, vnímáte, že tato synoda má nebo by mohla mít pro vaši farnost, naši brněnskou diecézi či celosvětovou církev?¹⁰⁶⁵

2. Otázka: Zodpovědnost a účast na poslání – zda a jak všichni členové Božího lidu vnímají svoji zodpovědnost za poslání církve a uplatňují ji

a) Teorie: Církev musí být společenstvím v pravém slova smyslu, kde se každý účastní: každý pokřtěný od Boha dostal Ducha svatého a jedinečná charismata pro službu v církvi a její poslání, a církev jej tak potřebuje.¹⁰⁶⁶

Chci zjistit: Jsou si toho členové Božího lidu vědomi, tedy i nutnosti své účasti (cítí zodpovědnost za farnost, za její hlavní činnosti, zajímají se, ví, že mají „aktivní“ podíl i na slavení eucharistie, na prvním místě svojí modlitbou a podílem na oběti)? Projevuje se to v jejich jednání? Jak (jsou zajištěny služby při bohoslužbách, nabízejí své služby, pokud se nemohou aktivně účastnit, modlí se)? Je pro to děláno něco ze strany těch, kteří vedou? Co (mluví o tom, informují dostatečně o tom, co farnost dělá, mluví o tom, do čeho by bylo dobré se zapojit, vyhledávají spolupracovníky podle jejich darů, zapojují do vyhledávání i jiné)? Pokud málo, co tomu brání?¹⁰⁶⁷

b) Teorie: Hlavním poslání církve je být znamením a nástrojem společenství všech lidí s Bohem svědectvím o evangeliu.¹⁰⁶⁸ Považuje všechny lidi už nyní v širším slova smyslu za své bratry, a také s nimi tak jedná.¹⁰⁶⁹

Chci zjistit: Chápu to členové Božího lidu (že je to jejich hlavní poslání a že jsou všichni lidé jejich bratry)? Jak se to projevuje v praxi (jsou k tomu vybízeni, vědomí tohoto poslání určuje jejich činnost a úmysly při všem, co dělají, určuje činnost farnosti: je v ní něco, jehož cílem jsou lidé mimo společenství, členové Božího lidu se snaží

¹⁰⁶⁵ Nepřímá otázka, která však má potenciál vypovídat o vztazích s různými úrovněmi synodality.

¹⁰⁶⁶ Vychází z kap. 1.4.5 Církev nemůže naplňovat své poslání bez mnohostranné účasti všech pokřtěných, a proto musí být synodální.

¹⁰⁶⁷ ale také z pojetí subjektu církve, kterým je celý Boží lid – a proto každý pokřtěný – a z eucharistické účasti jako formy synodality v kap. 1.4.3

¹⁰⁶⁸ Vychází z chápání „společenství se všemi lidmi“ jakožto cíle církve v kap. 1.4.3 a z kap. 1.4.4 Synodalita má stejný cíl jako církev: hlásání evangelia.

¹⁰⁶⁹ Vychází z kap. 1.4.6 Církev není synodální jen uvnitř.

o bratrské vztahy se všemi lidmi, zajímají se o jejich potřeby – zvláště těch nejpotřebnějších – a prakticky se snaží na ně odpovídat¹⁰⁷⁰)? Pokud ne, proč?

Otázka dotazníku: Kdo a jak u vás cítí zodpovědnost a podílí se na zodpovědnosti za to, co je církev poslána dělat, zejm. za její úkol svědčit o Bohu všem lidem?¹⁰⁷¹

3. Otázka: Spolurozhodování a přijímání autorit – Zda a jak se celý Boží lid může spolupodílet na rozhodování

Teorie: Využívání autority má vycházet také z konsenzu celého Božího lidu.¹⁰⁷² Ten je hledán v pastoračním dialogu (praktickými nástroji pro něj jsou kromě osobního dialogu církevní shromáždění, farní i diecézní rady)¹⁰⁷³

Chceme zjistit: U věřících: mají možnosti zapojení se do hledání správných rozhodnutí pro život a poslání církevního společenství na úrovni farností i diecéze? Jaké? (Jsou vybízeni k vyjádření svého názoru? Mají své zástupce v pastorační a ekonomické radě? Bere farář a jejich zástupci jejich názory v potaz? Jaký je vztah kleriků a laiků?) Vidí v tom nedostatky? Pokud ano, jaké?

U farářů:

Usilují o to, aby jejich rozhodnutí bylo (pokud možno) v souladu s chápáním věřících? Jak (informují dostatečně věřící, také při rozhodnutích, která se od toho liší, vybízejí je k vyjádření, pracují s radami)? O jakých způsobech pastoračního dialogu sní mezi nimi, biskupem a diecézí (ve způsobech přímého dialogu, skrze děkanáty, kněžské rady apod.)?

Otázka rozhovoru: Jakou u vás všichni laici mají a uplatňují možnost účastnit se na rozhodování ve farnosti, příp. v diecézi?¹⁰⁷⁴

Pro kněze navíc: Jakou jako kněz cítíš možnost účastnit se na rozhodování v diecézi?
(3b)

¹⁰⁷⁰ Na toto jsme vždy nedostali odpověď jen příležitostně. Bylo to dáno tím, že ta otázka k tomu moc nesměřovala, jen částečně slovy „všem lidem“, ale to jsem v rozhovoru vícekrát vynechal.

¹⁰⁷¹ V některém případě jsme v rozhovoru tuto poslední část necitovali.

¹⁰⁷² Myšleno jako jeden z hlavních východisek autority. Mezi další patří samozřejmě synodalita na vyšších úrovních, soulad s Tradicí, osobní charisma apod. Viz text práce.

¹⁰⁷³ Vychází z kap. 1.4.5 Církev nemůže naplňovat své poslání bez mnohostranné účasti všech pokřtěných, a proto musí být synodální

¹⁰⁷⁴ Tento závěr textu nebyl často v rozhovoru použit.

4. Otázka: Teologicko-spirituální základ – zda a jak je přítomný spirituální základ pro synodalitu a základ v božsko-lidském společenství Božího lidu

a) Teorie: Církev může být pravá a synodální, jen když žije napojená na svůj zdroj v Trojjediném Bohu.¹⁰⁷⁵

Chceme zjistit: Projevuje se prakticky toto napojení (zejm. tím, že je každá činnost farnosti i její plánování doprovázeno skutečnou modlitbou; že jsou mezi Božím lidem ještě další – osobní i společné – formy naslouchání Božimu slovu kromě bohoslužby)? Pokud málo, proč?

b) Teorie: Cesta víry a poslání je nutně vázaná na společenství „Kristových“ učedníků.¹⁰⁷⁶

Chceme zjistit: Chápu to členové Božího lidu (opakem je dojem, že stačí víru kromě bohoslužby prožívat individuálně)? Projevuje se to v jejich postojích a praxi (Zajímají se s ostatními věřícími vzájemně o své potřeby a názory? Setkávají se s nimi?¹⁰⁷⁷ Využívají možnosti, které nabízí farář)? Pokud tomu tak moc není, jaké vnímají důvody?

Otázka rozhovoru: Aby takto farnost, církev dobře fungovala a dělala správně to, co má, co by nemělo podle vás chybět v jejím duchovním životě, ať už společném, tak u každého jejího věřícího?¹⁰⁷⁸

5. Otázka: Širší synodalita – zda a jak se církev synodálně propojuje s ostatními křesťany, příp. ostatními lidmi

Teorie: Potřebujeme ke své cestě víry také ostatní křesťany (jiných tradic) a v širším smyslu všechny lidi.¹⁰⁷⁹

¹⁰⁷⁵ Vychází z kap. 1.4.2 Církev je synodální, protože je jejím zdrojem Nejsvětější Trojice; ale také z „*communio* s Bohem“ v kap. 1.4.3 a z kap. 1.6 Naznačované cesty k obnově synodality.

¹⁰⁷⁶ Vychází z kap. 1.3.2 Synodalita v Písmu, ale také ze „setkávání se“ jako něčeho, co „patří niterně k církevnímu společenství“ v kap. 1.4.3 a kap. 1.6 Naznačované cesty k obnově synodality.

¹⁰⁷⁷ AL 186.

¹⁰⁷⁸ Otázka nebyla úplně správně formulována: ne tak, aby respondenti automaticky odpověděli na realitu spirituálního rozměru synodality, spíše na to, co si myslí, že by mělo být, což ale vychází i z jejich zkušenosti s realitou. Odpověď na výzkumnou otázku tedy budeme muset – pokud to bude možné – hledat v podtextu. Rozměr společenství v horizontálním smyslu v textu není obsažen. Nicméně se k němu respondenti často i tak vraceli.

¹⁰⁷⁹ Vychází z kap. 1.4.6 Církev není synodální jen uvnitř.

Chceme zjistit: Chápe to Boží lid? Jak se to projevuje v praxi (vztahem, aktivním dialogem i mimo týden modliteb za jednotu)? Jaké pozitivní zkušenosti se spoluprací s nimi mají?¹⁰⁸⁰

Otázka rozhovoru: Funguje u vás spolupráce s jinými křesťanskými církvemi¹⁰⁸¹? Pokud ano, jak?

Doplňující otázky ke každé výše formulované: Jsou naznačeny nějaké cíle, nebo cesty formace? Pokud ano, jaké?

¹⁰⁸⁰ Tato část v otázce rozhovoru zřejmě chybí. Odpověď bychom mohli částečně hledat v otázce 2.

¹⁰⁸¹ Mohla být doplněna „a občanskou společností“. Otázka však, jestli by to neodvedlo i první část otázky jiným, méně teologickým směrem.